

Inhoudstafel

Voorwoord – Vorwort	17
Voorwoord	18
Vorwort	22
Voorstelling van het Hof van Cassatie	27
Algemene Voorstelling	28
Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges	30
<i>Algemeen</i>	30
<i>Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof</i>	31
Het Hof van Cassatie en instellingen op Europees niveau	31
Internationale betrekkingen	31
Personalia	33
Belangrijke arresten van het Hof	35
Burgerlijk recht	36
<i>Familierecht</i>	36
– Nalatenschap – Schenkingen en testamenten – Overschrijding van het beschikbaar gedeelte – Vordering tot inkorting – Inkorting in waarde – Toepasselijke interestvoet	36
– Voorlopige bewindvoering – Machtiging tot het maken van een testament – Ontvankelijkheidsvoorwaarden van het verzoekschrift	37
– Betwisting van vaderschap – Vrijwillige tussenkomst – Derdenverzet	37
– Schenkingen en testamenten – Geldigheid van een eigenhandig geschreven testament	38
– Beding van aanwas bij overlijden – Voorwaarde van blijvend samenwonen	39
– Erfenis – Onwaardigheid	39
<i>Verbintenissen</i>	40
– Overeenkomst – Ongeoorloofde oorzaak – Verrijking zonder oorzaak	40
– Beding van aanwas bij overlijden – Voorwaarde van blijvend samenwonen – Geldigheid	40
<i>Buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht</i>	41
– Burenhinder – Fout van een buur – Schade – Begroting materiële schade – Vervangingswaarde – Werkelijke waarde	41
– Schade – Verlies van een kans om een verhoopt voordeel te verkrijgen	42
– Gebrek van de zaak – Brand	42

– Schade – Geboorte van een ongewenst maar gezond kind	43
– Schade – Geboorte met een handicap	44
– Samenloop van aansprakelijkheden	44
<i>Bijzondere overeenkomsten</i>	45
– Handelshuur – Aanbod tot hernieuwing – Voorgestelde huurprijs – Ernstige aard	45
– Notaris – Openbare verkoop van onroerende goederen – Begrip – Verkoop op het internet	46
– Handelshuur – Tekortkoming van de huurder – Vordering tot beëindiging – Gevolg voor de hernieuwingsprocedure	47
– Lening op interest – Beëindiging – Wederbeleggingsvergoeding	48
<i>Verjaring</i>	48
– Termijnen – Leemte in de wetgeving	48
Economisch recht	50
<i>Insolventie en vereffening</i>	50
– Faillissement – Verschoonbaarheid – Verzet – Beginpunt van de termijn – Kennisgeving – Informatie aan de geadresseerde	50
– Wet 31 januari 2009 betreffende de continuïteit van de ondernemingen – Reorganisatieplan – Loon – Bedrijfsvoorheffing – Kwijtschelding	50
<i>Verzekeringen</i>	51
– Verkeersongeval – Aan spoorstaven gebonden voertuig – Gevolgen in de tijd van de arresten van het Grondwettelijk Hof – Leemte in de wet – Bevoegdheden van de rechter	51
– Landverzekering – Beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst	53
<i>Transportrecht</i>	54
– Goederenvervoer – Verjaring – Schorsing – Schriftelijke vordering	54
Fiscaal recht	55
<i>Algemeen</i>	55
– Fiscale ambtenaren – Aangifte – Ambtelijke machtiging om de feiten ter kennis van de procureur des Konings te brengen	55
– Eerste Aanvullend Protocol EVRM – Voorzienbaarheid van de fiscale norm – Begrip	56
– Aanslagprocedure – Recht van onderzoek ten aanzien van de belastingplichtige – Onderzoekstermijn – Aanwijzingen inzake belastingontduiking	56
– Betwisting inzake de belastingwet – Openbare orde – Rechterlijke beslissing die de vordering van een belastingplichtige afwijst – Berusting door de belastingplichtige	57
– Frans-Belgisch dubbelbelastingverdrag – Begrip onroerende goederen – Aandelen van Franse burgerlijke vastgoedvennootschappen – Bevoegdheid om de inkomsten uit die aandelen te belasten	57
– Cassatieberoep – Advocaat bij het Hof van Cassatie – Ondertekening “op concept en vordering”	59
– Openbare orde – Taak van de rechter	59
<i>Inkomstenbelasting</i>	61
– Vestiging en invordering – Vordering tot teruggave van te veel geïnde belastingen – Rijkscomptabiliteit – Tienjarige verjaring	61

INHOUDSTAFEL

– Personenbelasting – Bezoldigingen van werknemers – Door werknemer ten nadele van zijn werkgever onrechtmatig toegeëigende gelden	62
– Vestiging en invordering – Onderzoekingen en controle – Aanwijzingen van belastingontduiking – Voorafgaande kennisgeving	62
– Vestiging en invordering – Aanslagtermijnen – Nietig verklaarde aanslag – Nieuwe aanslag ter vervanging van de oorspronkelijke aanslag	63
<i>Belasting over de toegevoegde waarde</i>	64
– Dwangbevel – Nietigverklaring – Gevolgen	64
<i>Successierechten</i>	64
– Huwelijkscontract – Sterfhuisclausule – Voorwaarde van overleven	64
<i>Gemeente-, provincie- en plaatselijke belastingen</i>	65
– Overmacht	65
Strafrecht	65
<i>Algemeen</i>	65
– Misdrijf – Moreel bestanddeel – Opzet – Materieel feit	65
– Gedeelde aansprakelijkheid – Samenlopende fouten van dader en slachtoffer	66
<i>Misdrijven</i>	66
– Wegverkeerswet – Onmiddellijke intrekking rijbewijs – Verlenging – Besturen van een voertuig zonder rijbewijs – Strafbaarstelling	66
– Onterende behandeling – Instemming met de behandeling	67
– Passieve publieke omkoping – Misdrijf van gebruik van invloed – Beoogde invloed buiten het kader van het openbaar ambt van de omgekochte persoon	68
– Wegverkeerswet – Verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig – Bijzondere herhaling	69
– Terrorisme – Uitsluitingsgrond – Handelingen van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict – Internationaal humanitair recht	70
– Poging tot doodslag, verwondingen en slagen – Verschoonbaarheid – Uitlokking – Beoordelingscriteria – Verschoningsgrond in beperkte mate aangenomen voor één van de ten laste gelegde feiten	71
– Valsheid in informatica	72
Strafprocedure	73
<i>Algemeen</i>	73
– Ontvankelijkheid cassatieberoep – Ontvankelijkheid memorie – Ondertekening door advocaat houder van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering – Cassatieberoep tegen uitspraak over wettigheid bestuurlijke maatregel van vrijheidsberoving – Cassatieberoep tegen een beslissing van de hoge commissie ter bescherming van de maatschappij	73
– Vertegenwoordiging van een rechtspersoon – Lasthebber ad hoc – Cassatieberoep – Afstand	74
– Recht van verdediging – Obscuri libelli – Hoger beroep	74
<i>Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering</i>	75
– Strafvordering – Fiscale ambtenaren – Ambtelijke machtiging om de feiten ter kennis van de procureur des Konings te brengen – Onregelmatigheid – Gevolg – Beoordeling	75

– Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Inwilliging van de vordering – Openbare orde – Begrip	76
<i>Onderzoek in strafzaken</i>	76
– Elektronische communicatie – Onrechtmatig verkregen bewijs – Inbreuk op een verdragsrechtelijk of grondwettelijk gewaarborgd recht	76
– Opsporing van overtredingen op het verkeersreglement – Inschrijving van voertuigen – Kruispuntbank voertuigen – Toegang door politie	78
<i>Vrijheidsbeneming</i>	78
– Voorlopige hechtenis – Medebrengingsbevel – Betekening – Aanhoudingsbevel – Redenen	78
– Voorlopige hechtenis – Verdachte in vrijheid gelaten op grond van het feit dat hij om een andere reden was aangehouden – Opheffing van de hechtenistitel in die andere zaak – Aard van de nieuwe en ernstige omstandigheden waarvoor een bevel tot aanhouding kan worden uitgevaardigd	79
<i>Onderzoeksgerechten</i>	80
– Correctionalisering – Verzachtende omstandigheden – Heromschrijving naar een zwaardere misdaad – Door het onderzoeksgerecht uitgesloten misdrijfschrijving	80
<i>Vonnisgerechten</i>	81
– Regeling van rechtsgebied – Drukpersmisdrijf – Beschikking raadkamer tot verwijzing naar correctionele rechtbank – Vonnis correctionele rechtbank inzake onbevoegdheid – Tegenstrijdige beslissingen	81
<i>Rechtsmiddelen</i>	82
– Aanvraag tot herziening – Ontvankelijkheid – Aanmaning van de burgerlijke partijen tot tussenkomst	82
– Hoger beroep – Ontvankelijkheid – Grieven tegen het beroepen vonnis – Volgappel door het openbaar ministerie	82
– Cassatieberoep – Wraking – Memorie – Termijn – Recht op een eerlijk proces	83
– Wegverkeer – Veroordeling bij verstek – Opschortende werking van het verzet – Opschortende werking van het hoger beroep tegen het vonnis dat het verzet ontvankelijk verklaart (negatief)	84
– Verbeurdverklaring – Verzet	85
– Hof van assisen – Verstek – Verzet – Verklaring aan de gevangenisdirecteur	86
– Verzet – Kennisname van de oproeping voor de strafuitvoeringsrechtbank	87
– Hoger beroep – Ambtshalve door de appelrechter opgeworpen middel – Overschrijding van de omvang van zijn saisine	88
<i>Andere uitspraken in strafprocedure</i>	89
– Vreemdeling – Verwijderingsmaatregel – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Taalgebruik tijdens de administratieve en de gerechtelijke procedure	89
– Intrekking – Materiële vergissing – Memorie – Opgave van de identiteit – Alias	90
– Vordering tot wraking van een magistraat van het hof van beroep – Opschortende werking	90
<i>Straf en strafuitvoering</i>	92
– Gevangenisstraf – Bijzondere motiveringsverplichting – Politierechtbank – Rechter die in hoger beroep uitspraak doet – Gelijkheidsbeginsel	92
– Uitstel – Herroeping van het uitstel – Termijn	93

INHOUDSTAFEL

– Cassatieberoep tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Ontvankelijkheid van de memorie – Te voegen stukken	94
– Maatregel van elektronisch toezicht – Berekening van de termijn	94
– Teruggave – Artikel 44 Strafwetboek – Inbreuken op het Sociaal Strafwetboek	95
– Beroepsverbod – Valsheid in informatica	96
– Verbeurdverklaring – Voorwerp van het misdrijf witwassen – Rechten van derden op de verbeurdverklaarde goederen – Derden die in een andere hoedanigheid in de procedure aanwezig zijn – Medebeklaagde	96
– Probatie-uitstel – Herroeping	97
– Internering – Kamer voor de bescherming van de maatschappij – Beslissing bij hoogdringendheid	97
– Sociaal strafrecht – Vermenigvuldiging van de geldboete – Het begrip betrokken werknemers	98
Sociaal recht	99
<i>Arbeidsrecht</i>	99
– Arbeid – Terbeschikkingstelling van werknemers ten behoeve van gebruikers – Niet-naleving van de wettelijke regels – Absolute nietigheid van de overeenkomst – Verrijking zonder oorzaak	99
– Recht op loon – Verjaring van de vorderingen tot betaling van de schuldvorderingen tegen de Staat	100
– Vrij onderwijs – Personeel – Arbeidsovereenkomst – Verjaring	101
– Sociaal strafrecht – Vermenigvuldiging van de geldboete – Het begrip betrokken werknemers	101
<i>Socialezekerheidsrecht</i>	102
– Internationale detachering – Verordening (EG) nr. 883/2004 – Verordening (EG) nr. 987/2009 – Bewijs van detachering – DIMONA-aangifte – Toepasselijkheid	102
Gerechtelijk recht	103
<i>Algemeen</i>	103
– Taak van de rechter – Ambtshalve onderzoek van niet-aangevoerde rechtsgronden – Openbare orde	103
– Gezag van het rechterlijk gewijsde – Derdenverzet – Bewijswaarde van een beslissing ten aanzien van een derde die geen derdenverzet heeft aangetekend	103
<i>Procedure</i>	104
– Faillissement – Verschoonbaarheid – Verzet – Beginpunt van de termijn – Kennisgeving – Informatie aan de geadresseerde	104
– Uitwisseling van conclusies – Neerlegging ter griffie – Fax	105
– Voorlopige bewindvoering – Machtiging tot het maken van een testament – Ontvankelijkheidsvoorwaarden van het verzoekschrift – Verzet of derdenverzet van de erfgenamen en legatarissen na het overlijden	105
– Rechtsplegingsvergoeding – Berekening – Bedrag van de vordering	106
– Hoger beroep – Incidenteel beroep – Ontvankelijkheid – Syntheseconclusie	107
– Berusting – Inkomstenbelasting	108
– Cassatieberoep – Advocaat bij het Hof van Cassatie – Ondertekening “op concept en vordering”	109

– Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Verwerping van de vordering – Openbare orde – Begrip	109
<i>Media</i>	110
– Drukpersmisdrijf	110
– Drukpersmisdrijf	110
<i>Wraking en onttrekking</i>	110
– Wraking – Gewettigde verdenking – Incidenten op meerdere rechtszittingen na aanvang der pleidooien – Termijn om op te treden	110
<i>Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging</i>	111
– Beslag op zeeschepen – Zeevordering – Leveranties aan het schip	111
Tuchtrecht	112
– Advocaat – Rechten en plichten advocaten – Ereloon – Artikel 446ter Gerechtelijk Wetboek – Billijke gematigdheid – Controle door de raad van de Orde van advocaten – Ereloonovereenkomst	112
– Architect – Beroepsplicht – Beperking van de opdracht tot de ruwbouw – Winddichtfase	113
Publiek en administratief recht	114
<i>Grondwettelijk Hof</i>	114
– Gevolgen in de tijd van de arresten van het Grondwettelijk Hof – Leemte in de wet – Bevoegdheden van de rechter	114
<i>Vreemdelingen</i>	114
– Verwijderingsmaatregel – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Taalgebruik tijdens de administratieve en de gerechtelijke procedure	114
– Cassatieberoep tegen uitspraak over wettigheid bestuurlijke maatregel van vrijheidsberoving – Ontvankelijkheid cassatieberoep	114
– Raad voor vreemdelingenbetwistingen – Rechtsmacht van de rechtbanken – Burgerlijk recht op eerbiediging van de fysieke integriteit	115
– Maatregel tot verwijdering – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Invrijheidstelling door de Staat – Later cassatieberoep van de Staat heeft geen bestaansreden meer	115
<i>Vrijheid van meningsuiting</i>	116
– Pers – Digitale archivering – Eerbiediging van privéleven	116
<i>Andere uitspraken in publiek en administratief recht</i>	117
– Diplomaten – Immuniteit – Huurgeschil	117
Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie	119
Burgerlijk recht	120
<i>Familierecht</i>	120
<i>Zakenrecht</i>	120
<i>Verbintenissen</i>	121
<i>Buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht</i>	121

<i>Bijzondere overeenkomsten</i>	121
<i>Verjaring</i>	122
<i>Andere conclusies in burgerlijk recht</i>	122
Economisch recht	122
<i>Handelsrecht</i>	122
<i>Insolventie en vereffening</i>	123
<i>Vennootschappen</i>	123
<i>Verzekeringen</i>	123
<i>Mededinging en marktpraktijken</i>	124
<i>Andere conclusies in economisch recht</i>	124
Fiscaal recht	124
<i>Algemeen</i>	124
<i>Inkomstenbelasting</i>	125
<i>Belasting over de toegevoegde waarde</i>	126
<i>Successierechten</i>	127
<i>Douane en accijnzen</i>	127
<i>Gemeente-, provincie- en plaatselijke belastingen</i>	127
<i>Andere conclusies in fiscaal recht</i>	127
Strafrecht	128
<i>Algemeen</i>	128
<i>Misdrijven</i>	128
Strafprocedure	129
<i>Algemeen</i>	129
<i>Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering</i>	129
<i>Onderzoeksgerechten</i>	129
<i>Vonnisgerechten</i>	130
<i>Rechtsmiddelen</i>	130
<i>Andere conclusies in strafprocedure</i>	132
Straf en strafuitvoering	132
Sociaal recht	132
<i>Arbeidsrecht</i>	132
<i>Socialezekerheidsrecht</i>	133

Gerechtelijk recht	135
<i>Materiële bevoegdheid van de rechter</i>	135
<i>Procedure</i>	135
<i>Wraking en onttrekking</i>	136
<i>Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging</i>	136
<i>Media</i>	137
<i>Tuchtrecht</i>	137
Publiek en administratief recht	137
<i>Grondwettelijk Hof</i>	137
<i>Raad van State</i>	137
<i>Stedenbouw</i>	138
<i>Vreemdelingen</i>	138
<i>Andere conclusies in publiek en administratief recht</i>	138
Openingsrede	141
Rede uitgesproken door André Henkes, eerste advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van 1 september 2016	142
Voorstellen de lege ferenda	145
Rapport van de procureur-generaal aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie	146
Studies	165
De rechtspraak van het Hof van Cassatie naar aanleiding van de hervormingen van de cassatieprocedure in strafzaken	166
<i>Inleiding</i>	166
<i>A. De toepassing van de nieuwe bepalingen in de tijd</i>	166
<i>B. De beslissingen waartegen geen onmiddellijk cassatieberoep meer kan worden ingesteld</i>	169
– a) Arresten tot uithandengeving inzake jeugdbescherming	169
– b) De beslissingen inzake voorlopige hechtenis	169
– c) De beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235bis of 235ter van het Wetboek van Strafvordering	170
<i>C. De termijnen om cassatieberoep in te stellen</i>	171
– a) Het gemeen recht: een termijn van vijftien (niet-vrije) dagen	171
– b) Termijnen vastgelegd in bijzondere bepalingen	172
– c) Aanvang van de termijn van vijftien dagen	173

<i>D. De verklaring van cassatieberoep</i>	174
– a) Een verklaring op de griffie door een advocaat	174
– b) Sinds 1 februari 2016: de verplichting voor de advocaat om houder te zijn van het getuigschrift van opleiding	176
<i>E. De betekening van het cassatieberoep</i>	179
<i>F. Het aanvoeren van de middelen</i>	183
– a) Afschaffing van het verzoekschrift	183
– b) Memorie ondertekend door een advocaat die houder is een getuigschrift	184
– c) Kennisgeving van de memorie aan de verweerder	186
– d) Termijnen voor het neerleggen van memories en van het bewijs van mededeling	188
– e) Bijzondere regelingen	190
<i>G. Memorie van antwoord</i>	190
<i>H. Procedure van niet-toelaatbaarheid ingeval van kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond cassatieberoep</i>	191
<i>I. Toepassing van de regel “cassatieberoep na cassatieberoep is uitgesloten”</i>	196
<i>J. Afstand</i>	196
Enkele recente ontwikkelingen in de cassatieprocedure in burgerlijke zaken	198
<i>A. Vereenvoudiging van de procedure</i>	199
– a) Veranderingen ingevoerd door de wet van 10 april 2014: in de meeste gevallen wordt de betekening van de memorie van antwoord afgeschaft	199
– b) Wat los van de wet van 10 april 2014 veranderd is of zou kunnen veranderen	200
<i>B. Versnelling van de procedure</i>	208
– a) Inkorting van de termijnen voor antwoord en wederantwoord	208
– b) Uitbreiding van de gevallen waar de zaak kan worden toegewezen aan een kamer die met beperkte samenstelling zitting houdt	209
– c) Mogelijkheid tot vraagstelling vóór de zitting	210
<i>C. Versterking van de rechten van verdediging en tegenspraak</i>	210
– a) Het door het openbaar ministerie ambtshalve opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid	210
– b) Het ambtshalve door het Hof opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid	211
<i>D. Verwijzing na vernietiging</i>	211
<i>E. Uniformering van de regels in tuchtzaken</i>	213
– a) Identificatie van het bevoegde orgaan om voor het Hof op te treden	213
– b) Andere uniformeringen	215
<i>Besluit</i>	216
Het Hof van Cassatie in cijfers	217
Inleiding	218

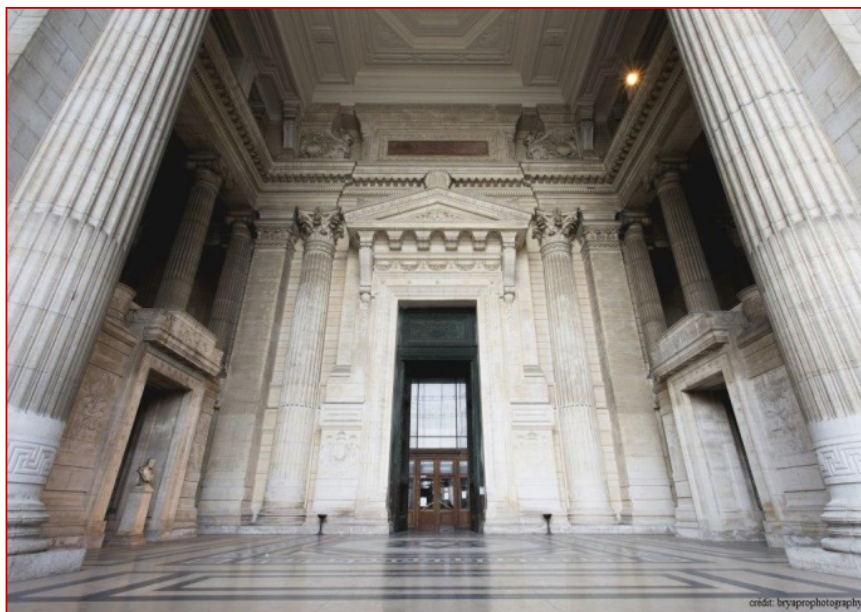
Globale gegevens voor het kalenderjaar 2016	218
Gemiddelde voortgang van de zaken (doorlooptijd)	221
Gegevens per materie	222
<i>C-zaken</i>	222
<i>D-zaken</i>	225
<i>F-zaken</i>	225
<i>H-zaken</i>	227
<i>P-zaken</i>	227
<i>S-zaken</i>	231
<i>G-zaken</i>	233
<i>Bijzondere procedures</i>	235
Resultaat van de cassatieberoepen	235
<i>Het cassatiepercentage in het algemeen</i>	235
<i>Het aantal cassatieberoepen per ressort</i>	237
Conclusie	239
Bijlage – Organigram en samenstelling van het Hof van Cassatie en het openbaar ministerie	241
Organigram en samenstelling van de zetel op 31 december 2016	242
<i>Organigram</i>	242
<i>Samenstelling</i>	242
Organigram en samenstelling van het openbaar ministerie op 31 december 2016	245
<i>Organigram</i>	245
<i>Samenstelling</i>	246
Referendarissen	246
Magistraten met opdracht	247
Organigram en samenstelling van de griffie op 31 december 2016	247
<i>Organigram</i>	247
– Personeelsbestand	247
– Verdeling van de personeelsleden per dienst (reële bezetting)	248
<i>Samenstelling</i>	249
Secretariaat van het parket	250

INHOUDSTAFEL

<i>Organigram</i>	250
<i>Samenstelling</i>	250
Secretariaat van de Eerste Voorzitter	250
Steundienst	250
Dienst overeenstemming der teksten en documentatiedienst	251
<i>Dienst overeenstemming der teksten</i>	251
<i>Documentatiedienst</i>	251
Bibliotheek	251
Bijlage – Lijst van de studies gepubliceerd in het jaarverslag van het Hof van Cassatie sinds 1998	253
Bijlage – Lijst van de foto's van het Justitiepaleis te Brussel	257

Voorwoord – Vorwort

Voorwoord

Bij het schrijven van dit voorwoord, valt het moeilijk niet in gedachten te blijven stilstaan bij degene die het zou hebben ondertekend indien hij de ziekte had kunnen overwinnen die hem enkele dagen voor de laatste gerechtelijke vakantie heeft geveld. Rouwend om het verlies van zijn vierentwintigste procureur-generaal, Patrick Duinslaeger, koestert het Hof de herinnering aan een man van een uitzonderlijk formaat, die zich tot de laatste adem met een extreme zorg wijdde aan het vervullen van de opdrachten van zijn ambt.

Hoe kunnen we evenmin, nu de schaduwen langer worden, voorbijgaan aan de verschrikkelijke aanslagen die gedurende die laatste twaalf maanden werden gepleegd in Brussel, Nice, Berlijn of Istanbul? We schrikken van de ongelooflijke wanverhouding tussen het optreden van een handvol fanatici, van wie we eigenlijk niet weten wat zij vertegenwoordigen, en de diepgaande destabilisering van de gemeenschap der naties. De mondialisering was gestoeld op de markt en de informatisering om de menselijke relaties te regelen. Zij droomde van een vreedzame wereld, waar collectieve veiligheid heerst, de gelukkige wereld waarin de vrede door het recht wordt gehandhaafd en de geschiedenis eindigt. Zij droomde ervan dat de vervulling van de individuele behoeften het geweld gaandeweg zou doen verdwijnen. De droom is aan flarden geschoten. Het lijkt er precies op dat de wil om een einde te maken aan oorlog uitmondt in een oorlogsverklaring. In die gemondialiseerde context, die wordt gekenmerkt door de verzwakking van de soevereine staten, rijst voortaan de vraag of onze democratische principes verenigbaar zijn met de vereisten van de strijd tegen de mondiale terreur¹.

De strijd tegen het terrorisme mag niet louter op militaire of politionele daadkracht een beroep doen. De aard zelf van de democratie gebiedt dat we ons niet op het zelfde niveau van verwerpelijkheid plaatsen als de tegenstander. Eén enkele inbreuk tegen de justitie of tegen het recht, vooral als deze officieel wordt geregistreerd, zou voldoende zijn om het hele maatschappelijk verdrag aan het wankelen te brengen. Precies in die geest van trouw aan de democratische deugden van weerstand en sereniteit wil het Hof zijn werkzaamheden voortzetten.

Ziehier dus ons jaarverslag. Het twintigste al, sinds de wet en de traditie het gebruik ervan hebben bekrachtigd. Deze editie biedt, net als de vorige, een selectie van de gepubliceerde arresten, geordend per materie, en met een inzicht gevend commentaar. Door het aantal arresten dat in het jaarverslag aan bod komt te vergelijken met het totale aantal arresten dat dit jaar is geweest, wordt het de lezer snel duidelijk dat de inventaris verre van volledig is: hij geeft slechts een gedeelte weer van de activiteit van het Hof. Het gaat om een selectie, wat echter niet impliceert dat de overige gepubliceerde arresten geen belang hebben.

De rechtspraak van het Hof heeft het geluk dat zij stap per stap wordt opgebouwd, dankzij middelen die worden aangevoerd door een gespecialiseerde balie of in strafzaken door advocaten die opgeleid zijn in de cassatietechniek. Die rechtspraak

---

¹ Antoine Garapon & Michel Rosenfeld, *Démocraties sous stress – Les défis du terrorisme global*, Presses universitaires de France, Parijs, 2016, p. 50-51.

doorstaat de toets van de tijd en wordt verrijkt door de dialoog tussen de actoren van het proces en die van de academische en wetenschappelijke wereld. Zo ook zijn de betrekkingen tussen het Hof van Cassatie en de feitenrechters van wezenlijk belang. In die manier van werken is een verschil in uitlegging mogelijk en zou die ook mogelijk moeten blijven. De feitenrechters kunnen zich schikken naar de arresten van het Hof, ze aanvullen, maar ook ertegen ingaan. Dankzij die “rebellie” kunnen de aangereikte oplossingen worden getoetst aan de feiten. Weliswaar leidt ze zelden ertoe dat onze verenigde kamers de verwijzingsrechter gelijk geven. Het is echter voldoende dat de gelegenheid daartoe wordt geboden teneinde vruchtbare debatten mogelijk te maken die daar niet slechts de schijn van ophouden. Zo wordt de rechtspraak verstevigd door het gezag van oplossingen die niet van hogerhand zijn opgelegd, maar konden rijpen en met geduld werden opgebouwd met de hoven en rechtbanken².

Het jaarverslag bevat, naast de markante rechtspraak van het voorbije jaar, twee doctrinale studies die de aandacht zullen trekken. Ze komen op het gepaste moment aangezien ze aangeven dat het jaar 2016 een eerste idee kan bieden over de gevolgen van de wetten van 14 februari en 10 april 2014. Die wetten hebben de cassatieprocedure in strafzaken en in burgerlijke zaken, soms ingrijpend, gewijzigd.

De eerste wet, waarvan het laatste luik in werking is getreden op 1 februari 2016, verhelpt op doortastende wijze de sterke toename aan cassatieberoepen die dreigde de tweede kamer van het Hof te verstikken. Het Hof had trouwens in zijn vorige jaarverslagen die dreiging geregeld aan de kaak gesteld. Bij het einde van dit jaar kunnen we vaststellen dat het fenomeen in de kiem werd gesmoord: het aantal nieuwe zaken op de rol van de twee afdelingen van de strafkamer kende in 2016 een daling van dertig procent in vergelijking met het jaar 2014. Het aantal gewezen arresten daalde ook, maar het blijft hoger dan het aantal ingeschreven cassatieberoepen, wat ertoe zal leiden, indien de tendens zich voortzet, dat de voorraad te beslechten zaken zal verminderen en dat de gemiddelde behandelingsduur korter zal worden.

Die dalende tendens van de *input* is te danken aan een verstrenging van de toegangsvoorwaarden: striktere termijnen, de verplichting het cassatieberoep te betekenen, het verplicht optreden van een advocaat die in de cassatietechniek is opgeleid, de afschaffing van het onmiddellijk cassatieberoep tegen de tussenarresten, de afschaffing van de controle door het Hof van Cassatie op de voorlopige hechtenis, met uitzondering van de eerste handhaving van het aanhoudingsbevel. Daarbovenop komt de invoering van een versnelde niet-tegensprekelijke rechtspleging waarmee niet-gemotiveerde of kennelijk onontvankelijke of ongegronde beroepen kunnen worden geweerd. Die wijzigingen verlichten enigszins het werk van het Hof dat echter, voor zover de zaak rechtsgeldig aanhangig is gemaakt, alle dossiers waarvan het kennisneemt zorgvuldig blijft bestuderen. De tijd die aldus gewonnen wordt door het afvoeren van de niet-ernstige beroepen wordt goed gebruikt om de echte cassatiemiddelen alle aandacht te schenken die ze verdienen.

² De ondergetekende waarnemend procureur-generaal heeft de betrachting om voorstellen te formuleren waarin, omwille van proceseconomische redenen, deze dialoog met de feitenrechters wordt gereorganiseerd.

Van zijn kant heeft de wet van 10 april 2014 de cassatieprocedure in burgerlijke zaken vereenvoudigd, onder meer door in de meeste gevallen de betekening van de memorie van antwoord af te schaffen. De auteur van de studie onderzoekt het begrip indiening ter griffie, die als voorwaarde geldt voor de inleiding van het cassatieberoep, en pleit voor een vereenvoudiging van de vormvereisten die ermee samenhangen. De studie geeft een overzicht van de regels over de eensluidendverklaring van de bij het cassatieberoep te voegen stukken. Zij behandelt de criteria voor de toewijzing van een zaak aan een kamer met drie raadsheren veeleer dan aan vijf. Zij overloopt enkele recente toepassingen van de beginselen met betrekking tot de verwijzing na cassatie. Zij beschrijft een aantal vernieuwingen die in de praktijk weinig weerklank hebben gevonden, misschien omdat ze nu eens te ambitieus, dan weer te bescheiden zijn. We hebben hier dus een eerste balans die tegelijk een uitnodiging vormt om ons denkwerk voort te zetten.

Naast de welkome modernisering van zijn procedures, dient het Hof, net zoals de gehele gerechtelijke organisatie waarvan het deel uitmaakt, zich bezig te houden met de materiële omstandigheden die de vervulling van zijn taak mogelijk maken. We zijn hier een andere weg aan het inslaan, die we niet mogen missen. Tot nu toe is de rechterlijke macht de enige van de drie gestelde machten die geen meester is over zijn middelen. De uitvoerende macht kent ze toe of weigert ze om redenen die haar eigen zijn. De werking van de Staat was niet altijd vrij van een historisch wantrouwen ten aanzien van de rechters. We kunnen de wet van 18 februari 2014 betreffende het verzelfstandigd beheer van de hoven en de rechtbanken dus bestempelen als een copernicaanse omwenteling. Zal de functionele onafhankelijkheid van de hoven en rechtbanken beter gewaarborgd zijn door de nakende decentralisatie? De toekomst zal het uitwijzen en die toekomst staat voor onze deur, aangezien de voornoemde wet een kaderwet is waarvan de totstandkoming gepaard gaat met felle discussies die wellicht afgerond zullen worden vóór het einde van de legislatuur.

In die context bestaan onze voorstellen die het Hof van Cassatie betreffen, uit drie artikelen die in het Gerechtelijk Wetboek moeten worden ingevoegd: enerzijds zullen de noodzakelijke kredieten voor de werking van de entiteit Cassatie ingeschreven worden in de begroting van de dotaties. Anderzijds zal elk jaar een dotatieaanvraag worden gericht aan de voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers met de begroting die haar staaft. Tot slot zal de boekhouding worden voorgelegd aan het Rekenhof en vervolgens worden onderzocht door de commissie voor de comptabiliteit van de Kamer. Voorts zullen de praktische modaliteiten nader worden omschreven in een huishoudelijk reglement dat moet worden goedgekeurd door een plenaire vergadering van de magistraten van de zetel en die van het parket.

Er rest ons enkel nog die structuur een duidelijke invulling te geven. Dat is wat het Hof wordt verzocht te doen door de opmaak van een eerste voorontwerp van begroting, gewis een moeilijke oefening. Het project is ambitieus. Het heeft het nadeel dat het tot stand wordt gebracht in een volle periode van magere jaren, in een context van budgettaire bezuinigingen die veeleer de competitie dan de solidariteit bevordert. Maar het is tevens een drager van hoop: namelijk dat die twee eeuwen oude voorgedij, waarvan eerste voorzitter Marchal gewag maakte in het voorwoord van het jaarverslag 2001, stilaan aan het wegebben is.

Aangezien de wet van 18 februari 2014 slechts een kaderwet is, heeft zij nog maar weinig concrete weerslag gehad op het leven van het Hof. Het door die wet ingestelde directiecomité is drie keer samengekomen in de loop van het voorbije jaar. Zijn voornaamste activiteit bestond erin de minister van Justitie, die daarom had verzocht, gedetailleerde informatie te geven over de personeelsbehoeften teneinde de werking van de instelling te waarborgen. Aan die vragen werd tegemoetgekomen met betrekking tot de magistraten van de zetel en van het parket, waarvan de huidige personeelsformatie heel binnenkort voor honderd percent ingevuld zal zijn, wat sinds lang niet meer het geval was. De vertaaldienst werd eveneens versterkt. Daarentegen ontvingen de griffie en het parketsecretariaat niet de gevraagde personeelsversterking en het aantal referendarissen bereikt nog steeds niet het door de wet vastgestelde minimumaantal. Bovendien laat zich de noodzaak voelen van een uitbreiding van het kader van het parket met twee bijkomende advocaten-generaal, rekening houdend met de omstandigheid dat het alsmoer moeilijker wordt om vanuit de parketten-generaal delegaties te verkrijgen.

Er is een ander vlak waarop de beheersautonomie nog niet alles heeft laten zien: dat van de juridische documentatie. De directeur-generaal rechterlijke organisatie heeft in een brief van 23 december 2016 de hoven en rechtbanken laten weten dat de FOD Justitie, om feitelijke en juridische redenen, een openbare aanbesteding voor de samenstelling van een catalogus van publicaties waaruit de directiecomités van de gerechtelijke entiteiten een keuze kunnen maken voor hun bestellingen, onmogelijk kon toekennen en dus evenmin afhandelen. Er werd een overgangsregeling ingesteld, die niet die is van de aangekondigde autonomie en waarvan de einddatum werd uitgesteld tot 30 juni 2017.

Die teleurstellingen mogen niet de bomen zijn waardoor we het bos niet meer zien. Ze beletten onze magistraten en hun medewerkers niet om plichtsbewust, met een heldere blik en een open geest te handelen, met ruggensteun van een griffie en een parketsecretariaat waarvan het uitstekende werk zo onontbeerlijk is voor het goede functioneren van ons Hof.

De rechters en de magistraten van het openbaar ministerie, zowel van de bodemgerechten als van cassatie, dragen bij tot het evenwicht in onze samenleving, waarvan zij de bewegingen begeleiden. Zij hoeven zich niet te schamen voor die taak. Zij zijn bekwaam om de uitdaging van de kwantiteit met succes aan te gaan, zonder daarbij in een boekhouderslogica te vervallen, en zich te wijden aan de kwaliteit van de geleverde antwoorden, afgestemd op de soms kiese toestanden waarvan zij moeten kennisnemen.

Dankzij de dynamische kracht van hun inzet zal Justitie, over de grenzen heen van de reeds ingezette en toekomstige hervormingen, een antwoord kunnen bieden op de uitdagingen van een wereld die aan blijvende en snelle veranderingen onderhevig is.

Brussel, 31 december 2016

De waarnemend procureur-generaal,
Dirk Thijs

De eerste voorzitter,
Jean de Codt

Vorwort

Zu Beginn dieses Vorworts fällt es schwer, nicht an denjenigen zu denken, der unterzeichnet hätte, wenn er die Krankheit hätte besiegen können, der er wenige Tage vor Beginn der vergangenen Gerichtsferien erlegen ist. In Trauer um den Verlust seines vierundzwanzigsten Generalprokurators, Patrick Duinslaeger, behält der Hof die Erinnerung an einen außergewöhnlichen Mann, der bis zu seinem letzten Atemzug bemüht war, die Pflichten seines Amtes mit größter Sorgfalt zu erfüllen.

Und wie die furchtbaren Attentate unerwähnt lassen, die in den vergangenen zwölf Monaten in Brüssel, Nizza, Berlin oder Istanbul verübt wurden? Das unglaubliche Missverhältnis zwischen der Tat einer Handvoll Fanatiker, von denen man nicht weiß, was sie eigentlich vertreten, und der tiefgreifenden Destabilisierung der Gemeinschaft der Nationen macht sprachlos. Die Globalisierung baute auf die Märkte und die Digitalisierung, um die zwischenmenschlichen Beziehungen zu regeln. Sie träumte von einer befriedeten Welt, regiert von der kollektiven Sicherheit, einer glücklichen Welt des Friedens dank des Rechts und des Endes der Geschichte. Sie hoffte, dass die Erfüllung der individuellen Bedürfnisse die Gewalt progressiv abbauen würde. Der Traum ist geplatzt. Es ist als ob der Wille, den Krieg zu bannen, dazu führen würde, ihn zu entfesseln. In diesem globalen Kontext, gezeichnet durch die Schwächung der Souveränitäten, stellt sich nunmehr die Frage der Vereinbarkeit unserer demokratischen Prinzipien mit den Zwängen des Kampfes gegen den globalen Terror¹.

Der zu führende Kampf gegen den Terror darf nicht nur die militärischen und polizeilichen Kräfte mobilisieren. Seine Natur selbst legt der Demokratie die Weigerung auf, sich auf dasselbe abscheuliche Niveau des Gegners zu begeben. Eine einzige Beleidigung der Justiz und des Rechts, insbesondere wenn sie offiziell registriert wird, würde genügen, um jeden Sozialpakt zu zerstören. Der Hof wird seine Arbeit treu dem Geist der demokratischen Tugenden des Widerstands und der Abklärtheit fortsetzen.

Hier also unser Jahresbericht. Es ist der zwanzigste seit das Gesetz und die Tradition den Usus verankert haben. Gleich den vorangegangenen Ausgaben bietet diese eine nach Materien klassierte und mit einem erklärenden Kommentar versehene Auswahl der veröffentlichten Entscheide. Der Vergleich der Anzahl der im Bericht berücksichtigten Entscheide mit der Gesamtanzahl der im Jahr gefällten Entscheidungen lässt den Leser schnell feststellen, dass das Inventar bei weitem nicht ausschöpfend ist: Es spiegelt nur einen Teil der Tätigkeit des Hofes wider. Wissend, dass es sich nur um eine Auswahl handelt, wäre es falsch zu glauben, dass die anderen veröffentlichten Entscheide nicht von Interesse wären.

---

¹ Antoine Garapon & Michel Rosenfeld, *Démocraties sous stress – Les défis du terrorisme global*, Presses universitaires de France, Paris, 2016, S. 50-51.

Die Rechtsprechung des Hofes hat dieses Glück, sich schrittweise aufzubauen, begünstigt durch Rechtsmittel einer spezialisierten Anwaltskammer oder, was die Strafsachen betrifft, von Anwälten, die in der Kassationstechnik geschult sind. Diese Rechtsprechung wird in der Dauer geprüft und durch den Dialog mit den Prozessbeteiligten sowie mit den Mitgliedern des akademischen und wissenschaftlichen Milieus bereichert. Die Beziehungen zwischen dem Kassationshof und den Grundgerichtsbarkeiten sind ebenso wichtig. Eine Form der Interpretationsabweichung ist in diesem Vorgang möglich und sollte es auch sein. Der Grundrichter kann sich den Entscheiden des Hofes unterwerfen, ihnen etwas hinzufügen oder sich ihnen auch widersetzen. Diese „Rebellionen“ ermöglichen es, die vom Hof erarbeiteten Lösungen dem Sachverhalt entgegenzustellen. Sicherlich, sie bringen die vereinten Kammern des Hofes nur selten dazu, dem Gericht, an das die Sache verwiesen worden ist, Recht geben. Aber es reicht, die Gelegenheit hierzu zu geben, um fruchtbare Debatten zu ermöglichen, die nicht in die Irre laufen. Die Rechtsprechung stärkt sich somit durch die Autorität von Lösungen, die nicht von oben herab auferlegt sind, sondern gemeinsam mit der Grundgerichten und -höfen reifen und geduldig aufgebaut werden².

Zusätzlich zu der ausschlaggebenden Rechtsprechung des vergangenen Gerichtsjahres enthält der Jahresbericht zwei Studien der Rechtslehre, die die Aufmerksamkeit wecken werden. Sie kommen zum geeigneten Zeitpunkt, da sie zeigen, dass das Jahr 2016 einen ersten Eindruck von der Wirkung der Gesetze vom 14. Februar und 10. April 2014 ermöglicht. Diese haben, mitunter in substantieller Weise, das Kassationsverfahren in Strafsachen sowie in Zivilsachen verändert.

Ersteres Gesetz, dessen letzter Teil am 1. Februar 2016 in Kraft getreten ist, bekämpft energisch die Inflation der Rechtsbeschwerden, die die zweite Kammer des Hofes zu ersticken drohte und worauf diese in den vorangegangenen Berichten regelmäßig hingewiesen hat. Zum Ende dieses Gerichtsjahres zwingt sich die Feststellung auf, dass das Phänomen eingedämmt worden ist: Die Anzahl der in der Liste der beiden Sektionen der Strafkammer eingetragenen neuen Sachen ist im Verhältnis zum Jahr 2014 in 2016 um etwa dreißig Prozent gesunken. Die Anzahl der gefällten Entscheide ist ebenfalls gesunken, ist aber höher als die Anzahl der registrierten Kassationsbeschwerden, was im Falle des Beibehaltens dieser Tendenz einen Rückgang des Bestandes der zu beurteilenden Sachen und eine Verkürzung der durchschnittlichen Bearbeitungsdauer zur Folge haben wird.

Diese abnehmende Tendenz des Inputs liegt an der Verschärfung der Zugangsbedingungen: striktere Fristen, zwingende Zustellung der Kassationsbeschwerde, obligatorische Einschaltung eines Anwalts, der im Bereich der Kassationstechnik geschult ist, Abschaffung der sofortigen Kassationsbeschwerde gegen Zwischenurteile, Abschaffung der Kontrolle der Untersuchungshaft durch den

---

² Der unterzeichnende stellvertretende Generalprokurator beabsichtigt aus prozessökonomischen Gründen Vorschläge zu unterbreiten, die diesen Dialog mit den Grundgerichtsbarkeiten anders organisieren sollen.

Kassationshof, unter Ausnahme der ersten Bestätigung des Haftbefehls. Hinzu kommt das Einrichten eines schnellen und nicht kontradiktorischen Verfahrens, das die Nichtzulassung der nicht begründeten oder offensichtlich unzulässigen oder unbegründeten Kassationsbeschwerden zulässt. Diese Änderungen erleichtern um Einiges die Arbeit des Hofes, der, sofern er ordnungsgemäß befasst ist, auch weiterhin alle ihm vorgelegten Akten sorgfältig prüft. Die so durch die Beseitigung unseriöser Kassationsbeschwerden gewonnene Zeit wird nützlich eingesetzt, um den wirklichen Rechtsmitteln in Kassation die Aufmerksamkeit zu schenken, die sie verdienen.

Das Gesetz vom 10. April 2014 hat seinerseits das Kassationsverfahren in Zivilsachen vereinfacht, insbesondere dadurch, dass die Zustellung der Antwortschrift in den meisten Fällen abgeschafft wurde. Bei der Prüfung des Begriffs der Hinterlegung bei der Kanzlei, die die Anhängigkeit der Kassationsbeschwerde bedingt, plädiert der Autor für eine Lockerung der Formen, die die Verwirklichung dieses Verfahrensschrittes umrahmen. Die Studie gibt eine Übersicht über die Regeln, die die Zertifizierung der Dokumente, die der Kassationsbeschwerde beigelegt sind, bestimmen. Sie spricht die Kriterien der Zuweisung einer Angelegenheit an eine Dreirichterkammer an Stelle einer Fünfrichterkammer an. Sie geht einige rezente Anwendungen der Prinzipien durch, die die Rückverweisung nach Kassation regeln. Sie beschreibt eine gewisse Anzahl von Neuerungen, die kaum Echo in der Praxis gefunden haben, vielleicht aufgrund ihres zu ehrgeizigen Charakters oder im Gegenteil, weil zu bescheiden. Wir haben hier eine erste Bilanz, die zugleich zu einer Weiterführung der Überlegungen einlädt.

Über die willkommene Modernisierung seiner Verfahren hinaus muss sich der Hof, wie die gesamte Gerichtsorganisation, der er angehört, mit den materiellen Rahmenbedingungen seiner Aufgaben befassen. Hier findet eine Wende statt, die nicht verpasst werden darf. Bis heute ist die Richterliche Gewalt die einzige der drei Verfassungsgewalten, die nicht frei über ihre Mittel bestimmt. Die Exekutive gewährt oder verweigert sie ihr aus Gründen, die dieser eigen sind. Das Funktionieren des Staates war nicht immer frei von einem historischen Misstrauen gegenüber den Richtern. Wenn man das Gesetz vom 18. Februar 2014 über die Verwaltungsautonomie der Höfe und Gerichte anspricht, kann man also von einer kopernikanischen Revolution sprechen. Wird deren funktionale Unabhängigkeit besser durch die sich ankündigende Dezentralisierung gewährleistet? Die Zukunft wird es zeigen und diese Zukunft steht vor der Tür, weil es sich bei dem besagten Gesetz um ein Rahmengesetz handelt, dessen Umsetzung Gegenstand zäher Diskussionen ist, die noch vor Ende der Legislatur zu einem guten Ende geführt werden könnten.

In diesem Kontext bestehen die den Hof betreffenden Vorschläge aus drei Artikeln, die im Gerichtsgesetzbuch einzufügen sind. Einerseits werden die notwendigen Kredite für das Funktionieren der Einheit Kassation im Budget der Dotationen aufgenommen. Andererseits wird der Dotationsantrag gleichzeitig mit der Budgetrechtfertigung jährlich an den Präsidenten der Abgeordnetenkammer

gerichtet. Schlussendlich unterliegen die Konten der Kontrolle durch den Rechnungshof und werden anschließend vom Haushaltsausschuss der Kammer überprüft. Für alles Weitere werden die praktischen Modalitäten in einer Geschäftsordnung näher aufgeführt, die von einer Vollversammlung des Hofes, die aus allen Magistraten des Sitzes und der Generalanwaltschaft zusammengesetzt ist, verabschiedet wird.

Es bleibt jetzt nur noch dieser Architektur einen konkreten Inhalt zu geben, wozu der Hof nunmehr mittels der Aufstellung eines Budgetvorentwurfs eingeladen ist - gewiss kein leichtes Unterfangen. Es ist ein ehrgeiziges Projekt. Dabei ist von Nachteil, dass es mitten in einer Periode der mageren Zeiten, in einem Kontext der Haushaltskürzungen, der eher den Wettbewerb als die Solidarität fördert, verwirklicht wird. Aber es ist ebenfalls ein Hoffnungsträger, nämlich, dass die vom Ersten Präsidenten Marchal im Vorwort des Jahresberichts 2001 erwähnte Vormundschaft zurückweicht, die seit zwei Jahrhunderten andauert.

Da es sich beim Gesetz vom 18. Februar 2014 um ein Rahmengesetz handelt, hat es noch nicht viele konkrete Auswirkungen auf den Alltag des Hofes gehabt. Der durch dieses Gesetz eingerichtete Direktionsausschuss hat sich im Laufe des vergangenen Jahres dreimal versammelt. In der Hauptsache bestand seine Tätigkeit darin, auf Anfrage des Justizministers seine für das Funktionieren der Institution notwendigen Personalbedürfnisse näher auszuführen. Was die Magistratur des Sitzes und der Generalanwaltschaft betrifft, deren aktueller Stellenplan kurz davor steht zu hundert Prozent ausgefüllt zu sein, was seit langem nicht mehr vorgekommen war, wurden die Wünsche erfüllt. Der Übersetzungsdienst ist ebenfalls verstärkt worden. Dahingegen haben die Kanzlei und das Sekretariat der Generalanwaltschaft nicht das angefragte Personal erhalten und die Anzahl Referendare hat noch immer nicht das gesetzliche Minimum erreicht. Darüber hinaus ist die Notwendigkeit spürbar, den Stellenplan der Generalanwaltschaft um zwei Generalanwälte zu erweitern, unter anderem weil es sich zunehmend als schwierig erweist, die bei den Generalstaatsanwaltschaften angefragten Abordnungen zu erhalten.

Ein anderer Bereich, in dem die Verwaltungsautonomie sich noch nicht gezeigt hat, ist derjenige der Rechtsdokumentation. Mit Schreiben vom 23. Dezember 2016 hat der Generaldirektor der Gerichtsorganisation den Höfen und Gerichten mitgeteilt, dass der Föderale Öffentliche Dienst Justiz aus sachlichen und juristischen Gründen nicht in der Lage sei, die in die Wege geleitete öffentliche Ausschreibung zu vergeben und somit abzuschließen, um einen Katalog der von den Direktionsausschüssen der gerichtlichen Einheiten auszusuchenden Veröffentlichungen zu erstellen. Eine Übergangregelung ist vorgesehen worden, die nicht diejenige der angekündigten Autonomie ist und deren Beendigung auf den 30. Juni 2017 verlegt wurde.

Diese Widrigkeiten sollen nicht die Bäume sein, derentwegen man den Wald nicht mehr sieht. Sie hindern unsere Magistrate und ihre Mitarbeiter nicht daran, gewissenhaft, mit Weitsicht und Herz zu handeln, darin unterstützt von einer

Kanzlei und einem Sekretariat der Generalanwaltschaft, deren ausgezeichnete Arbeit für das reibungslose Funktionieren unseres Hofes so wichtig ist.

Die Richter und Magistrate der Staatsanwaltschaft, seien sie nun bei den Grundgerichten oder am Kassationshof tätig, tragen zum Gleichgewicht unserer Gesellschaft bei, deren Bewegungen sie begleiten. Sie brauchen sich dieser Tätigkeit nicht zu schämen. Die Herausforderungen hinsichtlich der Quantität meisternd, gelingt es ihnen, sich nicht in allzu buchhalterischer Logik zu verlieren, um in Adäquation mit den oftmals delikatsten Sachverhalten, von denen sie Kenntnis nehmen müssen, sich der Qualität der Antworten zu widmen.

Dank der treibenden Kraft ihres Einsatzes kann die Justiz jenseits der erzielten und noch anstehenden Reformen den Herausforderungen einer sich permanent und rapide wandelnden Welt stellen.

Brüssel, den 31. Dezember 2016

Der stellvertretende generalprokurator,
Dirk Thijs

Der Erste Präsident,
Jean de Coadt

Voorstelling van het Hof van Cassatie

Algemene Voorstelling

Artikel 147 van de Grondwet bepaalt dat er voor geheel België één Hof van Cassatie bestaat. Ofschoon het de top van de piramide van de rechterlijke orde vormt, is het geen derde aanleg. Krachtens artikel 608 Gerechtelijk Wetboek neemt het Hof kennis van de beslissingen in laatste aanleg die voor het Hof worden gebracht wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiele of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen. Terwijl de rechtscolleges in feitelijke aanleg tot taak hebben de rechtsregel toe te passen op de hen door de partijen voorgelegde feiten, houdt het Hof van Cassatie toezicht op de bestreden beslissing die in laatste aanleg is geweest. Is zij regelmatig gemotiveerd? Is zij niet strijdig met de wet? Maakt zij geen onjuiste toepassing van de rechtsregel of geeft ze er geen onjuiste interpretatie aan? Heeft zij de draagwijdte van een akte die aan de rechter werd voorgelegd, niet miskend?

Door toezicht te houden op de correcte toepassing van het recht door de feitenrechters, waakt het Hof van Cassatie over de bescherming van de individuele rechten. Het draagt echter ook bij tot de schepping van het recht. Enerzijds streeft het Hof ernaar, gelet op zijn unieke karakter, de eenheid van interpretatie en van toepassing van de rechtsnormen door alle rechtscolleges van het Rijk te verzekeren. Anderzijds streeft het ernaar de harmonieuze en evenwichtige evolutie van het recht te verzekeren door beslissingen die de vooruitgang tegelijkertijd kunnen bevorderen en afbakenen.

Het Hof bestaat uit drie kamers: de burgerlijke kamer, die de burgerlijke, administratieve en fiscale zaken alsook de handels- en tuchtzaken behandelt, de strafkamer en de sociale kamer. Elke kamer is opgedeeld in twee afdelingen, een Franstalige en een Nederlandstalige.

Het Hof van Cassatie wordt voorgezeten door een eerste voorzitter. Het telt ook een voorzitter, zes sectievoorzitters en tweeëntwintig raadsheren.

Het parket bij het Hof van Cassatie staat onder leiding van de procureur-generaal. Daarnaast omvat het de eerste advocaat-generaal en elf advocaten-generaal.

De zittende magistraten en de magistraten van het parket worden bijgestaan door referendarissen. Hun kader telt thans vijftien leden.

Bovendien kunnen magistraten van de rechtscolleges in feitelijke aanleg en van de parketten en auditoraten bij die rechtscolleges, met hun instemming en voor een bepaalde termijn, een opdracht vervullen in de documentatiedienst van het Hof.

De griffie van het Hof onder leiding van de hoofdgriffier zorgt voor de administratieve opvolging van de dossiers. Wat het parket bij het Hof betreft komt die taak toe aan het parketsecretariaat dat geleid wordt door de hoofdsecretaris.

De attachés in de dienst overeenstemming der teksten vertalen de gepubliceerde arresten en andere stukken van het Hof.

Een cassatieberoep wordt ingesteld bij een verzoekschrift dat in burgerlijke zaken wordt ondertekend door een van de twintig advocaten bij het Hof van Cassatie. In belastingzaken mag de zaak worden ingeleid door een gewone advocaat en zelfs door een gemachtigde ambtenaar van de FOD Financiën. In strafzaken kan de eiser zijn middelen slechts aanvoeren in een memorie die ondertekend is door een advocaat. Die advocaat moet houder zijn van een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures. De verweerder kan een memorie van antwoord neerleggen binnen de bij de wet, naargelang van het soort zaken, vastgestelde termijn. In burgerlijke zaken bedraagt die termijn, op straffe van verval, drie maanden, te rekenen van de dag waarop het inleidende verzoekschrift of de memorie van toelichting is betekend. Deze termijn kan in uitzonderlijke omstandigheden worden ingekort. In strafzaken moet de verweerder zijn memorie van antwoord uiterlijk acht dagen voor de terechtzitting ter griffie van het Hof doen toekomen.

De raadsheer-verslaggever onderzoekt het dossier en maakt een voorontwerp op. Het dossier wordt daarna medegedeeld aan de advocaat-generaal die zijn conclusie voorbereidt.

De zaak wordt voorgelegd aan een kamer die uit vijf raadsheren bestaat. Wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand ligt of niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling, kan de eerste voorzitter of de voorzitter van de kamer, op voorstel van de raadsheer-verslaggever en na advies van het openbaar ministerie, de zaak nochtans voorleggen aan een beperkte kamer met drie raadsheren, die eenparig beslist. Op de rechtszitting krijgen de partijen het woord en hebben zij de gelegenheid te antwoorden op de conclusie van het openbaar ministerie, na het verslag van de raadsheer-verslaggever en de conclusie van het openbaar ministerie waarin het een onpartijdig en met redenen omkleed advies uitbrengt over de beslechting van het geschil. In de praktijk pleiten de advocaten zelden.

Het arrest wordt over het algemeen dezelfde dag gewezen na een beraad waarbij de parketmagistraten niet aanwezig zijn.

In strafzaken bestaat een vereenvoudigde procedure die geregeld is door artikel 433 Wetboek van Strafvordering en waarin uitspraak wordt gedaan zonder zitting en zonder de partijen te horen.

In geval van verwerping van het cassatieberoep wordt de bestreden beslissing onherroepelijk.

In geval van cassatie, die gedeeltelijk of volledig kan zijn, wordt de zaak in beginsel verwezen naar een souverain rechtscollege van dezelfde rang als het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen.

In strafzaken en uitzonderlijk ook in burgerlijke zaken kan cassatie worden uitgesproken zonder verwijzing, wanneer de toepassing van de rechtsregel door het Hof tot gevolg heeft dat er voor de feitenrechter niets meer overblijft om te beslissen.

Het rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen, is, behalve in een beperkt aantal gevallen, niet gebonden door de beslissing van het Hof, wat betekent dat dit rechtscollege de zaak opnieuw volledig kan onderzoeken in rechte en in feite. Indien echter opnieuw cassatieberoep wordt ingesteld over hetzelfde rechtspunt, doet het Hof uitspraak in verenigde kamers en, bij nieuwe cassatie, dient de tweede rechter naar wie de zaak is verwezen, zich te voegen naar de beslissing van het Hof over dat rechtspunt. Het komt overigens zelden voor dat de rechter op verwijzing zich niet schikt naar de beslissing van het Hof.

Het Hof heeft ook nog andere bevoegdheden. Zo kan het bepaalde akten van overheden vernietigen en heeft het bijzondere bevoegdheden in het procesrecht, bijvoorbeeld m.b.t. onttrekkingen van een zaak aan de rechter.

De belangrijke arresten van het Hof worden gepubliceerd in de *Pasicrisie* en de *Arresten van het Hof van Cassatie* en zijn online consulteerbaar via www.cass.be.

Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges

Algemeen

Naast het Hof van Cassatie bestaan er in de interne en in de internationale rechtsorde nog andere opperste gerechtshoven.

De Europese instellingen hebben talrijke verordeningen en richtlijnen uitgevaardigd. Het Hof van Justitie van de Europese Unie werd opgericht om de eerbiediging van het recht te waarborgen bij de toepassing van het Verdrag van Rome en van het afgeleide recht. Het is thans het opperste gerechtshof van de Europese Unie.

Wanneer het Hof van Cassatie kennisneemt van een zaak waarin een vraag wordt opgeworpen over de uitlegging van het Unierecht, moet het, om die vraag te beslechten, zich conformeren aan de rechtspraak van het Hof van Justitie, of, in voorkomend geval, dat Hof een prejudiciële vraag stellen, tenzij de uitlegging voor de hand ligt (*acte clair*) of het zich hierover al heeft uitgesproken (*acte éclairé*). Die werkwijze vertraagt weliswaar de rechtsgang, maar ze is onontbeerlijk voor de eenheid van het recht in Europa.

Het Benelux-Gerechtshof heeft dezelfde bevoegdheid inzake de aan de Benelux-lidstaten gemeenschappelijke regels.

Voorts moet de rechtspraak van het Hof van Cassatie afgestemd zijn op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

Ten slotte bestaat in België een hof met grondwettelijke bevoegdheid. Het Grondwettelijk Hof doet onder meer uitspraak over conflicten tussen de Grondwet en de wetten en de decreten alsook tussen de decreten onderling. Wanneer een dergelijk conflict in een zaak wordt opgeworpen, moet het Hof van Cassatie, in de regel, het Grondwettelijk Hof een prejudiciële vraag stellen om de

tegenstelling te beslechten. Het Grondwettelijk Hof kan daarenboven bij wijze van arrest uitspraak doen op de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van een wet, decreet of ordonnantie.

Belgische magistraten bij het Benelux-Gerechtshof

Op 31 december 2016 zetelden volgende magistraten in het Benelux-Gerechtshof:

J. de Codt (eerste vice-president)

E. Dirix (rechter)

A. Fettweis (rechter)

P. Maffei (plaatsvervangend rechter)

B. Dejemeppe (plaatsvervangend rechter)

B. Deconinck (plaatsvervangend rechter)

A. Smetryns (plaatsvervangend rechter)

A. Henkes (advocaat-generaal)

D. Thijs (plaatsvervangend advocaat-generaal)

Het Hof van Cassatie en instellingen op Europees niveau

Verscheidene magistraten van zetel en parket vertegenwoordigen het Hof van Cassatie in Europese adviesorganen of netwerken. Zo is de eerste voorzitter lid van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie en is de procureur-generaal lid van het netwerk van de procureurs-generaal van die gerechtshoven. In 2016 werd eerste voorzitter Jean de Codt verkozen tot vice-president en lid van de raad van bestuur van het eerstgenoemde netwerk. Een magistraat is contactpunt-coördinator van de Belgische magistraten van het Europees Justitieel Netwerk in burgerlijke en handelszaken (EJN/RJE). Een magistraat is lid voor België van de Conseil consultatif de juges européens – Consultative Council of European Judges (CCJE).

Voor meer details over rol en werking ervan wordt verwezen naar het jaarverslag 2008.

Internationale betrekkingen

In het voorbije kalenderjaar namen de magistraten van het Hof deel aan onder meer volgende vergaderingen en opleidingen:

29-30/01/2016: Plechtige openingszitting van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens – Straatsburg, Frankrijk – HH. de Codt en Henkes

22/02/2016: Lezing in het Europees Parlement over “Het respect voor de democratie, de fundamentele rechten en de rechtstaat: de rol van de rechterlijke macht” – Brussel – H. de Codt

14-15/04/2016: Colloquium georganiseerd door het hof van beroep te Karlsruhe – Heidelberg, Duitsland – Mevr. Konsek

20-22/04/2016: Conferentie van Sofia – Sofia, Bulgarije – H. de Codt

11-13/05/2016: Negende vergadering van het Netwerk van de Procureurs-generaal bij de opperste gerechtshoven van de Europese Unie – Den Haag, Nederland – H. Duinslaeger

31/05/2016: Cinquième Congrès de l’Association des hautes juridictions de cassation ayant en partage l’usage du français – Cotonou, Benin – H. de Codt

02/06/2016: werkvergadering op het Europees Hof voor de Rechten van de Mens – Straatsburg, Frankrijk – H. Maffei

09-11/06/2016: 20th Conference of the European Association of Labour Court Judges – Amsterdam, Nederland – Mevr. Delange

13/06/2016: European Tax Judges Conference – Keulen, Duitsland – HH. Moens en Wylleman

19/09/2016: Brainstorming with judicial networks on the equality and independence of justice systems – Brussel – H. de Codt

21-23/09/2016: XXIVth Meeting of European Labour Court Judges – Oslo, Noorwegen – H. Mestdagh

20-23/10/2016: Meeting of the Network of Presidents of the EU – Madrid, Spanje – H. de Codt

8-10/11/2016: Plenaire vergadering van de Conseil consultatif de juges européens – Straatsburg, Frankrijk – H. Maffei

13-15/11/2016: Forum voor magistraten, georganiseerd door het Hof van Justitie van de Europese Unie – Luxemburg – Mevr. Deconinck en Mevr. Regout

17/11/2016: Studiedag, georganiseerd door de Academy of European Law – Trier, Duitsland – Mevr. Couwenberg

Het Hof heeft onder meer het bezoek ontvangen van:

11/02/2016: twee leden van het parket van New York, gespecialiseerd in de strijd tegen het terrorisme et de georganiseerde economische en financiële criminaliteit

11/05/2016: delegatie van magistraten van het Hof van Cassatie van Egypte

20/06/2016: Jean-Paul Laborde, onder-secretaris-generaal bij de Verenigde Naties en uitvoerend directeur van het Anti-terrorisme comité

28/09/2016: Lybische delegatie, voorgezeten door de voorzitter van het Hoogerechtshof van Libië

Personalia

Het Hof betreurt het overlijden van zijn procureur-generaal Patrick Duinslaeger, alsook dat van emeritus advocaat-generaal Raoul Declercq, ereraadsheer Yvan Rappe en emeritus raadsheer Jules Matthijs.

Op 18 februari 2016 werden Eric de Formanoir de la Cazerie en Tamara Konsek als raadsheer geïnstalleerd.

Op 25 februari 2016 werd Michel Nolet de Brauwere als advocaat-generaal geïnstalleerd.

Op 15 april 2016 werd raadsheer Martine Regout als sectievoorzitter geïnstalleerd.

Op dezelfde dag werd Frédéric Lugentz als raadsheer geïnstalleerd.

Op 23 juni 2016 werd Ilse Couwenberg als raadsheer geïnstalleerd.

Op 1 april 2016 werd Ariane Deleu, rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Charleroi, aangeduid als magistraat met opdracht.

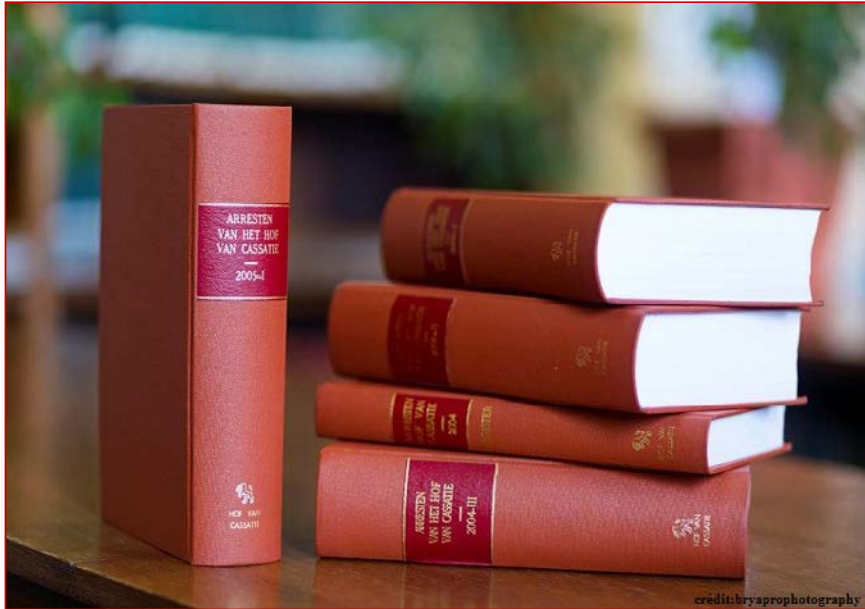
Raadsheer Pierre Cornelis, die op ruste werd gesteld op 1 september 2016, werd door de eerste voorzitter aangesteld als plaatsvervangend magistraat.

Sectievoorzitter Frédéric Close en advocaat-generaal Raymond Loop werden op ruste gesteld, respectievelijk op 31 maart en 24 juni 2016.

Advocaat-generaal met opdracht Michel Palumbo verliet het Hof op 31 december 2016.

Belangrijke arresten van het Hof

In de elektronische versie van het jaarverslag, te vinden op de website www.cass.be en via Stradalex (<http://www.stradalex.com>), kan de volledige tekst van de samengevatte arresten worden geraadpleegd via een hyperlink, opgenomen in het rolnummer van elk arrest.

Het Hof van Cassatie wordt hierna kortweg ook als “het Hof” vermeld. Het “hof” (met kleine letter) verwijst naar het hof van beroep of het arbeidshof dat de bestreden beslissing heeft gewezen.

Burgerlijk recht

Familierecht

Nalatenschap – Schenkingen en testamenten – Overschrijding van het beschikbaar gedeelte – Vordering tot inkorting – Inkorting in waarde – Toepasselijke interestvoet

Arrest van 17 maart 2016 (C.15.0244.N) met conclusie van advocaat-generaal C. Vandewal

Artikel 928 Burgerlijk Wetboek bepaalt dat de begiftigde de vruchten van hetgeen het beschikbaar gedeelte overschrijdt, moet teruggeven, te rekenen van de dag van het overlijden van de schenker, indien de vordering tot inkorting binnen het jaar is ingesteld, anders, te rekenen van de dag van de vordering. Wanneer de inkorting in waarde geschiedt, kunnen op grond van deze bepaling op het in te korten bedrag, dat in de plaats komt van de inkorting *in natura*, interesten worden toegekend. Het geschil betrof de vraag aan welke interestvoet de op de in te korten bedragen verschuldigde interest moest worden berekend.

De notaris had in zijn staat van vereffening en verdeling vooropgesteld dat de inkorting in waarde gebeurde en dat op de in te korten bedragen interest aan de wettelijke interestvoet moest worden toegekend.

De begiftigde formuleerde bezwaar en wierp onder meer op dat deze interest niet aan de wettelijke maar aan een lagere marktinterestvoet van 2,5 procent per jaar moest worden berekend. Hij werd hierin niet gevolgd door de appelrechters die oordeelden dat de wettelijke interestvoet van toepassing is.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat de rechter de interestvoet bepaalt in overeenstemming met de waarde van de vruchten die in geval van inkorting *in natura* aan de nalatenschap hadden moeten worden teruggegeven. Geen enkele wetsbepaling verplicht de rechter om de wettelijke interestvoet toe te passen. Door te oordelen dat in geval van inkorting in waarde op de in te korten bedragen steeds interest aan de wettelijke interestvoet moet worden toegekend, schenden de appelrechters artikel 928 Burgerlijk Wetboek.

Voorlopige bewindvoering – Machtiging tot het maken van een testament – Ontvankelijkheidsvoorwaarden van het verzoekschrift

Arrest van 18 maart 2016 (C.12.0388.F)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Gerechtelijk recht – Procedure”.

Betwisting van vaderschap – Vrijwillige tussenkomst – Derdenverzet

Arrest van 7 oktober 2016 (C.15.0533.N) met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem

Een gehuwd koppel met een dochter ging uit elkaar. Ingevolge artikel 315 Burgerlijk Wetboek werd de echtgenoot vermoed de vader van dat kind te zijn. Nadien ging de moeder samenwonen met een nieuwe partner, die eveneens kinderen had uit een vorig huwelijk. Toen laatstgenoemde op zijn sterfbed lag, bracht de moeder haar dochter ervan op de hoogte dat hij, en niet haar voormalige echtgenoot, haar biologische vader was.

De dochter leidde voor de rechtbank van eerste aanleg een vordering tot betwisting van het vaderschap van de ex-echtgenoot van haar moeder in. De kinderen van de nieuwe partner wensten in die procedure tussen te komen. Zij meenden hierop recht te hebben aangezien de betwisting van het vaderschap een voorbereidende stap was voor de vaststelling van diens vaderschap. De appelrechters oordeelden er anders over en sloten zowel een vrijwillige tussenkomst als derdenverzet uit.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat krachtens artikel 318, § 1, Burgerlijk Wetboek, in de versie van toepassing vóór 1 september 2014, het vermoeden van vaderschap kan worden betwist door de moeder, het kind, de man ten aanzien van wie de afstamming vaststaat en de persoon die het vaderschap van het kind opeist, behoudens indien het kind bezit van staat heeft ten aanzien van de echtgenoot. De rechtsvordering tot betwisting van het vaderschap is een toegewezen vordering die enkel openstaat voor deze personen. Andere personen, zoals de erfgenamen van de vermeende biologische vader, kunnen niet tussenkomen in dit geding, noch derdenverzet aantekenen. De omstandigheid dat de beslissing over de rechtsvordering tot betwisting van vaderschap krachtens artikel 331*decies* Burgerlijk Wetboek aan andere personen zou kunnen worden tegengeworpen in een navolgende procedure tot vaststelling van vaderschap, doet daaraan niet af.

Krachtens artikel 322, eerste lid, Burgerlijk Wetboek, in de versie van toepassing vóór 1 september 2014, kan het vaderschap, wanneer het niet vaststaat krachtens de artikelen 315 of 317 Burgerlijk Wetboek noch op grond van een erkenning, bij vonnis worden vastgesteld onder de bij artikel 332*quinqüies* bepaalde voorwaarden. Indien een van de personen die gedagvaard moeten worden overleden is, wordt de rechtsvordering tot inroeping van staat ingesteld tegen de anderen en de erfgenamen van de overledene. De erfgenamen van de overleden persoon wiens

vaderschap wordt onderzocht, zijn partij in de procedure tot vaststelling van het vaderschap en kunnen de door de andere partijen aangedragen bewijzen omtrent het ingeroepen vaderschap weerleggen. De onmogelijkheid tot hun tussenkomst in de procedure tot betwisting van het vaderschap miskent bijgevolg hun recht van verdediging niet.

Schenkingen en testamenten – Geldigheid van een eigenhandig geschreven testament

Arrest van 17 oktober 2016 (C.11.0334.F)

Naar aanleiding van de ondertekening van een huwelijkscontract in zijn kantoor, verstreekte een notaris aan de toekomstige echtgenoten de gebruikelijke informatie over de erfenisrechten van de overlevende echtgenoot. Op verzoek van de toekomstige echtgenoot stelde hij bovendien een ontwerp van testament op dat voorzag in een legaat onder algemene titel ten voordele van zijn toekomstige echtgenote. Daags na die afspraak schreef de toekomstige echtgenoot dat ontwerp met de hand over. Enkele dagen later verzond hij het aan de notaris.

Bij het overlijden van de echtgenoot betwistte zijn zoon de geldigheid van het eigenhandig geschreven testament en voerde daartoe aan dat de ongebruikelijke handtekening die erop voorkwam niet aantoonde dat zijn vader instemde met de inhoud van de akte.

Het hof van beroep bevestigde de beslissing van de eerste rechters en zegde voor recht dat dit document een geldig testament uitmaakte. De appelrechters stelden vast dat het handschrift van de naam en de voornaam van de erflater niet overeenstemde met het gebruikelijke schriftbeeld van zijn handtekening, en besloten dat de *animus testandi* aan de zijde van de erflater voorhanden was, op grond dat hij “van plan was zijn toekomstige echtgenote te bevoordeligen”, dat “het wel degelijk zijn bedoeling was om een testament op te stellen ten voordele van laatstgenoemde” en “dat de inhoud van het testament woord voor woord de wil weergeeft die de erflater daags voordat hij het testament opstelde, voor de notaris heeft geuit”.

Op het cassatieberoep van de zoon vernietigt het Hof het bestreden arrest.

Het Hof herinnert eerst eraan dat, overeenkomstig artikel 970 Burgerlijk Wetboek, een eigenhandig testament enkel geldig is wanneer de opsteller ervan door zijn handtekening bewijst dat de door hem geschreven en gedagtekende beschikkingen wel degelijk de uiting van zijn wil zijn¹.

Het oordeelt verder dat “hoewel de handtekening, in de zin van die bepaling, het met de hand geschreven teken is waarbij de erflater gewoonlijk zijn persoonlijkheid aan derden doet kennen², een ander met de hand geschreven teken

¹ Cass. 7 januari 1955, AC 1955, p. 335.

² Cass. 7 januari 1955, AC 1955, p. 335; Cass. 2 oktober 1964, Pas. 1965, I, 106.

eveneens zijn bedoeling kan uitdrukken om zijn handtekening op het testament te zetten”³.

Op grond van de vermeldingen van het bestreden arrest, beslist het Hof dat het bestreden arrest, doordat het de wil van de erflater om het litigieuze testament te ondertekenen, afleidt uit de zijn bedoeling om een testament op te stellen, artikel 970 Burgerlijk Wetboek schendt.

Beding van aanwas bij overlijden – Voorwaarde van blijvend samenwonen

Arrest van 21 oktober 2016 (C.15.0457.N)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Burgerlijk recht – Verbintenissen”.

Erfenis – Onwaardigheid

Arrest van 8 december 2016 (C.15.0539.F)

De overledene werd vermoord door haar echtgenoot, die de feiten pleegde in een ernstige staat van geestesstoornis die hem ongeschikt maakte tot het controleren van zijn daden. Tegen laatstgenoemde werd een interneringsmaatregel genomen zoals bepaald bij de de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij.

Krachtens artikel 727, 1°, Burgerlijk Wetboek, in de versie die van toepassing is op het geschil, is onwaardig om te erven en als zodanig van de erfenissen uitgesloten, hij die veroordeeld is om de overledene te hebben gedood of om te hebben gepoogd hem te doden.

De feitenrechter weigerde die regel toe te passen, op grond dat de wettelijk als moord gekwalificeerde feiten niet geleid hadden tot de toepassing van een straf maar van een interneringsmaatregel.

In hun cassatieberoep voeren de andere erfgenamen aan dat de omstandigheid dat tegen de inverdenkinggestelde een interneringsmaatregel is genomen, niet toelaat de toepassing van artikel 727, 1°, Burgerlijk Wetboek, te weren. Volgens hen kan enkel de internering die gegrond is op de omstandigheid dat de inverdenkinggestelde in een staat van krankzinnigheid verkeerde, een dergelijke beslissing rechtvaardigen.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep. Het brengt in herinnering dat de wetgever, door artikel 727, 1°, Burgerlijk Wetboek aan te nemen, het bewijs van de morele onwaardigheid, die de uitsluiting uit de erfenis verantwoordt, afhankelijk heeft willen stellen van de verklaring, door de strafrechter, van de schuld van de erfge-rechtigde. De strafrechter die de internering beveelt met toepassing van de wet tot bescherming van de maatschappij, verklaart de inverdenkinggestelde echter niet schuldig aan een strafbaar feit.

---

³ Cass. 13 juni 1986, AC 1985-86, nr. 644.

Het Hof voegt daaraan toe dat, hoewel artikel 71 Strafwetboek van alle staten die bedoeld worden in artikel 1, eerste lid, van de wet van 1 juli 1964, enkel betrekking heeft op de staat van krankzinnigheid als schulditsluitingsgrond, er voor de toepassing van artikel 727, 1°, Burgerlijk Wetboek geen grond bestaat om een onderscheid te maken al naargelang de erfgerechtigde die de overledene heeft gedood of heeft pogen te doden, in een dergelijke staat dan wel in een andere, in voornoemd artikel 1, eerste lid, bedoelde staat verkeerde.

Verbintenissen

Overeenkomst – Ongeoorloofde oorzaak – Verrijking zonder oorzaak

Arrest van 15 februari 2016 (C.14.0448.F) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Sociaal recht – Arbeidsrecht”.

Beding van aanwas bij overlijden – Voorwaarde van blijvend samenwonen – Geldigheid

Arrest van 21 oktober 2016 (C.15.0457.N)

Een niet gehuwd koppel, waarvan de man een dochter uit een vorige relatie had, kocht een woning in onverdeelde aan. De notariële akte bevatte een beding van aanwas voor het vruchtgebruik op de onverdeelde helft van de overledene en dit op voorwaarde van blijvend samenwonen tot aan het vooroverlijden. Na het overlijden van de man dagvaardde zijn partner diens dochter om te horen zeggen voor recht dat zij het volledige vruchtgebruik op de woning had.

Volgens de eerste rechter was het beding van aanwas, als verboden erfovereenkomst, in zijn geheel nietig, zodat de woning aan beide vrouwen toebehoorde, ieder voor de onverdeelde helft in volle eigendom. De appelrechters oordeelden daarentegen dat het beding van aanwas geen verboden erfovereenkomst uitmaakte en de partner bijgevolg vanaf het overlijden het vruchtgebruik op de gehele woning had.

Het Hof herneemt vooreerst zijn vaststaande rechtspraak dat een beding over een niet opengevallen nalatenschap een beding is waardoor louter eventuele rechten op een niet opengevallen nalatenschap of op een bestanddeel ervan worden toegekend, gewijzigd of afgestaan. Volgens het Hof heeft een overeenkomst waarbij twee of meer partijen bepaalde goederen of rechten verwerven onder het beding dat de langstlevende de eigenaar of houder wordt van het geheel van de goederen of rechten, geen eventuele rechten tot voorwerp, waardoor deze niet te beschouwen is als een verboden erfovereenkomst in de zin van artikel 1130, tweede lid, Burgerlijk Wetboek. Dit geldt zelfs wanneer een dergelijk beding van aanwas een vervalbeding of een ontbindende voorwaarde bevat voor het geval dat aan de samenwoning van de partijen een einde komt. De partijen zijn tijdens de duur

van het samenwonen immers definitief verbonden. De loutere omstandigheid dat het beding aldus een potestatief element bevat, heeft niet tot gevolg dat het onder het verbod van artikel 1130, tweede lid, Burgerlijk Wetboek valt. Een voormeld beding is daarenboven te aanzien als een ontbindende voorwaarde en valt bijgevolg evenmin onder het verbod op louter potestatieve opschortende voorwaarden, bedoeld in artikel 1174 Burgerlijk Wetboek.

Met dit arrest aanvaardt het Hof de principiële geldigheid van een beding van aanwas, zelfs wanneer dit gepaard gaat met een ontbindende voorwaarde in geval aan de samenwoning van de partijen een einde komt, en maakt het bijgevolg een einde aan de controverse die in de rechtspraak en de rechtsleer bestond.

Buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht

Burenhinder – Fout van een buur – Schade – Begroting materiële schade – Vervangingswaarde – Werkelijke waarde

Arrest van 11 februari 2016 (C.15.0031.N)

De eigenaar van een terrein leed schade ten gevolge van een brand die te wijten was aan een fout van zijn buur. De eigenaar en zijn brandverzekeraar vorderden schadevergoeding van de buur, zowel op grond van artikel 544 Burgerlijk Wetboek als op grond van de artikelen 1382-1383 Burgerlijk Wetboek.

De vordering gegrond op artikel 544 Burgerlijk Wetboek veronderstelt een daad, een verzuim of een gedraging die abnormale burenhinder heeft veroorzaakt en aan de buur kan worden toegerekend.

Het Hof oordeelt dat de omstandigheid dat die daad, dat verzuim of die gedraging als foutief kan worden bestempeld, de toepassing van artikel 544 niet verhindert.

Daarnaast rees de vraag of schade ingevolge de vernieling van een zaak moet worden begroot op basis van de werkelijke waarde, dan wel de nieuwwaarde van de vernielde zaak, wanneer het voor het slachtoffer onmogelijk is zich een gelijkaardige zaak met dezelfde vetustiteit aan te schaffen.

De appelrechters oordeelden dat een slachtoffer op grond van de regels van het aansprakelijkheidsrecht slechts aanspraak kan maken op de werkelijke waarde van zijn vernielde goederen, die zij begrootten als hun nieuwwaarde onder aftrek van een bepaald percentage voor vetustiteit. Het Hof bevestigt dit oordeel. Het slachtoffer van een onrechtmatige daad dat materiële schade lijdt, heeft recht op de vervangingswaarde van de vernielde zaak. De vervangingswaarde is het bedrag dat nodig is om zich een gelijkaardige zaak aan te schaffen. De vervangingswaarde is gelijk aan de werkelijke waarde van de vernielde zaak. Het middel dat ervan uitgaat dat het slachtoffer dat zich geen gelijkaardige zaak met eenzelfde graad van vetustiteit kan aanschaffen, recht heeft op een vergoeding bepaald op grond van de nieuwwaarde van zijn beschadigde zaak, faalt dan ook naar recht.

Schade – Verlies van een kans om een verhoopt voordeel te verkrijgen

Arrest van 13 mei 2016 (C.15.0395.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Eind 2006 meldde een aannemer aan de stad Doornik dat hij interesse had om een stuk grond van de stad aan te kopen teneinde er een appartementsgebouw op te trekken.

Aanvankelijk besliste de stad om het goed via een onderhandse verkoop van de hand te doen voor een minimumbedrag van een miljoen euro. Nadien weigerde ze op het door de aannemer uitgebrachte bod van die prijs in te gaan, waarop ze de bekendmaking van de verkoop voortzette, om uiteindelijk de verkoop stop te zetten en de aannemer daarvan op de hoogte te brengen.

Enkele maanden later bedacht de stad Doornik zich en besliste om de procedure van vervreemding opnieuw in te leiden voor een bedrag van 1.300.000 euro. Zij bracht de voornoemde aannemer daarvan niet op de hoogte. Het goed werd aan een derde overgedragen.

De aannemer stelde de stad aansprakelijk.

Het hof van beroep te Bergen oordeelde dat de schade van de aannemer niet bestond in het verlies van de kans om met de koop van het terrein de verhoopte winst te maken omdat voornoemd verlies van een kans geen enkele zekerheid bood omtrent het feit dat de stad, na afloop van de offerteaanvraag, voor de offerte van de aannemer zou hebben gekozen. De enige schade die het hof van beroep in aanmerking nam, betrof het verlies van een kans om te hebben kunnen deelnemen in het kader van de nieuwe offerteaanvraag aangezien de stad vooraf geen enkele informatie had verstrekt en het opnieuw te koop stellen van het goed evenmin officieel had bekendgemaakt.

Het Hof verklaart het cassatieberoep van de aannemer tegen die beslissing gegrond.

Het bevestigt dat, wanneer de schade bestaat in het verlies van een kans om een verhoopt voordeel te verkrijgen, die schade vaststaat wanneer het verlies, dat een oorzakelijk verband met de fout vertoont, betrekking heeft op een waarschijnlijk voordeel. De onzekerheid of het voordeel bij gebrek aan fout wel kan worden verkregen, sluit het waarschijnlijk karakter van dat voordeel niet uit.

Het arrest dat beslist dat het door de aannemer aangevoerde verlies van een kans geen schade oplevert op grond dat de kans dat voor zijn offerte zou worden gekozen niet onbestaande maar onzeker was, schendt bijgevolg de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek.

Gebrek van de zaak – Brand

Arrest van 7 oktober 2016 (C.15.0314.N – C.16.0060.N)

Een zware brand vernietigde een gedeelte van een winkelcentrum. In het winkelpand was brand gesticht ter hoogte van een rek met pluchen beertjes en speelgoed. De brandende koopwaar zette het winkelpand nadien zelf in brand.

De brandverzekeraars van de eigenaar van het winkelcentrum en van de inhoud van het gebouw vorderden op grond van artikel 1384, eerste lid, Burgerlijk Wetboek terugbetaling van hun uitgaven ten laste van de uitbater van het centrum en zijn verzekeraars burgerlijke aansprakelijkheid.

De appelrechters oordeelden dat de uitbater van het winkelpand als bewaarder van een gebrekkige zaak aansprakelijk was voor de door de brand veroorzaakte schade. Volgens hen kon de brand niet worden beschouwd als een normaal kenmerk van een winkelpand. Het pand en de koopwaar waren een samengestelde zaak die ten gevolge van de brand een abnormaal kenmerk vertoonde. Het feit dat het abnormaal kenmerk te wijten was aan de daad van een onbekend gebleven derde, deed geen afbreuk aan dit abnormale karakter van het winkelpand.

Het Hof vernietigt de beslissing van de appelrechters. Een zaak is gebrekkig in de zin van artikel 1384, eerste lid, Burgerlijk Wetboek wanneer zij een abnormaal kenmerk vertoont waardoor zij in bepaalde omstandigheden schade kan veroorzaken. Brand is slechts een gedraging van de zaak en geen kenmerk ervan. De rechter kan het bestaan van een gebrek in de zaak slechts uit de gedraging van die zaak afleiden, wanneer hij elke andere oorzaak dan een gebrek voor die gedraging uitsluit.

Schade – Geboorte van een ongewenst maar gezond kind

Arrest van 17 oktober 2016 (C.09.0414.F)

Een vrijwillige zwangerschapsafbreking werd niet correct uitgevoerd, waardoor een dame beviel van een ongewenst maar normaal en gezond kind. Zij vorderde daarop van de geneesheren en van het ziekenhuis de vergoeding van de financiële lasten, van de voorzienbare relationele moeilijkheden en van de zwaardere inspanningen die deze geboorte haar bezorgde.

Het bestreden arrest verwierp die vordering.

In haar cassatieberoep voert de moeder aan dat het arrest, dat de ongewenste geboorte weigert te vergoeden, aldus het begrip vergoedbare schade of het gewettigd karakter van het belang van de moeder, die door de fout van de geneesheren werd benadeeld, miskent.

Het Hof verwierpt die grieven. Het herinnert eraan dat het begrip schade veronderstelt dat het slachtoffer van de onrechtmatige daad zich achteraf in een minder gunstige situatie bevindt dan voordien. Aangezien de geboorte van een door haar op de wereld gezet kind op zichzelf geen schade voor de moeder kan vormen, zelfs als de geboorte het gevolg is van een mislukte zwangerschapsafbreking, oordeelt het Hof dat de feitenrechter uit de vaststelling dat het kind “normaal en gezond” is, heeft kunnen afleiden dat de door de moeder gevorderde schadepos-ten haar niet in een minder gunstige situatie plaatsten dan vóór de geboorte.

Schade – Geboorte met een handicap

Arrest van 17 oktober 2016 (C.11.0062.F)

Een kind wordt met een handicap geboren, zonder dat de onderzoeken die de verloskundigen tijdens de zwangerschap uitvoerden, de bestaande misvormingen aan het licht gebracht hadden. De ouders vorderden, in naam van het kind, de vergoeding van de schade die erin bestaat gehandicapt te zijn geboren, aangezien het vaststaat dat, indien de ouders daarop attent waren gemaakt, een vrijwillige zwangerschapsonderbreking zou zijn uitgevoerd en het kind niet zou zijn geboren.

Op het cassatieberoep van het ziekenhuis vernietigt het Hof het arrest waarmee de feitenrechter de vergoeding van die schade had toegekend.

Het Hof oordeelt dat de redenering van het hof van beroep het begrip vergoedbare schade miskent. De schade in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek bestaat in de aantasting van elk belang of het verlies van elk rechtmatig voordeel; het veronderstelt dat het slachtoffer van de onrechtmatige daad zich achteraf in een minder gunstige situatie bevindt dan voordien. Er is geen sprake van schade wanneer de vergelijking tussen die twee situaties bestaat in de vergelijking tussen, enerzijds, het bestaan van een persoon die geboren is met een handicap en, anderzijds, het niet-bestaan van die persoon⁴.

Het Hof oordeelt daarenboven dat artikel 350, tweede lid, 4°, van het Strafwetboek, dat de voorwaarden bepaalt waaronder een abortus die wordt uitgevoerd op een vrouw die hiermee heeft ingestemd, geen misdrijf vormt, niet toelaat te oordelen dat het met een handicap te geboren kind een vaststaand en rechtmatig belang heeft om het voorwerp uit te maken van een therapeutische zwangerschapsafbreking.

Samenloop van aansprakelijkheden

Arrest van 28 november 2016 (C.15.0521.F) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Een dame viel meer dan drie meter diep ten gevolge van de instorting van het hoger gelegen platform van een houten trap die naar een terras leidt, in een pand dat door haar schoonzus was verkocht maar waarop laatstgenoemde een tijdelijk gebruiksrecht kon laten gelden.

Om vergoed te worden voor haar schade, wenste het slachtoffer enerzijds haar schoonzus burgerrechtelijk aansprakelijk te stellen in haar hoedanigheid van bewaarster van een gebrekkige zaak. Daartoe dagvaardde zij de BA-verzekeraar privéleven van laatstgenoemde op grond van artikel 1384, eerste lid, van het

---

⁴ Vgl. met het arrest van het Hof van 14 november 2014, C.13.0441.N, AC 2014, nr. 694 met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem.

Burgerlijk Wetboek. Anderzijds beriep zij zich op de aansprakelijkheid van de eigenaars van het litigieuze pand, op grond dat haar schade voortvloeide uit de instorting van het gebouw in de zin van artikel 1386 van het Burgerlijk Wetboek.

Het hof van beroep, dat de beslissing van de eerste rechter wijzigde, wees die vorderingen toe en veroordeelde de twee verzekeraars en de eigenaars *in solidum* tot vergoeding van het slachtoffer.

Op de andersluidende conclusie van het openbaar ministerie verklaart het Hof het middel van de BA-verzekeraar privéleven gegrond, hetwelk het bestreden arrest verwijt de aansprakelijkheid van de eigenaars met die van de houder van de zaak te hebben gecumuleerd.

Wanneer het gebouw in een staat van instorting verkeert die te wijten is aan een verzuim van onderhoud of aan een gebrek in de bouw, sluit artikel 1386 Burgerlijk Wetboek volgens het Hof de toepassing uit van de algemenere bepaling van artikel 1384, eerste lid, van hetzelfde wetboek.

Het bestreden arrest heeft bijgevolg die wetsbepalingen geschonden door te beslissen dat de samenloop van de daarop gegronde aansprakelijkheden kan worden overwogen wanneer, zoals te dezen het geval was, de hoedanigheden van bewaarder en eigenaar aan verschillende personen toekomen en door, derhalve, de BA-verzekeraar privéleven, *in solidum* met de brandverzekeraar en de eigenaars, tot vergoeding van dezelfde schade te veroordelen in zijn hoedanigheid van verzekeraar van de bewaarster van dat gebrekkige pand.

Bijzondere overeenkomsten

Handelshuur – Aanbod tot hernieuwing – Voorgestelde huurprijs – Ernstige aard

Arrest van 29 april 2016 (C.15.0347.F)

Krachtens artikel 14, eerste lid, Handelshuurwet moet de kennisgeving die de huurder die het recht op hernieuwing verlangt uit te oefenen, aan de verhuurder moet richten, op straffe van nietigheid de voorwaarden opgeven waaronder de huurder zelf bereid is om de nieuwe huur aan te gaan.

Het bestreden vonnis besliste dat de verhuurder ertoe gehouden is een aanbod tot hernieuwing met een belachelijk lage en niet ernstige huurprijs in aanmerking te nemen en dat het hem desgevallend toekomt andere financiële voorwaarden, met name een hogere huurprijs, voor te stellen, om aldus het in artikel 18 van de wet bedoelde beroep van de huurder mogelijk te maken.

Het Hof vernietigt die beslissing. Enerzijds beslist het Hof met betrekking tot de voorgestelde huurprijs dat het aanbod van de huurder ernstig moet zijn, gelet op de in de artikelen 18 en 19 van de voornoemde wet vermelde beoordelingscriteria, zodat het aanbod van dien aard moet zijn dat het in beginsel verdient in overweging te worden genomen. Anderzijds preciseert het Hof dat aangezien de

hernieuwing onder de door de huurder voorgestelde voorwaarden plaatsvindt bij ontstentenis van een regelmatig antwoord van de verhuurder, die voorwaarden conform de wet moeten zijn.

In strijd met hetgeen het bestreden vonnis besliste, beantwoordt een aanvraag tot hernieuwing van een handelshuurovereenkomst tegen een belachelijk lage huurprijs, niet aan het voorschrift van artikel 14, eerste lid, Handelshuurwet.

Notaris – Openbare verkoop van onroerende goederen – Begrip – Verkoop op het internet

Arrest van 9 juni 2016 (C.15.0360.N) met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem

De eigenaars van een woning boden die te koop aan via een publieke internetsite. Die site bood aan een virtueel publiek de mogelijkheid om op een bepaald openingsbod concurrentiële biedingen te doen. Andere kandidaten konden van die tegenbiedingen kennis nemen via de pagina “*kavels volgen*”. De woning werd aan de hoogste bieder toegewezen en een verkoopbevestiging werd aan hem verstuurd. Nadien betwistte de koper de geldigheid van de verkoopovereenkomst.

De appelrechter verklaarde de verkoopovereenkomst nietig wegens schending van artikel 1, tweede lid, van de Wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt, krachtens hetwelk, onder voorbehoud van de rechten van de openbare overheid, alleen notarissen bevoegd zijn om onroerende goederen openbaar te verkopen. De verkoop was volgens de appelrechter een onder die exclusieve bevoegdheid vallende openbare verkoop. De omstandigheid dat de kandidaatkopers zich dienden te registreren vooraleer een bod te kunnen uitbrengen deed daaraan geen afbreuk, aangezien het goed via het internet en dus aan iedereen werd te koop gesteld.

Op het door de verkopers ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof, op gelijk-luidende conclusie van het openbaar ministerie, dat een onder het monopolie van notarissen vallende openbare verkoop in de zin van voornoemde wetsbepaling een verkoop is waarbij aan een publiek dat fysiek of virtueel wordt samengebracht de mogelijkheid wordt geboden om concurrentiële biedingen te doen, waarbij de een kennis heeft van het bod van de ander, zonder noodzakelijk te weten van wie het bod uitgaat of wie het heeft gedaan en waarbij van bij de aanvang duidelijk is dat het goed aan de hoogste bieder zal worden toegewezen of dat het zal worden ingehouden. De omstandigheid dat bepaalde formaliteiten moeten worden vervuld om toegelaten te worden tot de biedingen, ontnemt aan de verkoop niet zijn openbaar karakter. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Handelshuur – Tekortkoming van de huurder – Vordering tot beëindiging – Gevolg voor de hernieuwingsprocedure

Arrest van 10 juni 2016 (C.14.0565.F) met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin

Nadat de huurder de hernieuwing van zijn handelshuur had aangevraagd, dagvaardde de verhuurder hem voor de vrederechter binnen de termijn die de wet voorschrijft voor de kennisgeving van de met redenen omklede weigering tot huurhernieuwing, teneinde de “beëindiging” van de overeenkomst te verkrijgen op grond van grove tekortkomingen van de huurder aan zijn verplichtingen.

Daarna stuurde hij de huurder ook een aangetekende brief waarin hij hem zijn weigering van huurhernieuwing, om dezelfde redenen, ter kennis bracht.

Vervolgens dagvaardde de huurder de verhuurder tot huurhernieuwing, overeenkomstig artikel 16, I, 4°, derde lid, van de Handelshuurwet.

Aangezien zulke dagvaarding op straffe van verval binnen dertig dagen na het antwoord van de verhuurder moet worden uitgebracht, ontstond tussen de partijen een discussie over de vraag of die termijn berekend moest worden vanaf de dagvaarding tot beëindiging van de huurovereenkomst dan wel vanaf de brief die de weigering van huurhernieuwing ter kennis brengt.

Het bestreden vonnis stelde dat de verhuurder in zijn dagvaarding zijn wil om de hernieuwing te weigeren niet te kennen had gegeven, op grond dat hij niet had verwezen naar de door de huurder gevraagde hernieuwing, en dat de aan laatstgenoemde toegekende termijn dus vanaf de brief en niet vanaf de dagvaarding was ingegaan. Het vonnis leidde hieruit af dat de vordering van de huurder was ingesteld binnen de bij voornoemd artikel 16, I, 4°, derde lid, bepaalde termijn.

In zijn cassatieberoep voerde de verhuurder aan dat de dagvaarding tot beëindiging van de huurovereenkomst als weigering tot hernieuwing gold en dat het vonnis, dat bij de berekening van de termijn weigerde met die dagvaarding rekening te houden omdat die niet verwees naar de vraag tot hernieuwing, aan de tekst van de Handelshuurwet voorwaarden toevoegt die daarin niet zijn vervat.

Het Hof beslist dat, wanneer de dagvaarding tot beëindiging van de huurovereenkomst op grond van grove tekortkomingen van de huurder is uitgebracht binnen de termijn waarover de verhuurder beschikt om zijn met redenen omklede weigering tot huurhernieuwing ter kennis te brengen, die dagvaarding ook geldt als met redenen omklede weigering tot huurhernieuwing. De verplichting van de huurder, die betwist dat de verhuurder gerechtigd is zich op tekortkomingen aan de huurverplichtingen te beroepen, om de zaak, op straffe van verval, binnen de wettelijke termijn bij de rechter aanhangig te maken, heeft bijgevolg geen bestaansreden meer. Wanneer de huurder vervolgens een aanvraag tot huurhernieuwing voor de rechter instelt, dient deze dus niet meer te voldoen aan de termijnvereiste. Uit de feitelijke vaststellingen van het bestreden vonnis leidt het arrest af dat de beslissing van dat vonnis volgens welke de door de huurder ingestelde aanvraag

tot hernieuwing ontvankelijk is, naar recht verantwoord is. Het middel, dat bijgevolg niet de vernietiging tot gevolg kan hebben, wordt onontvankelijk verklaard bij gebrek aan belang.

Lening op interest – Beëindiging – Wederbeleggingsvergoeding

Arrest van 24 november 2016 (C.15.0409.F)

Artikel 1907*bis* Burgerlijk Wetboek bepaalt dat bij gehele of gedeeltelijke terugbetaling van een lening op interest in geen geval van de schuldenaar, buiten het terugbetaalde kapitaal en de vervallen interest, een vergoeding voor wederbelegging kan worden gevorderd, groter dan zes maanden interest, berekend over de terugbetaalde som en naar de in de overeenkomst bepaalde rentevoet.

In de algemene voorwaarden van het investeringskrediet dat ze had toegekend aan de vennootschap R.C., voorzag de bank het verbod op vrijwillige vervroegde terugbetaling van het krediet. Op vraag van de vennootschap R.C. om voortijdig het krediet stop te zetten, gaf de bank aan bereid te zijn een vervroegde terugbetaling te aanvaarden ondanks dit verbod, tegen de betaling van een vergoeding. Die vergoeding maakte de prijs uit waartegen de bank bereid was af te zien van de verderzetting van het contract en dekte het verlies dat zij meende te lijden. De bank meende dat de beperking tot zes maanden interest voorzien in het voornoemde artikel 1907*bis* niet van toepassing was, aangezien dit volgens haar niet geldt in geval van een door het contract toegestane verbreking.

Het hof van beroep gaf de bank gelijk.

Op het door de vennootschap R.C. ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof daarentegen dat die bepaling van toepassing is op elke vergoeding die de uitlener vordert in geval van een, gehele of gedeeltelijke, vervroegde terugbetaling van een lening op interest, ook al verbiedt de oorspronkelijke overeenkomst die vervroegde terugbetaling.

Het Hof vernietigt bijgevolg het bestreden arrest dat besliste dat de gevorderde vergoeding niet “onderworpen moest worden aan de beperking van het door artikel 1907*bis* Burgerlijk Wetboek ingestelde plafond” op grond dat “geen enkele gehele of gedeeltelijke terugbetaling toegelaten was”.

Verjaring

Termijnen – Leemte in de wetgeving

Arrest van 23 mei 2016 (C.14.0570.F)

Mevrouw D betoogde dat de door de politiezone Brussel ingestelde vordering tot terugbetaling van ten gevolge van een coderingsfout ten onrechte aan haar uitbetaalde vergoedingen verjaard was.

Het hof van beroep wees erop dat artikel 7, § 1, van de wet van 6 februari 1970 betreffende de verjaring van schuldvorderingen ten laste of ten voordele van de Staat en de provinciën, hernomen in artikel 114, § 1, van de wet van 22 mei 2003 houdende organisatie van de begroting en van de comptabiliteit van de federale Staat, dat voorziet in een vijfjarige verjaring voor de vordering tot terugbetaling van ten onrechte betaalde wedden, geen betrekking heeft op de meergemeentelijke politiezones en de gemeenten. Volgens het hof van beroep was, bij ontstentenis van een bijzondere bepaling, de vordering tot terugbetaling daarvan onderworpen aan de gemeenrechtelijke verjaringstermijn van tien jaar als bepaald bij artikel 2262*bis*, § 1, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek.

Het hof van beroep merkte op dat het Grondwettelijk Hof bij arrest 76/2011 van 18 mei 2011 een verschil in behandeling had vastgesteld met onevenredige gevolgen voor de ambtenaren van de meergemeentelijke en gemeentelijke politiezones t.o.v. de staatsambtenaren en voor recht had gezegd dat die discriminatie haar oorsprong niet vindt in artikel 7 van voornoemde wet van 6 februari 1970 maar in de ontstentenis van een wettelijke bepaling die van toepassing is op de meergemeentelijke politiezones en op de gemeenten en die voorziet in een vijfjarige verjaringstermijn voor de vordering tot terugbetaling van de onverschuldigde wedden. Vervolgens oordeelde het hof van beroep dat het de tienjarige verjaringstermijn van voornoemd artikel 2262*bis* moest toepassen aangezien de discriminatie niet bleek uit die bepaling maar uit een leemte in de wet.

Het cassatieberoep dat mevrouw D tegen die beslissing instelde, wordt verworpen.

Het Hof bevestigt dat, aangezien de vordering tot terugbetaling van de door de gemeenten en meergemeentelijke politiezones ten onrechte uitbetaalde wedden niet onder de toepassing valt van de voornoemde wetten van 6 februari 1970 en 22 mei 2003, zij onderworpen is aan de gemeenrechtelijke verjaringstermijn van tien jaar.

Vervolgens leidt het Hof uit de bewoordingen van voornoemd arrest van het Grondwettelijk Hof af dat de ongrondwettigheid, in tegenstelling tot wat mevrouw D betoogt, niet volgt uit de artikelen 7 en 114 van de voornoemde wetten waaraan de rechter een einde zou moeten maken door hun toepassingsgebied uit te breiden tot de schuldvordering van de politiezone, maar dat de vastgestelde leemte de tussenkomst van de wetgever vergt om de modaliteiten te bepalen van het nieuwe uit te werken verjaringsstelsel voor de gemeenten of meergemeentelijke politiezones.

Economisch recht

Insolventie en vereffening

Faillissement – Verschoonbaarheid – Verzet – Beginpunt van de termijn – Kennisgeving – Informatie aan de geadresseerde

Arrest van 29 januari 2016 (C.14.0006.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

In dit arrest onderzoekt het Hof de draagwijdte van de bepalingen met betrekking tot het verzet van de gefailleerde tegen de beslissing over zijn verschoonbaarheid. Die beslissing, bedoeld in artikel 80, tweede lid, Faillissementswet, wordt per gerechtsbrief ter kennis gebracht, overeenkomstig artikel 5 van die wet.

Krachtens artikel 57 Gerechtelijk Wetboek begint, tenzij de wet anders bepaalt, de termijn voor verzet vanaf de betekening van de beslissing. In de regel is de kennisgeving per gerechtsbrief dus niet voldoende om de verzettermijn te doen ingaan, tenzij de wet in een afwijking voorziet.

Geen enkele bepaling preciseerd dat de in voornoemd artikel 5 bedoelde kennisgeving de beroepstermijnen doet ingaan. Volgens de rechtspraak van het Hof is het echter niet vereist dat de afwijking uitdrukkelijk is; het volstaat dat de afwijking kan worden afgeleid uit de op het lopende geding toepasselijke wetsbepalingen.

In deze zaak overweegt het Hof dat uit de toepasselijke teksten volgt dat de wetgever gewild heeft dat de kennisgeving per gerechtsbrief van de beslissing over de verschoonbaarheid de beroepstermijn doet ingaan.

Het Hof beslist evenwel ook dat wanneer, zoals in deze zaak, de afwijking van artikel 57 Gerechtelijk Wetboek niet voortvloeit uit een uitdrukkelijke bepaling, het vereist is dat de kennisgeving per gerechtsbrief de beroepsmogelijkheden en de termijnen ervan vermeldt, om te voldoen aan de vereisten van artikel 6.1 EVRM. Indien dat niet het geval is, doet die kennisgeving de beroepstermijn niet ingaan.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest dat de verzettermijn had doen ingaan vanaf de kennisgeving, ook al had die de beroepsmogelijkheden en de termijnen ervan niet vermeld.

Het arrest is gewezen op een andersluidende conclusie waarin het openbaar ministerie met name had overwogen dat uit artikel 6.1 EVRM niet volgt dat de kennisgeving de informatie over de beroepsmogelijkheden moet bevatten.

Wet 31 januari 2009 betreffende de continuïteit van de ondernemingen – Reorganisatieplan – Loon – Bedrijfsvoorheffing – Kwijtschelding

Arrest van 16 juni 2016 (F.16.0022.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Volgens artikel 49/1, tweede lid, WCO mag, indien het reorganisatieplan in een gedifferentieerde behandeling van de schuldeisers voorziet, de behandeling van

de openbare schuldeisers die een algemeen voorrecht genieten, in beginsel, niet minder gunstig zijn dan die welke de best behandelde gewone schuldeisers in de opschorting genieten. Artikel 49/1, vierde lid, WCO bepaalt dat het plan geen vermindering of kwijtschelding kan bevatten van schuldvorderingen die zijn ontstaan uit vóór de opening van de procedure verrichte arbeidsprestaties.

De vraag rees of de fiscus als schuldeiser van de bedrijfsvoorheffing ook een beroep kan doen op het voornoemde artikel 49/1.

De appelrechters oordeelden dat een reorganisatieplan dat een vermindering of kwijtschelding toestond van de bedrijfsvoorheffing en van de sociale bijdragen niet onder toepassing van artikel 49/1, vierde lid, WCO viel omdat de wetgever voor alle openbare schuldeisers met een algemeen voorrecht, en bijgevolg ook voor de fiscus, onder bepaalde voorwaarden in de mogelijkheid van kwijtschelding en vermindering heeft voorzien.

De fiscus voerde aan dat uit de artikelen 2, eerste lid, *3bis* en 23, 1°, Loonbeschermingswet volgt dat de bedrijfsvoorheffing deel uitmaakt van de vergoeding voor de arbeidsprestaties van de werknemer zodat de schuldvorderingen die ontstaan zijn uit de vóór de opening van de procedure verrichte arbeidsprestaties het brutoloon tot voorwerp hebben. Volgens hem maakt de vordering tot betaling van de bedrijfsvoorheffing bijgevolg een schuldvordering uit in de zin van artikel 49/1, vierde lid.

Volgens het Hof blijkt uit de wetsgeschiedenis dat het de bedoeling van de wetgever was de werknemers te beschermen zodat de regel uit artikel 49/1, vierde lid, WCO niet ziet op de aard van de schuldvordering, maar op de hoedanigheid van de schuldeiser. Het middel dat ervan uitgaat dat artikel 49/1, vierde lid, WCO niet enkel de schuldvorderingen van de werknemers betreft, maar ook de schuldvordering van de fiscus tot betaling van de bedrijfsvoorheffing die verband houdt met arbeidsprestaties van vóór de opening, berust op een onjuiste rechtsopvatting. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Verzekeringen

Verkeersongeval – Aan spoorstaven gebonden voertuig – Gevolgen in de tijd van de arresten van het Grondwettelijk Hof – Leemte in de wet – Bevoegdheden van de rechter

Arrest van 5 februari 2016, gewezen in voltallige zitting (C.15.0011.F) met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin

De verzekeraar van mevrouw M. die op 27 maart 1998 in een tram was gevallen, stelde een vordering tot vergoeding in op grond van artikel 29*bis* WAM, zoals dat artikel van toepassing was vóór de wijziging ervan bij de wet van 19 januari 2001. De vordering werd afgewezen.

Het hof van beroep herinnerde eraan dat het Grondwettelijk Hof, in het op prejudiciële vraag gewezen arrest van 15 juli 1998 dat in het Belgisch Staatsblad

van 13 oktober 1998 werd bekendgemaakt, beslist had dat artikel 29*bis* van de voormelde wet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt in zoverre het de aan spoorstaven gebonden voertuigen uitsluit van de vergoedingsregeling waarin het voorziet. Vervolgens oordeelde het hof van beroep dat het aan de rechterlijke macht toekomt bij de uitlegging van de wet de gevolgen van de schending van de Grondwet waartoe het Grondwettelijk Hof besluit, in de tijd te bepalen en dat de rechter daarbij rekening dient te houden met het rechtmatig vertrouwen van de maatschappij in de wettelijke bepalingen en met de dwingende eisen van rechtszekerheid. Het hof van beroep besliste dat die beginselen van het rechtmatig vertrouwen en van rechtszekerheid in voorliggend geval eraan in de weg staan dat de vergoedingsplicht wordt toegepast op verkeersongevallen met aan spoorstaven gebonden voertuigen die zich hebben voorgedaan vóór de bekendmaking van het arrest van 15 juli 1998 van het Grondwettelijk Hof.

Daarenboven wees het hof van beroep erop dat de ongrondwettigheid die uit voornoemd arrest van 15 juli 1998 blijkt, de vaststelling impliceert van een leemte in de wet, in zoverre die wet niet bepaalde wie de vergoedingsplichtige was. Het hof van beroep oordeelde dat het die leemte niet kon invullen door de eigenaar van het voertuig als de vergoedingsplichtige aan te wijzen, zonder de beginselen van rechtmatig vertrouwen en rechtszekerheid te miskennen.

Op het cassatieberoep van de verzekeraar vernietigt het Hof die beslissing.

Wat betreft de bevoegdheid van de rechter om de gevolgen in de tijd van een prejudicieel arrest van ongrondwettigheid te bepalen, herhaalt het Hof, enerzijds, dat het rechtscollege dat de prejudiciële vraag heeft gesteld evenals elk ander rechtscollege dat in dezelfde zaak uitspraak doet, voor de oplossing van het geschil naar aanleiding waarvan de prejudiciële vragen zijn gesteld, zich naar het arrest van het Grondwettelijk Hof moeten voegen en dat, anderzijds, het rechtscollege waarvoor een dergelijke vraag wordt opgeworpen, niet is gehouden die vraag opnieuw te stellen wanneer het Grondwettelijk Hof reeds uitspraak heeft gedaan op een vraag of een beroep met een identiek onderwerp.

Het Hof leidt daaruit af dat het prejudicieel arrest dat de ongrondwettigheid van artikel 29*bis* van de voormelde wet vaststelt, zonder dat het Grondwettelijk Hof de gevolgen ervan in de tijd heeft beperkt, declaratoir is en dat zowel het rechtscollege dat de vraag heeft gesteld als dat welk die vraag niet hoefde te stellen, zich daarnaar moeten voegen.

Het bestreden arrest, dat erop wijst dat de rechter de gevolgen in de tijd van een prejudicieel arrest van ongrondwettigheid kan bepalen en dat, te dezen, die gevolgen beperkt moeten worden tot de verkeersongevallen met aan spoorstaven gebonden voertuigen die zich hebben voorgedaan na de bekendmaking van het arrest van 15 juli 1998 van het Grondwettelijk Hof, is dus niet naar recht verantwoord.

Voor het overige bevestigt het Hof dat de rechter elke leemte in de wet moet invullen waarvan het Grondwettelijk Hof de ongrondwettigheid heeft vastgesteld, evenals elke leemte die hieruit voortvloeit dat een wetsbepaling als ongrondwettig wordt aangemerkt, wanneer hij die leemte in het kader van de bestaande

wetsbepalingen kan verhelpen teneinde de wet in overeenstemming met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet te brengen.

Hoewel de vergoedingsplicht krachtens artikel 29bis van de wet berust bij de verzekeraar die de aansprakelijkheid van de eigenaar, de bestuurder of de houder van het voertuig dekt overeenkomstig de wet, ontslaat artikel 10 van die wet de Staat en bepaalde openbare instellingen van de verplichting om een verzekering te sluiten voor de voertuigen die hun toebehoren of op hun naam zijn ingeschreven en hebben ze, bij gebrek aan een dergelijke verzekering, jegens de benadeelden dezelfde verplichtingen als de verzekeraar. Ook die bepaling werd door het Grondwettelijk Hof in het prejudicieel arrest nr. 109/2002 van 26 juni 2002 als discriminatoir aangemerkt in zoverre het enkel betrekking heeft op niet aan spoorstaven gebonden voertuigen.

Het bestreden arrest, dat weigert om het toepassingsgebied van artikel 29bis van voornoemde wet uit te breiden tot een verkeersongeval met een voertuig van de Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel, op grond dat het de leemte betreffende de vergoedingsplichtige niet kan opvullen, zonder na te gaan of die vervoersmaatschappij niet, krachtens artikel 10 van de wet, jegens de benadeelde dezelfde verplichtingen als de verzekeraar heeft, is niet naar recht verantwoord.

Landverzekering – Beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst

Arrest van 24 november 2016 (C.15.0104.F)

Tijdens hun beroepsleven genoten werknemers van een collectieve ziekteverzekeringsovereenkomst die hun werkgever ten behoeve van hen gesloten had en deels financierde.

Nadat zij op pensioen gingen, werden die verzekeringsovereenkomsten beëindigd. De werkgever sloot twee nieuwe collectieve ziekteverzekeringsovereenkomsten met twee nieuwe medeverzekeraars, de ene overeenkomst ten behoeve van de actieve werknemers, de andere overeenkomst ten behoeve van de voormalige personeelsleden die op pensioen of vervroegd pensioen gingen.

Enkele jaren later deelden die medeverzekeraars aan de werkgever hun intentie mee om die overeenkomsten bij de volgende vervaltermijn te beëindigen.

Enkele gepensioneerde verzekerden betwistten die beëindiging in rechte.

Het hof van beroep te Brussel bevestigde de beslissing van de eerste rechter en besliste dat de litigieuze verzekeringsovereenkomst voor het leven gesloten werd, dat de dekking moest behouden blijven en dat de beëindiging onrechtmatig was.

Het Hof verwerpt de middelen die de medeverzekeraars aanvoerden ter ondersteuning van hun cassatieberoep.

Het Hof preciseert vooreerst het begrip van de beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst in de zin van artikel 138bis-1, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst, in de versie die van toepassing is op het geschil,

en stelt dat een persoon beroepsmatig verbonden is in de zin van die bepaling wanneer de relatie tussen de verzekeringnemer en die persoon aan laatstgenoemde de mogelijkheid biedt om beroepsinkomsten te verkrijgen. Daaruit volgt dat, opdat een ziekteverzekeringsovereenkomst die gesloten is door één of meer verzekeringnemers ten behoeve van één of meer personen, als een beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst kan worden aangemerkt, er op het tijdstip van de aansluiting⁵ een relatie moet bestaan tussen de verzekeringnemer en de begunstigde die hem de mogelijkheid biedt beroepsinkomsten te verkrijgen. Het middel dat betoogt dat het niet noodzakelijk is dat de begunstigten nog een beroepsactiviteit uitoefenen bij hun werkgever op het tijdstip van hun aansluiting bij de polis, faalt bijgevolg naar recht.

Bovendien beslist het Hof dat die begripsomschrijving van de beroepsgebonden ziekteverzekeringsovereenkomst niet kan worden beïnvloed door artikel 138*bis*, § 1, Wet Landverzekeringsovereenkomst, dat enkel tot doel heeft de voorwaarden te bepalen waaronder een persoon die aangesloten is bij een beroepsgebonden verzekeringsovereenkomst, die verzekering individueel kan voortzetten wanneer hij het voordeel ervan verliest.

Ten slotte oordeelt het Hof dat uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 17 juni 2009 tot wijziging, wat de ziekteverzekeringsovereenkomsten betreft, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst en van de wet van 20 juli 2007 tot wijziging, wat de private ziekteverzekeringsovereenkomsten betreft, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst blijkt dat artikel 3, § 2, derde lid, van de wet van 20 juli 2007 de bijzondere overgangsregeling die die wet instelt, uitsluitend voorbehoudt aan de affinity-contracten. Het middel dat betoogt dat die bepaling zonder onderscheid van toepassing is op alle niet-beroepsgebonden collectieve ziekteverzekeringsovereenkomsten, faalt bijgevolg naar recht. Aldus beslecht het Hof een vraag die sinds ettelijke jaren de praktijk beroerde.

Transportrecht

Goederenvervoer – Verjaring – Schorsing – Schriftelijke vordering

Arrest van 12 mei 2016 (C.15.0352.N)

Gedurende een transport per vrachtwagen van Swansea (Verenigd Koninkrijk) naar Antwerpen werd een container gestolen. De vervoerder meldde het volledig

⁵ In een antwoordnota op de mondelinge conclusie van het openbaar ministerie voerden de medeverzekeraars aan dat er moest rekening gehouden worden met artikel 78 van de wet van 29 juni 2016 houdende diverse bepalingen inzake Economie in zoverre die bepaling, die van interpretatieve aard zou zijn, het “tijdstip van de aansluiting” in de zin van artikel 201, § 2, van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen verduidelijkt. Doordat het Hof artikel 138*bis*-1, § 2, Wet Landverzekeringsovereenkomst “in de versie ervan die van toepassing is op het geschil” interpreteert zonder rekening te houden met artikel 78 van de wet van 29 juni 2016, mag ervan uitgegaan worden dat het Hof geoordeeld heeft dat die laatste bepaling niet van interpretatieve aard is.

verlies aan zijn opdrachtgever, die hem op dezelfde dag via fax een schriftelijke vordering stuurde. De vervoerder wees die schriftelijke vordering niet af. Nadat de ladingbelanghebbende de opdrachtgever in het Verenigd Koninkrijk had aangesproken, dagvaardde laatstgenoemde de vervoerder, ongeveer vier jaar later.

Krachtens artikel 32.1 CMR verjaren de rechtsvorderingen, waartoe een aan dit Verdrag onderworpen vervoer aanleiding geeft, in de regel, door verloop van een jaar. Artikel 32.1.b CMR bepaalt dat deze verjaring in geval van volledig verlies loopt vanaf de dertigste dag na afloop van de bedongen termijn van levering of, bij gebreke van zulk een termijn, vanaf de zestigste dag na de inontvangstneming van de goederen door de vervoerder. Overeenkomstig artikel 32.2 CMR schorst een schriftelijke vordering de verjaring tot aan de dag waarop de vervoerder de vordering schriftelijk afwijst en de daartoe gevoegde stukken terugzendt.

De appelrechters oordeelden dat de vordering van de opdrachtgever niet verjaard was. De fax was een schriftelijke vordering die de verjaring had geschorst, ook al was zij ingesteld vóór het vertrekpunt van de verjaringstermijn.

Op het door de vervoerder ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof dat uit de voornoemde bepalingen van de CMR niet kan worden afgeleid dat een schriftelijke vordering die werd ingesteld voordat de verjaring is begonnen lopen geen schorsende werking heeft, met dien verstande dat deze schorsing slechts uitwerking kan krijgen vanaf het ogenblik dat de verjaringstermijn een aanvang neemt. Er anders over oordelen zou het vertrouwen verschalken van degene die na het schadegeval zonder verwijl een schriftelijke vordering heeft ingesteld voordat de verjaringstermijn is begonnen lopen. Het Hof verwerpt bijgevolg het cassatieberoep.

Door te oordelen dat de verjaringstermijn van artikel 32.1 CMR kan worden geschorst door een schriftelijke vordering die werd ingesteld vooraleer de verjaringstermijn begint te lopen, beslecht het Hof een discussie in de rechtspraak en rechtsleer.

Fiscaal recht

Algemeen

Fiscale ambtenaren – Aangifte – Ambtelijke machtiging om de feiten ter kennis van de procureur des Konings te brengen

Arrest van 19 januari 2016 (P.15.0768.N)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering”.

Eerste Aanvullend Protocol EVRM – Voorzienbaarheid van de fiscale norm – Begrip

Arrest van 26 februari 2016 (F.15.0016.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Een vereniging zonder winstoogmerk werd, na jarenlang onderworpen te zijn aan de rechtspersonenbelasting, verweten dat zij geen aangifte in de vennootschapsbelasting gedaan had.

Op het hoger beroep van de vzw oordeelde het hof van beroep niet dat zij niet onder de vennootschapsbelasting viel. Het besliste daarentegen dat de vzw er, gelet op de houding van de belastingadministratie, rechtmatig op kon vertrouwen dat zij onder de rechtspersonenbelasting en niet onder de vennootschapsbelasting viel.

Volgens het hof van beroep moet dit vertrouwen worden bevestigd wanneer de taxatieambtenaar een eerder door de administratie ingenomen standpunt voor het verleden ter discussie stelt waardoor hij het beginsel van de voorzienbaarheid van het belastingstelsel aantast, wat een miskenning inhoudt van het beginsel van de rechtszekerheid dat wordt gewaarborgd door artikel 1, eerste lid, Eerste Aanvullend Protocol EVRM.

Op het cassatieberoep van de Staat, die aanvoert dat artikel 1 die draagwijdte niet heeft, herinnert het Hof eraan dat de belastingheffing een inmenging van de overheid in het recht op eerbiediging van eigendom uitmaakt en dat artikel 1 vereist dat die inmenging wettig is, wat betekent dat zij berust op rechtsnormen die voldoende toegankelijk en duidelijk zijn en waarvan de toepassing voorzienbaar is.

Anders gezegd, in de zin van artikel 1, eerste lid, Eerste Aanvullend Protocol EVRM is de voorzienbaarheid een vereiste dat betrekking heeft op de toegankelijkheid en de duidelijkheid van de norm. Zij houdt geen verband met de vraag of de administratie al dan niet gehouden is door haar vroegere houding.

Het bestreden arrest, dat het tegengestelde beslist, wordt vernietigd.

Aanslagprocedure – Recht van onderzoek ten aanzien van de belastingplichtige – Onderzoekstermijn – Aanwijzingen inzake belastingontduiking

Arrest van 7 april 2016 (F.14.0065.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Uit een gerechtsdossier bleek dat een echtpaar over Italiaanse eigendommen beschikte waarvan geen spoor terug te vinden was in het persoonlijk fiscaal dossier van de echtgenoten. Zij boden geen afdoend antwoord op een vraag om inlichtingen, waarop de fiscus hen op de hoogte bracht van aanwijzingen van belastingontduiking die een uitbreiding van de onderzoekstermijn overeenkomstig artikel 333, derde lid, WIB92 rechtvaardigen. De fiscus nam onder meer de omvang en de waarde van de investering, die belangrijkere inkomsten lieten vermoeden dan de aangegeven inkomsten, aan als zulke aanwijzing.

De appelrechters oordeelden dat deze discrepantie op zich voldoende reden kan zijn om een indiciaire taxatie voorop te stellen, maar dat het enkele feit dat iemand kennelijk belangrijke inkomsten moet hebben gehad, niet volstaat om aan te tonen dat het voor het fiscaal bestuur bewust verzwegen inkomsten betreft, omdat het mogelijk kan gaan om inkomsten die niet moesten worden aangegeven.

Op het door de fiscus ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof, op eensluitende conclusie van het openbaar ministerie, dat een discrepantie tussen de uiterlijke tekenen van welstand of het uitgavenpatroon en de aangegeven of gekende inkomsten waarvoor de belastingplichtige geen sluitende uitleg kan geven nadat hem dat is gevraagd, als een aanwijzing van belastingontduiking in de zin van artikel 333, derde lid, WIB92 geldt. Deze bepaling vereist niet dat de kennisgeving aan de belastingplichtige nauwkeurig vermeldt welke inzichten of bedoelingen te schaden aan de belastingplichtige ten laste kunnen worden gelegd. Het volstaat dat de aanwijzingen inzake belastingontduiking nauwkeurig worden vermeld. Evenmin is vereist dat het fiscaal bestuur over bekende feiten of vaststellingen beschikt die tot het bewijs van fraude aanleiding kunnen geven en dat het dit moet meedelen in de voorafgaande kennisgeving. Het zou immers in strijd zijn met de wil van de wetgever het bestuur op voorhand te dwingen te bewijzen wat het juist op grond van een bijkomend onderzoek wil bewijzen. Enkel wanneer de aanwijzingen onnauwkeurig zijn omschreven of berusten op vage of ongeloofwaardige veronderstellingen, kan niet tot het bestaan van aanwijzingen van belastingontduiking worden besloten. Aangezien de bijkomende onderzoekstermijn onder meer ertoe strekt klaarheid te scheppen over de aard van de inkomsten, is het niet vereist dat het fiscaal bestuur, alvorens het de onderzoekstermijn kan uitbreiden, bewijst dat aan een vastgesteld indiciair tekort inkomsten ten grondslag liggen die bewust worden verzwegen en waarvan aangifte diende te worden gedaan. Het Hof verklaart het door de fiscus aangevoerde middel gegrond en verbreekt het bestreden arrest.

Betwisting inzake de belastingwet – Openbare orde – Rechterlijke beslissing die de vordering van een belastingplichtige afwijst – Berusting door de belastingplichtige

Arrest van 30 juni 2016 (F.15.0014.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Gerechtelijk recht – Procedure”.

Frans-Belgisch dubbelbelastingverdrag – Begrip onroerende goederen – Aandelen van Franse burgerlijke vastgoedvennootschappen – Bevoegdheid om de inkomsten uit die aandelen te belasten

Arrest van 29 september 2016 (F.14.0006.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Welke Staat, Frankrijk of België, is bevoegd om belasting te heffen op inkomsten uit aandelen die aan een Belgische fiscale verblijfhouder zijn uitgekeerd door een

Franse burgerlijke vastgoedvennootschap die onderworpen is aan het fiscaal stelsel van de zogenaamde “transluciditeit”?

Artikel 3.1, van de overeenkomst van 10 maart 1964 tussen België en Frankrijk tot voorkoming van dubbele belasting bepaalt dat inkomsten uit onroerende goederen slechts belastbaar zijn in de verdragsluitende Staat waar die goederen zijn gelegen, met een daaraan gerelateerde belastingvrijstelling in de andere staat krachtens artikel 19, A, § 2.

Luidens artikel 3, § 2, van die overeenkomst wordt het begrip “onroerend goed” bepaald volgens de wetten van de Verdragsluitende Staat waar het betreffende goed is gelegen.

Bij punt 2 van het slotprotocol bij die overeenkomst verklaart Frankrijk dat het, overeenkomstig de bepalingen van zijn interne wet, de maatschappelijke rechten in het bezit van de vennoten of aandeelhouders van de Franse *sociétés civiles immobilières d’attribution*, waarvan het enige doel wordt omschreven in artikel 1655ter van de Franse *Code général des impôts*, beschouwt als onroerende goederen in de zin van het voornoemde artikel 3.

Voor de Franse burgerlijke vastgoedmaatschappijen die een ander doel hebben en die niet hebben gekozen voor het fiscaal stelsel van de kapitaalvennootschappen, voorzien de artikelen 8 en 238bis K van de Franse *Code général des impôts* in een fiscaal stelsel van transluciditeit waarbij de leden van die vennootschappen onderworpen zijn aan de inkomstenbelasting voor het, in reserve gehouden of uitgekeerde, gedeelte van de vennootschapswinst dat overeenstemt met hun rechten in die vennootschappen. Voornoemd gedeelte in de vennootschapswinst wordt, voor elke natuurlijke persoon die ten private titel handelt en lid ervan zou zijn, geacht een onroerend inkomen te zijn gelet op de aard van de activiteit van die vennootschappen.

Volgens het arrest van 29 september 2016, gewezen op andersluidende conclusie van het openbaar ministerie, volgt uit voornoemde bepalingen van de Franse wet, in de uitleg ervan die in Frankrijk gangbaar is, niet dat de maatschappelijke rechten in Franse transluciede burgerlijke vastgoedvennootschappen, die een onderscheiden rechtspersoonlijkheid en fiscale persoonlijkheid hebben van hun leden, beantwoorden aan het begrip onroerend goed voor de toepassing van artikel 3, § 1, van het dubbelbelastingverdrag.

Het Hof komt terug op zijn beslissing van 2 december 2004 (F.03.0006.F) en stelt dat het bestreden arrest de artikelen 3 en 19, A, § 2, van het Frans-Belgische dubbelbelastingverdrag van 10 maart 1964 schendt wanneer het, op grond van die bepalingen, aan Frankrijk de bevoegdheid toekent om belasting te heffen op de inkomsten uit aandelen die door dergelijke vennootschappen zijn uitgekeerd aan Belgische fiscale verblijfhouders.

Cassatieberoep – Advocaat bij het Hof van Cassatie – Ondertekening “op concept en vordering”

Arrest van 2 december 2016 (C.14.0212.N) met conclusie van waarnemend procureur-generaal D. Thijs

In een fiscale zaak ondertekende een advocaat bij het Hof het verzoekschrift tot cassatie “op concept en vordering”.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie, dat de niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep had opgeworpen, verklaart het Hof het cassatieberoep niet-ontvankelijk. De ondertekening “op concept en vordering” is eigen aan de advocaten bij het Hof om cassatieberoep in te stellen wanneer hun tussenkomst wettelijk vereist is. In dat geval kan de advocaat bij het Hof ertoe gebracht worden het verzoekschrift tot cassatie te ondertekenen “op verzoek en concept”. Dit is verbonden aan de hoedanigheid van ministerieel ambtenaar die deze advocaat bekleedt.

In fiscale zaken is de tussenkomst van een advocaat bij het Hof niet vereist en is de advocaat geen ministerieel ambtenaar. Hij heeft bijgevolg niet de hoedanigheid om een verzoekschrift tot cassatie te ondertekenen “op concept en vordering”.

De ondertekening door de advocaat bij het Hof met die vermelding wordt niet aangemerkt als een ondertekening in de zin van artikel 3.8.0.0.2 Vlaamse Codex Fiscaliteit, op grond waarvan het verzoekschrift tot cassatie in elk geval door een advocaat moet worden ondertekend en neergelegd en waarmee de decreetgever beoogt dat de advocaat weloverwogen instemt met de inhoud van het verzoekschrift, die hij tot de zijne maakt. De ondertekening van het verzoekschrift “op concept en vordering” wijst erop dat de advocaat de voorziening niet zelf heeft opgesteld en deze niet vrij en weloverwogen heeft ondertekend, zodat niet vaststaat dat hij de inhoud ervan tot de zijne maakt.

Uit de gepubliceerde conclusie van het openbaar ministerie blijkt dat de redenering die het Hof volgde in strafzaken waarin de bijstand van een advocaat bij het Hof evenmin verplicht is, aldus wordt doorgetrokken in fiscale zaken.

Openbare orde – Taak van de rechter

Arrest van 23 december 2016 (F.15.0083.N) met conclusie van waarnemend procureur-generaal D. Thijs

De fiscus stelde een aantal inbreuken op de btw-wetgeving vast bij de verweerster en vaardigde een dwangbevel uit.

De rechtbank van eerste aanleg verklaarde het dwangbevel nietig wegens tegenstrijdige motivering en veroordeelde de fiscus tot de terugbetaling van de in uitvoering van het dwangbevel betaalde of ingehouden sommen.

Voor het hof van beroep rees de vraag of de appelrechters, na vernietiging van het dwangbevel, zelf in feite en in rechte dienden te oordelen over het bestaan

van de belastingschuld. In het bestreden arrest verwezen zij weliswaar naar de arresten van het Hof van 3 maart 2011 en 22 mei 2014⁶, maar meenden zij de in die arresten uitgewerkte leer niet te kunnen volgen, omdat deze een aantal onverwachte gevolgen zou hebben. Ten eerste zou door deze rechtspraak de verjaring buiten werking worden gesteld. Het feit dat een nietig dwangbevel de verjaring niet kan stuiten en de verjaring aldus bereikt kan zijn, zou geen enkele rol meer spelen indien men de leer van de voormelde arresten zou toepassen. Ten tweede zouden, op het vlak van de directe belastingen, de artikelen 355 en 356 WIB92 in verband met de nieuwe of subsidiaire aanslag geen zin meer hebben, aangezien toch steeds ten gronde moet worden onderzocht of de belasting verschuldigd is wanneer de aanslag nietig wordt verklaard. De appelrechters bevestigden dan ook het bestreden vonnis dat het dwangbevel nietig had verklaard, zonder na te gaan of de btw verschuldigd was.

Op het door de fiscus ingestelde cassatieberoep verbreekt het Hof dit arrest. Het bevestigt zijn arrest van 22 mei 2014 en oordeelt dat de rechter, gelet op het openbare orde-karakter van de fiscale wet, ongeacht de nietigheid van de administratieve akte, zelf in feite en in rechte dient te beslissen over het bestaan van de belastingschuld wanneer hij daartoe wordt uitgenodigd door de partijen.

Het Hof neemt in het besproken arrest de gelegenheid te baat om deze regel te verduidelijken.

Het wijst er vooreerst op dat hij niet geldt wanneer de administratieve akte noodzakelijk is voor de totstandkoming van de belastingschuld, wat het geval is in de inkomstenbelastingen waar de aanslag de belastingschuld tot stand brengt. Het argument dat deze rechtspraak de artikelen 355 en 356 WIB92 zinloos zou maken, wordt aldus weerlegd.

Net als in het arrest van 22 mei 2014 oordeelt het Hof verder dat uit de voormelde regel volgt dat wanneer de belastingplichtige in een geschil betreffende de btw niet alleen de nietigverklaring van het dwangbevel vordert maar ook de terugbetaling van de door hem reeds betaalde sommen, de rechter die het dwangbevel nietig verklaart, moet oordelen over het bestaan van de btw-schuld en hij de terugbetaling niet kan bevelen zonder te hebben nagegaan of die belasting verschuldigd was. De nietigverklaring van het dwangbevel impliceert immers niet dat de btw onverschuldigd werd betaald. Het Hof voegt daaraan toe dat de rechter daarbij rekening dient te houden met de door de partijen aangevoerde gevolgen van de nietigverklaring van het dwangbevel, onder meer op het vlak van de verjaring. Ook het argument dat de regels van de verjaring buiten spel worden gezet, wordt aldus weerlegd.

---

⁶ Cass. 3 maart 2011, F.08.0082.F, AC 2011, nr. 178; Cass. 22 mei 2014, F.12.0188.N, AC 2014, nr. 371.

Inkomstenbelasting

Vestiging en invordering – Vordering tot teruggave van te veel geïnde belastingen – Rijkscomptabiliteit – Tienjarige verjaring

Arrest van 29 januari 2016 (C.13.0584.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Een belastingplichtige die in 1994 en 1995 het bedrag had betaald van de aanslagen in de personenbelasting die op zijn naam waren vastgesteld voor de aanslagjaren 1973 tot 1976, vorderde dat de Belgische Staat ze terugbetaalde, ingevolge een arrest van het hof van beroep te Bergen van 21 juni 1996 dat ze had vernietigd.

Het bestreden arrest stelde niet vast dat voornoemd arrest van 21 juni 1996 de Belgische Staat ertoe veroordeelde om het te veel geïnde aan de betrokkene terug te betalen, zodat, bij ontstentenis van uitvoerbare titel, artikel 100, tweede lid, van het koninklijk besluit van 17 juli 1991 houdende coördinatie van de wetten op de Rijkscomptabiliteit, dat voorziet in een tienjarige verjaringstermijn voor schuldvorderingen op de Staat die door een vonnis zijn vastgesteld, niet kon worden toegepast.

Daarentegen bleek uit de niet-bekritiseerde vermeldingen van het bestreden arrest dat, enerzijds, de Belgische Staat een totaalbedrag van 2.051.744 BEF had ontvangen als aanzuivering van de vier bewuste aanslagen en dat, anderzijds, terwijl enkel een bedrag van 1.325.458 BEF ambtshalve werd teruggegeven, de schuldvordering ten laste van de Staat tot terugbetaling van dat bedrag ambtshalve in haar geheel betaalbaar was ten gevolge van de volledige ontheffingen die de gewestelijk directeur in november en december 1996 ter uitvoering van het arrest van 21 juni 1996 had uitgesproken.

Welnu, krachtens artikel 100, eerste lid, c), van voornoemd koninklijk besluit van 17 juli 1991 verjaren de ambtshalve betaalbare schuldvorderingen wanneer ze niet zijn geordonnanceerd binnen een termijn van tien jaar te rekenen vanaf de eerste januari van het jaar van hun ontstaan.

De beslissing van het bestreden arrest volgens welke de verjaring van de rechtsvordering tot teruggave van het door de Belgische Staat nog verschuldigde saldo van 726.286 BEF niet verkregen was vóór 2006, aangezien het arrest dat de litigieuze aanslagen vernietigde pas op 21 juni 1996 werd uitgesproken, wordt aldus naar recht verantwoord, dankzij een vervanging van redenen waardoor het casatiemiddel, bij gebrek aan belang, niet-ontvankelijk wordt.

Personenbelasting – Bezoldigingen van werknemers – Door werknemer ten nadele van zijn werkgever onrechtmatig toegeëigende gelden

In verenigde kamers gewezen arrest van 28 april 2016 (F.15.0078.N-F.16.0003.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Een werkneemster van een financiële instelling wendde fondsen van haar werkgever af. De feiten kwamen aan het licht en de werkneemster werd strafrechtelijk veroordeeld. Nadien vestigde de ficus een aanslag in de personenbelasting op de verduisterde bedragen. De vraag rees op welke wijze deze opbrengsten uit het misdrijf dienen te worden belast.

In een arrest van 21 september 2010 oordeelde het hof van beroep te Gent dat de verduisterde gelden een bezoldiging uitmaakten omdat ze verkregen werden naar aanleiding van de dienstbetrekking van de werkneemster. In een arrest van 23 november 2012 vernietigde het Hof dit arrest en oordeelde dat het begrip “bezoldiging” in de zin van artikel 31 WIB niet de gelden omvat die een werknemer zich onrechtmatig heeft toegeëigend ten nadele van zijn werkgever, ook al is dit gebeurd bij de uitoefening van de dienstbetrekking waarvoor hij was aangeworven⁷.

Op verwijzing besliste het hof van beroep te Antwerpen niettemin dat de gelden een bezoldiging van werknemers uitmaakten, als voordelen van alle aard verkregen uit hoofde of naar aanleiding van het uitoefenen van de beroepswerkzaamheid in de zin van artikel 31, tweede lid, 2°, WIB92.

Op andersluidende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat het begrip “bezoldigingen van werknemers” in de zin van de artikelen 30, 1°, en 31, eerste lid, WI92, niet de gelden omvat die een werknemer zich onrechtmatig heeft toegeëigend ten nadele van zijn werkgever, ook al is dit gebeurd bij de uitoefening van de dienstbetrekking waarvoor hij was aangeworven, onverminderd de eventuele belastbaarheid van deze gelden op een andere grondslag. Het Hof verbreekt het bestreden arrest en verwijst de zaak naar het hof van beroep te Brussel dat zich zal dienen te gedragen naar het arrest uitgesproken in verenigde kamers.

Vestiging en invordering – Onderzoekingen en controle – Aanwijzingen van belastingontduiking – Voorafgaande kennisgeving

Arrest van 20 mei 2016 (F.15.0175.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Artikel 333, derde lid, WIB92, dat door het bestreden arrest wordt toegepast, maakt het recht van de administratie om onderzoekingen te doen binnen twee jaar na het verstrijken van de aanslagtermijn bepaald in artikel 354, eerste lid, van dat wetboek, afhankelijk van de voorwaarde dat zij de belastingplichtige vooraf

⁷ Cass. 23 november 2012, F.11.0009.N-F.11.0013.N, AC 2012, nr. 632.

kennis geeft van de aanwijzingen van belastingontduiking die jegens hem bestaan voor het bedoelde tijdperk.

Op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie beslist het arrest dat wanneer de onderzoeken gedurende de aanvullende termijn van twee jaar de toestand van een belastingplichtige betreffen, het weinig uitmaakt dat die onderzoeken plaatsvinden bij die belastingplichtige of bij een derde. In beide gevallen moet de administratie de belastingplichtige vooraf kennisgeven van de aanwijzingen van belastingontduiking die jegens hem bestaan.

Vestiging en invordering – Aanslagtermijnen – Nietig verklaarde aanslag – Nieuwe aanslag ter vervanging van de oorspronkelijke aanslag

Arresten van 15 september 2016 (F.13.0154.F en F.14.0125.F)

In twee arresten van 15 september 2016 verduidelijkt het Hof de draagwijdte van artikel 355 WIB92 dat, in de op de litigieuze aanslagjaren toepasselijke versie, bepaalt dat wanneer een aanslag nietig is verklaard omdat hij niet werd gevestigd overeenkomstig een wettelijke regel, met uitzondering van een regel betreffende de verjaring, de administratie, zelfs wanneer de voor het vestigen van de aanslag gestelde termijn reeds is verlopen, ten name van dezelfde belastingschuldige, op grond van dezelfde belastingelementen of op een gedeelte ervan, een nieuwe aanslag kan vestigen binnen drie maanden vanaf de datum waarop de beslissing van de directeur der belastingen niet meer vatbaar is voor een voorziening bedoeld in de artikelen 377 tot 385 of binnen zes maanden vanaf de datum waarop de rechterlijke beslissing niet meer vatbaar is voor de daarin bedoelde voorzieningen.

In de eerste zaak (F.13.0154.F) verduidelijkt het Hof dat noch uit die bepaling noch uit enige andere bepaling volgt dat er een onderscheid tussen de oorspronkelijke, nietig verklaarde aanslagen moet worden gemaakt naargelang de geschonden wettelijke regel, met uitzondering van een regel betreffende de verjaring, dient om de grondslag van de belasting vast te stellen, zoals dat het geval is voor artikel 341 van dat wetboek betreffende de belasting op basis van indicïën, dan wel een ander doel heeft.

In de tweede zaak (F.14.0125.F) werden de nieuwe aanslagen in de personenbelasting die waren gevestigd ter vervanging van de oorspronkelijke, bij rechterlijke beslissing nietig verklaarde aanslagen, terwijl de in artikel 355 bepaalde termijn van zes maanden nog niet was ingegaan, zelf nietig verklaard omdat ze voorbarig waren gevestigd. Het Hof verworpt het cassatieberoep tegen die beslissing van het bestreden arrest, op grond dat er pas een nieuwe aanslag ter vervanging van de oorspronkelijke, nietig verklaarde aanslag kan worden gevestigd te rekenen van de datum waarop de in artikel 355 bepaalde termijn van zes maanden ingaat, d.i. de datum waarop de rechterlijke beslissing tot nietigverklaring niet meer vatbaar is voor verzet, hoger beroep of cassatieberoep.

Belasting over de toegevoegde waarde

Dwangbevel – Nietigverklaring – Gevolgen

Arrest van 23 december 2016 (F.15.0083.N) met conclusie van waarnemend procureur-generaal D. Thijs

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Fiscaal recht – Algemeen”.

Successierechten

Huwelijkscontract – Sterfhuisclausule – Voorwaarde van overleven

Arrest van 28 april 2016 (F.15.0035.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

Een echtpaar voegde aan zijn huwelijkscontract een zogenaamde sterfhuisclausule toe, op grond waarvan het gemeenschappelijk vermogen van de echtgenoten, bij de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel door overlijden, aan de vrouw zou worden toebedeeld. Toen haar echtgenoot een maand later overleed, werd de volle eigendom van alle gemeenschapsgoederen toebedeeld aan de vrouw.

De vraag rees of deze toebedeling belastbaar was op grond van artikel 5 van het Wetboek Successierechten, zoals van toepassing vóór de opheffing ervan, voor wat betreft het Vlaamse Gewest, bij artikel 5.0.0.0.1, 4° van het Decreet van 13 december 2013 houdende de Vlaamse Codex Fiscaliteit. Deze bepaling stelt onder bepaalde voorwaarden de overlevende echtgenoot, begunstigd ingevolge een clausule in zijn huwelijkscontract, gelijk met de overlevende echtgenoot die, wanneer niet wordt afgeweken van de gelijke verdeling van de huwelijksgemeenschap, het deel van de andere echtgenoot geheel of gedeeltelijk verkrijgt krachtens een schenking of een uiterste wilsbeschikking.

Volgens het Hof blijkt uit de tekst van deze wetsbepaling dat zij slechts toepassing kan vinden wanneer aan de overlevende echtgenoot meer dan de helft van de gemeenschap wordt toebedeeld krachtens een huwelijksovereenkomst die op voorwaarde van overleven is bedongen. Het middel dat ervan uitging dat voor de toepassing van deze wetsbepaling niet vereist is dat de voorwaarde van overleving in het huwelijkscontract als een contractuele voorwaarde is opgenomen en dat deze fictiebepaling automatisch toepassing vindt wanneer de langstlevende echtgenoot de feitelijke begunstigde is van de toebedeling van meer dan de helft van de huwgemeenschap bij het overlijden van de mede-echtgenoot, berust op een verkeerde rechtsopvatting. Het Hof verwerpt bijgevolg het cassatieberoep van de fiscus.

Gemeente-, provincie- en plaatselijke belastingen

Overmacht

Arrest van 26 februari 2016 (F.15.0039.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

De gemeente Schaarbeek keurde een reglement goed dat, in artikel 1 ervan, een jaarlijkse directe belasting invoerde op de niet-bebouwde gronden, gelegen aan een voldoende uitgeruste weg.

Artikel 6 van dat belastingreglement voorziet een vrijstelling van de belasting voor de natuurlijke personen of rechtspersonen die eigenaar zijn van één enkele onbebouwde grond, bij uitsluiting van enig ander onroerend goed in België of in het buitenland, gedurende de vijf jaren die volgen op de verwerving van het goed, alsook voor de eigenaars van gronden waarop krachtens een overheidsbeslissing niet mag gebouwd worden, of waarop niet gebouwd kan worden.

Het hof van beroep te Brussel bevestigde de vrijstelling van de belasting die ingekohierd werd ten name van de verwerende vennootschap. Het hof van beroep overwoog dat die vennootschap, hoewel zij zich niet kon beroepen op de in artikel 6 van het reglement bedoelde gronden tot vrijstelling, nog steeds overmacht kon aanvoeren, ook al was die niet uitdrukkelijk voorzien door het reglement. In deze zaak was de aanhoudende braakliggende toestand van de onroerende goederen volgens het hof van beroep het gevolg van de houding van de gemeente, was die houding een overheidshandeling en maakte zij overmacht uit. Zij stond immers los van de verwerende vennootschap, kon haar niet worden toegerekend en betrof een feit waaraan normalerwijze niet kon worden weerstaan.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep van de gemeente Schaarbeek. Het overweegt dat uit de artikelen 1 en 6 van het belastingreglement niet volgt dat een eigenaar van een onbebouwde grond niet mag aanvoeren dat de belasting niet verschuldigd is wanneer de toestand van zijn grond het gevolg is van overmacht.

Strafrecht

Algemeen

Misdrijf – Moreel bestanddeel – Opzet – Materieel feit

Arrest van 3 mei 2016 (P.14.1273.N)

De appelrechters veroordeelden een vennootschap en haar zaakvoerder voor een aantal stedenbouwmisdrijven en voor een inbreuk op het decreet van 4 februari 1997 houdende de kwaliteits- en veiligheidsnormen voor kamers en studentenkamers. Zij oordeelden dat voor de misdrijven in kwestie opzet vereist is en leidden dit moreel bestanddeel af uit de materiële handeling, die volgens hen

als uiting van de vrije wil van de beklaagden moet worden aangezien, wanneer een schulditsluitings- of rechtvaardigingsgrond niet enigszins geloofwaardig is gemaakt.

Het Hof, dat het cassatieberoep van de zaakvoerder verwerpt, oordeelt dat indien het schuldbestanddeel van een misdrijf bestaat in opzet, dit is het wetens en willens aannemen van een strafbare gedraging, de rechter het bestaan van dat misdrijf vermag af te leiden uit het door de dader gepleegde materiële feit en de vaststelling dat dit feit hem kan worden toegerekend, met dien verstande dat de dader vrijuit gaat wanneer hij rechtvaardiging, schuldonthefing en niet-toerekeningsvatbaarheid enigszins aannemelijk maakt. Eerder besliste het Hof dat het moreel element van een misdrijf kan worden afgeleid uit het materieel gepleegde feit, zij het dat die arresten betrekking hebben op wanbedrijven uit bijzondere strafwetten waar onachtzaamheid een voldoende schuldvorm is⁸.

Gedeelde aansprakelijkheid – Samenlopende fouten van dader en slachtoffer

Arrest van 16 november 2016 (P.16.0401.F)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”.

Misdrijven

Wegverkeerswet – Onmiddellijke intrekking rijbewijs – Verlenging – Besturen van een voertuig zonder rijbewijs – Strafbaarstelling

Arrest van 26 januari 2016 (P.15.0590.N) met conclusie van procureur-generaal P. Duinslaeger

Een autobestuurder legde een positieve ademtest af. De procureur des Konings trok zijn rijbewijs onmiddellijk in voor een periode van vijftien dagen met toepassing van artikel 55 Wegverkeerswet, dat omschrijft in welke gevallen het rijbewijs onmiddellijk kan worden ingetrokken.

Op verzoek van het openbaar ministerie besliste de politierechtbank te Antwerpen om met toepassing van artikel 55bis van dezelfde wet de intrekking van het rijbewijs te verlengen met een totale periode van negentig dagen.

In de loop van die periode werd de autobestuurder betrapt achter het stuur. Hij werd door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen in hoger beroep veroordeeld met toepassing van artikel 30, § 3 van voornoemde wet dat het besturen van een motorrijtuig terwijl het rijbewijs met toepassing van artikel 55 van dezelfde wet onmiddellijk is ingetrokken, strafbaar stelt.

⁸ Cass. 8 april 2008, P.08.0006.N, AC 2008, nr. 210; Cass. 24 februari 2014, S.13.0031.N, AC 2014, nr. 145.

Voor het Hof voerde de autobestuurder aan dat de rechtbank van eerste aanleg hem ten onrechte schuldig verklaarde aan dit misdrijf, aangezien alleen hij die een motorvoertuig bestuurt tijdens de door artikel 55 bepaalde periode van vijftien dagen waarvoor het rijbewijs onmiddellijk wordt ingetrokken, zich eraan schuldig maakt.

Op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat uit de samenhang van deze bepalingen en hun wetsgeschiedenis volgt dat de verlenging bevolen door de politierechtbank met toepassing van artikel 55bis Wegverkeerswet de verlenging beoogt van de onmiddellijke intrekking van het rijbewijs genomen door de procureur des Konings met toepassing van artikel 55 en dat beiden een geheel vormen. Die verlenging doet geen afbreuk aan het feit dat het rijbewijs werd ingetrokken door de procureur des Konings met toepassing van artikel 55 van de wet en dat het steeds gaat om dezelfde veiligheidsmaatregel met als doel gevaarlijke bestuurders uit het verkeer te verwijderen. Artikel 30, § 3, Wegverkeerswet stelt bijgevolg het besturen van een motorvoertuig terwijl het rijbewijs was ingetrokken krachtens artikel 55 van dezelfde wet strafbaar, gedurende zowel de aanvankelijke periode van vijftien dagen als gedurende de verlenging ervan door de politierechtbank met toepassing van artikel 55bis. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Onterende behandeling – Instemming met de behandeling

Arrest van 27 januari 2016 (P.15.1038.F)

Wegens zijn extreem onrustige toestand bij zijn aankomst in de strafinrichting werden bij een gedetineerde hand- en voetboeien aangelegd in zijn cel op grond van artikel 119 van de Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden. De gevangenisdirectie was voornemens om deze te laten weghalen na een of twee uur. De gedetineerde verzette zich daar echter tegen met herhaalde doodsb bedreigingen ten aanzien van het gevangenispersoneel. Het risico dat hij tot zulke feiten zou overgaan, was aanzienlijk.

De directeur, de adjunct-directrice en de penitentiaire beambten werden vervolgd wegens onterende behandeling zoals bedoeld in de artikelen 417bis, 3°, en 417quinquies, eerste lid, Strafwetboek.

Het hof van beroep sprak hen vrij door uit de omstandigheden van de zaak af te leiden dat de boeien van de gedetineerde niet tegen zijn wil werden aangelaten.

De gedetineerde stelde cassatieberoep in. Hij steunde op de regel met absolute draagwijdte volgens welke de maatregelen van rechtstreekse dwang ten aanzien van een gedetineerde de minst schadelijke dienen te zijn, en betoogde dat de appelrechters niet tot de afwezigheid van een onterende behandeling konden besluiten op grond dat hij ermee heeft ingestemd.

Het Hof doet voor het eerst uitspraak over de instemming die wordt aangevoerd tegen dit misdrijf in het bijzonder. Het Hof poneert een basisregel: een

behandeling houdt niet op oterend te zijn enkel omdat de persoon die de behandeling ondergaat, ermee zou instemmen.

Voor het Hof volgt uit die regel echter niet dat wanneer de penitentiaire administratie op geoorloofde wijze een gedetineerde hand- en voetboeien heeft aangelegd bij wijze van dwangmaatregel in de zin van artikel 119 van de basiswet, de abnormale verlenging van het dragen van die boeien wegens de duidelijke weigering van de drager om deze te laten losmaken, noodzakelijkerwijs een dergelijke behandeling vormt.

Het hof van beroep oordeelde in feite dat het aanleggen van boeien noodzakelijk was bij de aankomst van de gedetineerde in de gevangenis en dat, met herhaalde doodsbreedreigingen ten aanzien van het gevangenispersoneel en het aanzienlijke risico dat hij vertoonde om tot zulke feiten over te gaan, de eiser zich verzette tegen het losmaken van de boeien die de gevangenisdirectie wou laten weghalen na een of twee uur. Het Hof oordeelt dat het hof van beroep aldus naar recht beslist had dat de gedetineerde geen oterende behandeling onderging.

Passieve publieke omkoping – Misdrijf van gebruik van invloed – Beoogde invloed buiten het kader van het openbaar ambt van de omgekochte persoon

Arrest van 27 januari 2016 (P.15.1362.F) met conclusie van advocaat-generaal R. Loop

Ten tijde van de feiten oefende de ene inverdenkinggestelde de functie uit van afgevaardigd bestuurder van de naamloze vennootschap van publiek recht Belgacom en de andere inverdenkinggestelde die van operationeel directeur van die vennootschap. Zij werden vervolgd wegens gebruik van invloed zoals bedoeld in artikel 247, § 4, Strafwetboek. Er werd hen verweten hun invloed gebruikt te hebben bij de naamloze vennootschap Connectimmo, een dochtervennootschap van Belgacom en een private marktdeelnemer die een opdracht van openbare dienst verricht, opdat zij een onroerend goed in haar bezit zou verkopen aan een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid tegen voordelige voorwaarden. Volgens het parket bestond het beoogde doel erin achteraf het voordeel te hebben van de tussenkomst van een verantwoordelijke van die derde besloten vennootschap bij vooraanstaande politici en aldus de vennootschap Belgacom te laten genieten van de voordelen die die verantwoordelijke kon verschaffen in het kader van toekomstige onderhandelingen.

Bij de regeling van de rechtspleging weerde de kamer van inbeschuldigingstelling de kwalificatie van gebruik van invloed zoals bedoeld in artikel 247, § 4, op grond dat de aan de inverdenkinggestelden ten laste gelegde handelingen niet vielen onder de opdrachten van openbare dienst die de wet aan Belgacom oplegt, namelijk de verplichting tot de levering van telecommunicatiediensten van algemeen belang, en bijgevolg niet in het kader van de uitoefening van een openbaar ambt werden gepleegd.

Op het door het openbaar ministerie ingestelde cassatieberoep beslist het Hof dat de appelrechters de strafbaarstelling op onwettige wijze beperkten.

Eenzijds bestraft de door die bepaling bedoelde omkoping niet het verrichten van een handeling of het nalaten ervan maar het gebruik door de omgekochte persoon van zijn invloed om een handeling van een openbare overheid of een openbaar bestuur of het nalaten ervan te verkrijgen.

Hoewel de persoon om wiens invloed wordt verzocht, een openbaar ambt moet uitoefenen, is het anderzijds niet het statuut van die persoon dat bepalend is, maar wel het ambt dat hij bekleedt en dat zelf van openbare aard moet zijn. Die beoogde, echte of vermeende, invloed kan echter het kader van dat ambt te buiten gaan.

Wegverkeerswet – Verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig – Bijzondere herhaling

Arrest van 3 mei 2016 (P.16.0349.N)

Een autobestuurder trachtte aan een alcoholcontrole te ontkomen en beging daarbij vijf verkeersovertredingen. Ongeveer twee jaar eerder was hij veroordeeld voor alcoholintoxicatie achter het stuur, dronkenschap en het besturen van een motorvoertuig zonder houder te zijn van een geldig rijbewijs.

Artikel 38, § 6, eerste lid, Wegverkeerswet bepaalt dat, behoudens in geval van een in deze zaak niet toepasselijke uitzondering, de rechter het verval van het recht tot het besturen van een motorvoertuig van ten minste drie maanden moet uitspreken wanneer de schuldige, in de periode van drie jaar te rekenen van de dag van de uitspraak van een vorig veroordelend vonnis dat in kracht van gewijsde is gegaan voor één van de in artikel 38, § 6 opgesomde overtredingen, opnieuw één van deze overtredingen begaat. Het verval bedraagt ten minste zes maanden wanneer de schuldige in dezelfde periode twee van deze overtredingen begaat en ten minste negen maanden wanneer hij drie of meer overtredingen begaat.

In hoger beroep achtte de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen de vijf weerhouden telastleggingen - het negeren van een bevel van een bevoegd persoon (telastlegging A), het niet gebruiken van lichten (telastlegging B) en richtingaanwijzers (telastlegging C), alcoholintoxicatie achter het stuur (telastlegging D) en het besturen van een motorvoertuig zonder houder te zijn van een geldig rijbewijs (telastlegging E) - bewezen. Zij nam aan dat de telastleggingen A, D en E elk een afzonderlijk feit zoals omschreven in artikel 38, § 6, Wegverkeerswet uitmaakten. Voor het geheel van de telastleggingen sprak zij een verval van het recht tot sturen van negen maanden uit: zes maanden voor de telastleggingen A tot en met D, waarvan zij oordeelde dat zij zich vermengden tot één feit, en drie maanden voor telastlegging E.

In zijn cassatieberoep voerde het openbaar ministerie aan dat de rechter zowel voor de vermengde telastleggingen als voor de vijfde telastlegging een verval van negen maanden moest opleggen, zodat hij in het totaal een verval van achttien maanden moest uitspreken.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep. De bijzondere herhalingsregeling van artikel 38, § 6, Wegverkeerswet doet geen afbreuk aan de andere in de Wegverkeerswet bepaalde regelingen inzake vervallenverklaringen en vormen van bijzondere herhaling en moet aanvullend met die regelingen worden toegepast. Indien de rechter vaststelt dat een beklagde drie of meer door artikel 38, § 6, Wegverkeerswet bedoelde overtredingen heeft gepleegd in een toestand van bijzondere herhaling als bedoeld door deze bepaling, moet hij, onverminderd de toepassing van de specifieke bepalingen inzake vervallenverklaringen wegens die overtredingen, in elk geval vervallenverklaringen uitspreken waarvan de duur in totaal minstens negen maanden bedraagt. Niet is vereist dat de minimumduur voor elke uitgesproken vervallenverklaring minstens negen maanden bedraagt.

Terrorisme – Uitsluitingsgrond – Handelingen van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict – Internationaal humanitair recht

Arrest van 24 mei 2016 (P.16.0244.N)

De beklagde was door het hof van beroep veroordeeld als leidend persoon van een terroristische groep. Het hof van beroep had geoordeeld dat geen toepassing kon worden gemaakt van de uitsluitingsgrond van artikel 141*bis* Strafwetboek, op grond waarvan titel *I*ter met betrekking tot terroristische misdrijven niet van toepassing is op handelingen van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict als gedefinieerd in en onderworpen aan het internationaal humanitair recht. Deze wetsbepaling kon volgens de appelrechters niet worden ingeroepen voor de handelingen die leden van Sharia4Belgium in België hadden gesteld omdat in België geen gewapend conflict bestond tijdens de incriminatieperiode. De door de groepen *Majlis Shura Al Mujahidin* en *Jabhat al Nusra* in Syrië gepleegde feiten konden volgens het hof van beroep bovendien niet worden beschouwd als handelingen van strijdkrachten of georganiseerde gewapende groepen tijdens een gewapend conflict in de zin van het internationaal humanitair recht.

De vraag rees voor het Hof wanneer er sprake is van zulk conflict en welke beoordelingscriteria daarbij moeten worden gebruikt.

Het Hof oordeelt dat er sprake is van een gewapend conflict in de zin van het internationaal humanitair recht wanneer er sprake is van gewapend geweld tussen Staten of aanhoudend gewapend geweld tussen overheidsinstanties en georganiseerde gewapende groepen of tussen dergelijke groepen onderling binnen een Staat. Of er sprake is van aanhoudend gewapend geweld waarbij georganiseerde gewapende groepen zijn betrokken moet, volgens het Hof, in hoofdzaak worden beoordeeld aan de hand van de intensiteit van het conflict en de mate van organisatie van de betrokken partijen. Andere door de internationale rechtspraak

aangehaalde criteria zijn slechts indicatieve criteria die kunnen worden gebruikt voor de invulling van de vereisten van de intensiteit van het conflict en de organisatie van de betrokken partijen. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Poging tot doodslag, verwondingen en slagen – Verschoonbaarheid – Uitsluiting – Beoordelingscriteria – Verschoningsgrond in beperkte mate aangenomen voor één van de ten laste gelegde feiten

Arrest van 16 november 2016 (P.16.0401.F)

Bij een feest werden drie vrienden op agressieve wijze tegengehouden door een groep jongeren. Tijdens het gevecht dat daarop volgde, kreeg één van de drie vrienden een vuistslag in het gezicht. De twee andere, twee broers, achtervolgden de aanvallers. Nadat een van beiden hem ten val had gebracht, sloegen zij erop los met schoppen en vuistslagen. Voorbijgangers haalden hen uit elkaar. Daarop nam een van de broers de benen, haalde de ander een mes boven en bracht de eerste aanvallers acht messteken toe.

De messentrekker werd vervolgd wegens poging tot het opzettelijk doden, wat de messteken betreft, en wegens opzettelijke slagen en verwondingen die een ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid tot gevolg hadden, wat de schoppen en vuistslagen betreft.

Het hof van beroep aanvaardde dat de vuistslag in het gelaat van zijn vriend zijn eigen schoppen en vuistslagen verschoonde omdat de aanvankelijke agressie bij hem de agitatie kon veroorzaken die hij beweerde te hebben gevoeld.

Het hof van beroep besliste daarentegen dat de slag die zijn vriend was toegebracht de messteken niet kon verschoonen, op grond dat de weliswaar ernstige aanvankelijke daad van agressie, bij een normale en redelijke jongeman geen dergelijke verwoede en onevenredige reactie tot gevolg zou hebben gehad.

Op het cassatieberoep van de beklaagde, die wat de door hem gepleegde poging tot doden betreft de weigering van de verschoonbaarheid betwistte, herinnert het Hof aan de bewoordingen van artikel 411 Strafwetboek dat stelt dat doodslag, verwondingen en slagen verschoonbaar zijn, indien zij onmiddellijk uitgelokt worden door zware gewelddaden tegen personen.

De wet weegt de ernst van de gewelddaden waarvoor een verschoningsgrond wordt aangenomen, ongeacht of die fysiek dan wel moreel zijn, niet alleen af aan de hevigheid van de reactie die ze hebben veroorzaakt maar ook aan de ernst van de concrete feiten in verhouding tot de ernst van het uitgelokte misdrijf.

De bij artikel 411 Strafwetboek vereiste zware gewelddaden zijn die welke de vrije wil van een normaal en redelijk persoon in het gedrang brengen en niet die welke alleen maar die uitwerking hebben gehad wegens de bijzondere gevoeligheid van de uitgelokte dader.

Voor het overige verweet de beklaagde de appelrechters hem te hebben veroordeeld tot de volledige vergoeding van de schade voortvloeiend uit de poging tot

doodslag, terwijl de aanvankelijke daad van agressie, waarvan werd aangenomen dat die de slagen en verwondingen had uitgelokt, eveneens aan de feiten ten oorsprong lag die de poging tot doodslag opleverden.

Om die grief te beantwoorden verduidelijkt het Hof eerst de regels die aan de gedeelde aansprakelijkheid ten grondslag liggen. Daarbij onderscheidt het Hof twee gevallen.

Wanneer schade is veroorzaakt door de samenlopende fouten van de dader van het misdrijf en het slachtoffer, dat voor de uitlokking verantwoordelijk is, kan die dader niet tot de volledige vergoeding van de schade worden veroordeeld, zelfs wanneer hij geen gedeelde aansprakelijkheid heeft aangevoerd.

De afwijzing van de verschoningsgrond uitlokking belet niet om alsnog na te gaan of het slachtoffer een andere fout heeft begaan dan die welke in artikel 411 Strafwetboek wordt beschreven en die verantwoordt dat het slachtoffer een deel van die schade moet dragen.

De rechter kan evenwel geen uitspraak doen over een niet gevorderde zaak.

Het Hof stelt in die context vast dat het hof van beroep de verschoningsgrond niet heeft aangenomen voor de poging tot doodslag, en dat bij het hof van beroep geen vordering aanhangig werd gemaakt om in dat geval de aansprakelijkheid tussen de eiser en de verweerder te verdelen, die op een andere fout is gegrond dan die bedoeld in artikel 411. Het hof van beroep diende bijgevolg geen uitspraak te doen over een verdeling van de aansprakelijkheid die niet werd gevorderd. Het Hof verwierpt het cassatieberoep.

Valsheid in informatica

Arrest van 13 december 2016 (P.15.1117.N)

In dit arrest, dat eveneens besproken wordt in de categorie “Straf en strafuitvoering”, preciseert het Hof dat het misdrijf valsheid in informatica een met bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden gepleegd feit van vervalsing van de waarheid door de manipulatie van gegevens, vereist. Die “gegevens” dienen te worden begrepen als voorstellingen van informatie die geschikt zijn voor opslag, verwerking en overdracht via een informaticasysteem, met een juridische draagwijdte, dit wil zeggen dat de overheid of particulieren die van deze gegevens kennis nemen of aan wie ze worden voorgelegd, overtuigd kunnen worden van de juistheid ervan of kunnen gerechtigd zijn geloof eraan te hechten.

De wezenlijke constitutieve bestanddelen van de valsheid in informatica en de valsheden bedoeld in de artikelen 194 tot 197 Strafwetboek stemmen bijgevolg overeen.

Strafprocedure

Algemeen

Ontvankelijkheid cassatieberoep – Ontvankelijkheid memorie – Ondertekening door advocaat houder van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering – Cassatieberoep tegen uitspraak over wettigheid bestuurlijke maatregel van vrijheidsberoving – Cassatieberoep tegen een beslissing van de hoge commissie ter bescherming van de maatschappij

Arresten van 5 april 2016 (P.16.0334.N), van 10 mei 2016 (P.16.0284.N) en van 6 september 2016 (P.16.0052.N)

Het Hof sprak zich meermaals uit over de draagwijdte van artikel 425, § 1, Wetboek van Strafvordering.

In de zaak met het rolnummer P.16.0334.N stelde een vreemdeling een cassatieberoep in tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat uitspraak deed over de wettigheid van een bestuurlijke maatregel van vrijheidsberoving die tegen hem was genomen.

Het Hof oordeelt dat de artikelen 425, § 1, en 429, eerste lid, Wetboek van Strafvordering van toepassing zijn op dergelijke cassatieberoepen. De advocaat die de verklaring van cassatieberoep doet en de memorie neerlegt, moet niet alleen doen blijken van zijn hoedanigheid van advocaat, maar ook van het feit dat hij houder is van het door artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering bedoelde getuigschrift. Het Hof verklaart de memorie en het cassatieberoep niet ontvankelijk, aangezien uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, niet blijkt dat de advocaat die namens de vreemdeling het cassatieberoep instelde en de memorie neerlegde, houder is van zulk getuigschrift.

In de zaak met het rolnummer P.16.0284.N wees de commissie ter bescherming van de maatschappij het verzoek van een geïnterneerde tot zijn voorwaardelijke invrijheidstelling af. In hoger beroep werd deze beslissing bevestigd door de hoge commissie ter bescherming van de maatschappij. Hiertegen stelde de geïnterneerde cassatieberoep in. Het cassatieberoep vermeldde dat het getekend was door een advocaat die optrad in de plaats van een confrater. Noch uit deze akte, noch uit de andere stukken van de rechtspleging, bleek dat de advocaten houder zijn van het getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures, als bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

Het Hof oordeelt dat artikel 425, § 1, Wetboek van Strafvordering een algemene draagwijdte heeft en van toepassing is in alle procedures, tenzij daarvan door een bijzondere wet wordt afgeweken. Dit is niet het geval voor het cassatieberoep ingesteld tegen een beslissing van de hoge commissie ter bescherming van de maatschappij bedoeld in artikel 19ter Wet Bescherming Maatschappij.

Het bevestigt dat hij die namens een partij cassatieberoep instelt ter gelegenheid van het afleggen van zijn verklaring niet alleen moet doen blijken van zijn hoedanigheid van advocaat, maar ook van het feit dat hij houder is van het getuigschrift. Het Hof preciseert dat zowel de advocaat die als raadsman van de eiser het cassatieberoep instelt als deze die in de plaats van deze raadsman het cassatieberoep tekent, aan deze vereisten moeten voldoen.

Het Hof verklaart het cassatieberoep van de geïnterneerde niet ontvankelijk.

In de zaak met het rolnummer P.16.0052.N, dat eveneens hieronder besproken wordt, oordeelt het Hof dat uit artikel 50 van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken blijkt dat vanaf 1 februari 2016 alleen een memorie ondertekend door een advocaat die houder is van zulk getuigschrift, ontvankelijk is, ook al dateert het cassatieberoep van vóór 1 februari 2016.

Vertegenwoordiging van een rechtspersoon – Lasthebber *ad hoc* – Cassatieberoep – Afstand

Arrest van 6 september 2016 (P.16.0052.N)

Wanneer de strafvordering tegen een rechtspersoon en tegen degene die bevoegd is om de rechtspersoon te vertegenwoordigen, wordt ingesteld wegens dezelfde of samenhangende feiten, wordt een lasthebber *ad hoc* aangesteld om de rechtspersoon te vertegenwoordigen.

In deze zaak werd een rechtspersoon samen met zijn directeur strafrechtelijk vervolgd en wees de correctionele rechtbank een lasthebber *ad hoc* aan. Beide beklaagden werden in hoger beroep veroordeeld.

Nadien werd de lasthebber *ad hoc* bij beslissing van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg gewezen met toepassing van artikel 584 Gerechtelijk Wetboek van haar mandaat ontslagen, om de rechtspersoon toe te laten zelf cassatieberoep in te stellen tegen het veroordelende arrest. Uiteindelijk trof de rechtspersoon met een burgerlijke partij een regeling en deed hij zelf afstand van het cassatieberoep.

Het Hof weigert deze afstand te verlenen. De opheffing van het mandaat van de lasthebber *ad hoc* had alleen betrekking op het instellen van het cassatieberoep. Alle procedurehandelingen die volgen op het cassatieberoep, daarin begrepen de afstand van dit rechtsmiddel, moeten door de lasthebber *ad hoc* worden verricht. Het Hof oordeelt dat de memorie, in zoverre zij ingediend werd namens de rechtspersoon, niet ontvankelijk is.

Recht van verdediging – Obscuri libelli – Hoger beroep

Arrest van 13 december 2016 (P.16.1066.N)

De eiser werd samen met een aantal medebeklaagden vervolgd wegens deelname aan het nemen van welke beslissing dan ook in het raam van de activiteiten van

een criminele organisatie, met als oogmerk het in onderling overleg plegen van drugstransporten.

Nadat de correctionele rechtbank hem bij verstek veroordeeld had, voerde hij voor de eerste rechter op verzet in zijn conclusie enkel aan dat de omschrijving van de feiten die het openbaar ministerie hem ten laste legde niet duidelijk was, zonder evenwel aan te voeren dat het hem onmogelijk was om zijn verdediging te voeren of dat de strafvordering daardoor niet ontvankelijk zou zijn. In hoger beroep oordeelde het hof van beroep dat de zogenaamde *obscuri libelli*-exceptie *in limine litis* moet worden opgeworpen en dat het onmogelijk is dit voor het eerst op te werpen in hoger beroep.

Op het door de beklagde ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof dat een beklagde die zich voor de eerste rechter heeft verdedigd zonder aan te voeren dat hij door de omschrijving van de hem ten laste gelegde feiten in de onmogelijkheid is zich te verdedigen, zich voor de appelrechters niet voor het eerst kan beroepen op een schending van artikel 6 EVRM of een miskenning van zijn recht van verdediging of zijn recht op een eerlijk proces afgeleid uit een gebrekkige omschrijving van de hem ten laste gelegde feiten. Een dergelijke schending of miskenning moet worden ingeroepen vóór elk verweer over de grond van de zaak. De appelrechter die vaststelt dat een beklagde voor de eerste rechter geen schending van artikel 6 EVRM of een miskenning van zijn recht van verdediging en recht op een eerlijk proces heeft aangevoerd en die op die grond oordeelt dat de eiser dit verweer niet voor hem kan voeren, dient niet uitdrukkelijk vast te stellen dat de aan deze beklagde verweten feiten afdoende omschreven zijn. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

Strafvordering – Fiscale ambtenaren – Ambtelijke machtiging om de feiten ter kennis van de procureur des Konings te brengen – Onregelmatigheid – Gevolg – Beoordeling

Arrest van 19 januari 2016 (P.15.0768.N)

De beklagde werd vervolgd voor fiscale misdrijven. Aan de basis van de door het openbaar ministerie ingestelde strafvordering lag een aangifte die uitging van fiscale ambtenaren.

Het hof van beroep oordeelde dat aan het vereiste van een voorafgaande machtiging van de gewestelijk directeur uit artikel 29, tweede lid, Wetboek van Strafvordering niet was voldaan. De aangifte droeg geen handtekening en zij gaf ook niet de identiteit weer van de fiscale ambtenaar die ze had gedaan. Zij vermeldde niet voor welk onderdeel van de fiscale administratie de gewestelijke directeur die de aangifte gemachtigd had, bevoegd was. Evenmin werd vermeld of de in de aangifte vermelde ambtenaren diegenen waren die de aangifte opgesteld hadden en of zij onder die gewestelijke directeur ressorteerden.

De appelrechters besloten dat deze onregelmatigheid van de aangifte niet tot haar nietigheid moest leiden omdat de ondertekening van de aangifte niet op straffe van nietigheid is voorgeschreven en de betrouwbaarheid van de aangegeven inlichtingen niet was aangetast.

De beklagde voerde voor het Hof aan dat artikel 29, tweede lid, Wetboek van Strafvordering geen voorschrift uitmaakt dat louter de verzameling van bewijs-elementen regelt en dat de Antigoon-criteria hierop dus niet mogen worden toegepast. Het Hof oordeelt dat de aangifte van fiscale misdrijven door de in artikel 29, tweede lid, Wetboek van Strafvordering bedoelde fiscale ambtenaren, waarvoor geen machtiging werd verleend, onregelmatig is. Het openbaar ministerie dat kennis heeft gekregen van deze feiten ten gevolge van een dergelijke onregelmatige aangifte kan, krachtens artikel 460, § 2, WIB92 en artikel 74, § 2, Btw-wetboek, geen vervolging instellen voor de fiscale misdrijven uit deze wetboeken. De strafvordering die op zulke aangifte steunt is niet ontvankelijk. Onregelmatigheden die betrekking hebben op de ontvankelijkheid van de strafvordering mogen niet worden beoordeeld aan de hand van de regels voor de beoordeling van onrechtmatig verkregen bewijs.

Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Inwilliging van de vordering – Openbare orde – Begrip

Arrest van 13 december 2016 (P.16.0421.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Gerechtelijk recht – Procedure”.

Onderzoek in strafzaken

Elektronische communicatie – Onrechtmatig verkregen bewijs – Inbreuk op een verdragsrechtelijk of grondwettelijk gewaarborgd recht

Arrest van 19 april 2016 (P.15.1639.N) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

In het kader van een gerechtelijk onderzoek vroeg de onderzoeksrechter telecomgegevens met betrekking tot de eiser op bij een operator.

Voor de appelrechters voerde de eiser aan dat het op die gegevens gebaseerd bewijs diende te worden uitgesloten. Die gegevens werden immers bijgehouden met toepassing van artikel 126 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie, dat volgens hem niet de nodige garanties bood voor de eerbiediging van zijn privéleven. De eiser haalde met name aan dat het Grondwettelijk Hof in zijn arrest van 11 juni 2015 de wet van 30 juli 2013 houdende wijziging van de artikelen 2, 126 en 145 van de wet van 13 juni 2005 betreffende de elektronische communicatie en van artikel 90^{decies} Wetboek van Strafvordering

vernietigd had⁹. Bovendien had het Hof van Justitie van de Europese Unie geoordeeld dat Richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006 betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatiediensten en tot wijziging van Richtlijn 2002/58/EG, waarvan voornoemde wet van 30 juli 2013 de gedeeltelijke omzetting vormde, ongeldig is¹⁰.

De appelrechters oordeelden dat geen van beide uitspraken relevant is. Op het ogenblik waarop de onderzoeksrechter aan de telecomoperator de gegevens opvroeg, was de oude versie van artikel 126, van vóór de inwerkingtreding van de vernietigde wetwijziging, nog van toepassing en had de aangehaalde Europese richtlijn nog geen werking. Bovendien oordeelden de appelrechters dat mocht het verzamelen en bijhouden van telecomgegevens op grond van de toepasselijke versie van artikel 126 al strijdig zijn met artikel 8 EVRM, daaruit nog niet valt af te leiden dat het recht op een eerlijk proces niet kan worden gewaarborgd. De omstandigheid dat de operator de telecomgegevens in strijd met de Grondwet of verdragsrechtelijke bepalingen zou hebben verzameld en bijgehouden, leidde bijgevolg niet tot de uitsluiting van het bewijs.

Het Hof oordeelt, op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie, dat het feit dat de bewijselementen werden verkregen in strijd met het recht op eerbiediging van het privéleven zoals gewaarborgd door artikel 8 EVRM en artikel 7 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie of met het recht op bescherming van persoonsgegevens zoals gewaarborgd door artikel 8 Handvest, niet noodzakelijk de schending van artikel 6 EVRM of de miskenning van het recht op een eerlijk proces tot gevolg heeft.

Artikel 32 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering bepaalt dat tot nietigheid van een onregelmatig verkregen bewijselement enkel wordt besloten indien ofwel de naleving van de betrokken vormvoorwaarden wordt voorgeschreven op straffe van nietigheid, ofwel de begane onregelmatigheid de betrouwbaarheid van het bewijs heeft aangetast, ofwel het gebruik van het bewijs in strijd is met het recht op een eerlijk proces.

Het Hof oordeelt ook dat krachtens die bepaling onregelmatigheden waardoor geen op straffe van nietigheid voorgeschreven vormvoorwaarde wordt overtreden en die evenmin voldoen aan de andere erin vermelde voorwaarden, niet nietig verklaard of uit het debat geweerd worden. Deze regel geldt voor alle onregelmatigheden, ongeacht of zij een inbreuk inhouden op een verdragsrechtelijk of grondwettelijk gewaarborgd recht.

⁹ GwH 11 juni 2015, nr. 84/2015.

¹⁰ HvJ 8 april 2014, C-293/12 en C-594/12.

Opsporing van overtredingen op het verkeersreglement – Inschrijving van voertuigen – Kruispuntbank voertuigen – Toegang door politie

Arrest van 13 december 2016 (P.16.0682.N)

Voor de identificatie van de houder van een kentekenplaat via de Dienst Inschrijving Voertuigen deed de politie beroep op de gegevens opgenomen in de Kruispuntbank van de voertuigen, zonder te beschikken over een machtiging van het Sectoraal comité voor de federale overheid van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

De correctionele rechtbank te Brussel oordeelde in hoger beroep dat het opvragen van deze gegevens door de politiedienst kadert in haar opdracht van gerechtelijke politie en dat zij gelet op haar wettelijke missie geen specifieke machtiging nodig heeft.

Het Hof verbreekt deze uitspraak. Voor elke toegang tot de gegevens van de Kruispuntbank van de voertuigen, andere dan de gegevens vermeld in het gelijkvormigheidsattest of certificaat van overeenstemming, is een machtiging van het Sectoraal comité vereist. Het gegeven dat het tot de opdracht van de politie behoort om overtredingen op de verkeersreglementen op te sporen en vast te stellen, heeft niet tot gevolg dat de politie voor de identificatie van de houder van een kentekenplaat via de Dienst Inschrijving Voertuigen zonder machtiging van dat comité toegang heeft tot de persoonsgegevens van de Kruispuntbank Voertuigen.

Vrijheidsbeneming

Voorlopige hechtenis – Medebrengingsbevel – Betekening – Aanhoudingsbevel – Redenen

Arrest van 22 maart 2016 (P.16.0346.N)

De Griekse autoriteiten arresteerden een inverdenkinggestelde en leverden hem over aan België. Op de vlucht naar Zaventem, aan boord van een Grieks toestel, werd hij begeleid door Belgische politieambtenaren. Onmiddellijk na de landing arresteerden zij hem in het vliegtuig en betekenden hem het bevel tot medebrenging.

Voor de kamer van inbeschuldigingstelling voerde de inverdenkinggestelde aan dat de arrestatie en de betekening onwettig waren. Belgische politieambtenaren zijn immers niet bevoegd om op buitenlands grondgebied een bevel tot medebrenging te betekenen. De kamer van inbeschuldigingstelling verwierp dit verweer en oordeelde dat het vliegtuig zich op Belgisch grondgebied bevond.

Op het cassatieberoep van de inverdenkinggestelde oordeelt het Hof dat geen enkele wettelijke of verdragsrechtelijke bepaling zich ertegen verzet dat, behoudens bezwaar van de gezagvoerder, Belgische politieambtenaren een persoon die zich bevindt in een in een vreemde Staat geïmmatriculeerd vliegtuig met het oog op

overlevering door die vreemde Staat aan België, na de landing van dat vliegtuig op Belgisch grondgebied, in het vliegtuig arresteren met het oog op de betekening van het bevel tot medebrenging en hem dit bevel tot medebrenging betekenen.

Verder oordeelt het Hof dat wanneer het onderzoeksgerecht de wettigheid van het aanhoudingsbevel onderzoekt, het de redenen van dit bevel die het vermoeden van onschuld zouden miskennen, kan vervangen door eigen redenen die dit niet doen, ook als die redenen de vaststelling van de ernstige aanwijzingen van schuld inhouden. De miskenning van het vermoeden van onschuld door de onderzoeksrechter is immers geen onherstelbaar gebrek of houdt als dusdanig niet in dat de vrijheidsberoving noodzakelijk arbitrair is. Dit houdt geen schending in van artikel 5.1 en 5.4 EVRM.

Voorlopige hechtenis – Verdachte in vrijheid gelaten op grond van het feit dat hij om een andere reden was aangehouden – Opheffing van de hechtenistitel in die andere zaak – Aard van de nieuwe en ernstige omstandigheden waarvoor een bevel tot aanhouding kan worden uitgevaardigd

Arrest van 9 november 2016 (P.16.1080.F)

Artikel 28 Voorlopige Hechteniswet laat het uitvaardigen van een bevel tot aanhouding tegen een in vrijheid gelaten of in vrijheid gestelde verdachte slechts toe in twee gevallen: hetzij als deze verzuimt bij enige proceshandeling te verschijnen, hetzij indien nieuwe en ernstige omstandigheden die maatregel noodzakelijk maken.

Te dezen werd een verdachte, na te zijn ondervraagd door de onderzoeksrechter over zijn deelname aan het plegen van nieuwe strafbare feiten, in vrijheid gelaten op grond van het feit dat hij reeds was aangehouden om andere redenen. Aangezien zijn hechtenis enkele dagen later afliep, vaardigde de onderzoeksrechter jegens hem een nieuw bevel tot aanhouding uit voor de nieuwe feiten. Hij oordeelde daartoe dat het opheffen van de hechtenistitel in de eerste zaak een nieuwe en ernstige omstandigheid opleverde die de vrijheidsberoving in de tweede zaak noodzakelijk maakte. De raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling, die dat standpunt van de onderzoeksrechter bevestigden, handhaafden de voorlopige hechtenis.

De aangehoudene stelde cassatieberoep in tegen de beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling en voerde daarbij aan dat de nieuwe en ernstige omstandigheid slechts afkomstig mag zijn van het dossier met betrekking tot de nieuwe feiten.

Volgens het Hof dienen er onder “nieuwe en ernstige omstandigheden” die de voorlopige hechtenis van een in vrijheid gelaten of in vrijheid gestelde verdachte verantwoorden, deze te worden verstaan die reeds eerder bestonden maar pas later, na de invrijheidstelling van de verdachte, aan het licht zijn gekomen of die welke na die invrijheidstelling zijn ontstaan. Zij kunnen met name bestaan uit elementen die van aard zijn om het risico te doen ontstaan, aan het licht te

brengen of te verhogen dat de verdachte nieuwe misdrijven zou plegen, zich aan het optreden van het gerecht zou onttrekken, bewijsmateriaal zou pogen te doen verdwijnen dan wel zich met derden zou verstaan. Een uit een andere zaak afkomstig element dat regelmatig aan de onderzoeksrechter is voorgelegd, kan een dergelijke omstandigheid opleveren.

Het Hof oordeelt aldus dat de kamer van inbeschuldigingstelling de opheffing van de voorlopige hechtenistitel in de andere zaak, ongeacht de redenen van die beslissing, als een nieuwe en ernstige omstandigheid mocht beschouwen in het licht van de openbare veiligheid en van het risico dat de betrokkene zich aan het optreden van het gerecht zou onttrekken alsook van het risico op herhaling, welke de uitvoering van het bevel tot aanhouding verantwoordt.

Onderzoeksgerechten

Correctionalisering – Verzachtende omstandigheden – Heromschrijving naar een zwaardere misdaad – Door het onderzoeksgerecht uitgesloten misdrijfomschrijving

Arrest van 15 november 2016 (P.16.0773.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Een beklagde werd, na aanneming van verzachtende omstandigheden, door de raadkamer naar de correctionele rechtbank verwezen, onder meer op basis van de telastlegging om bij inbreuk op artikel 400, tweede lid, Strafwetboek, met voorbedachte rade opzettelijk verwondingen of slagen te hebben toegebracht, die een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een blijvende ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking tot gevolg hebben gehad. Voor de raadkamer vroeg de burgerlijke partij de heromschrijving van deze feiten naar poging tot moord. De raadkamer wees dit af.

Zowel de correctionele rechtbank als het hof van beroep heromschreef de feiten echter wel als een poging tot moord.

Op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat de beschikking tot verwijzing van het onderzoeksgerecht slechts de feiten aanhangig maakt bij de vonnisrechter. De in die beschikking gehanteerde kwalificatie is slechts voorlopig. De vonnisrechter heeft de plicht om aan de aanhangig gemaakte feiten hun juiste omschrijving te geven.

Vóór de wijziging van de Wet Verzachtende Omstandigheden door de wet van 8 juni 2008 houdende diverse bepalingen (II) diende de vonnisrechter, indien hij een door het onderzoeksgerecht gecorrectionaliseerde misdaad herkwalficeerde naar een zwaardere misdaad, zich onbevoegd te verklaren indien het onderzoeksgerecht die kwalificatie uitdrukkelijk had uitgesloten. De wet van 8 juni 2008 beoogde een totale versoepeling van het mechanisme van misdrijfdenuciatie. Sindsdien moet er dan ook worden aangenomen dat de correctionele rechtbank

zich na de heromschrijving van de feiten bevoegd kan verklaren door aanneming van verzachtende omstandigheden. Een uitzondering was voorzien voor het geval waarin het feit een niet-correctionaliseerbare misdaad betrof. Ingevolge de wijziging door artikel 122 van de wet van 5 februari 2016, die in werking getreden is op 29 februari 2016, bestaat deze beperking niet meer. Bijgevolg kan de vonnisrechter de feiten steeds heromschrijven naar een zwaardere misdaad dan deze die is opgenomen in de verwijzingsbeschikking, ook als het onderzoeksgerecht die zwaardere omschrijving uitdrukkelijk heeft uitgesloten. In de hoger omschreven omstandigheden is het niet vereist dat het vonnisgerecht na die heromschrijving naar een zwaardere misdaad zelf verzachtende omstandigheden aanneemt teneinde zich bevoegd te kunnen maken, aangezien de door het onderzoeksgerecht aangenomen verzachtende omstandigheden ook gelden voor het door de vonnisrechter heromschreven feit.

Vonnisgerichten

Regeling van rechtsgebied – Drukpersmisdrijf – Beschikking raadkamer tot verwijzing naar correctionele rechtbank – Vonnis correctionele rechtbank inzake onbevoegdheid – Tegenstrijdige beslissingen

Arrest van 8 november 2016 (P.16.0958.N)

De raadkamer verwees drie inverdenkinggestelden naar de correctionele rechtbank, op grond van de volgende telastleggingen: belaging door de publicatie en verspreiding van beelden en teksten op een website, van persberichten en een rapport die de dierenmishandeling in een varkenshouderij zouden moeten aantonen en door via de sociale media te hebben opgeroepen om een petitie te ondertekenen teneinde bepaalde varkensbedrijven te laten sluiten; laster door op een website, in een onderzoeksrapport en in persberichten de in de telastlegging vermelde personen als dierenbeulen en misdadigers te hebben afgeschilderd en een met name genoemd landbouwbedrijf ten onrechte te hebben genoemd en ten onrechte te hebben beschuldigd van het veroorzaken van dierenleed; lasterlijke aangifte door klacht te hebben ingediend tegen de in de telastlegging vermelde personen wegens inbreuken op de wet op het dierenwelzijn en andere regelgevingen.

De correctionele rechtbank beschouwde de eerste twee telastleggingen als drukpersmisdrijven, waarvoor enkel het hof van assisen bevoegd is, en verklaarde zich bijgevolg onbevoegd om hiervan kennis te nemen. Bovendien verklaarde de correctionele rechtbank zich eveneens onbevoegd voor de daarmee samenhangende telastlegging inzake de lasterlijke aangifte.

De procureur des Konings verzocht het Hof om regeling van rechtsgebied met toepassing van artikel 526 Wetboek van Strafvordering.

Het Hof kent dit verzoek toe. Het oordeelt dat tegen de beschikking van de raadkamer vooralsnog geen rechtsmiddel openstaat en het vonnis van de correctionele rechtbank kracht van gewijsde heeft. De tegenstrijdigheid tussen die

twee beslissingen doet een conflict van rechtsmacht ontstaan dat de rechtsgang belemmert.

Het Hof oordeelt dat het drukpersmisdrijf, waarvoor krachtens artikel 150 Grondwet het hof van assisen bevoegd is, een strafbare meningsuiting vereist in een tekst die vermenigvuldigd is door een drukpers of een gelijkaardig procedé. Digitale verspreiding van teksten vormt een dergelijk gelijkaardig procedé. De procedure lijkt uit te wijzen dat de strafvordering deels betrekking heeft op de vermenigvuldiging en digitale verspreiding van teksten die een strafbare meningsuiting kunnen inhouden.

Op die grond oordeelt het Hof dat de correctionele rechtbank onbevoegd was om van de vordering van het openbaar ministerie en van de burgerlijke partijen kennis te nemen. Bijgevolg is er aanleiding tot regeling van rechtsgebied. Het vernietigt de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg en verwijst de zaak naar het hof van beroep, kamer van inbeschuldigingstelling.

Rechtsmiddelen

Aanvraag tot herziening – Ontvankelijkheid – Aanmaning van de burgerlijke partijen tot tussenkomst

Arrest van 23 februari 2016 (P.15.1586.N)

De beklagde verzocht het Hof om de herziening van de veroordelingen die tegen hem waren uitgesproken bij arrest van het hof van beroep te Antwerpen van 5 februari 2003.

Om de ontvankelijkheid van die aanvraag te beoordelen verwijst het Hof naar artikel 444, vijfde lid, van het Wetboek van Strafvordering volgens hetwelk de burgerlijke partijen gehouden zijn in het geding tot herziening tussen te komen bij wege van verzoekschrift aan het Hof ingediend twee maanden na aanmaning. Uit die bepaling volgt dat op straffe van niet-ontvankelijkheid van de aanvraag tot herziening de aanmaning tot tussenkomst aan de burgerlijke partijen moet worden gedaan door de verzoeker. Wanneer blijkt dat de verzoeker één van de burgerlijke partijen niet heeft aangemaand, is de aanvraag tot herziening niet ontvankelijk.

Hoger beroep – Ontvankelijkheid – Grieven tegen het beroepen vonnis – Volgappel door het openbaar ministerie

Arrest van 18 oktober 2016 (P.16.0818.N) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

Een beklagde werd op basis van twee telastleggingen veroordeeld tot afzonderlijke straffen. Hij stelde hoger beroep in tegen alle beschikkingen van het vonnis. Bij het formuleren van zijn grieven beperkte hij dit hoger beroep tot zijn schuldigverklaring aan en bestraffing voor de eerste telastlegging. Vervolgens

stelde ook het openbaar ministerie hoger beroep in tegen het veroordelend vonnis en vermeldde in zijn grievenformulier dat het het hoger beroep van de beklaagde volgde en ook hoger beroep aantekende wat de lastens hem uitgesproken straffen betreft.

Volgens het hof van beroep bepaalde het verzoekschrift van het openbaar ministerie niet nauwkeurig de grieven die tegen het beroepen vonnis werden ingebracht omdat het feit dat de beklaagde zelf hoger beroep had ingesteld op zich geen grief vormde tegen de bestreden beslissing en, wat het hoger beroep gericht tegen de uitgesproken straffen betreft, het openbaar ministerie niet aangaf in welke zin het openbaar belang vereiste dat het hof van beroep daar anders over zou beslissen dan de eerste rechter. Het hof van beroep verklaarde het hoger beroep van het openbaar ministerie niet ontvankelijk.

Overeenkomstig artikel 204 Wetboek van Strafvordering bepaalt het verzoekschrift, op straffe van verval van het hoger beroep, nauwkeurig de grieven die tegen het vonnis worden ingebracht. Volgens het Hof bestaat zulke grief in de specifieke aanwijzing door de appelland van een afzonderlijke beslissing van het beroepen vonnis, waarvan hij de hervorming vraagt. Het is daarbij niet vereist dat de appelland in zijn verzoekschrift of zijn grievenformulier reeds opgave doet van de redenen waarom hij die hervorming vraagt. Wanneer het openbaar ministerie in zijn grievenformulier vermeldt het hoger beroep van de beklaagde te volgen, geeft het te kennen dat het, binnen de perken van dat hoger beroep, tegen het beroepen vonnis dezelfde grieven aanvoert als de beklaagde. Wanneer het in dat formulier vermeldt dat het hoger beroep instelt tegen de aan de beklaagde opgelegde straf, geeft het te kennen dat het van de appelrechter de hervorming vraagt van de beslissing van het beroepen vonnis over de straftoemeting ten aanzien van de beklaagde. Op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie besluit het Hof daarom dat in beide gevallen het formulier nauwkeurig de grieven bepaalt die het openbaar ministerie tegen het beroepen vonnis inbrengt en dat het op die grieven gesteunde hoger beroep dan ook ontvankelijk is, zonder dat het openbaar ministerie opgave moet doen van zijn middelen ter ondersteuning van die grieven.

Cassatieberoep – Wraking – Memorie – Termijn – Recht op een eerlijk proces

Arrest van 6 december 2016 (P.16.1113.N)

Een beklaagde wiens verzoek tot wraking van de rechters van de correctionele rechtbank werd afgewezen door een arrest van het hof van beroep te Gent, stelde cassatieberoep in tegen deze beslissing. Nadat hij de kennisgeving van de dagbepaling van 14 november 2016 ontvangen had op 16 november 2016, legde hij zijn memorie neer op 25 november 2016, buiten de in artikel 429, eerste lid, Wetboek van Strafvordering bepaalde termijn van ten minste vijftien dagen vóór de op 6 december 2016 vastgestelde rechtszitting.

De eiser voerde aan dat zijn recht op een eerlijk proces miskend werd aangezien hij over onvoldoende tijd en faciliteiten beschikte om zijn memorie op tijd in te kunnen dienen.

Het Hof verwerpt dit verweer. De eiser die cassatieberoep instelt tegen een beslissing die zijn vordering tot wraking verwerpt, weet dat de zaak voor het Hof spoedeisend is en het voorwerp zal uitmaken van een rechtsdagbepaling op korte termijn. Hij dient niet te wachten op de ontvangst van een rechtsdagbepaling alvorens de werkzaamheden te verrichten met het oog op het indienen van zijn memorie. Bovendien eindigde de memorietermijn voor de eiser op 18 november 2016, dit is twee dagen na de kennisneming van de dagbepaling. Aldus beschikte de eiser over voldoende tijd en faciliteiten om middelen aan te voeren in een tijdig ingediende memorie en levert de duur van zijn memorietermijn geen schending op van artikel 6 EVRM noch een miskenning van het recht op een eerlijk proces.

Wegverkeer – Veroordeling bij verstek – Opschortende werking van het verzet – Opschortende werking van het hoger beroep tegen het vonnis dat het verzet ontvankelijk verklaart (negatief)

Arrest van 7 december 2016 (P.16.0650.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Op 5 februari 2014 veroordeelde de politierechtbank een beklaagde, die werd vervolgd wegens overdreven snelheid, bij verstek tot een verval van het recht tot sturen. Op 24 juli 2014 maande het openbaar ministerie de veroordeelde aan om zijn rijbewijs binnen de vier dagen op de griffie in te leveren. Op 1 augustus 2014 had laatstgenoemde daaraan nog steeds geen gevolg gegeven en tekende hij, op 29 augustus 2014, verzet aan tegen het veroordelend vonnis.

De beklaagde werd aldus parallel met twee strafvervolgingen geconfronteerd.

In het kader van de vervolging wegens overdreven snelheid verklaarde de politierechtbank, op 15 april 2015, het verzet ontvankelijk en veroordeelde de beklaagde opnieuw tot een verval van het recht tot sturen, deze maal voor een kortere periode. De beklaagde en het openbaar ministerie stelden tegen dat vonnis hoger beroep in. Die hogere beroepen waren nog steeds hangende op 8 april 2016, datum waarop, in hoger beroep, de beslissing over de tweede vervolging werd gewezen¹¹.

Die tweede vervolging had betrekking op het misdrijf dat bij artikel 49/1 Wegverkeerswet is bepaald: de beklaagde werd verweten op 1 augustus 2014, ofschoon tegen hem een verval van het recht tot sturen was uitgesproken bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis, met name het verstekvonnis van 5 februari

¹¹ Bij het Hof werd ook een cassatieberoep aanhangig gemaakt tegen de beslissing in hoger beroep in die zaak. Dat cassatieberoep werd gegrond verklaard op het ambtshalve middel: schending van artikel 187, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering (Cass. 7 december 2016, P.16.0651.F, *onuitgegeven*).

2014, te hebben verzuimd zijn rijbewijs binnen vier dagen na de aanmaning van het openbaar ministerie op de griffie in te leveren. Op 11 juni 2015 sprak de politierechtbank hem daarvan vrij. Op 8 april 2016 verklaarde de correctionele rechtbank daarentegen de overtreding bewezen, met de overweging dat “de ontvankelijkheid van het verzet, tot op heden, niet definitief werd beslecht” en dat het bij vonnis van 5 februari 2014 opgelegde verval een relatief gezag van gewijsde geniet.

Die beslissing van 8 april 2016 wordt door de beklaagde voor het Hof bestreden. Het Hof vernietigt dit vonnis. Opdat dat misdrijf kan worden bestraft moet het verval van het recht tot sturen op het ogenblik van de feiten kracht van gewijsde hebben. Dat is hier niet het geval.

Eenzijds heeft het bij vonnis van 15 april 2015 ontvankelijk verklaarde verzet een uitdovende werking in zoverre het van rechtswege het verstekvonnis van 5 februari 2014 vernietigt en het de verzetdoende partij in dezelfde toestand plaatst alsof de beslissing nooit was uitgesproken. Bijgevolg werd op 1 augustus 2014 het verval van het recht tot sturen geacht niet te zijn opgelegd.

Anderzijds paste de correctionele rechtbank de opschortende werking van het hoger beroep foutief toe: de hogere beroepen tegen het vonnis dat het verzet tegen de veroordeling bij verstek wegens overdreven snelheid ontvankelijk verklaarde, hebben de veroordeling bij verstek niet de kracht van gewijsde teruggegeven die zij, ten gevolge van het vonnis dat het verzet ontvankelijk verklaarde, vanaf de datum van de telastlegging met terugwerkende kracht had verloren.

Verbeurdverklaring – Verzet

Arrest van 13 december 2016 (P.15.1646.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Een vennootschap werd samen met een aantal medebeklaagden vervolgd voor het witwassen van vermogensvoordelen verkregen uit een misdrijf en wegens leiderschap van een criminele organisatie.

De correctionele rechtbank verklaarde alle feiten bewezen ten aanzien van de vennootschap. Onroerende goederen waarvan zij de eigenares was, werden als voorwerp van de witwasmisdrijven verbeurdverklaard.

In een arrest van 24 juni 2015 oordeelde het hof van beroep te Gent dat de tegen de vennootschap ingestelde strafvordering verjaard was en vernietigde de verbeurdverklaring lastens haar. Tezeldertijd verklaarde het arrest deze onroerende goederen verbeurd lastens een medebeklaagde, als voorwerp van de hem eveneens ten laste gelegde witwasmisdrijven.

De vennootschap tekende verzet aan tegen dit arrest als eigenares van de onroerende goederen. In een arrest van 18 november 2015 wees het hof van beroep te Gent haar verzet af, aangezien zij in de procedure ten gronde een procespartij en

dus geen derde was, en dat het arrest van 24 juni 2015 wat haar betreft op tegenspraak was geweest.

Nadien voorzag de vennootschap zich ook in cassatie tegen het arrest van 24 juni 2015 als persoon die aanspraken kon doen gelden op de verbeurdverklarde zaken. In een arrest van 15 december 2015 verwierp het Hof het cassatieberoep¹². Het Hof oordeelde onder meer dat wanneer een derde reeds in een andere hoedanigheid procespartij is in de procedure waarin het goed dreigt te worden verbeurdverklaard, het volstaat dat hij de rechter kennis geeft van het feit dat hij aanspraken op dat goed kan doen gelden. Uit de hoedanigheid die de derde ingevolge die kennisgeving verkrijgt, volgt de verplichting voor de vonnisrechter om zijn aanspraken in feite en in rechte te onderzoeken en voor het Hof om de wettigheid van de verbeurdverklaring na te gaan.

Op het door de vennootschap ingestelde cassatieberoep tegen het arrest van 18 november 2015 oordeelt het Hof, op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie, dat een derde, om zijn aanspraken te doen gelden op goederen die in aanmerking komen voor verbeurdverklaring en de rechtmatigheid van zijn bezit op die goederen aan te tonen, in elke stand van de procedure kan tussenkomen. Bovendien kan hij, ongeacht of hij reeds procespartij is, rechtsmiddelen aanwenden tegen de verbeurdverklaring. Het Hof herneemt zijn rechtspraak van 15 december 2015 en preciseert dat daaruit volgt dat een als beklagde aanwezige procespartij de mogelijkheid heeft om verzet te doen tegen een beslissing die lastens een medebeklaagde goederen verbeurdverklaart. Die verzetsmogelijkheid hangt enkel af van de vraag of die procespartij in de loop van de procedure aanspraken heeft doen gelden op de goederen. Is dat niet het geval, dan is de beslissing bij verstek geweest. Het feit dat de procespartij zich in de procedure effectief heeft verdedigd als beklagde en dat het vonnis of arrest tegenover haar in die hoedanigheid op tegenspraak is uitgesproken, doet daaraan geen afbreuk. Het Hof verbreekt het arrest.

Hof van assisen – Verstek – Verzet – Verklaring aan de gevangenisdirecteur

Arrest van 13 december 2016 (P.16.0943.N) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht A. Winants

Het hof van assisen verklaarde de eiser schuldig aan moord. Tijdens het debat en de uitspraak over de straf verscheen hij niet en werd hij evenmin vertegenwoordigd door zijn raadsliden.

Nadat hij was opgepakt tekende hij tegen dit arrest over de straf dat hem onder meer tot levenslange opsluiting had veroordeeld verzet aan door het afleggen van een verklaring aan de gemachtigde van de gevangenisdirecteur. De kamer van inbeschuldigingstelling te Brussel verklaarde dit verzet

¹² Cass. 15 december 2015, P.15.1142.N.

onontvankelijk omdat het niet was ingesteld bij aan het openbaar ministerie betekend gerechtsdeurwaardersexploot.

In de regel dient het verzet op strafgebied te worden aangetekend bij gerechtsdeurwaardersexploot dat aan het bevoegde openbaar ministerie wordt betekend. Een gedetineerde kan bovendien op grond van artikel 2 van het Koninklijk Besluit nr. 236 van 20 januari 1936 verzet aantekenen door het afleggen van een verklaring aan de gevangenisdirecteur of zijn gemachtigde tegen veroordelingen in strafzaken uitgesproken door de hoven van beroep, de correctionele rechtbanken en de politierechtbanken. Arresten van het assisenhof zijn niet vermeld in dit artikel.

De in artikel 2 van het Koninklijk Besluit nr. 236 van 20 januari 1936 vermelde uitzondering wordt volgens het Hof verantwoord door de omstandigheid dat de vrijheidsberoving ertoe kan leiden dat de veroordeelde niet tijdig verzet kan aantekenen tegen de veroordelende beslissing. Die verantwoording geldt ook voor personen die van hun vrijheid beroofd zijn en wensen verzet aan te tekenen tegen veroordelende arresten tot straf van het hof van assisen. Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie interpreteert het Hof artikel 2 grondwetsconform, zodat ook tegen een veroordelend arrest van het assisenhof tot straf verzet kan worden aangetekend door het afleggen van een verklaring aan de gevangenisdirecteur of zijn gemachtigde. Het Hof verbreekt dan ook het bestreden arrest en verwijst de zaak terug naar de kamer van inbeschuldigingstelling, anders samengesteld.

Verzet – Kennisname van de oproeping voor de strafuitvoeringsrechtbank

Arrest van 14 december 2016 (P.16.1155.F) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

De voorwaardelijke invrijheidstelling van een veroordeelde werd herroepen bij verstek. Laatstgenoemde tekende tegen dat vonnis verzet aan.

Op de rechtszitting ondervroeg de strafuitvoeringsrechtbank hem over de reden van zijn verstek. De veroordeelde verklaarde geen kennis te hebben gekregen van zijn oproeping omdat het adres, dat hij tien dagen voor de oproeping had meegedeeld, fictief was en hij pas onlangs kennis had gekregen van de oproeping aangezien de conciërge van het gebouw dat als fictieve woonplaats dienst deed de gewoonte had de post voor personen die met het gebouw niets of niets meer te maken hadden, in een doos te verzamelen.

Volgens de rechtbank dient de veroordeelde, ofschoon het hem is toegestaan een fictieve woonplaats te hebben, ervoor te zorgen regelmatig zijn post op te halen dan wel de postdiensten te contacteren zodat zijn post naar zijn werkelijke verblijfplaats wordt doorgestuurd. Hij moet bijgevolg de gevolgen dragen van zijn nalatigheid, ja zelfs van zijn fout. De rechtbank besluit daaruit dat, aangezien de veroordeelde zijn verstek niet verantwoordt door een geval van overmacht of een wettelijke verschoningsgrond, zijn verstek als ongedaan wordt beschouwd.

Op het cassatieberoep van de veroordeelde, beslist het Hof dat de rechtbank zijn verstek niet als ongedaan kon beschouwen, in zoverre de rechtbank, met schending van artikel 187, § 6, 1°, Wetboek van Strafvordering¹³ niet vaststelt dat de veroordeelde bij een ter post aangetekende brief kennis heeft gekregen van de oproeping voor de procedure waarin hij verstek liet gaan.

Hoger beroep – Ambtshalve door de appelrechter opgeworpen middel – Overschrijding van de omvang van zijn saisine

Arrest van 21 december 2016 (P.16.1116.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Een werkgever werd vervolgd wegens drie inbreuken op de sociale wetgeving: niet-onmiddellijke aangifte van de tewerkstelling van vijf werknemers, van wie er drie bij naam en voornaam en twee als een “onbekende van Afrikaanse origine” en een “onbekende van Aziatische origine” werden aangewezen (telastlegging I), tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten die niet tot een verblijf van meer dan drie maanden zijn toegelaten voor de drie bij naam aangewezen werknemers (telastlegging II) en niet-toezending aan de Rijksdienst voor sociale zekerheid van de aangifte van het bedrag van de verschuldigde sociale zekerheidsbijdragen voor twee bij naam aangewezen werknemers alsook voor de “onbekende van Aziatische origine” (telastlegging III).

In eerste aanleg werd de werkgever voor al die telastleggingen veroordeeld. De werkgever en de arbeidsauditeur stelden hoger beroep in. Het grievenformulier van de beklagde was gericht tegen de schuldigverklaring aan de eerste telastlegging, de strafmaat en het niet-toepassen van het uitstel of de opschorting van veroordeling. Het grievenformulier van het openbaar ministerie vermeldde enkel de ondoelmatigheid van de toekenning van een gewoon gedeeltelijk uitstel. Het hof van beroep dat over die hogere beroepen uitspraak deed, sprak de werkgever van de eerste telastlegging vrij in zoverre die betrekking had op twee niet-geïdentificeerde personen. Wat de derde telastlegging betreft, waartegen de hogere beroepen niet waren gericht, grondde het hof van beroep de vrijspraak van de beklagde voor de niet-geïdentificeerde werknemer op een ambtshalve door hem opgeworpen middel, afgeleid uit de tegenstelling die zou bestaan tussen de vrijspraak wegens de eerste telastlegging, in zoverre die betrekking heeft op twee niet-geïdentificeerde werknemers en de veroordeling van de beklagde wegens de derde telastlegging, in zoverre die betrekking heeft op een “onbekende van Aziatische origine”.

In dit arrest spreekt het Hof zich uit over de vraag of de appelrechters ambtshalve een middel konden opwerpen om, zelfs maar gedeeltelijk, de veroordeling in vraag te stellen die wegens de derde telastlegging werd uitgesproken, terwijl die

¹³ Over de toepassing van die bepaling op de procedure tot intrekking van de voorwaardelijke invrijheidstelling: Cass. 26 januari 2011, P.11.0035.F, AC 2011, nr. 77, met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch.

noch in het grievenformulier van de beklaagde noch in dat van het openbaar ministerie werd bekritiseerd. Het Hof beantwoordt die vraag ontkennend, op grond van de artikelen 204 en 210 Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd door de wet van 5 februari 2016, de zogenaamde potpourri II-wet, en de parlementaire voorbereiding van die wet. Uit die bepalingen blijkt dat de omvang van de saisine van de appelrechters, met inbegrip van de middelen die ze op eigen initiatief kunnen opwerpen, wordt beperkt tot het strafbaar feit dat met het hoger beroep is bedoeld.

Andere uitspraken in strafprocedure

Vreemdeling – Verwijderingsmaatregel – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Taalgebruik tijdens de administratieve en de gerechtelijke procedure

Arrest van 24 februari 2016 (P.16.0177.F)

Een vreemdeling diende een asielaanvraag in nadat hij geweigerd had om gevolg te geven aan drie bevelen om het grondgebied te verlaten. Daarop leverde de administratie hem een nieuw bevel om het grondgebied te verlaten af en beroorde hem van zijn vrijheid om zijn verwijdering van het grondgebied te verzekeren. Die twee beslissingen werden opgesteld in het Nederlands.

Tot staving van zijn beroep voor de kamer van inbeschuldigingstelling en, vervolgens, voor het Hof, beriep de vreemdeling zich op de onwettigheid van de bewaringsmaatregel om redenen die verband hielden met het taalgebruik. Hij kwam met name op tegen de discrepantie tussen de taal van het administratieve dossier, met inbegrip van de beslissing tot vrijheidsberoving (het Nederlands), en de taal van de gerechtelijke procedure (het Frans), en tegen het gebrek aan vertaling van de administratieve stukken en beslissingen in het gerechtelijk dossier.

Vooreerst herinnert het Hof aan de regel van artikel 51/4, §§ 1 en 2, Vreemdelingenwet: het beginsel van de eenheid van taal geldt voor het onderzoek van de asielaanvraag (in het Frans of in het Nederlands), de beslissing over die asielaanvraag en de eventuele daarop volgende beslissingen tot verwijdering van het grondgebied. Die ene taal wordt bepaald in functie van de noodwendigheden van de diensten en instanties indien de vreemdeling geen van die talen heeft gekozen of om de bijstand van een tolk heeft gevraagd.

Vervolgens beslist het Hof:

- dat de vreemdeling bij het onderzoeksgerecht met zetel in Brussel zijn beroep kan instellen in het Frans of in het Nederlands, ongeacht de taal waarin de administratieve beslissing is opgesteld;
- dat krachtens de Taalwet Gerechtshoven het beginsel van de eenheid van de taal geldt voor de akten van de gerechtelijke procedure. Indien de stukken van het administratieve dossier in een andere taal dan die van de gerechtelijke

procedure zijn opgesteld, is de vertaling ervan niet verplicht. Om het recht van verdediging niettemin te respecteren, is de rechter, wanneer hij de taal waarin zij zijn opgesteld niet kent, evenwel verplicht kennis te nemen van die stukken door middel van een vertaling.

Het Hof stelt vast dat de appelrechters de stukken van het administratieve dossier hebben onderzocht en de wettigheidscontrole van de bewaringsmaatregel hebben uitgevoerd, en verwerpt vervolgens het cassatieberoep.

Intrekking – Materiële vergissing – Memorie – Opgave van de identiteit – Alias

Arrest van 19 april 2016 (P.16.0469.N)

Een inverdenkinggestelde stelde cassatieberoep in tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling te Antwerpen die zijn voorlopige hechtenis handhaafde. Zowel het arrest als de cassatieakte vermeldden als identiteit van de inverdenkinggestelde een bepaalde naam, met toevoeging van een alias. Op die eerste naam werd de zaak door de griffie op de algemene rol ingeschreven.

Enkele dagen later legde de inverdenkinggestelde ter griffie van het Hof een memorie met middelen tot staving van zijn cassatieberoep neer. Daarbij vermeldde hij als zijn identiteit enkel zijn alias.

Het Hof verwierp het cassatieberoep nadat het had vastgesteld dat de inverdenkinggestelde geen middel tot staving van zijn cassatieberoep had aangevoerd. De inverdenkinggestelde verzocht de intrekking van dat arrest, aangezien hij wel degelijk op regelmatige wijze een memorie met middelen ter griffie van het Hof had neergelegd.

Het Hof trekt een arrest enkel in wanneer het berust op een kennelijke materiele vergissing waartoe de eiser niet zelf heeft bijgedragen. Het Hof oordeelt dat de eiser in cassatie zich in de memorie tot staving van zijn cassatieberoep dient kenbaar te maken met opgave van de identiteit die is vermeld in de akte die zijn cassatieberoep bevat. Door in zijn memorie een identiteit te vermelden die niet volledig overeenstemt met deze vermeld in de cassatieakte, heeft de verzoeker de diensten van de griffie misleid over de zaak waartoe zijn memorie bestemd was en heeft hij zelf ertoe bijgedragen dat de memorie niet aan het Hof is voorgelegd. Het Hof wijst het verzoek tot intrekking bijgevolg af.

Vordering tot wraking van een magistraat van het hof van beroep – Opschortende werking

Arrest van 27 april 2016 (P.16.0509.F)

Een rechter in eerste aanleg tegen wie een gerechtelijk onderzoek werd gevoerd, legde achtereenvolgens drie verzoekschriften tot wraking tegen de onderzoekende raadsheer neer. Het derde verzoek, dat het voorwerp is van onderhavig

arrest, werd ingediend wegens gewettigde verdenking: de wrakende partij weet de onderzoekende magistraat om, vóór de kennisgeving van het arrest dat zijn eerste vordering tot wraking verwierp, zijn opdracht te hebben voortgezet door hem in verdenking te stellen, zonder hem vooraf te horen hoewel een verhoor was gepland en zonder hem inzage van het dossier te verlenen.

In het licht van artikel 828, 1°, Gerechtelijk Wetboek, oordeelt het Hof dat er gewettigde verdenking bestaat op grond waarvan een rechter kan worden gewraakt, wanneer de aangevoerde feiten bij partijen of bij derden een gewettigde verdenking kunnen doen ontstaan omtrent het vermogen van die magistraat om op onafhankelijke en onpartijdige wijze uitspraak te doen. Om te bevestigen dat er een wettige reden bestaat om te vrezen voor een gebrek aan onpartijdigheid bij een rechter, moet worden nagegaan of de vrees die een partij zegt te ervaren, objectief verantwoord kan zijn¹⁴.

Het Hof past die beginselen toe op voorliggend geval. Enerzijds stelt het vast dat de onderzoeksmagistraat via de pers kennis kreeg van het arrest dat uitspraak gedaan had over de eerste vordering tot wraking, nog vóór de kennisgeving ervan, en persoonlijk kon vaststellen dat het een arrest tot verwerping betrof. Anderzijds stelt het Hof vast dat de onderzoeksmagistraat oordeelde dat het, wegens de onthulling in de pers van het onderzoek en van elementen daaruit, noodzakelijk was om de dag na de uitspraak van het arrest zijn opdracht voort te zetten, door de verzoeker in verdenking te stellen, hem op te roepen voor een verhoor op latere datum en door onverwijld een beschikking tot weigering van inzage van het dossier te nemen. Het Hof besluit daaruit dat een dergelijke inverdenkingstelling niet kon worden voorafgegaan door het verhoor waartoe de onderzoeksmagistraat vooraf had beslist.

Vervolgens gaat het Hof na of de onderzoeksmagistraat tot die inverdenkingstelling mocht overgaan, gelet op de opschortende werking van de vordering tot wraking als bepaald in artikel 837, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek. Het Hof beantwoordt die vraag bevestigend: de onderzoeksmagistraat, lid van een hof van beroep, mag zijn opdracht voortzetten zodra het arrest van het Hof dat zijn vordering tot wraking verwierpt, is uitgesproken. Aan de opschortende werking komt immers een einde zodra dat arrest wordt uitgesproken, wanneer de magistraat wiens wraking wordt gevorderd een magistraat is van het hof van beroep.

In die omstandigheden is geen van de elementen die worden aangevoerd tot staving van de derde vordering tot wraking van aard om bij de verzoeker en bij derden gewettigde verdenking te doen ontstaan over het vermogen van de magistraat om de zaak met de vereiste onpartijdigheid en onafhankelijkheid te behandelen. De vordering tot wraking wordt bijgevolg verworpen.

---

¹⁴ In dezelfde zin, zie Cass. 9 april 2003, P.03.0072.F, AC 2003, nr. 236; Cass., 28 januari 2004, P.04.0119.F, AC 2004, nr. 50.

Straf en strafuitvoering

Gevangenisstraf – Bijzondere motiveringsverplichting – Politierechtbank – Rechter die in hoger beroep uitspraak doet – Gelijkheidsbeginsel

Arrest van 26 januari 2016 (P.15.0668.N)

In deze zaak bevestigde de rechter in hoger beroep een vonnis van de politierechter, die de beklaagde tot een gevangenisstraf van zes maanden had veroordeeld wegens schending van een rijverbod. Het vonnis in hoger beroep bevatte geen bijzondere motivering met betrekking tot de gevangenisstraf.

In zijn cassatievoorziening voerde de beklaagde de schending aan van artikel 195, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, dat aan de rechter de verplichting oplegt om de redenen te vermelden waarom hij een bepaalde straf of maatregel uitspreekt.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep. Artikel 163, eerste lid, Wetboek van Strafvordering, dat van toepassing is voor de politierechtbanken, bepaalt dat ieder veroordelend vonnis met redenen wordt omkleed en dat het vonnis de toegepaste wetsbepalingen vermeldt. Het tweede lid van dat artikel bepaalt dat wanneer het verval van het recht tot het besturen van een voertuig, een luchtschip en het geleiden van een rijdier wordt uitgesproken, het vonnis nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt kan zijn, de redenen vermeldt waarom deze straf wordt gekozen en de duur ervan rechtvaardigt. Het Hof oordeelt dat uit deze bepaling volgt dat de politierechter die een gevangenisstraf uitspreekt, de keuze van die straf en de duur ervan niet bijzonder dient te motiveren.

Verder bepaalt artikel 195, tweede lid, Wetboek van Strafvordering dat de rechter nauwkeurig, maar op een wijze die beknopt mag zijn de redenen vermeldt waarom hij een straf of maatregel oplegt en de strafmaat voor elke uitgesproken straf of maatregel rechtvaardigt. Overeenkomstig het vierde lid van dat artikel is deze regel evenwel niet van toepassing wanneer de rechter uitspraak doet in hoger beroep, behalve wanneer hij een verval van het recht tot het besturen van een voertuig of een luchtschip of het geleiden van een rijdier uitspreekt. Het Hof leidt daaruit af dat het vonnis in hoger beroep dat het vonnis van de politierechter bevestigt, de keuze van de gevangenisstraf en de duur ervan niet bijzonder dient te motiveren.

Het Hof bevestigt aldus zijn vaste rechtspraak¹⁵.

Aangezien de politierechter in verkeerszaken vrij zware gevangenisstraffen kan uitspreken zonder deze in het bijzonder te motiveren, terwijl de correctionele rechtbank haar beslissing over de straf wel moet motiveren, lijkt deze regel op het eerste zicht een ongelijke behandeling van personen die zich in vergelijkbare rechtstoestanden bevinden, in te houden. Toch oordeelde het Grondwettelijk Hof

¹⁵ Cass. 21 september 1993, AR 6755, AC 1993, nr. 363; Cass. 4 oktober 2000, P.99.0196.F, AC 2000, nr. 514.

in 2000 dat die regel niet strijdig is met het gelijkheidsbeginsel, onder meer aangezien de politierechtbanken in het algemeen minder zware straffen uitspreken dan de correctionele rechtbank¹⁶. Door opeenvolgende wetswijzigingen sinds dit arrest van het Grondwettelijk Hof, kunnen de politierechtbanken evenwel veel zwaardere gevangenisstraffen opleggen. Daardoor rees de vraag of deze vaststelling van het Grondwettelijk Hof nog wel actueel is. Aangezien in deze zaak aan de beklaagde een straf werd opgelegd die op het moment van de uitspraak van het arrest van het Grondwettelijk Hof reeds kon worden opgelegd, bestaat er geen wezenlijk of substantieel verschil tussen deze zaak en de zaak waarover het Grondwettelijk Hof zich uitsprak.

Uitstel – Herroeping van het uitstel – Termijn

Arrest van 23 februari 2016 (P.14.1268.N)

Aan de beklaagde werd in twee vonnissen de gunst van het uitstel van de tenuitvoerlegging van de straf toegekend. Nadien werd die opnieuw veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf, waarvoor geen uitstel werd uitgesproken. Meer dan een jaar na het verstrijken van de proeftermijn toegekend bij één van de twee eerstgenoemde vonnissen dagvaardde het openbaar ministerie op grond van het derde vonnis de beklaagde in herroeping van het uitstel. De appelrechters bevestigden de beslissing van de eerste rechter, die de herroeping van het uitstel beval.

De beklaagde voerde voor het Hof aan dat de beslissing van de appelrechters onwettig is omdat het toegestane uitstel werd herroepen, hoewel het openbaar ministerie zijn vordering laattijdig had ingesteld.

Het Hof verwierpt het cassatieberoep. Artikel 14, § 1*bis*, Probaticiewet, dat een in kracht van gewijsde gegane veroordeling tot een effectieve hoofdgevangenisstraf van ten minste één maand en ten hoogste zes maanden veronderstelt wegens een misdrijf gepleegd tijdens de proeftijd, verwijst uitsluitend naar de in paragraaf 2, tweede en derde lid, van dit artikel bepaalde procedure. De door artikel 14, § 3, eerste zin, Probaticiewet bepaalde voorwaarde dat de vordering tot herroeping wegens niet-naleving van de opgelegde voorwaarden moet worden ingesteld uiterlijk binnen het jaar na het verstrijken van de in artikel 8 Probaticiewet bepaalde termijn, is niet van toepassing op de door artikel 14, § 1*bis*, Probaticiewet bedoelde herroeping.

¹⁶ Arbitragehof 14 juni 2000, arrest nr. 71/2000.

Cassatieberoep tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank – Ontvankelijkheid van het cassatieberoep – Ontvankelijkheid van de memorie – Te voegen stukken

Arrest van 5 april 2016 (P.16.0368.N)

Op 9 maart 2016 tekende de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg Oost-Vlaanderen, afdeling Gent, cassatieberoep aan tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank. Op 14 maart 2016 diende hij ter griffie van het Hof een memorie in, vergezeld van een kopie van de akte van het cassatieberoep en de mededeling dat een betekeningsakte van dit cassatieberoep werd toegestuurd.

Uit de samenhang van artikel 429, vierde lid, Wetboek van Strafvordering en artikel 97, § 1, tweede lid, Wet Strafvordering volgt dat het openbaar ministerie ingeval van een door die wet bedoeld cassatieberoep het bewijs van aangetekende zending van de memorie aan de veroordeelde moet neerleggen binnen de vijf dagen na de datum van het cassatieberoep. Het Hof verklaart de memorie van het openbaar ministerie niet ontvankelijk, aangezien niet blijkt dat dit bewijs binnen die termijn ter griffie van het Hof werd neergelegd.

Uit de samenhang van artikel 427, eerste en tweede lid, Wetboek van Strafvordering en artikel 97, § 1, tweede lid, Wet Strafvordering volgt bovendien dat het openbaar ministerie de stukken die de betekening van het cassatieberoep aan de veroordeelde aantonen, moet neerleggen ter griffie van het Hof binnen de termijn van vijf dagen na de datum van het cassatieberoep. De neerlegging van een afschrift van de akte van cassatieberoep samen met de mededeling dat een akte van betekening werd toegestuurd, zonder de stukken waaruit de betekening blijkt, volstaan daartoe niet. Het Hof oordeelt dat het cassatieberoep niet ontvankelijk is.

Maatregel van elektronisch toezicht – Berekening van de termijn

Arrest van 24 augustus 2016 (P.16.0903.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Volgens het vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank, waartegen het openbaar ministerie cassatieberoep instelde, kwam de verweerder, anders dan de berekening van de termijn uitgevoerd door de gevangenisadministratie, sinds 4 december 2014 in aanmerking voor een maatregel van elektronisch toezicht.

In het eerste middel van zijn cassatiememorie voerde het openbaar ministerie aan dat de strafuitvoeringsrechtbank gebonden is door de berekening van de administratie.

Het Hof verwerpt dat middel. Het brengt in herinnering dat het op grond van artikel 54, § 1, tweede lid, Wet Strafvordering aan de strafuitvoeringsrechtbank toekomt om na te gaan of de tijdsvoorwaarde waarvan de maatregel van elektronisch toezicht afhangt, is vervuld, zonder gebonden te zijn door de berekeningen van de gevangenisadministratie.

In een tweede middel verweet het openbaar ministerie het vonnis dat het de toelaatbaarheidsdatum van de verweerder tot een maatregel van elektronisch toezicht verkeerd berekend had en bijgevolg artikel 25, § 2, a) en b), Wet Strafvuotvoering schond.

Volgens het Hof moet op grond van die bepaling in geval van veroordelingen tot een vrijheidsstraf met uitsluiting van de levenslange opsluiting, de datum waarop een veroordeelde, die tegelijk straffen uitzit waartoe hij in staat van herhaling werd veroordeeld als straffen waarbij dit niet het geval is, in aanmerking komt voor de voorwaardelijke invrijheidsstelling of voor een maatregel van elektronisch toezicht, worden berekend door een derde van de straffen zonder staat van herhaling op te tellen bij twee derde van de straffen in staat van herhaling, zonder dat het aldus verkregen totaal meer dan veertien jaar mag bedragen.

Het middel dat aanvoerde dat het plafond van veertien jaar slechts van toepassing is op de straffen in staat van herhaling, faalt naar recht en wordt bijgevolg verworpen.

De oplossing waarvoor geopteerd werd, beslecht een probleem waarover reeds talrijke debatten zijn gevoerd en waarborgt de cohesie van de wettekst¹⁷. Volgens de uitlegging die de eiser in cassatie voorstond, zou het plafond van veertien jaar immers alleen ten goede komen aan de veroordeelden in staat van herhaling, met als paradoxaal gevolg dat een veroordeelde die straffen uitzit zonder staat van herhaling aan een strenger regime kon worden onderworpen dan een veroordeelde tot straffen in staat van herhaling.

Teruggave – Artikel 44 Strafwetboek – Inbreuken op het Sociaal Strafwetboek

Arrest van 15 november 2016 (P.14.1648.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

De appelrechters veroordeelden een beklagde met toepassing van artikel 233, § 1, 2°, Sociaal Strafwetboek wegens het wetens en willens nagelaten of geweigerd te hebben om een verplichte verklaring af te leggen of de inlichtingen te verstrekken die hij gehouden is te verstrekken om ten onrechte een sociaal voordeel te (doen) bekomen of te (doen) behouden.

Artikel 44 Strafwetboek bepaalt dat de veroordeling tot de bij de wet gestelde straffen altijd wordt uitgesproken, onverminderd de teruggave en de schadevergoeding die aan partijen mochten zijn verschuldigd. Overeenkomstig artikel 236, tweede lid, Sociaal Strafwetboek veroordeelt, wanneer de benadeelde derden zich geen burgerlijke partij hebben gesteld, de rechter die de straf uitspreekt voorzien in artikel 233, § 1, 3°, de verdachte ambtshalve tot het terugbetalen van de onrechtmatig ontvangen bedragen, vermeerderd met de verwijlinteressen.

¹⁷ Zie ook de voorstellen *de lege ferenda* van het openbaar ministerie, opgenomen in dit jaarverslag op p. 155-156.

De vraag rees of artikel 236 Sociaal Strafwetboek, rekening houdend met artikel 100 Strafwetboek, de toepassing van artikel 44 Strafwetboek bij een veroordeling wegens een inbreuk op artikel 233, § 1, 2°, Sociaal Strafwetboek uitsluit. De appelrechters beantwoordden die vraag ontkennend en veroordeelden de eiser ambtshalve tot de terugbetaling van de door hem onrechtmatig ontvangen bedragen, provisioneel begroot op 1 euro.

Op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat noch uit de tekst van artikel 236 Sociaal Strafwetboek, noch uit de wetsgeschiedenis van die bepaling blijkt dat de invoering ervan ten doel had artikel 44 Strafwetboek buiten toepassing te stellen ten aanzien van andere misdrijven dan deze die artikel 236 van het Sociaal Strafwetboek opsomt. Het Hof verwerpt het cassatieberoep van de beklaagde.

Beroepsverbod – Valsheid in informatica

Arrest van 13 december 2016 (P.15.1117.N)

Het hof van beroep verklaarde een beklaagde schuldig aan het in artikel 210*bis*, § 1, Strafwetboek bepaalde misdrijf van valsheid in informatica en legde haar een beroepsverbod op met toepassing van artikel 1, d), Wet Beroepsuitoefeningsverbod, op grond waarvan de rechter die een persoon veroordeelt als dader of medeplichtige aan valsheid in geschriften of gebruik van valsheid in geschriften of poging daartoe, zijn veroordeling gepaard kan doen gaan met het verbod om persoonlijk of door een tussenpersoon de in deze bepaling vermelde functies uit te oefenen.

Voor het Hof voerde de beklaagde aan dat het beroepsverbod geen wettelijke grondslag had, aangezien artikel 1, d), Wet Beroepsuitoefeningsverbod niet van toepassing is bij een veroordeling wegens valsheid in informatica.

In dit arrest, dat eveneens besproken wordt in de categorie “Strafrecht – Misdrijven”, verwerpt het Hof dit verweer. De wezenlijke constitutieve bestanddelen van de valsheid in informatica en de valsheden bedoeld in de artikelen 194 tot 197 Strafwetboek stemmen overeen. Bovendien blijkt uit de wetsgeschiedenis van artikel 210*bis*, § 1, Strafwetboek dat de wetgever *offline* en *online* criminaliteit zoveel mogelijk op eenzelfde manier wenste te bestraffen. Artikel 1, d), Wet Beroepsuitoefeningsverbod biedt bijgevolg de wettelijke grondslag voor het opleggen van een beroepsverbod aan degene die schuldig is verklaard aan valsheid in informatica.

Verbeurdverklaring – Voorwerp van het misdrijf witwassen – Rechten van derden op de verbeurdverklarde goederen – Derden die in een andere hoedanigheid in de procedure aanwezig zijn – Medebeklaagde

Arrest van 13 december 2016 (P.15.1646.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Rechtsmiddelen”.

Probatie-uitstel – Herroeping*Arrest van 13 december 2016 (P.16.1103.N)*

De correctionele rechtbank veroordeelde de eiser tot een hoofdgevangenisstraf van achttien maanden, geheel met probatie-uitstel gedurende een termijn van vijf jaar. Hij leefde de opgelegde voorwaarden niet na, waarna de correctionele rechtbank het probatie-uitstel bij verstek volledig herriep. Op verzet van de eiser verleende de correctionele rechtbank hem een gewoon uitstel voor de helft van de opgelegde hoofdgevangenisstraf.

Op vordering van de procureur-generaal bij het Hof vernietigt het Hof deze beslissing. Het vonnisgerecht bij wie een ontvankelijke vordering tot herroeping van het probatie-uitstel aanhangig is, kan slechts op drie wijzen beslissen: het kan het probatie-uitstel handhaven, het kan het probatie-uitstel herroepen of het kan nieuwe voorwaarden aan het reeds verleende probatie-uitstel verbinden. Het vonnisgerecht kan noch de aard noch het voorwerp van de uitgesproken straf wijzigen. Het kan dan ook een probatie-uitstel niet vervangen door een gewoon uitstel.

Internering – Kamer voor de bescherming van de maatschappij – Beslissing bij hoogdringendheid*Arrest van 13 december 2016 (P.16.1153.N)*

Artikel 54, § 1, Interneringswet laat de kamer voor de bescherming van de maatschappij toe om bij hoogdringendheid een beslissing te nemen over een verzoek tot overplaatsing van de geïnterneerde en tot het toekennen van onder meer een uitgaansvergunning, verlof, beperkte detentie, elektronisch toezicht en invrijheidsstelling op proef.

De kamer voor de bescherming van de maatschappij wees in deze zaak zulk verzoek af en oordeelde dat de procedure bij hoogdringendheid enkel bedoeld is voor eenvoudige zaken waarin geen of slechts een kort debat is vereist zonder verdere onderzoeksmaatregelen. Verder oordeelde zij dat de door de geïnterneerde ingeroepen schending van de materiële vereisten van de artikelen 3 en 5.1.e EVRM niet volstond om diens verzoek tot het nemen van een beslissing over de uitvoeringsmodaliteiten van zijn internering hoogdringend te maken.

Op het door de geïnterneerde ingestelde cassatieberoep beslist het Hof dat de rechter onaantastbaar beoordeelt of het verzoek van de geïnterneerde een behandeling bij hoogdringendheid vereist. Het Hof preciseert dat noch uit de wetsgeschiedenis, noch uit de bewoordingen van artikel 54 Interneringswet volgt dat het begrip hoogdringendheid in deze bepaling eenzelfde betekenis heeft als dat begrip in artikel 584 Gerechtelijk Wetboek.

Bovendien oordeelt het Hof dat de omstandigheid dat de geïnterneerde of zijn advocaat slechts bij hoogdringendheid een verzoek kan instellen om toekenning te krijgen van een overplaatsing, een uitgaansvergunning, verlof, beperkte detentie, elektronisch toezicht, invrijheidsstelling op proef of vervroegde invrijheidsstelling,

geen begrenzing inhoudt waardoor de toegang tot de rechter in de kern wordt aangetast. De artikelen 5.4 EVRM en 13 EVRM vereisen niet dat elke door een geïnterneerde ingeroepen strijdigheid van zijn detentieomstandigheden met artikel 3 EVRM voor hem automatisch het recht opent op een overeenkomstig artikel 54 Interneringswet bij hoogdringendheid genomen beschikking of vonnis. Het Hof verwerpt het cassatieberoep.

Sociaal strafrecht – Vermenigvuldiging van de geldboete – Het begrip betrokken werknemers

Arrest van 21 december 2016 (P.16.1116.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

In deze zaak, die reeds besproken werd in de categorie “Strafprocedure – Rechtsmiddelen”, werd een werkgever vervolgd wegens drie inbreuken op de sociale wetgeving: niet-onmiddellijke aangifte van de tewerkstelling van vijf werknemers, van wie er drie bij naam en voornaam en twee als een “onbekende van Afrikaanse origine” en een “onbekende van Aziatische origine” werden aangewezen (telastlegging I), tewerkstelling van buitenlandse arbeidskrachten die niet tot een verblijf van meer dan drie maanden zijn toegelaten voor de drie bij naam aangewezen werknemers (telastlegging II) en niet-toezending aan de Rijksdienst voor sociale zekerheid van de aangifte van het bedrag van de verschuldigde sociale zekerheidsbijdragen voor twee bij naam aangewezen werknemers alsook voor de “onbekende van Aziatische origine” (telastlegging III).

In eerste aanleg werd de werkgever voor al die telastleggingen veroordeeld. De werkgever en de arbeidsauditeur stelden hoger beroep in. Het hof van beroep dat over die hogere beroepen uitspraak deed, sprak de werkgever van de eerste telastlegging vrij in zoverre die betrekking had op twee niet-geïdentificeerde personen.

Op het cassatieberoep van het openbaar ministerie spreekt het Hof zich uit over die telastlegging. Artikel 181, § 1, tweede lid, Sociaal Strafwetboek bepaalt dat de geldboete voor die inbreuk wordt vermenigvuldigd met het aantal “betrokken werknemers”. De vraag rees of de appelrechters de betrokkenheid van de twee onbekend gebleven werknemers bij de inbreuk konden uitsluiten om hen bijgevolg uit de vermenigvuldiging te houden. Het Hof beantwoordt die vraag ontkenkend. De wet vereist immers niet dat de door de niet-onmiddellijke aangifte van tewerkstelling betrokken werknemers bij naam worden aangewezen of geïdentificeerd, doch enkel dat het om werknemers gaat van wie het bestaan is aangetoond, zelfs wanneer hun identiteit niet bekend dan wel onduidelijk is.

Sociaal recht

Arbeidsrecht

Arbeid – Terbeschikkingstelling van werknemers ten behoeve van gebruikers – Niet-naleving van de wettelijke regels – Absolute nietigheid van de overeenkomst – Verrijking zonder oorzaak

Arrest van 15 februari 2016 (C.14.0448.F) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Het geschil betrof de uitvoering van een overeenkomst waarbij vennootschap A zich ertoe verbond meerdere werknemers te detacheren om verschillende diensten bij vennootschap B te leveren en waarbij vennootschap A de kost voor dat personeel aan vennootschap B factureerde.

Het hof van beroep oordeelde dat de terbeschikkingstelling aan vennootschap B van personeel dat aanvankelijk door vennootschap A was aangeworven, een terbeschikkingstelling van werknemers ten behoeve van een gebruiker was, in de zin van de wet van 24 juli 1987 betreffende de tijdelijke arbeid, de uitzendarbeid en het ter beschikking stellen van werknemers ten behoeve van gebruikers, verboden bij artikel 31, § 1, van die wet. Verder oordeelde het hof van beroep dat vennootschap A de betaling van de facturen voor de wedden van de werknemers die ze ongeoorloofd ter beschikking van vennootschap B had gesteld, niet kon vorderen.

In haar voorziening voerde vennootschap A aan dat de miskenning van het verbod op terbeschikkingstelling enkel door een relatieve nietigheid wordt gesanctioneerd die in het belang van de werknemers werd ingevoerd, zodat enkel zij, en niet de gebruiker, zich op die nietigheid kunnen beroepen ten overstaan van de uitlener.

Het Hof deelt dat standpunt niet.

Het Hof wijst erop dat, volgens artikel 31, § 1, eerste lid, van voornoemde wet van 24 juli 1987, de activiteit die buiten de in de hoofdstukken I en II voorgescreven regels, door een natuurlijke persoon of een rechtspersoon wordt uitgeoefend om door hen in dienst genomen werknemers ter beschikking te stellen van derden die deze werknemers gebruiken en over hen enig gedeelte van het gezag uitoefenen dat normaal aan de werkgever toekomt, verboden is.

Het Hof oordeelt dat dit verbod van openbare orde is en leidt daaruit af dat de overeenkomst waarbij de werkgever met miskenning van dat verbod werknemers ter beschikking van derden stelt door een absolute nietigheid is aangetast.

Het Hof bevestigt trouwens dat, aangezien een overeenkomst met een ongeoorloofde oorzaak geen gevolg kan hebben, de verrijking van diegene die de uitvoering ervan genoot, zonder oorzaak is, maar dat de rechter de vordering van de verarmde evenwel kan verwerpen wanneer hij beslist dat het inwilligen van die vordering de preventieve rol van de voor een overeenkomst met een ongeoorloofde

oorzaak bepaalde sanctie in het gedrang brengt of wanneer de maatschappelijke orde vereist dat de verarmde zwaarder gesanctioneerd wordt.

Het Hof oordeelt dat het hof van beroep naar recht kon beslissen dat vennootschap A, op basis van de verrijking zonder oorzaak, de betaling van de facturen voor de wedden van de werknemers die ze ongeoorloofd ter beschikking van vennootschap B had gesteld, niet kon verkrijgen op grond dat de inwilliging van haar vordering de doeltreffendheid van de sanctie teniet zou doen en kennelijk strijdig zou zijn met de bedoeling om de categorieën van werknemers bedoeld door de wetgever te beschermen.

Recht op loon – Verjaring van de vorderingen tot betaling van de schuldvorderingen tegen de Staat

Arrest van 29 februari 2016 (S.15.0049.F) met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot

Een dokter in de geneeskunde die in 1988 bij Defensie in dienst trad als arts-commandant werd in 1995 bevorderd tot de graad van arts-majoor. Zijn baremasalaris werd echter niet aangepast aan die bevordering tot 2007, toen de Belgische Staat de fout vaststelde en de toestand regulariseerde voor de periode tussen 1997 en 2007. De Belgische Staat weigerde daarentegen de loonachterstallen te betalen voor de jaren die aan 1997 voorafgingen omdat die schuldvordering verjaard was met toepassing van artikel 100, eerste lid, 3°, van de gecoördineerde wetten van 17 juli 1991 op de Rijkscomptabiliteit.

In 2009 dagvaardde de benadeelde ambtenaar de Belgische Staat tot betaling van het verschil tussen het loon van arts-majoor waarop hij recht had en dat van arts-commandant dat hij daadwerkelijk ontvangen had van 1995 tot 1997.

Het arbeidshof te Brussel bevestigde het vonnis in eerste aanleg, willigde de eis van de arts in en veroordeelde de Belgische Staat tot betaling van de gevorderde loonachterstallen, hoofdzakelijk op grond van de volgende redenen: de betaling van een loon dat lager is dan het barema vormt een voortgezet misdrijf zodat de verjaring slechts begint te lopen bij het begaan van de laatste delictuele handeling, in dit geval dus de laatste ontoereikende betaling van juni 2007; de verjaringstermijn is die van de strafvordering, wat in dit geval, met toepassing van artikel 26 van de wet van 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, neerkomt op een termijn van vijf jaar vanaf 30 juni 2007; de dagvaarding heeft de verjaring op geldige wijze gestuit.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep tegen deze beslissing.

Het Hof oordeelt dat, in tegenstelling tot wat het middel betoogt, het openbare orde-karakter van artikel 100, eerste lid, 3°, van de voornoemde gecoördineerde wetten op de Rijkscomptabiliteit, dat de verjaring regelt van de schuldvorderingen tegen de Staat, niet uitsluit dat artikel 26 van de Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, dat eveneens van openbare orde is en op grond waarvan de

burgerlijke rechtsvordering volgend uit een misdrijf niet kan verjaren vóór de strafvordering, wordt toegepast, wanneer de voorwaarden daartoe vervuld zijn.

Vrij onderwijs – Personeel – Arbeidsovereenkomst – Verjaring

Arrest van 28 november 2016 (S.14.0098.F-S.15.0013.F)

Een tijdelijk aangestelde leerkracht muziekpedagogie vroeg meermaals, zonder succes, zijn definitieve benoeming aan. Nadat zijn indienstneming beëindigd was, dagvaardde hij de inrichtende macht om haar te veroordelen tot betaling van een schadevergoeding omdat hij ten onrechte niet definitief benoemd was.

De feitenrechtters beslisten dat die vordering voortvloeide uit de arbeidsovereenkomst die de partijen bond en dat die verjaard was met toepassing van artikel 8 van het decreet van 1 februari 1993 houdende het statuut van de gesubsidieerde personeelsleden van het gesubsidieerd vrij onderwijs.

In zijn cassatieberoep voert de leerkracht aan dat de aansprakelijkheid van zijn werkgever van buitencontractuele aard is en daardoor buiten het toepassingsgebied van die bepaling valt.

Het Hof verwerpt dat cassatieberoep.

De arbeidsrelatie tussen een gesubsidieerd personeelslid van het gesubsidieerd vrij onderwijs en de inrichtende macht vloeit voort uit een arbeidsovereenkomst. De bepalingen van het decreet van 1 februari 1993 houdende het statuut van de gesubsidieerde personeelsleden van het gesubsidieerd vrij onderwijs beperken de contractuele vrijheid van de partijen bij die overeenkomst zonder de aard ervan aan te tasten. Ze zijn toepasselijk krachtens de arbeidsovereenkomst en de rechten die ze aan de personeelsleden toekennen ontstaan krachtens die overeenkomst, ook als ze pas vervallen na de beëindiging ervan ten aanzien van andere inrichtende machten.

Daaruit volgt dat de vordering tot schadevergoeding van een personeelslid van het gesubsidieerd vrij onderwijs tegen de inrichtende macht wegens niet-uitvoering van een van de verplichtingen die haar inzake definitieve aanwerving zijn opgelegd door het decreet van 1 februari 1993, een vordering is die ontstaat uit de arbeidsovereenkomst die verjaart overeenkomstig artikel 8 van dat decreet.

Sociaal strafrecht – Vermenigvuldiging van de geldboete – Het begrip betrokken werknemers

Arrest van 21 december 2016 (P.16.1116.F) met conclusie van advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Dit arrest wordt besproken in de categorieën “Strafprocedure – Rechtsmiddelen” en “Straf en strafuitvoering”.

Socialezekerheidsrecht

Internationale detachering – Verordening (EG) nr. 883/2004 – Verordening (EG) nr. 987/2009 – Bewijs van detachering – DIMONA-aangifte – Toepasselijkheid

Arrest van 2 februari 2016 (P.15.0846.N)

Op verschillende werven van een bouwonderneming die zelfstandige samenwerkingsovereenkomsten met Poolse arbeidskrachten gesloten had, voerde de sociale inspectie verscheidene controles uit. Voor bijna alle arbeidskrachten werden een LIMOSA-aangifte, waarmee een buitenlandse zelfstandige meldt dat hij in België een dienst verricht, en een Pools A1-attest, waarin Polen te kennen gaf dat zij onderworpen waren aan de Poolse socialezekerheidswetgeving, voorgelegd. De geldigheidsduur van die documenten stemde evenwel niet overeen met de periode waarin de werkzaamheden werden vastgesteld. Het arbeidsauditoraat besliste over te gaan tot vervolging van de bouwonderneming, die verweten werd met betrekking tot de Poolse arbeidskrachten geen DIMONA-aangifte, waarmee een werkgever iedere indiensttreding van een werknemer aangeeft, gedaan te hebben.

De vraag rees of bewezen was dat deze Poolse arbeidskrachten schijnzelfstandigen waren en of in voorkomend geval een DIMONA-aangifte moest gebeuren. De appelrechters oordeelden dat niet bewezen werd dat zij als werknemers tewerkgesteld werden. Bovendien oordeelden de appelrechters dat de DIMONA-reglementering socialezekerheidsrechtelijk van aard is en dat het A1-document van de Poolse zelfstandigen de Belgische rechterlijke instanties bindt en niet in vraag kan worden gesteld. Zij ontsloegen de beklaagden, de bouwonderneming en haar zaakvoerder, van rechtsvervolging.

Het Hof verwerpt het cassatieberoep van het openbaar ministerie. Het oordeelt dat de DIMONA-reglementering de toepassing beoogt van de Belgische sociale zekerheidsbepalingen en enkel geldt voor de tewerkstelling van de personen waarop die bepalingen van toepassing zijn. Zij geldt niet ten aanzien van personen die beschikken over een A1-attest van een lidstaat van de Europese Unie op grond waarvan de toepassing van de Belgische sociale zekerheid wordt uitgesloten, ook indien het A1-attest een (schijn)zelfstandige betreft die naar Belgisch arbeidsrecht als een werknemer moet beschouwd worden.

Gerechtelijk recht

Algemeen

Taak van de rechter – Ambtshalve onderzoek van niet-aangevoerde rechtsgronden – Openbare orde

Arrest van 17 maart 2016 (C.15.0235.N)

Een vennootschap baatte een strijkkentrale uit in een privaat gedeelte van een gebouwencomplex. De vereniging van mede-eigenaars van het complex vorderde de staking van die activiteit en voerde daarbij aan dat het gebruik als strijkkentrale in strijd was zijn met de statuten van de residentie. Terloops wees zij er ook op dat het uitbaten van een strijkkentrale in strijd was met de voorschriften van het geldende bijzonder plan van aanleg (BPA), maar zij stelde uitdrukkelijk dat zij haar vordering niet daarop steunde. De appelrechters wezen de stakingsvordering af.

In cassatie voerde de vereniging van mede-eigenaars aan dat de appelrechters, ondanks het feit dat zij uitdrukkelijk had verklaard dat zij haar vordering daarop niet steunde, toch ambtshalve had moeten onderzoeken of het gebruik van het gebouw als strijkkentrale niet strijdig was met de bestemmingsvoorschriften van het BPA omdat deze voorschriften de openbare orde raken.

Het Hof bevestigt in deze zaak zijn rechtspraak dat de rechter niet gehouden is alle in het licht van de vaststaande feiten van het geschil mogelijke, doch niet-aangevoerde rechtsgronden op hun toepasselijkheid te onderzoeken, maar dat hij enkel, mits eerbiediging van het recht van verdediging, de toepasselijkheid dient te onderzoeken van de niet-aangevoerde rechtsgronden die zich door de feiten zoals zij in het bijzonder worden aangevoerd, onmiskenbaar aan hem opdringen¹⁸. Het Hof voegt daaraan toe dat dit ook geldt wanneer de niet-aangevoerde rechtsgronden steunen op wetbepalingen van openbare orde. Bijgevolg dienden de appelrechters volgens het Hof niet ambtshalve te onderzoeken of het gebruik van het gebouw als strijkkentrale strijdig was met de bestemmingsvoorschriften van het BPA.

Gegaz van het rechterlijk gewijsde – Derdenverzet – Bewijswaarde van een beslissing ten aanzien van een derde die geen derdenverzet heeft aangetekend

Arrest van 12 mei 2016 (C.14.0561.N) met conclusie van advocaat-generaal C. Vandewal

De RSZ dagvaardde de exploitant van een casino tot betaling van achterstallige loonmatigingsbijdragen op het loon van de spelbedienden. In een arrest van

¹⁸ Cass. 14 december 2012, C.12.0018.N, AC 2012, nr. 690.

14 februari 2003 veroordeelde het arbeidshof te Gent de exploitant tot betaling van die achterstallige bijdragen maar oordeelde het dat de toepasselijke reglementering getuigde van onzorgvuldige wetgeving en dat de exploitant tegen de Belgische Staat, die geen partij was in het geding, een vordering tot herstelling van de schade zou kunnen instellen. De Belgische Staat, aan wie dit arrest betekend werd, stelde geen derdenverzet in.

De exploitant dagvaardde de Belgische Staat op grond van de artikelen 1382 en 1383 Burgerlijk Wetboek teneinde hem te vrijwaren voor alle loonmatigingsbijdragen die hij aan de RSZ diende te betalen. Hij voerde voor de appelrechter aan dat de fout van de Belgische Staat niet kon worden betwist gelet op het arrest van het arbeidshof waartegen geen derdenverzet werd ingesteld. De appelrechter nam de aansprakelijkheid van de Belgische Staat aan: aangezien die geen derdenverzet had ingediend tegen het arrest van 14 februari 2003 en de termijn tot het instellen van derdenverzet had laten verlopen, moest ervan worden uitgegaan dat dit arrest dezelfde bewijswaarde had ten overstaan van de derde als het tussen partijen geldende gezag van gewijsde, meer bepaald een onweerlegbaar vermoeden.

Op het door de Belgische Staat ingestelde cassatieberoep herinnert het Hof eraan dat het gezag van het rechterlijk gewijsde zich krachtens de artikelen 23 en 26 Gerechtelijk Wetboek niet verder uitstrekt dan tot hetgeen het voorwerp van de beslissing heeft uitgemaakt. Vereist wordt dat de gevorderde zaak dezelfde is, dat de vordering op dezelfde oorzaak berust, dat de vordering tussen dezelfde partijen bestaat en door hen en tegen hen in dezelfde hoedanigheid is gedaan.

Voor de derde brengt, overeenkomstig artikel 1124 Gerechtelijk Wetboek, het niet instellen van derdenverzet geen verlies mee van de hem toebehorende rechten, rechtsvorderingen en excepties. Het Hof oordeelt dat uit de omstandigheid dat een persoon geen derdenverzet heeft aangetekend nadat de beslissing hem werd betekend, in de regel niet volgt dat deze beslissing ten aanzien van die derde de bewijswaarde heeft van een onweerlegbaar vermoeden dat de rechter bindt. Aldus verwerpt het Hof het standpunt dat ingeval van betekening aan de derde, deze de inhoud van die rechterlijke beslissing alleen kan weerleggen door middel van een derdenverzet. Het Hof vernietigt het bestreden arrest.

Procedure

Faillissement – Verschoonbaarheid – Verzet – Beginpunt van de termijn – Kennisgeving – Informatie aan de geadresseerde

Arrest van 29 januari 2016 (C.14.0006.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Economisch recht – Insolventie en vereffening”.

Uitwisseling van conclusies – Neerlegging ter griffie – Fax

Arrest van 12 februari 2016 (C.14.0414.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Uit dit arrest blijkt dat een conclusie die binnen de conclusietermijn per fax verzonden wordt naar de griffie van de rechtbank, die er zijn stempel met de vermelding van de datum van ontvangst op aanbrengt, niet als laattijdig hoeft te worden geweerd, zelfs als het origineel van de conclusie na afloop van die termijn ter griffie wordt neergelegd.

Voorlopige bewindvoering – Machtiging tot het maken van een testament – Ontvankelijkheidsvoorwaarden van het verzoekschrift – Verzet of derdenverzet van de erfgenamen en legatarissen na het overlijden

Arrest van 18 maart 2016 (C.12.0388.F)

Het bestreden vonnis erkende dat de erfgenamen en legatarissen van de beschermde persoon, die door de rechter werd gemachtigd om een nieuw testament te maken, na het overlijden van de erflater tegen die beslissing verzet of derdenverzet kunnen doen. Het vonnis nam dat derdenverzet aan en verklaarde de door de vrederechter gegeven machtiging nietig, op grond dat er geen geneeskundige verklaring was gevoegd bij het verzoekschrift dat de machtiging vorderde.

Op het cassatieberoep van de begunstigde van het testament, die ook de voorlopige bewindvoerder van de overledene was, verwierp het Hof, in een eerste arrest van 13 juni 2014¹⁹, de middelen die opkwamen tegen het vonnis, in zoverre dat had beslist dat de erfgenamen derdenverzet kunnen instellen.

Dat arrest beslist aldus dat de erfgenamen het bij de artikelen 17 en 18 van het Gerechtelijk Wetboek vereiste belang kunnen hebben om derdenverzet in te stellen tegen de beslissing die de beschermde persoon machtigt om een testament te maken, dat het derdenverzet, net als het verzet, niet verboden is door artikel 488*bis*, h), § 2, vijfde lid, van het Burgerlijk Wetboek en dat de twee rechtsmiddelen geen onevenredige inmenging vormen in het recht op eerbiediging van de eigendom, gewaarborgd bij artikel 1 Eerste Aanvullend Protocol EVRM.

Met betrekking tot het ontbreken van een geneeskundige verklaring bij het verzoekschrift, voerde de eiseres in haar cassatiebroep aan dat die wettelijke vereiste strijdig is met de in de Grondwet vastgelegde beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie. In zijn arrest van 13 juni 2014 hield het Hof derhalve de uitspraak aan en stelde een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof.

In zijn arrest nr. 87/2015 van 11 juni 2015 zegde het Grondwettelijk Hof voor recht dat artikel 488*bis*, h), § 2, zesde lid, gecombineerd met artikel 488*bis*, b), § 6, van het Burgerlijk Wetboek, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, in zoverre de niet-overlegging van een omstandige geneeskundige verklaring

¹⁹ Cass. 13 juni 2014, C.12.0388.F, AC 2014, nr. 425.

gevoegd bij het verzoekschrift of, in spoedeisende gevallen, overgelegd binnen acht dagen na het verzoek van de vrederechter, tot de niet-ontvankelijkheid van de vordering leidt en niet kan worden gedekt door een door de vrederechter bevoelen medisch deskundigenonderzoek.

De rechtbank kon het verzoekschrift bijgevolg niet onontvankelijk verklaren, op grond dat geen enkele geneeskundige verklaring bij dat verzoekschrift was gevoegd.

In zijn arrest van 18 maart 2016 verwerpt het Hof evenwel het cassatiemiddel na een substitutie van motieven: krachtens voormeld artikel 488*bis*, h), § 2, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek moet het verzoekschrift dat ertoe strekt de beschermde persoon te machtigen een testament te maken, op straffe van niet-ontvankelijkheid worden ingediend door de beschermde persoon of door zijn advocaat. Het bestreden vonnis stelt evenwel vast dat het verzoekschrift niet door de beschermde persoon of door zijn advocaat maar door de eiseres, de begunstigde van het testament en optredend als zijn voorlopige bewindvoerder, werd ingediend.

Rechtsplegingsvergoeding – Berekening – Bedrag van de vordering

Arrest van 24 maart 2016 (C.14.0282.N)

De uitbater van een stofferingsbedrijf droeg zijn handelsfonds over. Tussen de partijen ontstond echter discussie en de overdrager vorderde de veroordeling van de overnemer tot de betaling van 35.000 euro in hoofdsom. Deze laatste betwistte de schuld en vorderde bij tegenvordering de nietigverklaring van de overdracht en schadevergoeding tot beloop van 62.814,90 euro.

De rechtbank van koophandel te Kortrijk veroordeelde de overnemer tot de betaling van 35.000 euro in hoofdsom. De tegenvordering werd ongegrond verklaard. Bovendien werd de overnemer veroordeeld tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding van 2.200 euro. Tegen dit vonnis stelde de overnemer hoger beroep in.

Het hof van beroep te Gent verklaarde het hoger beroep ongegrond, maar verhoogde de rechtsplegingsvergoeding in eerste aanleg tot 7.700 euro. Door het bedrag van de hoofdvordering samen te tellen met dat van de tegenvordering, kwam het immers tot een bedrag dat aanleiding gaf tot dit basisbedrag van de rechtsplegingsvergoeding. De overnemer werd dienvolgens zowel voor de eerste aanleg als voor het hoger beroep veroordeeld tot 7.700 euro rechtsplegingsvergoeding.

Volgens artikel 1022, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, is de rechtsplegingsvergoeding een forfaitaire tegemoetkoming in de kosten en erelonen van de advocaat van de in het gelijk gestelde partij. Artikel 1, tweede lid, koninklijk besluit Tarief Rechtsplegingsvergoeding bepaalt dat de bedragen worden vastgesteld per aanleg. Krachtens artikel 2, tweede lid, van dat koninklijk besluit wordt de rechtsplegingsvergoeding berekend op basis van het bedrag van de vordering dat wordt

vastgesteld overeenkomstig de artikelen 557 tot 562 en 618 Gerechtelijk Wetboek in verband met de bepaling van de bevoegdheid en de aanleg.

Op het door de overnemer ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof dat uit deze bepalingen, en in het bijzonder uit artikel 2, tweede lid, van het voornoemd koninklijk besluit dat niet verwijst naar artikel 620 Gerechtelijk Wetboek, volgt dat de in het gelijk gestelde partij slechts recht heeft op een enkele rechtsplegingsvergoeding per aanleg, die berekend wordt op basis van het bedrag van de hoofdvordering. Door alle vorderingen samen te voegen om het basisbedrag van de rechtsplegingsvergoeding te bepalen, is het bestreden arrest niet naar recht verantwoord.

Hoger beroep – Incidenteel beroep – Ontvankelijkheid – Syntheseconclusie

Arrest van 19 mei 2016 (C.14.0301.N) met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem

Het Hof verduidelijkt enerzijds de criteria ter beoordeling van de ontvankelijkheid van het incidenteel beroep en anderzijds de draagwijdte van artikel 748*bis* Gerechtelijk Wetboek, met name wat het gevolg van een syntheseconclusie op de voorgaande conclusies betreft.

Krachtens artikel 1054, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek kan de gedaagde in hoger beroep te allen tijde incidenteel beroep instellen tegen alle partijen die in het geding zijn voor de rechter in hoger beroep. Gedaagde in hoger beroep is zowel de partij tegen wie een hoofdberoep is gericht als de partij die gedaagd werd door een andere gedaagde in hoger beroep, appellant op incidenteel beroep, voor zover tenminste van haar iets wordt gevorderd. Een partij van wie door diegene die het hoger beroep heeft ingesteld niets wordt gevorderd, kan niet worden beschouwd als een gedaagde in hoger beroep, die incidenteel beroep kan instellen. De ontvankelijkheid van het incidenteel beroep dient in de regel te worden beoordeeld op het ogenblik dat het wordt ingesteld.

Uit artikel 748*bis* Gerechtelijk Wetboek volgt dat het onderwerp van de vorderingen uitsluitend wordt bepaald door de syntheseconclusie en de rechter geen uitspraak meer vermag te doen over een punt van de vordering dat niet wordt herhaald in de syntheseconclusie. Daaruit volgt niet dat aan de eerdere conclusies hun rechtsgevolgen worden ontnomen.

Op gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie oordeelt het Hof dat de hoedanigheid van gedaagde in hoger beroep verworven ingevolge een eerder incidenteel beroep van een andere partij, in beginsel niet ongedaan wordt gemaakt door een latere wijziging van dit incidenteel beroep in de syntheseconclusie van die andere partij. De appelrechters die voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van het incidenteel beroep van de gedaagde niet het ogenblik van het formuleren van dit incidenteel beroep in aanmerking namen, maar de ontvankelijkheid ervan lieten afhangen van het in de laatste conclusie van de andere partij gewijzigde incidenteel beroep, verantwoordden hun beslissing niet naar recht.

Berusting – Inkomstenbelasting

Arrest van 30 juni 2016 (F.15.0014.N) met conclusie van advocaat-generaal D. Thijs

De fiscus vestigde ten laste van een vennootschap bijzondere aanslagen geheime commissielonen op grond van artikel 219 WIB92. De vennootschap vorderde de vernietiging of volledige ontheffing van deze aanslagen. In een arrest van 15 september 2009 wees het hof van beroep te Antwerpen deze vordering grotendeels als ongegrond af.

Op 25 februari 2010 richtten de raadslieden van de vennootschap een officieel schrijven aan de raadsman van de fiscus, waarin zij bevestigden dat hun cliënte geen cassatieberoep wenste in te stellen tegen het arrest maar dat zij in dat arrest wenste te berusten. Zij verzochten de fiscus het arrest niet te laten betekenen. Aan dit verzoek gaf de fiscus gevolg. Het arrest werd uitgevoerd.

Vijf jaar later stelde de vennootschap niettemin een cassatieberoep in.

De fiscus voerde de onontvankelijkheid van het cassatieberoep aan, omdat de brief van 25 februari 2010, de uitvoering van het arrest en het stilzitten van de vennootschap gedurende vijf jaar na de uitvoering bewijzen dat zij in het arrest berustte.

Het Hof neemt dit middel van niet-ontvankelijkheid aan op gelijkkluidende conclusie van het openbaar ministerie. Het brengt in herinnering dat de wetgeving die de wezenlijke belangen van de Staat of van de gemeenschap betreft of die, in het privaatrecht, de juridische grondslagen vastlegt waarop de economische of morele orde berust, van openbare orde is. Een betwisting inzake de belastingwet raakt de openbare orde. De berusting in een beslissing die een vordering afwijst die de belastingplichtige heeft ingesteld tegen de Staat, bedreigt de wezenlijke belangen van de Staat of van de gemeenschap evenwel niet, zodat zij de openbare orde niet verstoort. In zoverre het bestreden arrest de vordering van de vennootschap tegen de Staat afwees, kan deze rechtsgeldig berusten in de bestreden beslissing, zonder hierdoor de openbare orde te verstoren. De omstandigheid dat zij haar vordering tot vernietiging of ontheffing van de bijzondere aanslag geheime commissielonen heeft gesteund op de beweerde schending van grondrechten, doet daaraan geen afbreuk.

Aldus bevestigt het Hof zijn genuanceerde rechtspraak over de berusting in fiscale zaken: waar de fiscus niet kan berusten in een rechterlijke beslissing die zijn vordering tegen een belastingplichtige verwerpt omdat zulke berusting de wezenlijke belangen van de Staat bedreigt, kan een belastingplichtige wel berusten in een rechterlijke beslissing die de vordering van de fiscus tegen hem inwilligt²⁰.

Het Hof oordeelt bovendien dat de stilzwijgende berusting in een rechterlijke beslissing alleen kan worden afgeleid uit bepaalde en met elkaar overeenstemmende akten of feiten waaruit blijkt dat de partij het vaste voornemen heeft haar instemming te betuigen met de beslissing. De afstand van het recht om een rechtsmiddel

²⁰ Zie ook Cass. 25 april 2002, C.00.0373.N, AC 2002, nr. 252.

in te stellen moet strikt worden uitgelegd en mag slechts worden afgeleid uit feiten die voor geen andere uitleg vatbaar zijn. Dit was te dezen het geval.

Cassatieberoep – Advocaat bij het Hof van Cassatie – Ondertekening “op concept en vordering”

Arrest van 2 december 2016 (C.14.0212.N) met conclusie van waarnemend procureur-generaal D. Thijs

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Fiscaal recht – Algemeen”.

Artikel 806 Gerechtelijk Wetboek – Verstek – Verwerping van de vordering – Openbare orde – Begrip

Arrest van 13 december 2016 (P.16.0421.N) met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman

Overeenkomstig artikel 806 Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd door artikel 20 van de wet van 19 oktober 2015 houdende wijziging van het burgerlijk procesrecht en houdende diverse bepalingen inzake justitie, willigt de rechter in het verstekvonnis de vorderingen of verweermiddelen van de verschijnende partij in, behalve in zoverre de rechtspleging, die vorderingen of middelen strijdig zijn met de openbare orde. Deze bepaling is in werking getreden op 1 november 2015.

In deze zaak werden beide partijen vervolgd naar aanleiding van een verkeersongeval. De eiser stelde een burgerlijke vordering in tegen zijn tegenpartij. Bij verstekvonnis verwierp de politierechtbank deze vordering. De eiser leidde zijn hoger beroep tegen dit vonnis in op de rechtszitting van 15 januari 2016 van de correctionele rechtbank. Op deze zitting liet de verweerder verstek. De correctionele rechtbank verwierp evenwel de vordering van de eiser. Zij oordeelde dat de burgerlijke vordering enkel kan worden geënt op het misdrijf waarvoor de beklagde vervolgd wordt, dat de verweerder enkel werd vervolgd voor het besturen van een voertuig onder invloed en dat het niet bewezen voorkwam dat dit misdrijf in oorzakelijk verband staat met het ongeval. Zij stelde niet vast dat de burgerlijke vordering strijdig is met de openbare orde.

Het Hof verbreekt het bestreden vonnis. Het oordeelt dat uit artikel 806 Gerechtelijk Wetboek volgt dat de rechter de vorderingen of verweermiddelen van de verschijnende partij moet inwilligen tenzij een grond van openbare orde zich daartegen verzet. Uit de wetsgeschiedenis van deze bepaling volgt dat de wetgever het aan de rechter heeft overgelaten om het begrip openbare orde nader in te vullen. Van openbare orde is datgene wat de essentiële belangen van de Staat of van de gemeenschap raakt of wat in het privaatrecht de juridische grondslagen bepaalt waarop de economische of morele orde van de maatschappij berust. In de context van artikel 806 Gerechtelijk Wetboek is het inwilligen van een kennelijk ongegronde vordering of een kennelijk ongegrond verweer strijdig met de openbare orde. De rechter bij verstek die de vorderingen of verweermiddelen van

de verschijnende partij niet inwilligt, moet vaststellen dat het inwilligen ervan strijdig is met de openbare orde.

Media

Drukpersmisdrijf

Arrest van 29 april 2016 (C.15.0052.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Publiek en administratief recht – Vrijheid van meningsuiting”.

Drukpersmisdrijf

Arrest van 8 november 2016 (P.16.0958.N)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Vonnisgerichten”.

Wraking en onttrekking

Wraking – Gewettigde verdenking – Incidenten op meerdere rechtszittingen na aanvang der pleidooien – Termijn om op te treden

Arrest van 19 januari 2016 (P.15.1371.N)

Een beklagde verzocht de wraking van drie rechters wegens gewettigde verdenking. Haar verzoek was gesteund op incidenten die zich na de opening van het debat hadden voorgedaan op meerdere rechtszittingen.

De vraag rees binnen welke termijn de wraking in zulk geval moet worden voorgedragen. Het Hof oordeelt dat uit zowel de letter als de geest van artikel 833 Gerechtelijk Wetboek, als uit de welomschreven termijnen voor de wrakingsprocedure en uit de schorsing van alle vonnissen en handelingen die zij met zich meebrengt, blijkt dat een wraking moet worden voorgedragen van zodra de grond van wraking is gekend door de partij die zich erop beroept²¹. Die regel heeft een algemene draagwijdte en is ook van toepassing indien het wrakingsverzoek is gesteund op de overtuiging dat rechters niet meer de vereiste waarborgen van onpartijdigheid bieden.

Aan de orde was ook de vraag of de rechter gebonden is door het standpunt van de beklagde dat de verschillende incidenten globaal en in samenhang gezien één wrakingsgrond uitmaken zodat die grond de beklagde slechts gekend kan zijn op de datum van het laatste incident. Volgens het Hof staat het aan de rechter om onaanastbaar te oordelen of die afzonderlijke incidenten globaal en in samenhang gezien daadwerkelijk een enkele wrakingsgrond uitmaken.

---

²¹ Cass. 21 april 2011, C.11.0002.F, AC 2011, nr. 276.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

Beslag op zeeschepen – Zeevordering – Leveranties aan het schip

Arresten van 30 juni 2016 (C.16.0061.N) en van 26 september 2016 (C.16.0107.N)

Een bewarend beslag op een zeeschip is slechts mogelijk voor de zeevorderingen die worden opgesomd in artikel 1468 Gerechtelijk Wetboek. Het gaat onder meer om schuldvorderingen die voortvloeien uit de leveranties aan een schip. In de praktijk bestaat er onduidelijkheid over de vraag wanneer leveranties aanleiding kunnen geven tot een zeevordering. De bestellingen gebeuren immers meestal via tussenpersonen, soms ook meerdere. Het Hof poogt met deze arresten meer duidelijkheid te verschaffen.

De feiten die aan de eerste zaak (C.16.0061.N) ten grondslag liggen, zijn als volgt. De eiseres had brandstof geleverd aan het zeeschip, dat toebehoort aan de verweerster (de rederij). De rederij had de bestelling geplaatst bij een Duitse vennootschap die de bestelling doorgaf aan een Nederlandse vennootschap die op haar beurt de brandstof had besteld bij de eiseres. De Duitse vennootschap stuurde haar factuur aan de rederij die deze betaalde. De factuur die de eiseres had verstuurd aan de Nederlandse vennootschap bleef echter onbetaald en deze vennootschap werd kort daarop failliet verklaard. Daarop keerde de eiseres zich tot de rederij die iedere betaling weigerde. Als gevolg hiervan legde de eiseres bewarend beslag op het zeeschip dat zich in de Antwerpse haven bevond. Volgens de eiseres beschikte zij over een zeevordering aangezien zij leveranties deed aan het schip en was de vraag wie precies haar contractuele schuldenaar was zonder belang.

Het hof van beroep te Antwerpen volgde deze zienswijze niet en hief het beslag op. Hiertegen gaat de eiseres in cassatie. Het cassatieberoep wordt verworpen. Volgens het Hof volstaat de fysieke levering aan het schip niet, maar moet die levering steunen op een verbintenis aangegaan door de bevrachter of de scheepseigenaar. Het bestaan van deze verbintenis kan evenwel ook worden gesteund op de vertrouwensleer. In het gegeven geval konden de appelrechters naar recht oordelen dat er geen dergelijke verbintenis voor handen is. Uit de vaststellingen van de appelrechters blijkt immers dat de eiseres steeds de Nederlandse vennootschap als haar uitsluitende schuldenaar heeft beschouwd. Zowel de orderbevestiging als de facturatie maakten uitsluitend melding van de Nederlandse vennootschap zonder enige verwijzing naar de verweerster.

Dezelfde principes worden toegepast in de tweede zaak (C.16.0107.N). Hier had de eiseres brandstof geleverd aan boord van het zeeschip. De verweerster, de rederij, had de bestelling geplaatst bij een Deense vennootschap die op haar beurt het order doorgaf aan een Nederlandse vennootschap, die de brandstof uiteindelijk bestelde bij de eiseres. De Deense vennootschap factureerde aan de rederij die tot betaling van deze factuur overging. De factuur van eiseres gericht aan de Nederlandse vennootschap, maar die als geadresseerden ook vermeldt “de kapitein/eigenaars en/of bevrachters/operators van het zeeschip”, bleef onbetaald.

Nadat de Deense en de Nederlandse vennootschappen failliet verklaard werden en de rederij de betaling van de factuur van de eiseres had geweigerd legde de eiseres bewarend beslag op het zeeschip. Ook in deze zaak hadden de appelrechters het beslag opgeheven. Zij steunden hun beslissing dat er geen zeevordering is op het oordeel dat de eiseres op het tijdstip van de machtiging tot het bewarend beslag wist dat de verweerster als eigenares van het zeeschip de Deense vennootschap reeds had betaald.

Het Hof verbreekt dit arrest. Het Hof herneemt de regel uit het arrest van 30 juni 2016 maar voegt eraan toe dat het gewettigd vertrouwen van de leverancier dient te worden beoordeeld op het ogenblik van het ontstaan van de schuldvordering. De appelrechters die het bestaan van het rechtmatig vertrouwen van de eiseres om met de rederij te doen te hebben, beoordelen op een later tijdstip, namelijk dat van het beslag, verantwoord hun beslissing niet naar recht.

Tuchtrecht

Advocaat – Rechten en plichten advocaten – Ereloon – Artikel 446ter Gerechtelijk Wetboek – Billijke gematigdheid – Controle door de raad van de Orde van advocaten – Ereloonovereenkomst

Arrest van 24 maart 2016 (C.15.0196.N) met conclusie van advocaat-generaal A. Van Ingelgem

Een advocatenkantoor behandelde gedurende anderhalf jaar het dossier van een cliënte. Tijdens de behandeling betaalde zij geen voorschotten. Nadien sloten beide partijen een ereloonovereenkomst. Enkele maanden later richtte de cliënte een klacht aan de Orde van advocaten van de balie van Kortrijk, waarin ze aanvoerde dat het vastgestelde ereloon overdreven was.

Krachtens artikel 446ter, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek begroten advocaten hun ereloon met de bescheidenheid die van hun functie moet worden verwacht. Krachtens het tweede lid van deze wetsbepaling wordt het ereloon, indien het niet met billijke gematigdheid is vastgesteld, door de raad van de Orde verminderd, met inachtneming van onder meer de belangrijkheid van de zaak en de aard van het werk, dit alles onverminderd het recht van de partij om zich tot het gerecht te wenden indien de zaak niet aan een scheidsgerecht is onderworpen.

De raad van voornoemde Orde achtte zich bevoegd om met toepassing van artikel 446ter, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek te onderzoeken of het in de overeenkomst vastgestelde ereloon overdreven was. Het advocatenkantoor betwistte deze bevoegdheid en voerde daarbij aan dat artikel 446ter, tweede lid niet van toepassing was aangezien een ereloonovereenkomst was afgesloten. De appelrechters verwierpen dit middel.

Op het door het advocatenkantoor ingestelde cassatieberoep oordeelt het Hof, op eensluitende conclusie van het openbaar ministerie, dat de raad van de Orde

van advocaten een functie van algemeen belang vervult en beoordeelt of het ereloon vastgesteld wordt met billijke gematigdheid. Hieruit volgt dat de raad van de Orde van advocaten geen rekening moet houden met de eenzijdige beslissing van de advocaat, noch met eventuele afspraken of overeenkomsten tussen de advocaat en zijn cliënt. Het Hof verduidelijkt dat deze regel geldt ongeacht het tijdstip waarop de eenzijdige beslissing werd genomen, de afspraken werden gemaakt of de overeenkomsten werden gesloten en uitgevoerd, onverminderd het recht van de partij om zich tot het gerecht of een scheidsrechter te richten. Het Hof verworpt het cassatieberoep.

Met dit arrest maakt het Hof een einde aan de controverse die hieromtrent bestond in zowel de rechtspraak als de rechtsleer.

Architect – Beroepsplicht – Beperking van de opdracht tot de ruwbouw – Winddichtfase

Arrest van 19 mei 2016 (D.15.0005.N)

Een architect werd tuchtrechtelijk vervolgd om zijn controle op de uitvoering van de werken te hebben beperkt tot de ruwbouw-winddichtfase en deze niet te hebben volbracht tot en met de afwerking van het gebouw conform zijn bestemming.

De raad van beroep van de Orde van Architecten oordeelde dat, zo het een architect vrijstaat zijn opdracht te beperken tot de ruwbouw-winddichtfase, de desbetreffende telastleggingen te dezen toch bewezen zijn in zoverre de eiser zich in drie van de negen dossiers contractueel verbonden had tot een volledige opdracht tot en met de afwerking van het gebouw conform zijn bestemming.

De Orde van Architecten kon zich niet vinden in deze beslissing en tekende cassatieberoep aan. Hij voerde hierbij aan dat krachtens artikel 4, eerste lid, van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect, artikel 21, eerste lid, van het Reglement van beroepslichten en artikel 4.2.1 Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, het een architect niet toegelaten is om met de bouwheer overeen te komen zijn tussenkomst bij het bouwen van een vergunningsplichtige woning te beperken tot de ruwbouw-winddichtfase van de werken.

Het Hof oordeelt dat uit voormelde bepalingen, die in de mate dat zij de vrijheid van nijverheid en handel beperken restrictief dienen te worden uitgelegd, volgt dat de tussenkomst van een architect niet verplicht is voor handelingen die overeenkomstig de wet zijn vrijgesteld van de medewerking van een architect of waarvoor geen stedenbouwkundige vergunning vereist is.

De omstandigheid dat de stedenbouwkundige vergunning wordt verleend voor de oprichting van een voor een bepaalde functie bestemd gebouw, houdt dan ook niet in dat de tussenkomst van de architect verplicht is voor alle werken noodzakelijk voor het gebruik van het gebouw overeenkomstig zijn bestemming. De architect is aldus niet gehouden verdere tussenkomsten te verlenen voor de

afwerkingswerken, die op zich wettelijk zijn vrijgesteld van de medewerking van een architect of waarvoor op zich geen stedenbouwkundige vergunning is vereist, tenzij de afwerkingswerken de oplossing van een constructieprobleem met zich meebrengen of de stabiliteit van het gebouw wijzigen (artikel 1/1, 1°, van het Besluit van de Vlaamse regering van 23 mei 2003 tot bepaling van de handelingen die zijn vrijgesteld van de medewerking van de architect). Een beperking van de controleopdracht tot de ruwbouw-winddichtfase is dus wel mogelijk.

Het Hof oordeelt verder dat artikel 11.1.11, vierde lid, van het decreet van het Vlaamse parlement van 8 mei 2009 houdende algemene bepalingen betreffende het energiebeleid inhoudt dat op de architect die met de controle op de uitvoering van de werken belast is een verwittigingsplicht rust, maar niet dat de architect steeds gehouden is toezicht uit te oefenen op de werken die relevant zijn inzake de EPB-eisen.

Het cassatieberoep wordt dan ook verworpen.

Publiek en administratief recht

Grondwettelijk Hof

Gevolgen in de tijd van de arresten van het Grondwettelijk Hof – Leemte in de wet – Bevoegdheden van de rechter

Arrest van 5 februari 2016, gewezen in voltallige zitting (C.15.0011.F) met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Economisch recht – Verzekeringen”.

Vreemdelingen

Verwijderingsmaatregel – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Taalgebruik tijdens de administratieve en de gerechtelijke procedure

Arrest van 24 februari 2016 (P.16.0177.F)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – andere uitspraken in strafprocedure”.

Cassatieberoep tegen uitspraak over wettigheid bestuurlijke maatregel van vrijheidsberoving – Ontvankelijkheid cassatieberoep

Arrest van 5 april 2016 (P.16.0334.N)

Dit arrest wordt besproken in de categorie “Strafprocedure – Algemeen”.

Raad voor vreemdelingenbetwistingen – Rechtsmacht van de rechtbanken – Burgerlijk recht op eerbiediging van de fysieke integriteit

Arrest van 15 april 2016 (C.13.0343.F) met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin

De Vreemdelingenwet kent aan de raad voor vreemdelingenbetwistingen de bevoegdheid toe om, in het kader van een administratief kort geding, enerzijds de schorsing te bevelen van de tenuitvoerlegging van de individuele beslissingen die hij kan vernietigen en anderzijds, bij voorraad, alle nodige maatregelen te bevelen om de belangen van de partijen of van de personen die belang hebben bij de oplossing van de zaak veilig te stellen.

Die bepalingen wijken niet af van de rechtsmacht van de hoven en rechtbanken met betrekking tot de geschillen over burgerlijke rechten.

De raad voor vreemdelingenbetwistingen had beslissingen geschorst die de uitreiking van visa aan de eisers weigerden en had de Belgische Staat veroordeeld om binnen een vastgestelde termijn nieuwe beslissingen te nemen. Omdat laatstgenoemde dat had verzuimd, hadden de eisers de zaak aanhangig gemaakt bij de rechter in kort geding. Zij vroegen hem de Belgische Staat te veroordelen tot het uitreiken van de visa die, zo voerden zij aan, hen moesten toestaan aan de bedreiging van hun fysieke integriteit te ontsnappen. Zij meenden een recht op de uitreiking van die visa te ontleen aan artikel 3 EVRM, dat de eerbiediging van de fysieke integriteit waarborgt en onmenselijke of vernederende behandelingen verbiedt.

Volgens het Hof kon het bestreden arrest niet nalaten te onderzoeken of de fysieke integriteit van de eisers bedreigd was en beslisten dat de rechter in kort geding en het hof van beroep “geen rechtsmacht” hadden om over die vordering uitspraak te doen.

Maatregel tot verwijdering – Beroep tegen de maatregel van vrijheidsberoving – Invrijheidstelling door de Staat – Later cassatieberoep van de Staat heeft geen bestaansreden meer

Arrest van 7 december 2016 (P.16.1183.F)

Een vreemdeling had geweigerd gevolg te geven aan verschillende bevelen om het grondgebied te verlaten. Daarop vaardigde de administratie tegen hem een nieuw bevel om het grondgebied te verlaten uit en beroofde hem, op grond van artikel 7, derde lid, Vreemdelingenwet, van zijn vrijheid teneinde zich van zijn verwijdering van het grondgebied te verzekeren. In tegenstelling tot de raadkamer beval de kamer van inbeschuldigingstelling dat de vreemdeling in vrijheid zou worden gesteld.

Vóór het verstrijken van de termijn om cassatieberoep in te stellen tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling, maakte de Staat zelf aan die vasthouding een einde en stelde drie dagen later cassatieberoep in. Volgens de Staat

behiel dat beroep zijn belang in zoverre het de Staat, in geval van cassatie, opnieuw zou toelaten de vreemdeling van zijn vrijheid te beroven voor het overblijvende gedeelte van het laatste bevel om het grondgebied te verlaten.

Het Hof besluit daarentegen dat het cassatieberoep zonder voorwerp is. Ofschoon de termijn om cassatieberoep in te stellen de invrijheidstelling van de vreemdeling opschort, besliste de administratie hem vrij te laten vooraleer cassatieberoep werd ingesteld. Welnu, dergelijke invrijheidstelling leidt tot verval van de administratieve maatregel van vrijheidsberoving. Ook al wordt hij voortijdig opgeheven, dan nog kan de tenuitvoerlegging ervan niet worden hervat. Aldus bezorgt de vernietiging van de invrijheidstelling van de vreemdeling de Staat de titel niet terug tot het verval waarvan de Staat zelf toestemming heeft verleend.

Vrijheid van meningsuiting

Pers – Digitale archivering – Eerbiediging van privéleven

Arrest van 29 april 2016 (C.15.0052.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes

Deze zaak heeft betrekking op het evenwicht dat moet bestaan tussen de vrijheid van meningsuiting en de eerbiediging van het privéleven en meer bepaald op het probleem van de integrale handhaving in de op het internet beschikbare digitale archieven van een krant, van oude artikels over feiten begaan door een persoon die zich beroept op het recht op vergetelheid. De eiser had tevergeefs in der minne proberen te bekomen dat de krant zijn voornaam en familienaam zou schrappen in de digitale versie van de artikelen die betrekking op hem hebben.

Het Hof herinnert eraan dat de artikelen 10 EVRM en 19 IVBPR, die de vrijheid van meningsuiting, en bijgevolg de persvrijheid, beschermen, aan de kranten het recht toekennen om digitale archieven online te zetten, en aan het publiek het recht om toegang te hebben tot die archieven. Die rechten kunnen echter niet absoluut zijn en kunnen, binnen de strikte perken waarin die verdragsbepalingen voorzien, in bepaalde omstandigheden wijken voor andere rechten die evenzeer geëerbiedigd dienen te worden.

In deze zaak werd niet betwist dat het recht op eerbiediging van het privéleven, gewaarborgd door de artikelen 8 EVRM, 19 IVBPR en 22 van de Grondwet, het recht op vergetelheid omvat, dat een persoon die schuldig is bevonden aan een misdaad of misdrijf toelaat om zich in bepaalde omstandigheden ertegen te verzetten dat het publiek wordt herinnerd aan zijn gerechtelijk verleden naar aanleiding van een nieuwe verspreiding van de feiten.

Het Hof geeft aan dat de digitale archivering van een oud artikel uit de geschreven pers dat, ten tijde van de feiten, op wettige wijze het verhaal heeft gebracht van gebeurtenissen uit het verleden die thans gedekt zijn door het recht op vergetelheid, niet wordt onttrokken aan de beperkingen op de vrijheid van meningsuiting die het recht op de eerbiediging van het privéleven kan verantwoorden.

Het bestreden arrest beslist aldus naar recht dat de online-archivering van het artikel een nieuwe verspreiding vormt van het gerechtelijk verleden van een persoon, waardoor diens recht op vergetelheid kan worden aangetast.

De beperkingen op de vrijheid van meningsuiting kunnen bestaan in een verandering van de gearchiveerde tekst waardoor een schending van het recht op vergetelheid kan worden voorkomen of hersteld. Daardoor kon het bestreden arrest naar recht de verantwoordelijke van de krant veroordelen om in de gearchiveerde documenten de voornaam en familienaam van de eiser te vervangen door de letter X.

Andere uitspraken in publiek en administratief recht

Diplomaten – Immunititeit – Huurgeschil

Arrest van 28 oktober 2016 (C.16.0039.N)

Een in België geaccrediteerde diplomaat raakte verwickeld in een huurgeschil met zijn Belgische verhuurder. De verhuurder ging over tot dagvaarding van de diplomaat. Deze beriep zich op de diplomatieke immunititeit.

De appelrechters verwierpen dit verweer. Volgens hen kan deze immuniteit geen afbreuk doen aan het recht van de verhuurder op toegang tot de rechter zoals neergelegd in artikel 6 EVRM. Het beroep op de diplomatieke immunititeit heeft in het gegeven geval immers het praktisch gevolg dat aan de verhuurder elke mogelijkheid wordt ontnomen om zich tot de rechter te wenden om uitspraak te horen doen over zijn recht op betaling van achterstallige huur en huurschade, terwijl nochtans door de procedure de goede werking van de diplomatieke vertegenwoordiging van de betrokken Staat op geen enkele wijze in het gedrang komt.

Tegen dit vonnis stelde de diplomaat met succes cassatieberoep in. De toekenning van voorrechten en immuniteiten aan diplomaten is noodzakelijk om de goede werking van de diplomatieke vertegenwoordiging te verzekeren en de goede verstandhouding tussen Staten te bevorderen. Volgens het Hof geldt de diplomatieke immunititeit, in beginsel, onbeperkt zowel in het raam van de ambtsuitoefening als wat het privéleven betreft. Artikel 31, lid 1, a) van het Verdrag van Wenen inzake diplomatiek verkeer voorziet een uitzondering voor de zakelijke vorderingen betreffende particuliere onroerende goederen gelegen op het grondgebied van de ontvangende Staat, tenzij deze goederen worden aangewend voor de werkzaamheden van de zending. Huurgeschillen vallen niet onder de uitzondering bedoeld in deze bepaling²².

²² Zie reeds Cass. 4 oktober 1984, AC 1984-85, 204 met conclusie van procureur-generaal E. Krings.

Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie

De conclusies van het openbaar ministerie zijn beschikbaar op de website van het Hof (www.cass.be) onder de datum van het arrest waarop ze betrekking hebben.

Burgerlijk recht

Familierecht

- De bevoegdheid van de procureur des Konings om, in het kader van een schijnhuwelijk, de nietigverklaring van dat huwelijk te vorderen nadat het ontbonden is door een echtscheiding, Cass. 11 januari 2016, C.15.0095.N;
- Het advies van het openbaar ministerie in het kader van de nationaliteitsverklaring: termijn en wijze van uitbrenging; de vereisten van openbare orde die het ambtshalve instellen van een rechtsvordering door het OM kunnen verantwoorden (artikel 138*bis*, § 1, Gerechtelijk Wetboek), Cass. 28 januari 2016, C.14.0237.N;
- Het aspect wettelijk verblijf in het kader van de toekenning van de Belgische nationaliteit aan een in België geboren kind, Cass. 21 april 2016, C.14.0407.N;
- De wijziging van het huwelijksvermogensstelsel: vereisten voor bekendmaking in het Belgisch Staatsblad met het oog op de tegenwerping ervan aan derden, Cass. 9 juni 2016, C.15.0383.N;
- De afstand van geding in hoger beroep inzake een vordering tot betwisting van vaderschap, Cass. 23 juni 2016, C.13.0573.N;
- De rechtsvordering tot betwisting van het vaderschap staat enkel open voor de in artikel 318, § 1, Burgerlijk Wetboek opgesomde personen, Cass. 7 oktober 2016, C.15.0533.N;
- De vraag of de Staat erfgenaam is in de zin van artikel 790 Burgerlijk Wetboek, Cass. 28 oktober 2016, C.15.0488.N.

Zakenrecht

- Het recht van voorkoop van de pachter en de modaliteiten voor de uitoefening daarvan, Cass. 18 februari 2016, C.13.0574.N;
- De intresten op de inkorting in waarde, Cass. 17 maart 2016, C.15.0244.N;
- Het vorderingsrecht inzake dringende en noodzakelijke werken in geval van mede-eigendom, Cass. 12 mei 2016, C.15.0309.N;
- Het begrip openbare verkoop en de vereisten daartoe met of zonder de tussenkomst van een notaris, Cass. 9 juni 2016, C.15.0360.N;
- Diplomatieke immuniteit in geval van huurgeschillen; het recht van toegang tot de rechter, Cass. 28 oktober 2016, C.16.0039.N.

Verbintenissen

- Het criterium van verdeling van de schuldenlast tussen de Staat en de deelstaten met toepassing van de wet van 16 januari 1989 betreffende de financiering van de Gemeenschappen en Gewesten, Cass. 18 januari 2016, S.13.0009.F;
- De nietigheid van de overeenkomst wegens ongeoorloofde oorzaak: bevoegdheid van de rechter om de gevolgen van een verrijking zonder oorzaak te beoordelen, Cass. 15 februari 2016, C.14.0448.F;
- De draagwijdte van artikel 1165 Burgerlijk Wetboek, Cass. 20 juni 2016, C.15.0478.F;
- Wanneer de opschortende voorwaarde in het uitsluitend belang van een van de partijen is bedongen, vermag die partij, hangende de voorwaarde, daarvan afstand te doen, Cass. 30 juni 2016, C.15.0414.N;
- De modaliteiten van schuldvergelijking, Cass. 16 september 2016, C.15.0227.N;
- De bindende derdenbeslissing ontleent haar obligatoire kracht aan de bindende kracht van overeenkomsten, Cass. 28 oktober 2016, C.15.0528.N;
- De samenloop van aansprakelijkheden buiten overeenkomst tussen die van de eigenaar van een gebouw, in het gedrang gebracht krachtens artikel 1386 Burgerlijk Wetboek, en die van de bewaarder van het gebouw, in het gedrang gebracht krachtens artikel 1384, eerste lid, van datzelfde wetboek, Cass. 28 november 2016, C.15.0521.F.

Buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht

- Aansprakelijkheid van de Staat voor schade veroorzaakt door zijn personeelsleden, Cass. 2 maart 2016, P.15.0929.F;
- De buitencontractuele aansprakelijkheid van een uitvoeringsagent in geval van een overschrijving, Cass. 24 maart 2016, C.14.0329.N;
- De schade die bestaat in het verlies van een kans om een verhoopt voordeel te verkrijgen, Cass. 13 mei 2016, C.15.0395.F;
- Aansprakelijkheid voor schade door brand aan aanpalende handelspanden: beoordeling van het bestaan van een gebrek in de zaak door de rechter, Cass. 7 oktober 2016, C.15.0314.N–C.16.0060.N.

Bijzondere overeenkomsten

- De grenzen en de gevolgen van een dading die een geschil beëindigt na een voor hoger beroep vatbare beslissing, Cass. 18 januari 2016, S.15.0040.F;

- Pacht: de draagwijdte van de indeplaatsstelling in het recht van de verpachter bij de vervreemding van een gehuurd goed door inbreng in de vennootschap, Cass. 1 februari 2016, C.15.0295.F;
- De voorwaarden voor de inaanmerkingneming, door de rechter, van een overeenkomst van bezetting ter bedde, gesloten binnen het kader van een hernieuwing van de handelshuur, Cass. 29 februari 2016, C.14.0496.F;
- Het vermoeden van gebrek aan overeenstemming bij de verkoop van dieren, Cass. 17 maart 2016, C.15.0234.N;
- De gevolgen van de niet-exploitatie door de pachter op het gebied van voortzetting van de pacht door de erfgenamen en van de pachtoverdracht, Cass. 18 november 2016, C.15.0503.N.

Verjaring

- De weerslag van de toepassing van artikel 26 Voorlopige Titel Wetboek van Strafvordering op de bepalingen van artikel 100 van de Wet Rijkscomptabiliteit gecoördineerd op 17 juli 1991, die de verjaring regelen van de vorderingen tot betaling van de schuldvorderingen tegen de Staat, Cass. 29 februari 2016, S.15.0049.F;
- De toepassingsvoorwaarden van artikel 35, § 3, Wet Landverzekeringsovereenkomst (oud) volgens welke de verjaring van de uit de verzekeringsovereenkomst voortvloeiende vordering gestuit wordt tot op het ogenblik dat de verzekeraar aan de wederpartij schriftelijk kennis heeft gegeven van zijn beslissing, Cass. 18 april 2016, C.15.0450.F.

Andere conclusies in burgerlijk recht

- De vraag of de rechter voorrang moet geven aan de bepaling van een richtlijn boven een daarmee strijdige bepaling van nationaal recht, Cass. 14 januari 2016, F.14.0015.N;
- De draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel van de niet-terugwerking van de wet, Cass. 14 januari 2016, F.14.0015.N.

Economisch recht

Handelsrecht

- Het begrip “koopman” in het licht van een activiteit als vennoot binnen een vennootschap of als zaakvoerder binnen een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, Cass. 2 mei 2016, S.15.0112.F;

- Het recht op een merk: in geval van depot te kwader trouw wordt geen recht op een merk verkregen (art. 2.4.f, BVIE), Cass. 7 oktober 2016, C.14.0351.N.

Insolventie en vereffening

- De uitlegging van het begrip “boedelschulden”, Cass. 4 februari 2016, F.15.0045.N;
- De vraag of een leegstandsheffing op bedrijfsruimten die opeisbaar wordt na het faillissement een boedelschuld kan uitmaken, Cass. 4 februari 2016, F.15.0045.N;
- De objectieve aansprakelijkheid en de goede trouw van zaakvoerders/bestuurders en gewezen zaakvoerders/gewezen bestuurders t.a.v. sociale zekerheidsbijdragen, Cass. 24 maart 2016, C.15.0166.N;
- De vraag of de schuldvordering van de Belgische Staat tot betaling van bedrijfsvoorheffing die verband houdt met arbeidsprestaties van vóór de opening van de procedure, onder de toepassing valt van artikel 49/1, vierde lid, WCO, Cass. 16 juni 2016, F.16.0022.N;
- De omvang van de gehoudenheid van de enige vennoot tot alle vennootschapschuldeisers; de vorderingsrechten van de curator tegen een derde die heeft in te staan voor de schulden van de gefailleerde, Cass. 16 september 2016, C.14.0388.N.

Vennootschappen

- De vraag of derden die op de vennootschap een vordering uit onrechtmatige daad of uit kracht van de wet hebben, kunnen beschouwd worden als door artikel 76, eerste lid, Wetboek van Vennootschappen beschermde derden, Cass. 2 september 2016, F.15.0104.N;
- De draagwijdte van de hoofdelijke aansprakelijkheid van de vennoten onder firma die hun deelneming hebben overgedragen, Cass. 2 september 2016, F.15.0104.N;
- De verplichting het verlies van de hoedanigheid van vennoot onder firma bekend te maken, Cass. 2 september 2016, F.15.0104.N.

Verzekeringen

- Declaratoir karakter van het prejudicieel arrest dat de ongrondwettigheid van artikel 29*bis* WAM 1989 vaststelt wanneer het Grondwettelijk Hof de gevolgen van zijn beslissing niet in de tijd heeft beperkt, Cass. 5 februari 2016, C.15.0011.F.

Mededinging en marktpraktijken

- De praktijk van verkoop met verlies: belangenschade van de consumenten en bijdrage van de door de wetgever uitgevaardigde maatregel tot hun bescherming (art. 101, § 1, WMPC), Cass. 16 september 2016, C.15.0116.N;
- De beoordeling van de objectieve noodzakelijkheid tot ompakking van merk-geneesmiddelen om de effectieve toegang tot de markt van de lidstaat van invoer te waarborgen, Cass. 7 november 2016, C.15.0206.N.

Andere conclusies in economisch recht

- De regeling en toepassing van de aansprakelijkheidsbeperkingen inzake zeevorderingen m.b.t. zee- en binnenvaartuigen (LLMC-Verdrag 19 november 1976; Wet 11 april 1989 houdende goedkeuring en uitvoering van diverse internationale akten inzake de zeevaart), Cass. 9 juni 2016, C.15.0433.N.

Fiscaal recht

Algemeen

- Het vereiste van wettigheid uit het tweede lid van artikel 1 Eerste Aanvullend Protocol EVRM voor de inmenging van de overheid, die bestaat in de fiscale heffing, in het recht op eerbiediging van eigendom, Cass. 26 februari 2016, F.15.0016.F;
- Het openbare orde-karakter van een betwisting inzake de belastingwet, Cass. 30 juni 2016, F.15.0014.N;
- Het begrip “onroerend goed” voor de toepassing van artikel 3, § 1, van het zogenaamde dubbelbelastingverdrag tussen Frankrijk en België, waarbij de maatschappelijke rechten in de Franse burgerlijke vastgoedvennootschappen een ander voorwerp hebben dan dat welk bedoeld wordt in punt 2 van het eindprotocol dat gevoegd is bij de Overeenkomst tussen België en Frankrijk van 10 maart 1964 tot voorkoming van dubbele belasting en die een andere rechtspersoonlijkheid en fiscale persoonlijkheid dan hun leden hebben, Cass. 29 september 2016, F.14.0006.F;
- Het gebrek aan hoedanigheid in hoofde van de advocaat bij het Hof van Cassatie om in fiscale zaken, waarin zijn tussenkomst niet vereist is en hij geen ministerieel ambtenaar is, om een verzoekschrift tot cassatie te ondertekenen “op concept en vordering”, Cass. 2 december 2016, C.14.0212.N.

Inkomstenbelasting

- De gelijkaardige gebeurtenis aan een schadegeval, een onteigening of een opeising in eigendom in de zin van artikel 171, 4°, b), tweede lid, WIB92: begrip; verbreking van een contract: overmacht of overheidsmaatregel, Cass. 15 januari 2016, F.14.0225.F;
- De voorwaarden van belastbaarheid van een Nederlandse AOW-uitkering als pensioen in België op grond van het Belgisch-Nederlands Dubbelbelastingverdrag, Cass. 4 februari 2016, F.13.0155.N;
- De vraag welke rijsscholen kunnen genieten van de uitsluiting van de aftrekbeperking van de beroepskosten tot 75 pct. waarin artikel 66, § 2, 2°, WIB92 voorziet, Cass. 4 februari 2016, F.15.0044.N;
- De bevoegdheid van de belastingadministratie of van de rechter om de afzonderlijke aanslag kwijt te schelden of het percentage ervan te verminderen: het recht op toegang tot een rechter, gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM, Cass. 12 februari 2016, F.15.0087.F;
- De draagwijdte van het verbod tot compensatie van het gedeelte van het resultaat dat voortkomt uit abnormale of goedgunstige voordelen met het verlies van het belastbare tijdperk, Cass. 10 maart 2016, F.14.0082.N;
- De voorwaarden waaraan de voorafgaande kennisgeving van de aanwijzingen inzake belastingontduiking alvorens de onderzoekstermijn te kunnen uitbreiden, moet voldoen, Cass. 7 april 2016, F.14.0065.N;
- De draagwijdte van het rechtszekerheidsbeginsel als beginsel van behoorlijk bestuur, Cass. 7 april 2016, F.14.0209.N;
- De vraag of een sociale werkplaats als een soortgelijke weldadigheidsinstelling kan worden beschouwd die in aanmerking komt voor vrijstelling van onroerende voorheffing, Cass. 7 april 2016, F.15.0131.N;
- De vraag of gelden die een werknemer zich onrechtmatig heeft toegeëigend ten nadele van zijn werkgever, als “bezoldigingen van werknemers” belastbaar zijn, Cass. 28 april 2016, F.15.0078.N-F.16.0003.N;
- De toepassingsvoorwaarden om een nieuwe (indiciaire) aanslag te kunnen vestigen na een nietig verklaarde (indiciaire) aanslag, Cass. 26 mei 2016, F.14.0154.N;
- De draagwijdte van het fiscaal gelijkheidsbeginsel, Cass. 16 juni 2016, F.15.0089.N;
- De toepassingsvoorwaarden van een subsidiaire aanslag gevestigd na de nietigverklaring van de oorspronkelijk gevestigde aanslag, Cass. 2 september 2016, F.14.0221.N;
- De vraag of kosten die een vennootschap maakt om haar zaakvoerder een voordeel van alle aard te verlenen, aftrekbaar zijn als beroepskosten, Cass. 14 oktober 2016, F.14.0203.N;

- De voorwaarden voor de toekenning van de verhoogde investeringsaftrek voor energiebesparende investeringen, Cass. 14 oktober 2016, F.15.0004.N;
- De aftrekbaarheidsvoorwaarden als beroepskosten van aan bedrijfsleiders toegekende voordelen van alle aard, Cass. 14 oktober 2016, F.15.0103.N;
- De bevoegdheid van de belastingadministratie om de belasting of de aanvullende belasting te vestigen binnen de buitengewone driejarige aanslagtermijn en verval voor de belasting die zij voordien, buiten de gewone termijn, heeft ingekohierd en die vernietigd moet worden wegens schending van een wettelijke verjaringsregel, Cass. 17 november 2016, F.14.0166.F;
- De toepassingsvoorwaarden van de bijzondere aanslagtermijn van drie jaar, Cass. 2 december 2016, F.15.0132.N;
- De vereisten waaraan de kennisgeving van een aanslag moet voldoen om de bezwaartermijn te kunnen doen lopen, Cass. 23 december 2016, F.15.0117.N;
- De vraag of een opvangtehuis voor kinderen als “een soortgelijke weldadigheidsinstelling” kan worden beschouwd die in aanmerking komt voor vrijstelling van onroerende voorheffing, Cass. 23 december 2016, F.15.0194.N.

Belasting over de toegevoegde waarde

- De toepassingsvoorwaarden van de aftrekbeperking tot 50 pct. van de betaalde btw met betrekking tot automobielen voor personenvervoer, Cass. 4 februari 2016, F.14.0162.N;
- De invulling van het begrip “handelingen onder bezwarende titel”, Cass. 7 april 2016, F.14.0209.N;
- De wijze van vaststelling van de maatstaf van heffing bij het toekennen van een recht van opstal aan een bouwpromotor, die appartementen bouwt in ruil voor het verkrijgen van dit zakelijk recht en een opleg in geld, Cass. 2 september 2016, F.14.0027.N;
- De mogelijkheid voor een belastingplichtig overheidslichaam om een gedeelte in aftrek te brengen van de belasting geheven van de verkrijging van een bedrijfsmiddel op een ogenblik dat het nog niet de hoedanigheid van belastingplichtige had, Cass. 2 september 2016, F.14.0206.N;
- De draagwijdte van het vertrouwensbeginsel en de vraag of dit beginsel per definitie moet wijken voor het legaliteitsbeginsel, Cass. 2 september 2016, F.14.0206.N;
- De draagwijdte van de taak van de rechter in het licht van het openbare orde-karakter van de fiscale wetgeving, ingeval er aanleiding toe bestaat het dwangbevel inzake btw nietig te verklaren, Cass. 23 december 2016, F.15.0083.N.

Successierechten

- De draagwijdte van de controle door de rechter op de verhoging van de boete met 50 pct. in geval de successierechten bij dwangbevel worden ingevorderd, Cass. 10 maart 2016, F.14.0179.N.

Douane en accijnzen

- De onttrekking van goederen aan het douanetoezicht; de verbeurdverklaring van de goederen en veroordeling tot de tegenwaarde bij niet-overlegging, Cass. 19 januari 2016, P.14.1519.N;
- De vraag onder welke voorwaarden kamelenvlees als “ander vlees van wild” kan worden beschouwd voor de bepaling van het toepasselijk tarief inzake invoerrechten, Cass. 4 november 2016, F.15.0074.N.

Gemeente-, provincie- en plaatselijke belastingen

- Het facultatief karakter van de procedure van ambtshalve aanslag inzake gemeente- en provinciebelastingen, Cass. 16 juni 2016, F.14.0218.N;
- De vraag of een gemeentebelasting op vertoningen en vermakelijkheden die een forfaitaire belasting per toeschouwer oplegt, wettelijk is, Cass. 16 juni 2016, F.15.0089.N;
- Voorwerp van de rechtsvordering ingesteld tegen een administratieve beslissing op een bezwaar tegen een gemeentebelasting dat werd ingediend voor het college van burgemeester en schepenen en die de voorafgaande voorwaarde vormt voor de toelaatbaarheid van die rechtsvordering, Cass. 17 juni 2016, F.15.0148.F.

Andere conclusies in fiscaal recht

- De vraag of een leegstandsheffing op bedrijfsruimten die opeisbaar wordt na het faillissement een boedelschuld kan uitmaken, Cass. 4 februari 2016, F.15.0045.N;
- De regelmatigheid van de bewijsvoering ingeval de technische keuringsstations spontaan inlichtingen verstrekken aan de fiscale overheid, Cass. 10 maart 2016, F.14.0204.N;
- Het begrip overmacht in de zin van artikel 38 Leegstandsdecreet Bedrijfsruimten, Cass. 7 april 2016, F.14.0074.N;
- De voorwaarden waaronder de bedrijfsleider bezoldigingen betaald aan zijn gezinsleden als beroepskosten in aftrek kan brengen, Cass. 7 april 2016, F.14.0088.N;

- De mogelijkheden tot berusting in een beslissing over een betwisting inzake de belastingwet, Cass. 30 juni 2016, F.15.0014.N;
- De geldigheidsvoorwaarden voor een kohier inzake de Leegstandsheffing voor het Vlaams gewest, Cass. 2 september 2016, F.14.0167.N.

Strafrecht

Algemeen

- De facultatieve cumul van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen en natuurlijke personen, Cass. 25 mei 2016, P.16.0486.F;
- De toepasselijkheid van artikel 44 Strafwet (de teruggave) op de door het Sociaal Strafwetboek bepaalde misdrijven, andere dan die opgesomd in artikel 236 Sociaal Strafwetboek, Cass. 15 november 2016, P.14.1648.N.

Misdrijven

- Het gevolg van de verlenging door de politierechtbank van de maatregel van onmiddellijke intrekking van het rijbewijs door het openbaar ministerie, Cass. 26 januari 2016, P.15.0590.N;
- Het moreel en materieel bestanddeel van het misdrijf misbruik van vertrouwen, Cass. 9 februari 2016, P.14.0777.N;
- Het verbod op roken in gesloten plaatsen die voor het publiek toegankelijk zijn, met inbegrip van die plaatsen waar diensten aan het publiek worden verstrekt, en het recht om daar een rookkamer te installeren, Cass. 25 mei 2016, P.14.1640.F;
- Het dragen van een valse voornaam in het openbaar, Cass. 12 oktober 2016, P.16.0849.F;
- Het door het misdrijf afpersing vereist onrechtmatig karakter van het voordeel, wanneer de dader meent dat dit voordeel hem verschuldigd is, Cass. 26 oktober 2016, P.16.0097.F;
- De niet-teruggave van het rijbewijs na een verval van het recht tot sturen, terwijl hoger beroep is ingesteld tegen het vonnis dat het verzet tegen de veroordeling tot dat verval ontvankelijk verklaart, Cass. 7 december 2016, P.16.0650.F.

Strafprocedure

Algemeen

- De inaanmerkingneming van de buitengewone termijn van verzet bij de beoordeling van de overschrijding van de redelijke termijn, Cass. 17 februari 2016, P.15.1552.F;
- De kennelijke niet-ontvankelijkheid van een verzoekschrift tot onttrekking van de zaak aan een rechtbank wegens gewettigde verdenking, gelet op het aantal magistraten waaruit dat rechtscollege is samengesteld, Cass. 25 mei 2016, P.16.0602.F.

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

- De uitwerking van een beslissing tot buitenvervolginstelling van een onderzoeksgerecht op de burgerlijke rechtsvordering, Cass. 18 april 2016, C.15.0366.F-C.15.0376.F;
- De gevolgen van de onrechtmatige verkrijging van bewijselementen met schending van het privéleven en schending van de bescherming van persoonsgegevens, Cass. 19 april 2016, P.15.1639.N;
- Het begrip wettelijk beletsel voor de uitoefening van de strafvordering als grond van schorsing van de strafvordering, Cass. 1 juni 2016, P.16.0061.F;
- De schorsing van de verjaring van de strafvordering en het begrip hervatting van het geding, Cass. 21 juni 2016, P.15.0493.N;
- Het onderscheid tussen wettige en onwettige beroepen van de beklaagde om vast te stellen dat de overschrijding van de redelijke termijn om berecht te worden, aan zijn gedrag toe te rekenen is, Cass. 28 september 2016, P.16.0307.F;
- De niet uitdrukkelijk aangehouden burgerlijke belangen en het gezag van gewijsde van de beslissing van de strafrechter om de burgerlijke rechtsvordering van een vennootschap t.a.v. die welke laatstgenoemde heeft overgenomen, niet-ontvankelijk te verklaren, Cass. 9 november 2016, P.16.0878.F;
- De beoordeling van de burgerlijke vordering uit misdrijf in het licht van artikel 806 Gerechtelijk Wetboek, Cass. 13 december 2016, P.16.0421.N.

Onderzoeksgerechten

- Het toezicht op de regelmatigheid van de procedure door de kamer van inbesluidigingstelling, die het hoger beroep van de inverdenkinggestelde tegen de beschikking tot verwijzing niet-ontvankelijk heeft verklaard, Cass. 15 juni 2016, P.16.0234.F.

Vonnisgerichten

- De kwalificatie van het misdrijf en de grenzen van heromschrijving der feiten door de feitenrechter, Cass. 19 januari 2016, P.14.1340.N;
- De territoriale bevoegdheid van de correctionele rechtbank die uitspraak doet over het beroep tegen een administratieve sanctie, Cass. 4 mei 2016, P.16.0082.F;
- De rol van de feitenrechter in de bewijsvoering, Cass. 18 mei 2016, P.16.0204.F;
- De toepassing van artikel 32 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering op de toelaatbaarheid van de gegevens betreffende de persoonlijkheid van de minderjarige en zijn leefmilieu die binnen het kader van de jeugdbescherming zijn verkregen, Cass. 21 september 2016, P.15.1123.F;
- De wettigheid van de veroordeling van de sanctionerende ambtenaar tot de rechtsplegingsvergoeding, Cass. 21 september 2016, P.16.0147.F;
- De vraag of het vonnisgerecht een feit dat door het onderzoeksgerecht werd omschreven als een misdaad en waarvoor verzachtende omstandigheden werden aangenomen, kan herkwalficeren in een misdaad die strenger wordt bestraft, terwijl het onderzoeksgerecht die kwalificatie had uitgesloten en de vraag of het vonnisgerecht in voorkomend geval zelf de verzachtende omstandigheden moet aannemen, Cass. 15 november 2016, P.16.0773.N;
- De verplichting om te antwoorden op de conclusie die verzoekt om het verhoor van een getuige op de rechtszitting, Cass. 16 november 2016, P.16.0872.F.

Rechtsmiddelen

- De weerslag van de verplichting om de bij verstek veroordeelde in te lichten over het bestaan en de modaliteiten van de rechtsmiddelen op het ingaan van de buitengewone termijn van verzet, Cass. 9 maart 2016, P.15.1679.F;
- De ontvankelijkheid van het hoger beroep van een inverdenkinggestelde tegen een beschikking tot opschorting van de uitspraak van de veroordeling, Cass. 18 mei 2016, P.16.0233.F;
- De ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep van een inverdenkinggestelde tegen een arrest tot verwijzing van de zaak naar de correctionele rechtbank na correctionalisering van een misdaad, Cass. 8 juni 2016, P.16.0562.F;
- De niet-ontvankelijkheid van de verklaring van cassatieberoep in strafzaken, wanneer uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan, niet blijkt dat de advocaat die ze heeft gedaan, houder is van het vereiste getuigschrift van opleiding, Cass. 17 augustus 2016, P.16.0891.F;

- De niet-ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die de regelmatigheid en de gepastheid heeft onderzocht van de beslissing van de onderzoeksrechter om over te gaan tot de vervreemding van een in beslag genomen goed en de regelmatigheid van het onderzoek, met inbegrip van de regelmatigheid van de inbeslag-neming, Cass. 14 september 2016, P.16.0646.F;
- De ontvankelijkheid van de verklaring van cassatieberoep in strafzaken wanneer de advocaat van de eiser, wegens een laattijdige oproeping, onmogelijk zijn memorie heeft kunnen neerleggen binnen de termijn van vijftien dagen vóór de rechtszitting, Cass. 14 september 2016, P.16.0936.F;
- De termijn om cassatieberoep in te stellen tegen een bij verstek in laatste aanleg gewezen beslissing die niet vatbaar is voor verzet, Cass. 21 september 2016, P.16.0718.F;
- De intrekking van een beschikking tot niet-toelaatbaarheid, Cass. 21 september 2016, P.16.0925.F;
- Het verzet van de bij verstek veroordeelde gedetineerde door middel van een verklaring aan de directeur van de strafinstelling, Cass. 5 oktober 2016, P.14.0730.F;
- De ontvankelijkheid van de verklaring van cassatieberoep door een advocaat die houder is van het vereiste getuigschrift van opleiding in de plaats van een andere advocaat (“loco”), wanneer niet blijkt dat laatstgenoemde zelf ook houder is van voornoemd getuigschrift, Cass. 12 oktober 2016, P.16.0610.F;
- Het volgappel door het openbaar ministerie en de nauwkeurige omschrijving van de grieven sedert Potpourri II, Cass. 18 oktober 2016, P.16.0818.N;
- De devolutieve kracht van het hoger beroep tegen het eindvonnis m.b.t. de kwesties die zijn beslecht door een tussenvonnis dat vatbaar is voor hoger beroep maar waartegen geen hoger beroep is ingesteld, Cass. 26 oktober 2016, P.15.1368.F;
- Het gezag van gewijsde van, enerzijds, het vrijsprekend vonnis op de burgerlijke rechtsvordering, bij hoger beroep van de burgerlijke partij, en van, anderzijds, het veroordelend vonnis t.a.v. de WAM-verzekeraar van de beklagde of t.a.v. het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds in geval van verzet van de beklagde, Cass. 26 oktober 2016, P.15.1587.F;
- De vraag of een als beklagde aanwezige procespartij verzet kan doen tegen de beslissing die lastens een andere beklagde goederen verbeurd verklaart om alsdan zijn aanspraken op die goederen te laten gelden, Cass. 13 december 2016, P.15.1646.N;
- Het verzet tegen een verstekbeslissing van het hof van assisen en de toepassing van het KB van 20 januari 1936, Cass. 13 december 2016, P.16.0943.N;
- De berekening van de termijn van twee maanden om het exploit van betekening van het cassatieberoep en de memorie neer te leggen, Cass. 14 december 2016, P.16.1068.F;

- Het bewijs van kennisname, door de veroordeelde, van de oproeping op de rechtszitting waarop hij niet is verschenen, als voorwaarde voor het ongedaan verklaren van zijn verzet tegen een vonnis dat de herroeping van de voorwaardelijke invrijheidstelling beveelt, Cass. 14 december 2016, P.16.1155.F;
- De mate waarin de zaak bij de appelrechter aanhangig is gemaakt wat betreft de telastleggingen die niet zijn betwist door een grief die tot staving van het hoger beroep is aangevoerd, Cass. 21 december 2016, P.16.1116.F.

Andere conclusies in strafprocedure

- De vormvoorwaarden van het verzoek tot wraking, Cass. 6 april 2016, P.16.0299.F;
- De gevolgen van de opeenvolgende verzoeken tot wraking die een misbruik van de rechtspleging opleveren, Cass. 18 mei 2016, P.16.0572.F.

Straf en strafuitvoering

- De verschijning in rechte van een onder elektronisch toezicht vrijgelaten veroordeelde, Cass. 3 februari 2016, P.15.1367.F;
- Het vaststellen van de zwaarste straf bij een collectief misdrijf dat bestaat uit een gecorrectionaliseerde misdaad en een wanbedrijf, Cass. 8 juni 2016, P.16.0236.F;
- Het nazicht en de berekening van de tijdsvoorwaarden waaraan de uitvoeringsmodaliteiten voor de straffen met of zonder herhaling onderhevig zijn, Cass. 24 augustus 2016, P.16.0903.F;
- De weerslag van de voor een gecorrectionaliseerde misdaad vastgestelde staat van herhaling op de straf en de tenuitvoerlegging ervan, Cass. 19 oktober 2016, P.16.0837.F.

Sociaal recht

Arbeidsrecht

- Het begrip uitzendarbeid, Cass. 15 februari 2016, C.14.0448.F;
- De grenzen van de gevolgen van het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit* voor de niet-aangifte, door de werknemer, aan de belastingadministratie en aan de sociale administratie van de door de werkgever betaalde lonen, Cass. 15 februari 2016, S.15.0020.F;

- Het begrip deeltijds werk en de draagwijdte van het vermoeden van voltijds werk, Cass. 29 februari 2016, S.15.0052.F;
- De grenzen van de beoordeling door de rechter van een dwingende reden als oorzaak van beëindiging van de arbeidsovereenkomst, ongeacht elke weerslag van een wanverhouding tussen de zware fout en het verlies van het werk, Cass. 6 juni 2016, S.15.0067.F;
- De aard van de rechtsvordering strekkende tot terugbetaling door de werknemer van hetgeen onverschuldigd werd betaald door de werkgever, Cass. 10 oktober 2016, S.14.0061.N;
- Het tuchtrechtelijk sanctierecht in een rechtspersoon en het werkgeversgezag, Cass. 10 oktober 2016, S.14.0074.N;
- De gevolgen van de contractuele aard van de arbeidsverhouding tussen de leden van het gesubsidieerde personeel van het gesubsidieerd vrij onderwijs en de inrichtende macht, Cass. 28 november 2016, S.14.0098.F-S.15.0013.F;
- Het begrip arbeid en arbeidsduur, wanneer de leerkracht in het onderwijs, waar de arbeidsprestaties gedeeltelijk op een door de werkgever aangewezen plaats en gedeeltelijk op een door hem gekozen plaats worden geleverd, aan de vergaderingen van de ondernemingsraad deelneemt, Cass. 28 november 2016, S.15.0108.F.

Socialezekerheidsrecht

- Het begrip inkomsten die erop kunnen wijzen dat de activiteit niet langer het karakter heeft van een bijkomstige activiteit in de zin van artikel 48, § 3, Werkloosheidsbesluit, Cass. 18 januari 2016, S.14.0087.F;
- Het begrip aanvulling van de voordelen toegekend voor de verschillende takken van de sociale zekerheid in het licht van de RSZ-wet en de Loonbeschermingswet, Cass. 15 februari 2016, S.14.0071.F;
- De maatschappelijke dienstverlening en de dringende medische hulp die aan een vreemdeling verschuldigd is ingeval het hem volstrekt onmogelijk is gevolg te geven aan een bevel om het grondgebied te verlaten: begrip, Cass. 15 februari 2016, S.15.0041.F;
- De vraag naar de bewijswaarde van een proces-verbaal van vaststellingen in het kader van een procedure gevoerd door de RSZ teneinde de verschuldigde bijdragen te innen, Cass. 7 maart 2016, S.14.0102.N;
- De omvang van de bevoegdheid van de geneeskundige dienst voor het nemen van een bindende beslissing, Cass. 7 maart 2016, S.15.0053.N;
- Het begrip beroepsziekte: brandweerman in dienst van een intercommunale en voorwaarde van blootstelling aan het beroepsrisico, Cass. 4 april 2016, S.14.0039.F;

- De aan het vliegend personeel van de burgerluchtvaart verschuldigde pensioenaanvullingen na betaling, bij compensatie, van de regularisatiebijdragen; weerslag op de berekening van de moratoire interest, Cass. 4 april 2016, S.14.0064.F;
- De draagwijdte van de terugvordering van het onverschuldigd betaalde leefloon ingeval de begunstigde nalaat zijn inkomsten aan te geven en de aanvraag opnieuw wordt onderzocht, Cass. 18 april 2016, S.15.0097.F;
- De vraag van de gelijkstelling, met vergoede dagen, van de dagen waarop de als arbeidsongeschikt erkende gerechtigde zonder toelating arbeid heeft verricht en waarvoor de uitkeringen werden teruggevorderd, met het oog op de vaststelling van zijn rechten op socialezekerheidsprestaties, Cass. 23 mei 2016, S.14.0002.F;
- De voorwaarden voor het verbod op terugvordering van de aan de werkloze onterecht betaalde werkloosheidsuitkeringen in geval van fout of nalatigheid van de uitbetalingsinstelling, Cass. 6 juni 2016, S.12.0028.F;
- De draagwijdte van een voorlopige beslissing van de Rijksdienst voor pensioenen, Cass. 6 juni 2016, S.15.0128.F;
- De weerslag van het samenwonen op het begrip kind ten laste van een titularis of een werknemer in het licht van de ZIV-wet, Cass. 6 juni 2016, S.15.0132.F;
- De draagwijdte van de bevoegdheid van de rechter bij betwisting, door de werkloze, van een beslissing tot uitsluiting van het recht op uitkeringen, Cass. 6 juni 2016, S.16.0003.F;
- De voorwaarde voor de terugvordering, door de RVA, van onverschuldigd betaalde werkloosheidsuitkeringen t.g.v. de uitoefening van een toegelaten nevenactiviteit, waarvan het bedrag pas definitief kan worden vastgesteld nadat het netto belastbaar jaarinkomen van die activiteit is bepaald, Cass. 5 september 2016, S.16.0007.F;
- De verhouding tussen het verdrag betreffende de sociale zekerheid van Rijnvarenden, van 27 juli 1950, zoals laatst herzien op 30 november 1979, en de Verordening (EEG) nr. 1408/71, Cass. 10 oktober 2016, S.13.0125.N;
- De bevoegdheid van de rechter om, in het kader van de collectieve schuldenregeling, kwijtschelding van de strafrechtelijke boete te verlenen, Cass. 21 november 2016, S.16.0001.N;
- De voorwaarden voor de toekenning van werkloosheidsuitkeringen en uitoefening van een bestuursmandaat ten kosteloze titel binnen een handelsvennootschap, Cass. 12 december 2016, S.13.0022.F;
- Het recht van de jonge werkloze op de wachtuitkering in het licht van de beoordeling, op grond van het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, van de voorwaarde voorafgaandelijk ten minste zes jaar studies gevolgd te hebben in een onderwijsinstelling opgericht, gesubsidieerd of erkend door een Gemeenschap, Cass. 12 december 2016, S.14.0104.F;

- Het begrip nieuwe vordering ingesteld voor de arbeidsrechtbank waarbij een geschil betreffende een weigeringsbeslissing van het Fonds voor de beroepsziekten aanhangig is gemaakt, Cass. 12 december 2016, S.15.0068.F.

Gerechtigd recht

Materiële bevoegdheid van de rechter

- De bepaling, door de rechter op verwijzing na cassatie, van de grenzen waarbinnen de zaak bij hem aanhangig is gemaakt, Cass. 15 februari 2016, C.15.0192.F;
- De gevolgen van het toezicht van de contentieuze rechtscolleges op de interne en de externe wettigheid van de bestuurshandelingen, Cass. 2 mei 2016, S.15.0115.F.

Procedure

- De machtsoverschrijding door de rechter i.v.m. een geschilpunt dat definitief werd beslecht in het raam van de homologatie van een reorganisatieplan (artikel 55 WCO), Cass. 28 januari 2016, C.15.0321.N;
- Het ingaan van de appeltermijn in geval van kennisgeving bij gerechtsbrief, Cass. 29 januari 2016, C.14.0006.F;
- De bevoegdheid van de rechter om een leemte in de wet te verhelpen waarvan de ongrondwettigheid door het Grondwettelijk Hof is vastgesteld, Cass. 5 februari 2016, C.15.0011.F;
- De neerlegging ter griffie van de conclusie per fax binnen de voor de conclusie vastgestelde termijn en verzending van die conclusie aan de tegenpartij binnen die termijn, Cass. 12 februari 2016, C.15.0301.F;
- De behandeling van de rechtspleging in hoger beroep door één dan wel drie raadsheren in het raam van een bewarend beslag (en de vereisten daartoe), Cass. 18 februari 2016, C.15.0168.N;
- De voorwaarden waaraan de brief van de advocaat moet voldoen om daaruit de berusting in een rechterlijke beslissing te kunnen afleiden, Cass. 7 april 2016, F.14.0070.N;
- De invulling van het begrip “interpretatieve wet”, Cass. 7 april 2016, F.14.0097.N;
- De bewijswaarde van een rechterlijke beslissing ten opzichte van een derde die geen derdenverzet heeft aangetekend, Cass. 12 mei 2016, C.14.0561.N;
- De toepassing van (oud) artikel 806 Gerechtigd Wetboek op het vonnis dat geacht wordt op tegenspraak te zijn geweest, Cass. 13 mei 2016, C.15.0410.F;

- De hoedanigheid van gedaagde in hoger beroep en het instellen van hoger beroep, Cass. 19 mei 2016, C.14.0301.N;
- De gevolgen van afstand van geding, Cass. 23 juni 2016, C.13.0573.N;
- De mogelijkheden tot berusting in een beslissing over een betwisting inzake de belastingwet, Cass. 30 juni 2016, F.15.0014.N;
- Het begrip onsplitsbaar geschil: het geschil naar aanleiding van een pauliaanse vordering over de gezamenlijke tenuitvoerlegging van onderscheiden beslissingen over de vorderingen tegen de schuldenaar en tegen de derde is niet onsplitsbaar, Cass. 14 oktober 2016, F.15.0002.N;
- De taak van de rechter die gevat is met een valsheidsvordering, Cass. 14 oktober 2016, F.15.0003.N;
- De onverdeeldheid tussen de wettige erfgenamen en de bij testament aangevozen bijzondere legataris bij onderscheiden beslissingen inzake de geldigheid van het testament, Cass. 28 oktober 2016, C.16.0023.N;
- De voorwaarden voor de verwijzing van de zaak naar de eerste rechter bij bevestiging van de deskundigenopdracht, Cass. 24 november 2016, C.13.0455.F–C.14.0573.F;
- In een grensoverschrijdend geschil waarop de Betekeningsverordening (nr. 1393/2007) van toepassing is, behoort het aan de griffie, als verzendende instantie, haar verplichtingen t.a.v. de verzoeker en de ontvangende instantie na te komen, zonder dat de verzoeker verplicht kan worden onmiddellijk een vertaling te voegen, Cass. 16 december 2016, C.14.0334.N.

Wraking en onttrekking

- De vordering die strekt tot het verkrijgen van een rechtsplegingsvergoeding bij verwerping van een verzoek tot wraking, Cass. 13 mei 2016, C.15.0407.F;
- Het ogenblik waarop het wrakingsverzoek moet voorgedragen worden indien het ontstaat na aanvang van de pleidooien, Cass. 12 september 2016, C.16.0020.N;
- Niet-ontvankelijkheid van een middel dat voor het eerst voor het Hof wordt aangevoerd en dat steunt op een wrakingsgrond die afgeleid is uit de persoonlijke toestand van een welbepaalde rechter, Cass. 24 november 2016, C.13.0455.F–C.14.0573.F.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

- De aard van de ambtshalve terugvordering die voorzien is in artikel 1410, § 4, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, Cass. 7 maart 2016, S.14.0073.N;

- De dwangsom in geval van de onmogelijkheid om aan de veroordeling te voldoen wanneer die voldoening afhankelijk is van een vergunning van de overheid, Cass. 12 mei 2016, C.14.0032.N.

Media

- Het begrip drukpersmisdrijf in de zin van artikel 764, eerste lid, 4°, Gerechtelijk Wetboek; digitale archieven; recht om online te plaatsen, recht van het publiek om toegang ertoe te krijgen en grenzen; het recht op vergetelheid: vrijheid van meningsuiting en verantwoording, Cass. 29 april 2016, C.15.0052.F.

Tuchtrecht

- De verzwarende werking van de tuchtsanctie door de raad van beroep van de Orde der geneesheren: miskennis van het algemeen rechtsbeginsel houdende de relatieve werking van het hoger beroep en ongelijke behandeling in de tuchtprocedure, Cass. 18 februari 2016, D.15.0001.N;
- De beoordeling van de begroting van het ereloon van een advocaat door de raad van de Orde, Cass. 24 maart 2016, C.15.0196.N.

Publiek en administratief recht

Grondwettelijk Hof

- De bevoegdheid van de rechter om een leemte in de wet te verhelpen waarvan de ongrondwettigheid door het Grondwettelijk Hof is vastgesteld, Cass. 27 mei 2016, C.13.0042.F.

Raad van State

- De vraag of een verzoek tot tussenkomst in een vernietigingsprocedure voor de Raad van State de verjaring stuit van de vordering tot herstel van de schade veroorzaakt door de bestreden administratieve handeling, Cass. 2 september 2016, F.14.0019.N;
- De bevoegdheid van de Raad van State om uitspraak te doen over een beroep tegen een administratieve beslissing die de administratieve toestand van een personeelslid wijzigt, Cass. 8 september 2016, C.11.0457.F.

Stedenbouw

- Het stakingsbevel in geval van niet-vergund gebruik in strijd met de bestemmingsvoorschriften, Cass. 25 februari 2016, C.13.0098.N;
- De doelstelling van de overschrijving van de dagvaarding die de bestraffing beoogt van stedenbouwmisdrijven voor de correctionele rechter en van het exploit tot inleiding van een geding dat de inwilliging van een herstelmaatregel beoogt bij de burgerlijke rechter ingeval van wijziging van de gevorderde herstelmaatregel, Cass. 25 februari 2016, C.14.0393.N;
- De aard van het misdrijf van het niet-vergund gebruik in strijd met de bestemmingsvoorschriften, Cass. 25 februari 2016, C.15.0102.N;
- De draagwijdte van de bescherming als monument of als stads- of dorpsgezicht met betrekking tot bouw- en verkavelingsvergunningen, Cass. 17 maart 2016, C.13.0399.N.

Vreemdelingen

- De rechtsmacht van de hoven en rechtbanken over de geschillen betreffende de burgerlijke rechten ontstaan uit de weigering van de Staat om een beslissing van de raad voor vreemdelingenbetwistingen uit te voeren die hem veroordeelt om een visum aan een vreemdeling uit te reiken, Cass. 15 april 2016, C.13.0343.F;
- De aard van het voorafgaand onderzoek dat de rechter moet verrichten alvorens de staatloze het recht van verblijf te weigeren, Cass. 27 mei 2016, C.13.0042.F;
- Het recht van de vreemdeling om zijn opmerkingen te doen gelden vóór een beslissing tot terbeschikkingstelling van de regering, Cass. 21 september 2016, P.16.0939.F;
- De inaanmerkingneming door het onderzoeksgerecht van nieuwe gegevens in het kader van het beroep van de vreemdeling tegen de administratieve maatregel van vrijheidsberoving, Cass. 30 november 2016, P.16.1114.F;
- De territoriale bevoegdheid van het onderzoeksgerecht dat uitspraak doet over het beroep van de vreemdeling tegen de administratieve maatregel van vrijheidsberoving, Cass. 30 november 2016, P.16.1140.F.

Andere conclusies in publiek en administratief recht

- De beoordeling door het hof van beroep (artikels 29*bis* en 29*quater* van de Elektriciteitswet) van een door de Commissie voor Regulering van de Elektriciteit en het Gas (CREG) genomen beslissing in het kader van het taalgebruik bestuurszaken, de beginselen van de verdragsbepalingen van de

Europese Unie en de motivering van de bestuurshandelingen, Cass. 19 mei 2016, C.13.0256.N;

- Het bevelen door de voorzitter van de staking van een verzuim in het raam van de Wet Vorderingsrecht Leefmilieu, en het opleggen van positieve maatregelen in dat kader, Cass. 9 juni 2016, C.15.0442.N;
- De mogelijkheid om de administratieve geldboete die is opgelegd op grond van artikel 70 van het algemeen politiereglement van de Stad Brussel, met een uitstel gepaard te laten gaan, Cass. 24 juni 2016, C.15.0437.F;
- Het buiten toepassing laten van een met de wet strijdige administratieve beslissing door de rechter op grond van artikel 159 van de Grondwet, Cass. 2 september 2016, F.14.0196.N.

Openingsrede

Rede uitgesproken door André Henkes, eerste advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie, op de plechtige openingszitting van 1 september 2016¹

“Fiscaal recht raakt de openbare orde!” *So what?* Over de betrekkelijkheid van de openbare orde in fiscaal recht en over de rol van het Hof

1. In de *inleiding* van de openingsrede wordt gesteld dat de fiscale actualiteit, althans in sommige opzichten, vragen oproept waardoor het onderzoek naar de verhouding tussen het fiscaal recht, enerzijds, en de “openbare orde”, een politiek concept dat juridisch gestalte kreeg, anderzijds, een onderwerp is dat lijkt te beantwoorden aan artikel 345 Gerechtelijk Wetboek. In de rechtspraak van het Hof van Cassatie is bovendien het concrete basismateriaal voor de denkoefening over de fiscale openbare orde en de wijze waarop die door het Hof wordt behandeld, voorhanden.

2. Het onderzoek naar de betekenis van het openbare orde-karakter van het fiscaal recht, een elitair statuut dat aan dat recht wordt toegekend waardoor het on-aantastbaar wordt, vertrekt vanuit twee vaststellingen: aan de ene kant evoluties waarin sommigen een schending van het Hof kunnen zien van de regel dat het fiscaal recht (zogezegd) “strikt uitgelegd dient te worden”, en aan de andere kant de fiscale werkelijkheid, met name de mechanismen die de *a priori* verschuldigde belasting uit hoofde van bepaalde belastingplichtigen beperkt, waardoor de indruk ontstaat dat het ter beschikking wordt gesteld aan de meestbiedende. Wordt dat recht, gezien dat statuut, anders behandeld? Wordt het strikter uitgelegd? En wat valt er te zeggen van het Hof als hoeder van de wettigheid en hoogste nationale rechterlijke uitlegger? Hoe pakt het Hof dat aan?

3. In het verdere verloop van de openingsrede worden de vraagstellingen en de proeven van antwoord in drie delen opgesplitst.

Het *eerste gedeelte* is gewijd aan de betekenis van de openbare orde in het fiscaal recht, met name die van juridisch instrument van een politieke casuïstiek. Op de eerste plaats wordt het begrip openbare orde als dusdanig onderzocht. Dat dit begrip het instrument van een bepaalde orde blijkt te zijn, vloeit voort uit het begrip en zijn toepassingen, alsook uit de vaststelling dat het bepalend is voor de plaats die de Staat inneemt in de juridische verhoudingen die ontstaan tussen de verschillende rechtssubjecten.

Vervolgens wordt ingegaan op de fiscale openbare orde als dusdanig, een van de werkingsgebieden van de openbare orde. Eerst worden enkele begrippen uit het fiscaal recht in herinnering gebracht. Daarbij wordt de aandacht gevestigd op enkele in het oog springende aspecten van die rechtstak die de gespecialiseerde

---

¹ De integrale tekst van de openingsrede, die opgesteld werd met bijstand van referendaris D. Patart en die heel beknopt in het Frans werd voorgesteld door eerste advocaat-generaal Henkes tijdens de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie, op 1 september laatstleden, staat in het Nederlands en het Frans op de website van het Hof.

rechtsleer doorgaans onderbelicht of aan dat recht niet toeschrijft. Vervolgens wordt de bewering onderzocht dat het fiscaal recht van openbare orde is, waarop wordt vastgesteld dat de fiscale openbare orde vele vormen aanneemt.

Voor de fiscale jurist vormt de openbare orde doorgaans een regulerend dwang-instrument. Vanuit die vaststelling worden *a priori* en op beknopte wijze minstens drie functies van de fiscale openbare orde onderscheiden. Die worden in het kader van de studie omschreven als de contractuele openbare orde, de procedurele openbare orde en de wettelijke openbare orde.

4. Het *tweede deel* wil dieper ingaan op de drie voormelde functionaliteiten, in de wetgeving, de administratieve implementering ervan alsook in de rechtspraak van het Hof. De contractuele openbare orde uit zich in de afspraken die de belastingplichtige maakt met de belastingadministratie over de toepassing van de wet of over de beslechting van geschillen. De procedurele openbare orde wijkt nu eens af van de gemeenrechtelijke oplossingen door de vordering tijdens het proces stop te zetten en kan dan weer de rechter aanzetten tot een inquisitoire rechtspleging of zelfs verleiden om als bestrijder van onrecht op te treden. De wettelijke openbare orde komt tot uiting als het gebod van de “strikte” of “restrictieve” interpretatie van de belastingwet, maar de draagwijdte daarvan dient erg genuanceerd te worden.

5. Een *besluit* maakt de balans op van de onderzochte verschijningsvormen van de Belgische fiscale openbare orde. Er wordt nagegaan of praktische lessen kunnen worden getrokken voor het rechtsprekende werk van het Hof om er, indien nodig, voor te zorgen dat de pertinentie van zijn uitspraken wordt erkend. Ten slotte rondt het besluit het geheel af met een bespiegeling over de plicht van het Hof om bij elke oplossing een overtuigend evenwicht te vinden tussen immobilisme en vooruitgang, tussen terughoudendheid en interventie, tussen creatieve scherpzinnigheid en gratuite intellectuele ambitie.

Voorstellen de lege ferenda

Rapport van de procureur-generaal aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie

Inleiding

Artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie bepaalt dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van procureurs-generaal in de loop van de maand oktober aan het Comité een verslag toezenden, dat een overzicht bevat van de wetten die voor de hoven en rechtbanken tijdens het voorbije gerechtelijk jaar moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd.

Uit de bewoordingen van die bepaling blijkt dat het verslag van de procureurs-generaal uitsluitend tot hun verantwoordelijkheid behoort en niet tot die van de korpsvergaderingen. Niettemin wordt rekening gehouden met eventuele voorstellen van de zetel en van het parket van het Hof en van zijn referendarissen.

I. Voorstellen *de lege ferenda*

1) Wijziging van artikel 259*undecies*, § 3, voorlaatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek – Secretariaat van het evaluatiecollege

Artikel 259*undecies* van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt de regels die van toepassing zijn op de evaluatie van de titularissen van een adjunct-mandaat en van de specifieke mandaten. De derde paragraaf van die bepaling richt een evaluatiecollege op dat samengesteld is uit een Franstalige kamer en een Nederlandstalige kamer die respectievelijk belast zijn met de evaluatie van de korpschefs van de Nederlandstalige of Franstalige taalgroep.

De huidige versie van artikel 259*undecies*, § 3, voorlaatste lid, bepaalt dat “het secretariaat van de kamers van het evaluatiecollege wordt waargenomen door de griffie van het Hof van Cassatie”.

Aangezien die bepaling, t.g.v. de nietigverklaring door het Grondwettelijk Hof (arrest nr. 122/2008 van 1 september 2008) van artikel 259*undecies*, § 3, van het Gerechtelijk Wetboek, in zoverre het van toepassing is op de korpschefs van de hoven en rechtbanken, enkel nog van toepassing is op de korpschefs van het openbaar ministerie en teneinde de werklast te verminderen die de tenuitvoerlegging van dat artikel voor de griffie van het Hof van Cassatie inhoudt, wordt voorgesteld om artikel 259*undecies*, § 3, voorlaatste lid, te wijzigen als volgt: “Het secretariaat van de kamers van het evaluatiecollege wordt waargenomen door het secretariaat van het parket bij het Hof van Cassatie”.

Het secretariaat van het parket van het Hof van Cassatie zou aldus een opdracht vervullen die het hem, ons inziens, op een natuurlijke wijze toekomt voor wat betreft de korpschefs van het openbaar ministerie, des te meer daar de taken die binnen die kamers worden verricht, weinig verwant zijn aan de taken van een (zittings)griffier.

2) Artikel 411, § 6, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek – aanwijzing van emeriti leden van het parket bij het Hof van Cassatie als assessor in de tuchtrechtbank of tuchtrechtbank in hoger beroep

1) In een vorig wetgevend verslag werd een voorstel tot wijziging van de wetgeving in die zin gedaan¹.

Die wijziging werd ingevoerd door artikel 116 van de wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri III-wet)².

2) Een van de twee mogelijke uitleggingsproblemen waarop we in ons wetgevend verslag van 2014 ook hebben gewezen, blijft bestaan.

Artikel 411, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat vervangen is door artikel 18 van de wet van 15 juli 2013 tot wijziging van de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de tucht, bepaalt:

“De korpschefs en de leden van de Hoge Raad voor de Justitie mogen niet worden aangewezen om zitting te houden in de tuchtrechtscolleges.”

Het nieuwe artikel 411, § 2, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dan weer:

“De leden-assessoren van de tuchtrechtscolleges worden aangewezen uit de werkende beroepsmagistraten of op rust gestelde magistraten (...).”

Indien die bepaling aldus wordt uitgelegd dat de onverenigbaarheid van de hoedanigheid van korpschef, bedoeld in artikel 411, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, met de functie van assessor in een tuchtrechtscollege, zowel voor de “werkende beroepsmagistraten” als voor de “op rust gestelde magistraten” zou gelden, dan zou dat de onontvankelijkheid van de kandidaatstellingen van de voormalige emeriti korpschefs tot gevolg hebben.

De parlementaire voorbereiding geeft hierover geen opheldering.

We kunnen ervan uitgaan dat de voormelde onverenigbaarheid, die een soortgelijke regel overneemt als die welke bepaald is in artikel 259sexies/1, vijfde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, dat betrekking heeft op de aanwijzing van de rechters en de raadsheren in de tuchtrechtscolleges en dus enkel betrekking heeft op de “werkende” beroepsmagistraten, niet van toepassing is op de op rust gestelde magistraten. Dat geldt overigens ook voor de onverenigbaarheid van de hoedanigheid van lid van de Hoge Raad voor de Justitie met een aanwijzing als rechter of raadshere in een tuchtrechtscollege: ook in dit geval heeft die onverenigbaarheid enkel betrekking op de “werkende” beroepsmagistraten, aangezien de op rust gestelde magistraten niet (in die hoedanigheid) deel kunnen uitmaken van de Hoge Raad voor de Justitie.

¹ Parl.St. Kamer en Senaat, 17 oktober 2014, nrs. 0435/001 en 6-39/1, p. 7 tot 10.

² BS, 13 mei 2015.

Om alle mogelijke uitleggingsproblemen op te lossen, zou artikel 411, § 1, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek kunnen worden gewijzigd als volgt:

“De werkende magistraten die een mandaat van korpschef uitoefenen of lid zijn van de Hoge Raad voor de Justitie kunnen niet worden aangewezen om in de tuchtrechtscolleges zitting te houden.”

3) Artikel 838, Gerechtelijk Wetboek. Wrakingsprocedures

Ik wil graag eraan herinneren dat deze procedure, die op zich als waarborg behouden moet worden, vaak wordt misbruikt om de afwikkeling van het strafproces te vertragen. Het aantal zuiver dilatoire of manifest onontvankelijke of onredelijke wrakingsprocedures is legio. Dergelijke misbruiken moeten kunnen worden beteugeld door het opleggen van een voldoende ontradende geldboete.

Het vroegere artikel 838, derde lid, Gerechtelijk Wetboek, opgeheven bij wet van 26 april 2007, bepaalde:

“Indien daarenboven een geldboete wegens kennelijk onontvankelijk verzoek verantwoord kan zijn, wordt, bij dezelfde beslissing, een rechtsdag bepaald op een nabije datum, waarop alleen dit punt zal worden behandeld. De griffier roept de partijen bij gerechtsbrief op om tegen die datum hun opmerkingen schriftelijk mee te delen.

De geldboete bedraagt 125 EUR tot 2 500 EUR. De Koning mag het minimum- en maximumbedrag om de vijf jaar aanpassen aan de kosten van het levensonderhoud. De geldboete wordt geïnd door de Administratie der Registratie en Domeinen met aanwending van alle middelen van recht.”

Het lijkt nog steeds aangewezen die straf opnieuw in te voeren, die overigens wordt opgelegd bij een vordering tot verwijzing van een rechtbank naar een andere die kennelijk onontvankelijk wordt geacht (art. 545, tweede en derde lid, Sv.).

4) Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof betreft: noodzaak voor een aangepaste toegangsweg tot de magistratuur voor de referendarissen bij het Hof van Cassatie

Het Gerechtelijk Wetboek biedt de referendarissen bij het Hof van Cassatie een onvoldoende loopbaanperspectief. Reeds in het voorwoord bij het Jaarverslag 1999-2000 hield de toenmalige Eerste Voorzitter, P. Marchal, een pleidooi voor een wetswijziging die toelaat dat de referendarissen bij het Hof naar de magistratuur kunnen overstappen³.

³ Jaarverslag van het Hof van Cassatie 1999-2000, 16-17.

In het Jaarverslag 2003 werd er in de rubriek “De lege ferenda -Voorstellen van het openbaar ministerie” op gewezen dat het steeds de bedoeling van het Hof is geweest dat de referendarissen bij het Hof zouden kunnen doorstromen naar de magistratuur. Er wordt geargumenteed dat die doorstromingsmogelijkheid niet alleen essentieel is voor de referendarissen, maar ook voor het Hof zelf. Slechts indien het statuut van de referendarissen en hun loopbaanperspectief voldoende aantrekkelijk is, kan het Hof immers bekwame en gemotiveerde juristen blijven aantrekken. Ook voor de magistratuur houdt een dergelijke doorstroming een verrijking in. De referendarissen bij het Hof, die de naaste medewerkers zijn van de hoogste leden van de rechterlijke orde, kunnen op die manier de verworven kennis en vaardigheden ter beschikking stellen van de hoven en rechtbanken⁴.

In 2008 leek het alsof de wetgever op deze suggestie zou ingaan. Een wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen van het Grondwettelijk Hof werd goedgekeurd door de Commissie Justitie van de Senaat en op 5 juni 2008 aangenomen door de plenaire vergadering van de Senaat. Telkens gebeurde dit met eenparigheid van stemmen⁵.

Het wetsvoorstel geeft de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en bij het Hof van Cassatie een loopbaanperspectief door middel van een aangepaste toegangsweg tot de magistratuur. Het voorstel eist een beroepservaring van ten minste twaalf jaar hetzij de uitoefening gedurende twaalf jaar van het ambt van referendaris bij het Hof of het Grondwettelijk Hof hetzij een uitoefening gedurende zeven jaar van dit ambt in combinatie met een vijfjarige uitoefening van een functie die een gedegen kennis vereist van het recht. Indien er aan die voorwaarden wordt voldaan, is er - net zoals voor de advocaten met 20 jaar dienst - een mogelijkheid tot deelname aan het mondeling evaluatie-examen bij de Hoge Raad voor de Justitie.

De tekst werd door de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers besproken en er werd een advies gevraagd aan de afdeling wetgeving van de Raad van State. Het ontwerp werd niet verder behandeld.

Uit een brief van 27 mei 2008 van de voorzitters van het Grondwettelijk Hof, die een antwoord is op een adviesaanvraag van de Commissie voor de Justitie van de Senaat, blijkt dat zij geen enkel bezwaar hebben betreffende het wetsvoorstel. Dit standpunt werd herhaald in de tussenkomst van de heer Marc Bossuyt, voorzitter van het Grondwettelijk Hof, tijdens een hoorzitting georganiseerd

⁴ Jaarverslag van het Hof van Cassatie, 2003- II, 345-346.

⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 187*bis*, 191*bis* en 194*bis* van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie (ingediend door de heer H. Vandenberghe en cs.), *Parl.St.* Senaat, 2007-2008, nr. 4-606/1; Voor het resultaat van de stemming in de commissie: Verslag senator Procureur, *Parl.St.* Senaat, 2007-2008, nr. 4-606/4, 15; Het ontwerp werd goedgekeurd door de 58 aanwezige senatoren in de plenaire zitting: Senaat, plenaire zitting, Donderdag 5 juni 2008, nr. 4-33, p. 60 en 90.

op 21 oktober 2008 door de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers⁶.

Door de ontbinding van de Kamers op 7 mei 2010 verviel het wetsontwerp. Het voorstel werd opnieuw ingediend door de senatoren Dirk Claeys en Rik Torfs.

Het wetsvoorstel werd recent op 4 augustus 2015 opnieuw ingediend door de volksvertegenwoordigers Raf Terwingen, Servais Verherstraeten en Sonja Becq. Het opschrift werd gewijzigd⁷. De inhoud en de motivering van het wetsvoorstel zijn ongewijzigd gebleven.

Hier wordt de wens uitgedrukt dat de wetgever de derde toegangsweg tot de magistratuur open stelt voor de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en bij het Hof van Cassatie. De volgende argumenten tonen aan dat die verbetering van het statuut wenselijk is:

1. De referendarissen bij het Grondwettelijk Hof en het Hof van Cassatie hebben een statuut dat zeer nauw aansluit bij dat van een magistraat. Zo genieten zij voorrang van rechtsmacht (artikel 479 en 483 Sv.) en worden zij bezoldigd overeenkomstig de weddebarema's van de magistraten. Zij worden geselecteerd na een bijzonder veeleisend examen dat vergelijkbaar is met het examen inzake beroepsbekwaamheid, bedoeld in artikel 259*bis*-9, van het Gerechtelijk Wetboek. Deze referendarissen worden daarenboven op proef benoemd voor een periode van drie jaar. Slechts na een stage van drie jaar wordt de benoeming definitief, tenzij het Grondwettelijk Hof c.q. de Koning, op voorstel van de eerste voorzitter of de procureur-generaal, anders beslist (artikel 38 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof en artikel 259*terdecies* Ger.W.).

Het is niet meer dan logisch dat deze referendarissen hun beroepservaring, die werd opgedaan bij de hoogste justitiële rechter of bij het Grondwettelijk Hof, op een soepele wijze kunnen valoriseren als magistraat bij de hoven en rechtbanken.

Uiteraard zijn de referendarissen bij het Hof van Cassatie door hun functie en door hun takenpakket (opstellen van een ontwerp van arrest of het opstellen van een ontwerp van conclusie voor het OM) ten zeerste betrokken bij de werking van de hoven en rechtbanken. Het vorige geldt ook voor de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof.

2. Anders dan de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof (*cf.* artikel 34, § 1 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof) en bij de Raad van State (*cf.* artikel 69 tot 71 Raad van State-wet) beschikken de referendarissen bij het Hof van Cassatie

⁶ De voorzitters van het Grondwettelijk Hof (de heren Bossuyt en Melchior) formuleerden wel een technische opmerking m.b.t. de nieuwe versie van artikel 191*bis*, § 2 Ger.W.: het is verkieslijk dat het advies bedoeld in die wetsbepaling niet zou verleend worden door de twee voorzitters maar door de Nederlandstalige of Franstalige voorzitter, naargelang de referendaris in kwestie, op grond van de taal van zijn diploma, Nederlandstalig of Franstalig is. Het wetsvoorstel dat op 4 augustus 2015 werd ingediend in de Kamer door R. Terwingen en cs. houdt rekening met die opmerking.

⁷ Wetsvoorstel tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek wat het statuut van de referendarissen bij het Hof van Cassatie en van de referendarissen bij het Grondwettelijk Hof betreft, *Parl.St.* Kamer, 2014-2015, nr. 1296/001.

niet over de mogelijkheid om na een aantal jaren beroepservaring door te stromen naar andere ambten binnen het rechtscollege waaraan zij verbonden zijn. Het creëren van een loopbaanperspectief binnen de rechterlijke orde is wenselijk omdat het tevens leidt tot een overdracht van de expertise die de referendarissen hebben opgedaan naar de hoven en rechtbanken. De kennis die de referendaris heeft verworven in het Hof van Cassatie is immers relevant voor de rechtsprekende functie van de hoven en rechtbanken.

3. Het verdient de voorkeur dat er een voldoende rotatie is bij de referendarissen bij het Hof van Cassatie. Het is belangrijk dat het Hof een beroep kan doen op jonge juristen die goed op de hoogte zijn van nieuwe inzichten in het rechtsonderwijs, de rechtspraak en de rechtsleer. Dit draagt immers bij tot een moderne Justitie.

4. Omwille van het gering aantal referendarissen bij het Hof van Cassatie en bij het Grondwettelijk Hof heeft deze aangepaste toegangsweg geen grote impact op de benoemingen in de magistratuur en brengt zij de verwachtingen van anderen niet in het gedrang.

5) Artikel 5, tweede lid, Strafwetboek. Strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen

Artikel 5 van het Strafwetboek, heringevoerd door de wet van 4 mei 1999, regelt de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen.

Het tweede lid van dat artikel bepaalt: *“Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld.”*

De verplichte decumul van de verantwoordelijkheden is dus de regel. In afwijking van dat beginsel geldt evenwel de facultatieve cumul van de verantwoordelijkheden indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd.

Twee wetsvoorstellen⁸, die thans hangende zijn bij de Commissie voor de Justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers, strekken tot opheffing van dat lid, “wat impliceert dat wanneer een rechtspersoon en een natuurlijke persoon eenzelfde misdrijf plegen, ze voortaan beiden in beginsel strafrechtelijk aansprakelijk zijn”⁹.

De auteurs van die voorstellen wijzen erop dat “zowel de Raad van State als het College van procureurs-generaal reeds herhaaldelijk op de noodzaak van deze

⁸ DOC 54 0816 en 54 1031. Die voorstellen beogen in de eerste plaats de opheffing en de wijziging van het vierde lid van artikel 5, dat de strafrechtelijke immunitet van de gemeente en van andere publiekrechtelijke rechtspersonen bepaalt.

⁹ Advies van de Raad van State nr. 57.901/1/V van 22 september 2015, DOC 54 0816/002, p. 4.

wijziging hebben gewezen”¹⁰. Immers, “de decumulregel (...) wordt in de rechtsleer als complex omschreven en is in vergelijking met onze buurlanden vrijwel uniek te noemen”¹¹.

Die opheffing “maakte destijds reeds deel uit van het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen van voormalig minister van Justitie, mevrouw Onkelinx”¹². Destijds meende de Raad van State dat, “doordat het huidige tweede lid van artikel 5 van het Strafwetboek in het voorontwerp wordt opgeheven, het aan de beoordelingsvrijheid van de strafrechter wordt overgelaten om te beslissen of in het onderhavige geval al dan niet sprake is van samenloop van verantwoordelijkheden tussen de natuurlijke persoon en de rechtspersoon. Daardoor biedt het voorontwerp een radicale oplossing voor de moeilijkheden die zijn ontstaan door de toepassing van de huidige regel”¹³.

De deskundigen die door de Commissie voor de Justitie werden gehoord in de loop van het onderzoek van de twee wetsvoorstellen, waaronder de eerste voorzitter van het Hof en de voorzitter van het College van procureurs-generaal, omschreven het tweede lid als nutteloos, complex en contraproductief, omdat het deresponsabiliserend werkte, en hebben zich eenstemmig uitgesproken voor de opheffing van die bron van rechtsonzekerheid, die indruiste tegen de doelstellingen van de wet van 4 mei 1999¹⁴. Er werd gesteld dat, indien die opheffing niet plaatsvond, België opnieuw op niet-overeenstemming zou worden gewezen tijdens het verslag dat het in oktober 2016 zou moeten uitbrengen over de voortgang van de implementatie van de OESO-aanbevelingen¹⁵.

Een arrest van 25 mei 2016¹⁶ verduidelijkt de moeilijkheden waartoe die bepaling aanleiding geeft: het Hof heeft, op de andersluidende conclusie van het openbaar ministerie, beslist dat indien de rechtspersoon vrijgesproken wordt en de natuurlijke persoon tegen zijn eigen veroordeling hoger beroep instelt, de appelrechter kan bevestigen dat de natuurlijke persoon wetens en willens een fout heeft gepleegd maar niettemin mag beslissen dat de definitief vrijgesproken rechtspersoon evenwel degene is die de zwaarste fout heeft gepleegd, zodat uiteindelijk noch de rechtspersoon noch de natuurlijke persoon wordt veroordeeld.

Daarom dient het tweede lid van artikel 5 van het Gerechtelijk Wetboek opgeheven te worden.

¹⁰ DOC 54 1031/001, p. 15 (en p. 4 tot 8 wat betreft de moeilijkheden waartoe die bepaling aanleiding geeft).

¹¹ DOC 54 0816/001, p. 1.

¹² Idem, p. 10, nr. 14, dat verwijst naar *Parl.St. Kamer*, 51 2929, vervallen t.g.v. de ontbinding van de Kamers (memorie van toelichting: zie p. 6 tot 15).

¹³ Advies van de Raad van State nr. 40.319/2, DOC 51 2929/001, p. 43.

¹⁴ DOC 54 0816, hoorzittingen dd. 2 en 9 décembre 2015 (voormiddag).

¹⁵ Betoog van de h. Eric de Formanoir de la Cazerie in zijn hoedanigheid van vertegenwoordiger van het College van procureurs-generaal, DOC 54 0816, hoorzitting dd. 2 december 2015 (voormiddag).

¹⁶ Cass. 25 mei 2016, P.16.0486.F, AC 2016, met andersluidende conclusie in *Pas*. 2016.

6) Art. 314 Strafwetboek – Misdrijf belemmering of storing van de vrijheid van opbod en van inschrijving

Artikel 314 van het Strafwetboek straft met correctionele straffen de personen die, bij toewijzingen van de eigendom, van het vruchtgebruik of van de huur van roerende of onroerende zaken, van een aanneming, van een levering, van een bedrijf of van enige dienst, de vrijheid van opbod of van inschrijving door geweld of bedreiging of door schenkingen of beloften of door gelijk welk ander frauduleus middel belemmeren of storen.

In een arrest van 9 maart 2016¹⁷ heeft het Hof geoordeeld dat, aangezien de mededinging, vereist bij artikel 314 Strafwetboek, moet spelen tussen personen die zich naar aanleiding van een openbare offerte hebben aangemeld, het misdrijf belemmeren of storen van de vrijheid van opbod of van inschrijving enkel betrekking heeft op de gunning van overheidsopdrachten volgens de open of beperkte procedures; het houdt evenwel geen verband met de overheidsopdrachten die bij onderhandelingsprocedure worden afgesloten, ongeacht de mededinging tussen de door de aanbesteder aangezochte kandidaten, de mogelijkheid tot opbod en de maatregelen van openbaarheid die met het afsluiten van de overeenkomst gepaard gaan¹⁸.

Als gevolg van dat arrest rijst de vraag of het niet wenselijk zou zijn het toepassingsgebied van artikel 314 van het Strafwetboek uit te breiden tot de overheidsopdrachten die bij onderhandelingsprocedure worden afgesloten, aangezien een dergelijke procedure ook zou kunnen worden vervalst door een verstandhouding tussen de aanbestedende overheid en bepaalde aannemers of leveranciers van goederen of dienstverrichtingen.

7) Sociaal strafwetboek, huisbezoek dat betrekking heeft op feiten van mensenhandel, zelfs in samenhang met feiten die overtredingen van sociaal strafrecht vormen

In ons wetgevend verslag van 2012-2013 hebben we gewezen op een arrest van 24 april 2013¹⁹, waarin het Hof geoordeeld heeft dat wanneer voor de vaststelling van het misdrijf mensenhandel de toegang tot een bewoonde ruimte zonder toestemming van de bewoner is vereist, het aan de onderzoeksrechter toekomt om daarvoor een bevel tot huiszoeking uit te vaardigen.

Het Hof heeft hieruit afgeleid dat wanneer een gemeenrechtelijk misdrijf zoals mensenhandel is gepleegd samen met een overtreding van de sociale wetgeving of van een willekeurige andere bijzondere wet die ook in de tussenkomst van de politierechter voorziet, de machtigingsbevoegdheid van die magistraat niet wordt

¹⁷ Cass., 9 maart 2016, P.16.0103.F, www.justitie.belgium.be.

¹⁸ Zie F. Kutry, « Le délit d'entrave ou de trouble à la liberté des enchères et des soumissions », in *Les infractions*, vol. 5, Larcier 2013, p. 513-517.

¹⁹ Cass. 24 april 2013, P.12.1919.F, AC 2013, nr. 254, met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch in *Pas*. 2013.

uitgebreid tot de gemeenrechtelijke misdrijven die samenhangen met de voormelde misdrijven of die daarvan onplitsbaar zijn.

Het Hof heeft zijn rechtspraak bevestigd in een arrest van 23 september 2015²⁰, door te oordelen dat, aangezien een huisbezoek strekt tot vaststelling van gemeenrechtelijke en sociaalrechtelijke misdrijven, een bevel tot huiszoeking van de onderzoeksrechter nodig is voor de vaststelling van de misdrijven die zowel tot de eerste als tot de tweede categorie behoren. Het Hof heeft evenwel de toepassing van artikel 32 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering op de onregelmatigheden betreffende de aanwijzing van een onderzoeksrechter aanvaard.

In zijn verslag wetsevaluatie 2013-2014²¹ heeft het College van procureurs-generaal geschreven dat, om de moeilijkheid te verhelpen die hierin bestaat dat de sociale inspecteurs die beschikken over aanwijzingen van inbreuken op het sociaal strafrecht en, in samenhang hiermee, mensenhandel met het oog op economische exploitatie, voor een huisbezoek in de bewoonde ruimten steeds zouden moeten verzoeken om de aflevering van een huiszoekingsbevel veeleer dan de machtiging tot een huisbezoek, artikel 24 van het Sociaal Strafwetboek zou kunnen worden aangevuld met de volgende paragraaf:

“In afwijking van artikel 81, tweede lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen is de machtiging tot een huisbezoek van toepassing op feiten waarvoor de sociale inspecteurs beschikken over constitutieve aanwijzingen van de inbreuk op artikel 433quinquies § 1, 3° van het Strafwetboek in samenhang met de in dit wetboek bepaalde inbreuken”.

Wij menen dat voorstel nog steeds te moeten steunen.

8) Verwijzing van een rechtbank naar een andere in strafzaken – Verplichte tussenkomst van een advocaat (art. 542, tweede lid, Wetboek van Strafvordering)

Het Gerechtelijk Wetboek bepaalt met betrekking tot de procedures van onttrekking van de zaak aan de rechter en van wraking dat die procedures de verplichte tussenkomst van een advocaat vereisen (resp. de art. 653 en 835 Ger.W.).

In strafzaken stelt het Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de procedures van verwijzing van de zaak van de ene rechtbank naar een andere (art. 542 e.v.) die eis niet.

Nu de nieuwe cassatieprocedure als regel de tussenkomst van een advocaat verplicht, is het onlogisch dat enkel de strafrechtspleging inzake verwijzing aan die vereiste zou ontsnappen.

²⁰ Cass. 23 september 2015, P.14.0238.F, www.justitie.belgium.be.

²¹ College van de procureurs-generaal, Verslag wetsevaluatie 2013-2014, p. 129.

In het 2de lid van art. 542 Wetboek van Strafvordering zou kunnen toegevoegd worden “door een advocaat ondertekend” tussen het woord “partijen” en “doch”.

9) Artikel 25 van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten – Berekening van de datum waarop de veroordeelde tot voorwaardelijke invrijheidstelling kan worden toegelaten

Artikel 25, § 2 van de wet van 17 mei 2006 bepaalt:

“De voorwaardelijke invrijheidstelling wordt toegekend aan elke veroordeelde tot één of meer vrijheidsstraffen waarvan het uitvoerbaar gedeelte meer dan drie jaar bedraagt voor zover de veroordeelde:

a) hetzij één derde van deze straffen heeft ondergaan;

b) hetzij, indien in het vonnis of in het arrest van veroordeling is vastgesteld dat de veroordeelde zich in staat van herhaling bevond, twee derden van die straffen heeft ondergaan, zonder dat de duur van de reeds ondergane straffen meer dan veertien jaar bedraagt;

(...)”.

In een arrest van 24 augustus 2016²² heeft het Hof, betreffende andere vrijheidsstraffen dan de levenslange opsluiting, beslist dat de datum waarop de veroordeelde, die zowel straffen zonder herhaling als straffen in staat van herhaling ondergaat, voor een maatregel van voorwaardelijke invrijheidstelling of van elektronisch toezicht in aanmerking komt, moet worden bepaald door een derde van de straffen zonder herhaling op te tellen bij twee derde van de straffen in staat van herhaling, zonder dat de aldus verkregen totale duur meer dan veertien jaar mag bedragen.

Zonder de paradoxale gevolgen te verdoezelen die een letterlijke lezing van die bepaling kan teweegbrengen²³, had het openbaar ministerie in zijn schriftelijke conclusie beklemtoond dat een dergelijke lezing erop wijst dat die maximumduur van veertien jaar, die enkel in punt b) ter sprake komt, enkel van toepassing is op de beslissing (of beslissingen) die vaststellen dat de veroordeelde zich in staat van herhaling bevond.

De vraag is van cruciaal belang voor de tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen.

Zelfs al heeft het Hof beslist hoe die bepaling gelezen dient te worden, lijkt het derhalve aangewezen dat de wetgever deze wijzigt teneinde de blijvende dubbelzinnigheid in de tekst te verwijderen.

²² Cass. 24 augustus 2016, P.16.0903.F, AC 2016.

²³ Cfr. M.-A. Beernaert en D. Vandermeersch, *Le tribunal de l'application des peines et le statut externe des condamnés à des peines privatives de liberté de plus de trois ans*, Kluwer, 2008, p. 76-77, nr. 169 en D. Vandermeersch, “Le calcul de la peine dans l'exécution des peines privatives de liberté: plaider pour une simplification, une transparence et une plus grande cohérence”, in *Amicus curiae - Liber amicorum Marc De Swaef*, Intersentia, 2013, p. 479 e.v., inz. p. 490.

Bovendien heeft het Grondwettelijk Hof in zijn arrest 185/2014 van 18 december 2014 voor recht gezegd:

“– Artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek, in samenhang gelezen met artikel 25 van hetzelfde Wetboek, met artikel 2 van de wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden en met artikel 25, § 2, b), van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doch enkel in zoverre het tot gevolg heeft de persoon die voor een poging tot moord is veroordeeld door de correctionele rechtbank wegens een gecorrectionaliseerde misdaad die is gepleegd minder dan vijf jaar nadat hij een gevangenisstraf van minstens één jaar heeft ondergaan of nadat die straf is verjaard, langer uit te sluiten van de mogelijkheid van een voorwaardelijke invrijheidstelling dan de persoon die door het hof van assisen tot een criminele straf is veroordeeld wegens dezelfde misdaad die in diezelfde omstandigheid is gepleegd.

– De gevolgen van die wetsbepaling worden gehandhaafd tot de inwerkingtreding van een wet die aan die discriminatie een einde maakt en uiterlijk tot 31 juli 2015”.

In een arrest van 19 oktober 2016²⁴ heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek, bij gebrek aan een wetswijziging sinds 31 juli 2015, binnen de voormelde grenzen strijdig moet worden geacht met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet en dat bijgevolg de wettelijke staat van herhaling, zoals deze door het hof van beroep is vastgesteld, niet in aanmerking kan worden genomen bij de berekening van de duur van de hechtenis die de eiser moet ondergaan alvorens de voorwaardelijke invrijheidstelling te kunnen genieten, zoals dat thans is bepaald in artikel 25, § 2, b), van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden.

In zijn conclusie had het openbaar ministerie uiteengezet dat, aangezien de wet geen herhaling van misdaad op wanbedrijf bepaalt, de beschuldigde die door het hof van assisen is veroordeeld voor een misdaad die hij heeft gepleegd binnen een termijn van vijf jaar na een veroordeling tot een correctionele straf van minstens één jaar, niet wordt beschouwd als een beschuldigde in staat van herhaling ten aanzien van de wetgeving inzake voorwaardelijke invrijheidstelling en dat hij zich bijgevolg in een gunstigere toestand bevindt dan indien hij door de correctionele rechtbank was veroordeeld voor dezelfde (gecorrectionaliseerde) misdaad, aangezien die rechtbank de staat van herhaling zou hebben vastgesteld met toepassing van artikel 56, tweede lid, van het Strafwetboek.

Aangezien thans elke misdaad sinds de inwerkingtreding van de wet van 5 februari 2016 correctionaliseerbaar is, betreft het hier een bijzonder prangende vraag waarvoor de wetgever een oplossing moet vinden.

²⁴ Cass. 19 oktober 2016, P.16.0837.F, www.justitie.belgium.be.

10) Verplichte tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie in fiscale zaken

Aangenomen wordt dat in fiscale zaken voor het cassatieberoep de gemeenrechtelijke procedure bepaald bij de artikelen 1073 en volgende Gerechtelijk Wetboek van toepassing is, behoudens de bij de diverse fiscale wetten bepaalde uitzonderingen. Deze uitzonderingen betreffen de mogelijkheid het verzoekschrift te laten ondertekenen door een advocaat die geen advocaat bij het Hof is.

In tegenstelling tot in strafzaken beschikt het Hof in fiscale zaken niet over de mogelijkheid ambtshalve middelen op te werpen zodat de wijze waarop de voorziening in cassatie is opgesteld noodzakelijk richtinggevend is voor het resultaat van de procedure.

Uit de statistische gegevens blijkt dat zowel de belastingplichtige als de administratie meer resultaat boeken wanneer beroep werd gedaan op een advocaat bij het Hof.

Daarom stellen we voor om ook in fiscale zaken de tussenkomst van een advocaat bij het Hof verplicht te maken voor beide partijen.

Indien men wenst dat de tussenkomst van een advocaat bij het Hof verplicht wordt, dan brengt dit de volgende wijzigingen mee:

Wetboek van Inkomstenbelastingen 1992: opheffing van artikel 378 dat bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

BTW-Wetboek: opheffing van artikel 93 dat een gelijkkluidende bepaling inhoudt aan deze van artikel 378 WIB92.

Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten (KB nr. 64 van 30 november 1939 houdende Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten) in de federale versie: opheffing van artikel 225ter, zoals gewijzigd bij artikel 382 van de programmawet van 27 december 2004, dat eveneens bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

Wetboek Successierechten (KB nr. 308 van 31 maart 1936) in de federale versie: opheffing van artikel 142/4, zoals ingevoegd bij artikel 75 van de wet van 15 maart 1999, dat bepaalt dat het verzoekschrift houdende voorziening in cassatie en het antwoord op de voorziening door een advocaat mogen worden ondertekend en neergelegd.

Wet van 24 december 1996 betreffende de vestiging en de invordering van de provincie-en gemeentebelastingen: opheffing van artikel 11 dat verwijst naar de regels die van toepassing zijn inzake Rijksinkomstenbelastingen.

Wetboek van de met de inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen (KB van 23 november 1965 houdende codificatie van de wettelijke bepalingen betreffende de met inkomstenbelastingen gelijkgestelde belastingen) in de federale versie: opheffing van artikel 2 dat verwijst naar de artikelen 366 tot 379 WIB92.

Wetboek diverse rechten en taksen (KB van 2 maart 1927): opheffing van artikel 210*bis* dat een gelijkkluidende bepaling inhoudt aan deze van artikel 378 WIB92, artikel 93 Btw-wetboek, artikel 225*ter* Wetboek van registratie-, hypotheek- en griffierechten en artikel 142/4 Wetboek Successierechten.

AWDA (KB van 18 juli 1977 houdende coördinatie van de algemene bepalingen inzake douanen en accijzen). Artikel 280 bepaalt: “*Alle louter civiele zaken, welke niet gepaard gaan met een vordering tot gevangenisstraf, geldboete of verbeurdverklaring worden berecht volgens de regels door het Gerechtelijk Wetboek voorgeschreven inzake bevoegdheid en rechtspleging.*” Artikel 284 bepaalt: “*In de gevallen waarin, volgens de bestaande wetten, voorziening in cassatie kan plaats hebben, zal, dienovereenkomstig ook van dit middel in zaken betreffende douane en accijnzen, gebruik kunnen worden gemaakt.*” Er bestaat inzake douane en accijnzen geen bepaling vergelijkbaar met artikel 378 WIB92, artikel 93 Btw-wetboek, artikel 225*ter* W. Reg., artikel 142/4 W. Succ., en artikel 210*bis* W. Diverse Taksen.

Hieruit volgt dat de artikelen 478 en 1080 Gerechtelijk Wetboek, die aan de advocaten bij het Hof een monopolie geven, van toepassing zijn.

Conclusie: in civiele douane- en accijnszaken is de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie verplicht en behoeven de bepalingen van de AWDA geen wijziging.

11) De *pro fisco* verklaring – De wet van 28 april 2015 tot wijziging van het Wetboek van registratie- hypotheek- en griffierechten teneinde de griffierechten te hervormen

In het kader van de voormelde regelgeving zou het aangewezen zijn om voor de vorderingen die het voorwerp uitmaken van een vrijstelling van rolrechten de *pro fisco* verklaring niet te vereisen, zoals dit reeds het geval is voor de vorderingen bij de arbeidsrechtbank en de fiscale geschillen waarvan de vordering niet hoger is dan 250.000 EUR.

Het voorschrijven van een dergelijke verklaring voor vorderingen die vrijgesteld zijn van het rolrecht heeft een administratieve verzwarende tot gevolg en dit zowel voor wat betreft de partijen die het geding voeren als ook de griffiediensten, zonder dat dit een meerwaarde oplevert. Het heeft enkel een nodeloze vertraging van de procedures tot gevolg in de zaken waar de partij nalaat om zulk een verklaring te voegen terwijl de wettelijke termijnen niet kunnen worden gerespecteerd.

Dat een wetswijziging zich opdringt, blijkt des te meer uit de “noodprocedure” die de waarnemend procureur-generaal recent heeft uitgewerkt waarbij hijzelf op grond van artikel 138*bis*, § 1, van het Gerechtelijk Wetboek ambtshalve de *pro fisco* verklaring opstelt en ondertekent in de gevallen waarin de eiser aanspraak kan maken op vrijstelling van het rolrecht doch nalaat deze verklaring zelf over te leggen.

In het Wetboek Registratierechten dient, ten dien einde, enkel artikel 269/1 te worden aangepast. Het derde lid van deze bepaling dient te worden opgeheven.

Het achtste lid dient als volgt gewijzigd te worden:

“Er wordt geen pro-fisco verklaring toegevoegd voor zaken voor de arbeids-rechten en voor fiscale geschillen waarvan de waarde niet hoger is dan 250.000 euro”.

Een negende lid wordt toegevoegd:

“Indien de vordering is vrijgesteld van het rolrecht, wordt er geen pro-fisco verklaring toegevoegd”.

12) Artikel 23, § 4, eerste lid, Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt

Artikel 23, § 4, eerste lid, van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt bepaalt:

“De federale politie en, in de door de artikelen 61 en 62 van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politie gestructureerd op twee niveaus, bepaalde omstandigheden, de lokale politie zorgen voor de handhaving van de orde in de hoven en rechtbanken en voor de bewaking van de gevangenen ter gelegenheid van hun verschijning voor de gerechtelijke overheden.”

Artikel 2 van de Wet van 25 februari 2003 houdende de inrichting van de functie van veiligheidsbeambte met het oog op de uitvoering van taken die betrekking hebben op de politie van hoven en rechtbanken en de overbrenging van gevangenen bepaalt:

“Onverminderd de bevoegdheden van de lokale en de federale politiediensten, worden de in artikel 3 opgesomde taken van politie van hoven en rechtbanken en van overbrenging van gedetineerden onder het gezag van de Minister van Justitie uitgeoefend door ambtenaren die door de Koning worden aangewezen, genaamd veiligheidsbeambten, die geen deel uitmaken van een politiedienst.”

Op grond van deze bepalingen zijn de federale en lokale politie nog steeds verantwoordelijk voor de handhaving van de orde in de hoven en rechtbanken en voor de bewaking van de gevangenen ter gelegenheid van hun verschijning voor de gerechtelijke overheden, maar zijn deze taken in belangrijke mate toevertrouwd aan de leden van het Veiligheidskorps van de Federale Overheidsdienst Justitie.

De correcte uitvoering van deze opdracht is essentieel voor de goede werking van de hoven en rechtbanken, aangezien op die manier de veiligheid in de gerechtsgebouwen wordt gegarandeerd. Deze veiligheid is een noodzakelijke voorwaarde voor een correct verloop van de openbare rechtszittingen. Wanneer door (een deel van) de leden van het Veiligheidskorps het werk wordt neergelegd en er geen of onvoldoende politie aanwezig is in het gerechtsgebouw om de veiligheid te garanderen, kunnen de openbare rechtszittingen niet meer plaatsvinden en wordt het de hoven en rechtbanken onmogelijk gemaakt om hun grondwettelijke opdracht verder uit te voeren.

De dwingende richtlijn MFO-1 van de minister van Justitie van 13 december 2001 betreffende het verzekeren van de openbare orde in hoven en rechtbanken,

de overbrenging van gevangenen en het handhaven van de orde en veiligheid in gevangnissen in geval van oproer of onlusten, duidt, naast de minister van Justitie en de bestuurlijke overheden, de eerste voorzitters en voorzitters van de hoven en rechtbanken aan als verantwoordelijke overheid voor de handhaving van de orde tijdens de zittingen en voor de veiligheid in de gerechtsgebouwen. Geconfronteerd met een dergelijke situatie van werkonderbreking door (een deel van) de leden van het Veiligheidskorps beschikt de eerste voorzitter of voorzitter van het rechtscollege in kwestie echter over geen enkel middel om de veiligheid in het gerechtsgebouw en bijgevolg de openbaarheid van de rechtszitting te verzekeren. De politiebevoegdheden op dit vlak vallen immers onder de bestuurlijke politie, waarvoor vandaag geen enkele magistraat over een vorderingsrecht beschikt ten aanzien van de politiediensten.

Het verdient dan ook aanbeveling om, naar analogie met wat in artikel 23, § 5, Wet Politieambt is bepaald voor het geval het gevangenispersoneel het werk neerlegt, aan de eerste voorzitters of voorzitters van de hoven of rechtbanken de bevoegdheid toe te kennen om de politie te vorderen voor de handhaving van de orde in de hoven en rechtbanken en voor de bewaking van de gevangenen ter gelegenheid van hun verschijning voor de gerechtelijke overheden wanneer de middelen en het personeel van het Veiligheidskorps ontoereikend blijken. In het licht van de analogie tussen beide bepalingen kan ook de opdracht van de politiediensten worden heromschreven door niet enkel te wijzen op de handhaving van de orde in de hoven en rechtbanken, maar ook op de handhaving van de veiligheid. Deze opdrachtschrijving doet meer recht aan de taken die de politiediensten op zich nemen.

Daarnaast dient in deze bepaling, vanuit de reeds aangehaalde noodzaak de openbaarheid van de rechtszittingen te kunnen garanderen, een regeling te worden opgenomen voor de situatie waarin de politiediensten de mening zijn toegedaan dat (een deel van) het publiek de toegang tot het gerechtsgebouw dient te worden ontzegd in het kader van de handhaving van de orde en veiligheid in het gebouw. Dergelijke ingreep heeft immers zeer verregaande gevolgen. Zowel de Grondwet (artikelen 148 en 149) als internationale verdragen (artikel 6.1 EVRM, artikel 14.1 IVBPR en artikel 47, tweede lid, Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie) vereisen dat de rechtszitting en/of de uitspraak openbaar zijn. De weerslag van dergelijke beslissing op de werking van de hoven en rechtbanken is dus enorm. Het komt dan ook nuttig en zelfs noodzakelijk voor om de korpschef van het hof of de rechtbank in kwestie bij deze beslissing te betrekken, gelet op de reeds aangehaalde verantwoordelijkheid van deze magistraat inzake de veiligheid van het gebouw, alsook zijn verantwoordelijkheid om het rechtscollege zijn kerntaak te laten uitoefenen, nl. het kennis nemen van en uitspraak doen over de gedingen die bij het rechtscollege aanhangig zijn. Dit zou kunnen worden verwezenlijkt door een eensluidend advies van hem of zijn afgevaardigde te vereisen.

Uiteraard dient deze maatregel te worden beperkt tot gevallen waarin het publiek (of een deel ervan) op algemene wijze de toegang tot het gebouw wordt ontzegd. Het op bijzondere wijze ontzeggen van de toegang tot het gerechtsgebouw, d.i. wanneer

de politiedienst het in het licht van handhaving van de orde en veiligheid nodig acht een specifiek persoon op grond van elementen die eigen zijn aan deze persoon (bv. de voorwerpen die hij in het gebouw wil binnenbrengen, de weigering of onmogelijkheid zichzelf te identificeren, zijn gedrag in het gebouw...) de toegang tot het gerechtsgebouw te ontzeggen, vereist geen dergelijk eensluidend advies.

Artikel 23, § 4, eerste lid, van de Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt zou met het oog op deze beide maatregelen eventueel als volgt kunnen worden aangevuld:

“De federale politie en, in de door de artikelen 61 en 62 van de wet van 7 december 1998 tot organisatie van een geïntegreerde politie gestructureerd op twee niveaus, bepaalde omstandigheden, de lokale politie zorgen voor de handhaving van de orde en veiligheid in de hoven en rechtbanken en voor de bewaking van de gevangenen ter gelegenheid van hun verschijning voor de gerechtelijke overheden. Zij kunnen hiertoe worden gevorderd door de eerste voorzitter of de voorzitter van een hof of rechtbank of door zijn afgevaardigde wanneer de middelen en het personeel van het Veiligheidskorps van de Federale Overheidsdienst Justitie ontoereikend blijken. Bij de uitvoering van deze opdracht kunnen de politieambtenaren alleen na eensluidend advies van de eerste voorzitter of de voorzitter van het hof of de rechtbank of zijn afgevaardigde de toegang tot het gerechtsgebouw op algemene wijze ontzeggen aan het publiek of een deel van het publiek.”

II. Vroegere voorstellen waaraan in 2016 gevolg is gegeven in de wetgeving

1) Artikel 373 Strafwetboek – Strafbaarstelling van voyeurisme

In het wetgevend verslag van 2014²⁵ werd de vraag gesteld of *de lege ferenda*, voyeurisme, dat erin bestaat het liefdesspel van naakte personen of partners buiten hun medeweten en zonder hun toestemming te filmen of te bespieden, niet specifiek strafbaar moest worden gesteld, aangezien dergelijke feiten, volgens een arrest van het Hof van Cassatie van 27 november 2013²⁶, niet onder de telastlegging aanranding van de eerbaarheid vallen.

Die vraag werd beantwoord door de wet van 1 februari 2016 tot wijziging van diverse bepalingen wat de aanranding van de eerbaarheid en het voyeurisme betreft²⁷.

2) Artikel 420 Wetboek van Strafvordering – Onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissingen genomen met toepassing van de artikelen 135, 235bis en 235ter van het Wetboek van Strafvordering

De wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken heeft de mogelijkheid behouden om onmiddellijk

²⁵ *Parl.St.* Kamer en Senaat, 17 oktober 2014, nr. 0435/001 en 6-39/1, p. 29.

²⁶ Cass. 27 november 2013, P.13.0714.F, AC 2013, nr. 635; Cass. 31 maart 2015, P.14.0293.N, AC 2015, nr. 232.

²⁷ BS, 19 februari 2016.

cassatieberoep in te stellen tegen de beslissingen genomen met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* van het Wetboek van Strafvordering.

In de voorgaande wetgevende verslagen van 2014 en 2015 hebben wij niettemin erop aangedrongen dat de arresten of vonnissen die gewezen zijn met toepassing van voornoemde artikelen verwijderd zouden worden uit de lijst van de uitzonderingen waarvoor onmiddellijk cassatieberoep mogelijk is.

De artikelen 99, 100 en 115 van de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri II-wet)²⁸ wijzigen artikel 420 van het Wetboek van Strafvordering, in zoverre zij de mogelijkheid afschaffen om onmiddellijk cassatieberoep in te stellen tegen de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling genomen met toepassing van de artikelen 135 (beslissingen betreffende de regeling van de rechtspleging), 235*bis* en 235*ter* van het Wetboek van Strafvordering (beslissingen betreffende de controle op de toepassing van de bijzondere opsporingsmethoden).

3) Artikel 442*bis*, Wetboek van Strafvordering

In de verslagen 2012-2013²⁹ en 2013-2014³⁰ werd de wetgever gewezen op de vraag van de weerslag van de minnelijke schikking van de zaak, in geval van verhaal bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens of een unilaterale verklaring van de regering met het verzoek de zaak te schrappen in ruil voor de erkenning van de schending van het Verdrag en de betaling van een billijke vergoeding, op de mogelijkheid om de heropening van de rechtspleging te vragen.

De gedane voorstellen werden opgenomen in artikel 116 van de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri II-wet)³¹.

4) Artikelen 542 en volgende Wetboek van Strafvordering – Verwijzing van een rechtbank naar een andere in strafzaken

In een voorgaand wetgevend verslag werd voorgesteld om twee nadelen van de huidige procedure tot verwijzing van een rechtbank naar een andere te verhelpen door een wijziging van de artikelen 545 en 548 van het Wetboek van Strafvordering³².

Met die voorstellen werd rekening gehouden in de artikelen 117 en 118 van de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri II-wet)³³.

²⁸ BS, 19 februari 2016.

²⁹ Parl.St. Kamer en Senaat, 4 oktober 2013, nr. 1414/011 en 5-1453/7, p. 13.

³⁰ Parl.St. Kamer en Senaat, 17 oktober 2014, nrs. 0435/001 en 6-39/1, p. 29 en 30.

³¹ BS, 19 februari 2016.

³² Parl.St. Kamer en Senaat, 17 oktober 2014, nrs. 0435/001 en 6-39/1, p. 23 en 28.

³³ BS, 19 februari 2016.

5) Artikel 26, Wet betreffende de voorlopige hechtenis – Beschikking tot gevangenneming zonder onmiddellijke tenuitvoerlegging

In zijn arrest van 6 mei 2015³⁴ heeft het Hof van Cassatie, op de eensluidende conclusie van het openbaar ministerie, beslist dat wanneer de raadkamer geen bevel geeft tot de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de beschikking tot gevangenneming, die de plaats inneemt van de voorlopige hechtenis, de inverdenking-gestelde in vrijheid wordt gesteld.

De beschikking tot gevangenneming waarvan de onmiddellijke tenuitvoerlegging is bevolen door de raadkamer, is een nieuwe en onderscheiden titel van hechtenis, die de plaats inneemt van het bevel tot aanhouding en van de daaropvolgende beslissingen die de voorlopige hechtenis hebben gehandhaafd.

R. Declercq, die met name verwijst naar de parlementaire voorbereiding van de wet, stelt dat, wanneer de raadkamer geen beschikking tot gevangenneming uitvaardigt met toepassing van artikel 133 van het Wetboek van Strafvordering of wanneer zij de onmiddellijke tenuitvoerlegging ervan niet beveelt, de eventuele voorlopige hechtenis noodzakelijkerwijs eindigt, aangezien voornoemde bepaling het latere optreden van de kamer van inbeschuldigingstelling impliceert, zodat er geen ruimte meer bestaat voor hoger beroep. Dat is het standpunt dat het Hof in zijn arrest van 6 mei 2015 heeft ingenomen.

In zijn schriftelijke conclusie had het openbaar ministerie erop gewezen dat, aangezien een hoger beroep van de procureur des Konings met schorsende werking tegen de weigering van de raadkamer om een beschikking tot gevangenneming uit te vaardigen of de onmiddellijke tenuitvoerlegging ervan te bevelen geen wettelijke grondslag vond in de wet van 20 juli 1990, die leemte tot een paradoxale situatie leidde, daar de procureur des Konings over een recht tot hoger beroep met schorsende werking beschikt wanneer hij hoger beroep instelt tegen de invrijheidstelling van de inverdenking-gestelde bij verwijzing naar de correctionele rechtbank, terwijl hij dat recht niet heeft wanneer de raadkamer de rechtspleging aan de procureur-generaal overdraagt teneinde voor de kamer van inbeschuldigingstelling de verwijzing van de zaak naar assisen te vorderen, zonder een beschikking tot gevangenneming uit te vaardigen of de onmiddellijke tenuitvoerlegging ervan te bevelen.

Artikel 132 van de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (zogenaamde Potpourri-wet II)³⁵ heeft die leemte ingevuld.

³⁴ Cass. 6 mei 2015, P.15.0608.F, AC 2016.

³⁵ BS, 19 februari 2016.

Studies

crédit: bryaprophotography

De rechtspraak van het Hof van Cassatie naar aanleiding van de hervormingen van de cassatieprocedure in strafzaken

Inleiding

Sinds 1 februari 2015 hebben de regels die van toepassing zijn op de cassatieprocedure in strafzaken, belangrijke wijzigingen ondergaan met een aanzienlijke weerslag op de geschillen die aan het Hof worden voorgelegd en ook op de wijze waarop de zaken worden behandeld.

Vooreerst heeft de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken¹ belangrijke wijzigingen aangebracht ter zake. De voornaamste wijzigingen hebben betrekking op de volgende punten:

- de termijnen om cassatieberoep in te stellen;
- de verplichte tussenkomst van een advocaat om de verklaring van cassatieberoep te doen en te ondertekenen;
- de gecertificeerde opleiding van de advocaat;
- de verplichting om het cassatieberoep te betekenen;
- de vormen en termijnen voor de neerlegging van de memorie;
- de vormen en termijnen voor de neerlegging van de memorie van antwoord;
- de procedure van niet-toelaatbaarheid.

Vervolgens heeft de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie (Potpourri II-wet)² een aanzienlijke beperking ingevoerd van de mogelijkheden tot onmiddellijk cassatieberoep tegen de beslissingen die gewezen werden tijdens de voorbereidende fase van het strafproces en die geen eindbeslissingen zijn in de zin van artikel 420, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering³ en tegen de beslissingen die gewezen werden inzake voorlopige hechtenis.

Deze bijdrage heeft tot doel de nieuwe regels te illustreren aan de hand van de rechtspraak die daaruit voortgevloeid is sinds hun inwerkingtreding.

A. De toepassing van de nieuwe bepalingen in de tijd

De wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 27 februari 2014 maar artikel 50, eerste lid, van die wet stelt haar inwerkingtreding

---

¹ *BS*, 27 februari 2014.

² *BS*, 19 februari 2016.

³ En niet in de zin van artikel 19, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek.

vast op de eerste dag van de twaalfde maand die volgt op de maand van haar bekendmaking in het Belgisch Staatsblad. Dat wil zeggen op 1 februari 2015. Artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, dat bedoeld wordt in de artikelen 27, 28 en 31 van de wet van 14 februari 2014 en dat betrekking heeft op de vereiste van een gecertificeerde opleiding van de advocaten in de cassatieprocedure, is evenwel pas één jaar later in werking getreden, met name op 1 februari 2016 (artikel 50, tweede lid, van de wet van 14 februari 2014).

De bepalingen van de wet van 5 februari 2016 die betrekking hebben op het cassatieberoep, zijn in werking getreden op 29 februari 2016.

Het Hof heeft geoordeeld dat, aangezien het een bevoegdheidswet betreft, de nieuwe bepalingen die de procedureregels wijzigen die van toepassing zijn op het cassatieberoep, van toepassing zijn op alle cassatieberoepen die ingesteld worden na de inwerkingtreding van de wet. De toepassing van de wet van 14 februari 2014 in de tijd wordt dus bepaald door de datum van het cassatieberoep en niet door de datum van de bestreden beslissing⁴. In die zaak werd het bestreden arrest gewezen op 29 januari 2015, dus vóór de inwerkingtreding van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken op 1 februari 2015, terwijl het cassatieberoep werd ingesteld op 9 februari 2015, dus na die inwerkingtreding.

Aangezien de rechtspleging in cassatie een aanvang neemt op het ogenblik van de verklaring van cassatieberoep, is het de datum van die verklaring die het toepassingsgebied bepaalt van de nieuwe bepalingen van het Wetboek van Strafvordering die voortvloeien uit de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, in werking getreden op 1 februari 2015, en niet de datum van de bestreden beslissing⁵. In een andere zaak heeft het Hof geoordeeld dat de memorie die werd neergelegd op de griffie van het Hof op 6 februari 2015, in een zaak die op 25 november 2014 op de algemene rol werd geschreven, niet ontvankelijk was aangezien zij werd ontvangen buiten de termijn die vastgelegd is in het te dezen toepasselijke artikel 420bis, tweede lid, Wetboek van Strafvordering⁶. Zo ook is de termijn van vijf dagen⁷ – in plaats van vijftien – om de memorie ter griffie neer te leggen van toepassing op het cassatieberoep dat ingesteld werd tegen een beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank na de inwerkingtreding van de wijzigingsbepaling op 29 februari 2016⁸.

⁴ Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0224.N, AC 2015, nr. 366.

⁵ Cass. 3 juni 2015, AR P.15.0262.F, AC 2015, nr. 369, *Rev. dr. pén. Crim.* 2015, 993. Zie in dezelfde zin Cass. 30 september 2015, AR P.15.1040.F, AC 2015, zie datum.

⁶ Cass. 22 maart 2016, AR P.14.1785.N, niet uitgegeven.

⁷ Artikel 97, § 1, tweede lid, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, zoals gewijzigd bij artikel 192 van de wet van 5 februari 2016.

⁸ Cass. 30 maart 2016, AR P.16.0322.N, niet uitgegeven: het cassatieberoep werd ingesteld op 2 maart 2016 en de memorie werd op de griffie neergelegd op 8 maart 2016; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0919.F, niet uitgegeven.

Volgens dezelfde gedachtegang werd de nieuwe procedure van niet-toelaatbaarheid toegepast op de cassatieberoepen die werden ingesteld na 31 januari 2015, ook al waren zij gericht tegen een beslissing die vóór die datum werd gewezen⁹.

Wat betreft de opleidingsvereiste voor de advocaat die de verklaring van cassatieberoep ondertekent, heeft het Hof (cf. infra) geoordeeld dat die voorwaarde van toepassing was op het cassatieberoep dat ingesteld werd na 1 februari 2016, datum van de inwerkingtreding van artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, ook al werd de bestreden beslissing vóór die datum gewezen¹⁰.

Zo ook heeft het Hof geoordeeld dat die voorwaarde van toepassing was op de memorie die neergelegd werd na 1 februari 2016, ook al werd het cassatieberoep te dezen vóór die datum ingesteld¹¹.

Wanneer de nieuwe wet een beroepsmogelijkheid instelt of schrapt, is het daarentegen de datum van de bestreden beslissing (en niet die van het cassatieberoep) die de toepasselijke wet bepaalt¹². Zo zijn de bepalingen van de wet van 5 februari 2016 die de mogelijkheid tot onmiddellijk cassatieberoep tegen bepaalde voorbereidende beslissingen en beslissingen van onderzoek schrappen, slechts van toepassing op de beslissingen die na de inwerkingtreding van de wet zijn gewezen¹³.

Inzake voorlopige hechtenis lijkt het¹⁴ daarentegen de datum van het cassatieberoep en niet die van de bestreden beslissing te zijn die bepaalt of de beperking van de mogelijkheden tot onmiddellijk cassatieberoep van toepassing is¹⁵. Maar dat neemt niet weg – en dat is wat van belang is – dat die beperking van toepassing is

⁹ Cass. 30 april 2015 (beschikking), AR P.15.0221.N.

¹⁰ Cass. 2 maart 2016, AR P.16.0201.F, niet uitgegeven; Cass. 6 september 2016, AR P.16.0052.N, AC 2016, zie datum.

¹¹ Cass. 22 maart 2016, AR P.16.0020.N, AC 2016, zie datum; Cass. 11 mei 2016, AR P.16.0173.F, AC 2016, zie datum; Cass. 27 april 2016, AR P.16.0111.F, niet uitgegeven (impliciete oplossing).

¹² Cass. 31 oktober 2007, AR P.07.1401.F, AC 2007, nr. 523.

¹³ Cass. 14 juni 2016, AR P.16.0359.N, niet uitgegeven (impliciete oplossing): in dit geval werd het cassatieberoep ingesteld op 1 maart 2016 tegen een arrest van 18 februari 2016. Het Hof merkt op dat het bestreden arrest noch een eindbeslissing is in de zin van artikel 420, eerste lid, “zoals dat van toepassing is op het ogenblik van het bestreden arrest”, noch een beslissing met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Sv. of een beslissing bedoeld in artikel 420, tweede lid, in de versie die hier van toepassing is (dat is de versie die van toepassing was vóór 29 februari 2016, datum van inwerkingtreding van artikel 115 van de wet van 5 februari 2016, dat de onmiddellijke cassatieberoepen tegen de met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Sv. gewezen beslissingen schrapt).

¹⁴ “Het cassatieberoep dat op 1 maart is ingesteld, dit is na de inwerkingtreding op 29 februari 2016 van artikel 137 van de wet van 5 februari 2016, is niet ontvankelijk”. Er dient echter te worden opgemerkt dat het bestreden arrest op 1 maart werd gewezen (Cass. 16 maart 2016, AR P.16.0319.F, niet uitgegeven; het cassatieberoep werd ingesteld op 1 maart 2016 tegen een arrest van dezelfde dag).

“Het cassatieberoep dat op 11 maart 2016 is ingesteld, dit is na het inwerkingtreden van artikel 137 van de wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, is niet ontvankelijk.” (Cass. 30 mars 2016, AR P.16.0388.N, AC 2016, zie datum).

¹⁵ Artikel 31 van de wet van 20 juli 1990, dat werd gewijzigd door artikel 137 van de wet van 5 februari 2016.

op de beslissingen van de kamer van inbeschuldigingstelling die gewezen zijn na 29 februari 2016 ongeacht de datum van het aanhoudingsbevel¹⁶.

B. De beslissingen waartegen geen onmiddellijk cassatieberoep meer kan worden ingesteld

a) Arresten tot uithandengeving inzake jeugdbescherming

De wet van 14 februari 2014 (art. 20) schrapt de mogelijkheid tot onmiddellijk cassatieberoep tegen de arresten tot verwijzing die gewezen worden overeenkomstig artikel 57bis Jeugdbeschermingswet (procedure van uithandengeving). Artikel 420, tweede lid, Wetboek van Strafvordering, in zijn versie na de hervorming, herneemt immers deze uitzondering niet meer, die in het tweede lid van het oude artikel 216 Wetboek van Strafvordering was opgenomen. Het cassatieberoep tegen een dergelijke beslissing kan vanaf nu enkel nog worden ingesteld op hetzelfde ogenblik als het cassatieberoep dat gericht is tegen de beslissing ten gronde¹⁷. Het cassatieberoep dat ingesteld werd tegen een dergelijke beslissing vóór de inwerkingtreding van de wet maar waarover op een later tijdstip uitspraak werd gedaan, is echter ontvankelijk¹⁸.

b) De beslissingen inzake voorlopige hechtenis

De wet van 5 februari 2016¹⁹ beperkt op drastische wijze de mogelijkheden tot cassatieberoep tegen de arresten inzake voorlopige hechtenis.

Het onmiddellijk cassatieberoep is immers enkel nog toegelaten tegen het arrest gewezen door de kamer van inbeschuldigingstelling op het hoger beroep tegen de beslissingen bedoeld in artikel 21, § 1, tweede lid, van de Voorlopige Hechteniswet. Dit zijn de beschikkingen die binnen de termijn van vijf dagen te rekenen vanaf de uitvaardiging van het aanhoudingsbevel worden gewezen door de raadkamer die aldus toeziet op de regelmatigheid van dat bevel en beslist of de voorlopige hechtenis moet worden gehandhaafd (artikel 31, § 2, van de wet van 20 juli 1990). Bovendien is het bevel tot onmiddellijke aanhouding slechts vatbaar voor cassatieberoep voor zover het ook tegen de veroordelende beslissing wordt ingesteld (artikel 33, § 2, derde lid, van dezelfde wet²⁰).

Zo heeft het Hof geoordeeld dat de arresten tot handhaving van de voorlopige hechtenis, krachtens artikel 137 van de wet van 5 februari 2016, niet vatbaar zijn

¹⁶ Cass. 22 maart 2016, AR P.16.0355.N, AC 2016, zie datum; Cass. 30 maart 2016, AR P.16.0388.N, AC 2016, zie datum (impliciete oplossingen).

¹⁷ Die opheffing valt te betreuren: een uitgesteld cassatieberoep tegen een dergelijke beslissing heeft weinig zin wanneer in de meeste gevallen de betrokkene ondertussen de volwassen leeftijd heeft bereikt en een beschermingsmaatregel niet meer kan worden gerechtvaardigd.

¹⁸ Cass. 4 maart 2015, AR P.15.119.F.

¹⁹ Zie de artikelen 127 en 137 van de wet van 5 februari 2016.

²⁰ Gewijzigd bij artikel 139 van de wet van 5 februari 2016.

voor onmiddellijk cassatieberoep, met uitzondering van de arresten gewezen door de kamer van inbeschuldigingstelling op het hoger beroep tegen de beslissingen die binnen de vijf dagen na het verlenen van het aanhoudingsbevel worden gewezen²¹. Hetzelfde geldt voor de arresten inzake de invrijheidstelling onder voorwaarden of met borgsom die gewezen worden met toepassing van de artikelen 35 en 36 van de wet van 20 juli 1990 en die niet gewezen worden op het hoger beroep tegen de eerste beslissing met betrekking tot de handhaving van de voorlopige hechtenis²², en ook voor de arresten met betrekking tot de verzoeken tot voorlopige invrijheidstelling die gewezen worden met toepassing van artikel 27 van die wet²³.

c) De beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235bis of 235ter van het Wetboek van Strafvordering

De wet van 5 februari 2016 schrapt in artikel 420, tweede lid, Wetboek van Strafvordering de mogelijkheid om onmiddellijk cassatieberoep in te stellen tegen de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling die uitspraak doen op grond van de artikelen 135, 235bis of 235ter van hetzelfde wetboek en die geen eindbeslissingen zijn in de zin van voornoemd artikel 420, eerste lid. Het cassatieberoep tegen die beslissingen is sindsdien geregeld door de regel van gemeen recht die wordt verwoord in het eerste lid, met name dat een dergelijk cassatieberoep slechts ontvankelijk is wanneer het ingesteld wordt na de eindbeslissing. De memorie van toelichting van die wet herinnert eraan dat “het [...] om een maatregel [gaat] die met aandrang werd voorgesteld in het “Overzicht van de wetten die voor de hoven en de rechtbanken moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd” voorgelegd op 17 oktober 2014 door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie²⁴, zoals in zijn verslag van het vorige jaar (...)”²⁵.

Voortaan kan tegen de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling die uitspraak doen over de regelmatigheid van de rechtspleging tijdens het gerechtelijk onderzoek of na voltooiing ervan (235bis Sv.) en die geen eindbeslissingen zijn zoals bedoeld in artikel 420, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering, dus enkel nog cassatieberoep worden ingesteld na het eindvonnis of –arrest. Onmiddellijk cassatieberoep tegen een dergelijke beslissing is zelfs kennelijk niet ontvankelijk²⁶. Hetzelfde geldt voor de beslissingen van de kamer van inbeschuldigingstelling die controleren of de bijzondere opsporingsmethodes regelmatig werden toegepast (art. 235ter Sv.). Men moet dus wachten op de afloop van het

²¹ Cass. 30 maart 2016, AR P.16.0388.N, AC 2016, zie datum; Cass. 6 april 2016, AR P.16.0414.F, AC 2016, zie datum.

²² Cass. 5 april 2016, AR P.16.0413.N, AC 2016, zie datum.

²³ Cass. 15 juni 2016, AR P.16.0675.F, niet uitgegeven; Cass. 24 augustus 2016, AR P.16.0911.F, AC 2016, zie datum.

²⁴ Parl. St. Kamer 2013-14, nr. 54-0435/001, p. 31 tot 33.

²⁵ Parl. St. Kamer 2014-15, nr. 54-1418/001, p. 104-105.

²⁶ Cass. 22 september 2016 (beschikking), AR P.16.0757.F en P.16.0758.F, niet uitgegeven.

proces alvorens het Hof zich kan buigen over de betwistingen met betrekking tot de regelmatigheid van de rechtspleging die beslecht werden door de kamer van inbeschuldigingstelling wanneer de beslissing met betrekking tot die betwistingen geen einde stelt aan de rechtspleging.

Zo kan ook geen onmiddellijk cassatieberoep meer worden ingesteld tegen de arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling die met toepassing van artikel 135 van het Wetboek van Strafvordering gewezen worden op het hoger beroep tegen de beslissingen van de raadkamer die uitspraak doen over de regeling van de rechtspleging en die geen eindbeslissingen zijn zoals bedoeld in artikel 420, eerste lid, van hetzelfde wetboek.

Het onmiddellijk cassatieberoep tegen de arresten van verwijzing naar het hof van assisen, dat vastgelegd is in artikel 421 Wetboek van Strafvordering, blijft daarentegen behouden. Luidens die bepaling kunnen de procureur-generaal en de andere partijen (inverdenkinggestelde en burgerlijke partij) cassatieberoep instellen tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling tot verwijzing naar het hof van assisen. De verklaring van cassatieberoep moet op straffe van verval aangeven op welke van de in artikel 421, derde lid, van dat wetboek opgesomde redenen het cassatieberoep steunt²⁷. Een dergelijk cassatieberoep draagt het Hof slechts de toetsing op van de schending van de wetten met betrekking tot de bevoegdheid van de kamer van inbeschuldigingstelling en het hof van assisen alsook het onderzoek van de in artikel 421, derde lid, van hetzelfde wetboek limitatief opgesomde nietigheden²⁸.

Het Hof heeft geoordeeld dat niet kan worden voorgehouden dat het niet kunnen instellen van onmiddellijk cassatieberoep tegen een beslissing die genomen is met toepassing van artikel 235*bis* Wetboek van Strafvordering met betrekking tot maatregelen van inbeslagneming of vervreemding (artt. 61*quater* en 61*sexies* Sv.) een aantasting zou zijn van het recht van de inverdenkinggestelde of de getroffen derde op een effectief beroep voor een rechtbank of van hun recht op een eerlijk proces. Het Hof heeft het verzoek om een prejudiciële vraag daaromtrent aan het Grondwettelijk Hof te stellen, verworpen. Die vraag beruiste immers op de onjuiste rechtsopvatting dat elke mogelijkheid tot cassatieberoep tegen een dergelijke beslissing werd opgeheven²⁹.

C. De termijnen om cassatieberoep in te stellen

a) *Het gemeen recht: een termijn van vijftien (niet-vrije) dagen*

Sinds 1 februari 2015, datum van inwerkingtreding van de wet van 14 februari 2014, bedraagt de termijn om cassatieberoep in te stellen in de regel vijftien

²⁷ Cass. 17 juni 2015, AR P.15.0684.F, AC 2015, nr. 411, concl. OM in *Pas.*; Cass. 30 juni 2015, AR P.15.0739.N, AC 2015, nr. 455.

²⁸ Cass. 17 juni 2015, AR P.15.0684.F, AC 2015, nr. 411, met concl. OM.

²⁹ Cass. 14 september 2016, AR P.16.0646.F, AC 2016, zie datum.

dagen te rekenen vanaf de uitspraak van de bestreden beslissing (artt. 359 en 423 Sv.³⁰). Het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat die redelijk korte termijn van vijftien dagen niet in strijd is met de Grondwet³¹.

In tegenstelling tot de termijn die voordien van toepassing was, betreft het geen vrije termijn meer³². De termijn wordt dus berekend van middernacht tot middernacht vanaf de dag van de akte of van de gebeurtenis die hem doet ingaan (die dag is dus niet inbegrepen in de termijn). De termijn omvat ook zaterdag, zondagen en wettelijke feestdagen. De vervaldag is ook in de termijn begrepen. Is die dag echter een zaterdag, een zondag of een wettelijke feestdag, dan wordt de vervaldag verplaatst naar de eerstvolgende werkdag (artt. 52 en 53 Gerechtelijk Wetboek).

b) Termijnen vastgelegd in bijzondere bepalingen

Artikel 432 Wetboek van Strafvordering stelt de duur van de termijn om cassatieberoep in te stellen vast op vijftien dagen “behoudens wanneer de wet een andere termijn bepaalt”. Aldus kan voor specifieke materies in specifieke termijnen voorzien zijn. Die termijnen werden niet gewijzigd als gevolg van de inwerking-treding van de wet van 14 februari 2014 maar voor bepaalde termijnen heeft de wetgever in de tussentijd nieuwe wijzigingen aangebracht:

- inzake het Europees aanhoudingsbevel heeft artikel 87 van de wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie artikel 18, § 1, van de Wet Europees Aanhoudingsbevel gewijzigd om te preciseren dat de betekening aan de woonplaats of de gekozen woonplaats van de betrokken persoon de termijn van vierentwintig uur om cassatieberoep in te stellen, een aanvang doet nemen;
- artikel 192 van de wet van 5 februari 2016 heeft artikel 97 van de Wet Strafvordering gewijzigd om de termijn die de veroordeelde heeft om cassatieberoep in te stellen, in te korten tot vijf (kalender)dagen³³ te rekenen vanaf de uitspraak³⁴;
- inzake internering bepaalt artikel 79, § 1, van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering, zoals dat gewijzigd werd door artikel 224 van de wet van 4 mei 2016 (de zogenoemde Potpourri III-wet), dat de termijn om cassatieberoep in te stellen tegen de beslissingen van de kamer voor de bescherming van de maatschappij van de strafuitvoeringsrechtbank vijf *werkdagen*³⁵ bedraagt, te rekenen van de kennisgeving van het vonnis, en dit zowel voor het openbaar ministerie als voor de advocaat van de geïnterneerde.

³⁰ Artt. 7 en 25 van de wet van 14 februari 2014.

³¹ GwH 16 juli 2015, nr. 108/2015.

³² *Parl. St. Senaat* 2012-13, nr. 5-1832/1, p. 12.

³³ In plaats van vijftien dagen voordien.

³⁴ Cass. 7 september 2016, AR P.16.0919.F, niet uitgegeven.

³⁵ In tegenstelling tot de termijn die van toepassing is inzake strafuitvoering, betreft het hier werkdagen en geen kalenderdagen.

Er dient hier te worden opgemerkt dat het Hof van Cassatie sinds de hervorming van 2014 zijn vroegere rechtspraak heeft bevestigd volgens welke het cassatieberoep dat ingesteld wordt tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die uitspraak doet over de administratieve vrijheidsberoving van een vreemdeling, geregeld blijft door de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering, met name inzake termijnen³⁶.

c) Aanvang van de termijn van vijftien dagen

Wanneer de eindbeslissing *op tegenspraak* is geweest, begint de termijn te lopen vanaf de dag die volgt op de uitspraak van die beslissing (artt. 359 en 423 Sv.).

Wanneer de beslissing *bij verstek is geweest en vatbaar is voor verzet*, neemt de termijn *voor alle partijen* slechts een aanvang vanaf de dag die volgt op het verstrijken van de gewone termijn van verzet, die zelf vijftien dagen bedraagt te rekenen vanaf de betekening van de verstekbeslissing, voor zover geen verzet werd aangetekend (art. 424, derde lid, Sv.). In werkelijkheid is de ontvankelijkheid van een dergelijk cassatieberoep onderworpen aan een dubbele termijn: enerzijds, de termijn vanaf wanneer cassatieberoep kan worden ingesteld, en, anderzijds, de termijn van het cassatieberoep zelf. Wanneer de beslissing bij verstek is geweest en vatbaar is voor verzet, neemt de termijn om cassatieberoep in te stellen immers geen aanvang op de datum van de uitspraak van de beslissing maar na het verstrijken van de (gewone) termijn van verzet. Het cassatieberoep is voorbarig en dus niet ontvankelijk zolang verzet kan worden aangetekend (binnen de – gewone – termijn van verzet). Zodra die termijn is verstreken, moet het cassatieberoep worden ingesteld binnen de wettelijke termijn om cassatieberoep in te stellen³⁷.

Op het eerste gezicht zou men kunnen denken dat door een algemene regel in te voeren die van toepassing is op alle cassatieberoepen behoudens wanneer de wet een andere termijn bepaalt, het nieuwe artikel 423 van het Wetboek van Strafvordering, dat voortvloeit uit de hervorming van 14 februari 2014, het aanvangspunt wijzigt van de termijn voor het cassatieberoep tegen een beslissing die bij verstek is geweest maar niet vatbaar is voor verzet. Artikel 6 EVRM lijkt zich echter te verzetten tegen een dergelijke regel omdat talrijke beklaagden *de facto* de mogelijkheid zou worden ontnomen om dat rechtsmiddel uit te oefenen. Bijgevolg leek de vroegere praetoriaanse oplossing die, zoals de termijn van hoger beroep, de termijn liet lopen tot op de vijftiende dag volgend op de betekening, behouden te moeten blijven³⁸. Het is in die zin dat het Hof heeft beslist dat

³⁶ Zie met name Cass. 5 april 2016, AR P.16.0334.N, AC 2016, zie datum; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0926.F, AC 2016, zie datum; Cass. 21 december 2011, AR P.11.2042.F, AC 2011, nr. 703, RW 2012-2013, p. 1138, noot B. De Smet, “Wettigheidscontrole op de aanhouding van een illegale vreemdeling met het oog op verwijdering van het grondgebied”.

³⁷ G.-F. Raneri, “De wijziging van de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken – Het voorstel van 2012 en zijn verloop” in *Jaarverslag van het Hof van Cassatie 2013*, p. 167-168.

³⁸ M.-A. Beernaert, H.-D. Bosly en D. Vandermeersch, *Droit de la procédure pénale*, die Keure, Brugge, 7de ed., 2014, p. 1540.

het cassatieberoep dat gericht is tegen een vonnis in laatste aanleg dat niet vatbaar is voor verzet, ingesteld kan worden zodra de beslissing is uitgesproken en tot op de vijftiende dag volgend op de betekening³⁹.

Wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling als onderzoeksgerecht tussenbeide komt bij de regeling van de rechtspleging, wordt daarentegen geen onderscheid gemaakt tussen bij verstek gewezen arresten en op tegenspraak gewezen arresten⁴⁰. Anders gezegd wordt het arrest in beginsel geacht op tegenspraak gewezen te zijn ten aanzien van alle partijen en vangt de termijn om cassatieberoep in te stellen aan vanaf de dag van de beslissing.

Bijgevolg neemt die korte termijn, wanneer het cassatieberoep van een burgerlijke partij gericht is tegen een arrest van buitenvervolginstelling dat te zijnen aanzien bij verstek is gewezen, een aanvang vanaf het arrest en niet vanaf zijn betekening, behalve in geval van overmacht⁴¹. De beslissing van het onderzoeksgerecht dat een burgerlijke partij bij verstek veroordeelt tot betaling van een rechtsplegingsvergoeding aan de in verdenkinggestelde, is, daarentegen, vatbaar voor verzet. Wanneer het cassatieberoep ingesteld wordt vóór het verstrijken van de termijn van verzet, is het niet ontvankelijk⁴².

D. De verklaring van cassatieberoep

a) Een verklaring op de griffie door een advocaat

Het cassatieberoep wordt ingesteld door middel van een verklaring op de griffie van het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen, ook al werd die beslissing bij verstek gewezen (artikel 425, § 1, Sv.), en dit op straffe van niet-ontvankelijkheid⁴³.

Sinds 1 februari 2015, datum van inwerkingtreding van de wet van 14 februari 2014, moeten de verklaringen van cassatieberoep gedaan worden op de griffie van het gerecht dat de eindbeslissing heeft gewezen, wanneer in eenzelfde zaak een partij tegelijkertijd cassatieberoep instelt tegen een eindbeslissing en tegen een of meer voorbereidende beslissingen en beslissingen van onderzoek, gewezen door andere gerechten dan het gerecht dat de eindbeslissing nam (art. 425, § 2, eerste lid, Sv.). Aldus moet op straffe van niet-ontvankelijkheid de verklaring van cassatieberoep van de beschuldigde, na de beslissing ten gronde tegen het arrest van verwijzing van de kamer van inbeschuldigingstelling, gedaan worden

³⁹ Cass. 21 september 2016, AR P.16.0438.F, AC 2016, zie datum.

⁴⁰ R. Declercq, *Beginselen van strafrechtspleging*, Mechelen, Kluwer, 2014, p. 449.

⁴¹ Cass. 3 december 2014, AR P.14.0863.F, AC 2014, zie datum, met concl. OM; zie ook Cass. 19 september 2012, AR P.12.0692.F, niet uitgegeven.

⁴² Cass. 19 mei 2010, AR P.10.0313.F, AC 2010, nr. 348; Cass. 3 december 2014, AR P.14.0863.F, AC 2014, nr. 749, met concl. OM in *Pas*.

⁴³ Cass. 7 juni 2016, AR P.16.0520.N, AC 2016, zie datum.

op de griffie van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar het hof van assisen zitting houdt, en niet op de griffie van het hof van beroep⁴⁴.

Behoudens uitzondering⁴⁵ hoeft de verklaring van cassatieberoep niet met redenen omkleed te zijn.

Sinds 1 februari 2015 kan de verklaring van cassatieberoep alleen nog geldig worden gedaan door het openbaar ministerie of door een advocaat (art. 425, § 1, Sv.)⁴⁶.

De vereiste van de tussenkomst van een advocaat werd niet als ongrondwettig beoordeeld⁴⁷.

Er werd geoordeeld dat de lasthebber *ad hoc* die zelf advocaat is en het getuigschrift heeft behaald, geldig een verklaring van cassatieberoep kan doen in naam van de beklaagde rechtspersoon zonder een beroep te moeten doen op een andere advocaat met getuigschrift⁴⁸.

Er bestaan twee afwijkingen op de verplichting om een beroep te doen op een advocaat: zij geldt niet voor het openbaar ministerie en ook niet voor het cassatieberoep inzake voorlopige hechtenis.

Aldus kan de verklaring van cassatieberoep in naam van een gedetineerde of een uithandengegeven minderjarige die geplaatst is in een gemeenschapscentrum, worden gedaan zonder de tussenkomst van een advocaat, bij de directeur van de inrichting waar de betrokkene opgesloten of geïnterneerd is of bij zijn gemachtigde of bij de directeur van het gemeenschapscentrum. Die uitzondering is ingegeven door de zeer korte termijn van vierentwintig uur om cassatieberoep in te stellen, aangezien de vereiste van de tussenkomst van een advocaat het instellen van het rechtsmiddel mogelijk in de weg zou kunnen staan (art. 426, laatste lid, Sv.).

Na enige aarzeling oordeelt het Hof van Cassatie thans dat dezelfde regel van toepassing is op het cassatieberoep dat ingesteld wordt door de betrokken persoon inzake tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel: een persoon die gedetineerd is ter uitvoering van een dergelijk aanhoudingsbevel kan geldig cassatieberoep instellen zonder de tussenkomst van een advocaat door middel van een verklaring bij de gevangenisdirecteur of zijn gemachtigde⁴⁹.

⁴⁴ Cass. 5 oktober 2016, AR P.16.0667.F, niet uitgegeven.

⁴⁵ Uit artikel 421, tweede lid, Sv. volgt dat de partij die cassatieberoep instelt tegen het arrest van verwijzing naar het hof van assisen, op straffe van verval moet aangeven op welke van de in artikel 421, derde lid, van dat wetboek opgesomde redenen het cassatieberoep steunt (Cass. 17 juni 2015, AR P.15.684.F, AC 2015, nr. 411, met concl. OM in *Pas.*; Cass. 30 juni 2015, AR P.15.739.N, AC 2015, nr. 455).

⁴⁶ Cass. 9 februari 2016, AR P.16.0157.N, AC 2016, zie datum.

⁴⁷ GwH 16 juli 2015, nr. 108/2015, *JLMB* 2015, p. 1659, in het bijzonder punten B.9.1 en B.11.1; wat de vereiste van een getuigschrift van opleiding in cassatieprocedures betreft, cf. infra.

⁴⁸ Cass. 13 september 2016, AR P.15.0999.N, AC 2016, zie datum (impliciete oplossing).

⁴⁹ Cass. (voltallige zitting) 20 oktober 2015, AR P.15.1287.N, AC 2015, zie datum, met concl. OM; Cass. 25 maart 2015, AR P.15.0393.F; *contra*: Cass. 29 september 2015, AR P.15.1251.N, AC 2015, zie datum.

Echter:

- het cassatieberoep waarvan de verklaring door een inverdenkinggestelde wordt gedaan bij de gemachtigde van de gevangenisdirecteur tegen het arrest dat zijn internering beveelt, is niet ontvankelijk omdat de verklaring niet door een advocaat op de griffie van het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen, werd gedaan⁵⁰;
- wanneer een veroordeelde cassatieberoep instelt tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank, moet zijn verklaring van cassatieberoep worden gedaan op de griffie van de strafuitvoeringsrechtbank en ondertekend worden door een advocaat (art. 97, § 1, tweede lid, van de Wet Strafwetgeving, zoals gewijzigd door de wet van 6 februari 2009 en de wet van 19 december 2014⁵¹);
- de tussenkomst van een advocaat is ook verplicht in geval van cassatieberoep tegen een beslissing van de kamer voor de bescherming van de maatschappij inzake internering (art. 79, § 1, van de wet van 5 mei 2014 betreffende de internering);
- het cassatieberoep gericht tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat een internationaal aanhoudingsbevel uitvoerbaar verklaart in het kader van een uitleveringsprocedure, is niet ontvankelijk als de verklaring van cassatieberoep niet gedaan werd door een advocaat op de griffie van het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen (Uitleveringswet van 15 maart 1874)⁵².

b) Sinds 1 februari 2016: de verplichting voor de advocaat om houder te zijn van het getuigschrift van opleiding

Sinds 1 februari 2016 moet de advocaat die tussenbeide komt in een cassatieberoep in strafzaken, houder zijn van een getuigschrift van opleiding in cassatieprocedures waarvan de vereisten worden bepaald door de Koning (art. 425, § 1, tweede lid, Sv.). Die opleiding is ingegeven door de “technische en specifieke” aard van de cassatieprocedure⁵³.

Die opleidingsvereiste werd niet ongrondwettig beschouwd. Het recht om door een advocaat te worden bijgestaan, betekent immers niet dat geen ontvankelijkheidsvoorwaarden kunnen worden ingevoerd in zeer ingewikkelde materies die om specifieke ervaring vragen. Door de vereiste van een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures op te leggen, heeft de wetgever een maatregel genomen die in verhouding staat tot de gewettigde doelstellingen van de hervorming,

⁵⁰ Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0555.F, AC 2015, nr. 440.

⁵¹ Art. 12 van de wet van 19 december 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie (BS 29 december 2014); Cass. 20 juli 2016, AR P.16.0754.F, niet uitgegeven; Cass. 16 december 2009, AR P.09.1694.F, AC 2009, nr. 756; Cass. 15 juni 2010, AR P.10.0878.N, AC 2010, nr. 429.

⁵² Cass. 7 juni 2016, AR P.16.0520.N, AC 2016, zie datum.

⁵³ *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 5-1832/3, p. 26.

die ertoe strekt een toevloed van kennelijk ongegronde cassatieberoepen in strafzaken te voorkomen en, tegelijk, omwille van de belangen van de rechtzoekende en de goede werking van het gerecht, een hoge kwaliteit te waarborgen van de voor het Hof van Cassatie neergelegde proceduregeschriften. Die maatregel is relevant en brengt geen enkele discriminatie met zich mee. Zolang de opleiding openstaat voor alle geïnteresseerde advocaten en de nodige maatregelen werden genomen om voldoende advocaten in staat te stellen ze te volgen, brengt die vereiste geen onevenredige beperking van de toegang tot het gerecht met zich mee⁵⁴.

Het koninklijk besluit van 10 oktober 2014 tot vaststelling van de vereisten van de opleiding bepaald in artikel 425, § 1, tweede lid, van het Wetboek van strafvordering⁵⁵ legt de inhoud van de opleiding alsook de voorwaarden voor de uitreiking van het in voormeld artikel 425, § 1, tweede lid bedoelde getuigschrift vast.

De opleiding wordt ten minste één maal per gerechtelijk jaar georganiseerd door de Ordre des barreaux francophones et germanophone (hierna O.B.F.G.) en de Orde van Vlaamse balies (hierna O.V.B.). Zij is toegankelijk voor de advocaten die regelmatig zijn ingeschreven op het tableau, op de lijst van de advocaten die hun beroep uitoefenen onder de beroepstitel van een andere lidstaat van de Europese Unie of op de lijst van de stagiairs (art. 1 van het koninklijk besluit van 10 oktober 2014).

Drie categorieën van advocaten worden geacht houder te zijn van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering (art. 3 van het koninklijk besluit van 10 oktober 2014):

- de advocaten waaraan het getuigschrift wordt uitgereikt;
- de advocaten bij het Hof van Cassatie;
- de advocaten die laureaat zijn van het examen dat georganiseerd wordt door de Orde van advocaten bij het Hof van Cassatie.

Het Hof verklaart het cassatieberoep niet ontvankelijk – zelfs kennelijk niet ontvankelijk⁵⁶ – wanneer het werd ingesteld na 31 januari 2016 door een advocaat van wie niet blijkt uit de binnen de in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering bepaalde termijn van twee maanden neergelegde stukken waarop

⁵⁴ GwH 16 juli 2015, nr. 108/2015, in het bijzonder punten B.11.2 e.v.

⁵⁵ BS 22 november 2014. Dit koninklijk besluit werd gewijzigd door een koninklijk besluit van 23 augustus 2015 (BS 31 augustus 2015). Aangezien het nieuwe koninklijke besluit van 23 augustus 2015 tot wijziging van de vereisten van de opleiding in cassatieprocedures in strafzaken bepaalt dat de met de organisatie van de opleiding belaste commissie het opleidingsgetuigschrift aflevert aan de kandidaten die de volledige cyclus actief hebben gevolgd en die, na haar beoordeling van hun memories, blijk hebben gegeven van hun bekwaamheid om in strafzaken ontvankelijke, gestructureerde en precieze middelen aan te voeren, waaruit niet kan worden afgeleid dat het verkrijgen van het opleidingsgetuigschrift voortaan formeel onderworpen zou zijn aan het slagen voor een examen of een sanctionerende proef, kan niet worden betoogd dat dat nieuwe besluit, dat aangenomen werd terwijl de opleiding reeds bezig was, het beginsel van behoorlijk bestuur, het vertrouwensbeginsel en het rechtszekerheidsbeginsel zou schenden (RvS 14 september 2015, nr. 232.169, kortgeding, *JLMB* 2015, p. 1654 en RvS 23 juni 2016, nr. 235.213).

⁵⁶ Cass. (beschikking) 22 september 2016, AR P.16.0840.F en P.16.0916.F, niet uitgegeven.

het Hof vermag acht te slaan⁵⁷, dat hij houder is van het in artikel 425, § 1, tweede lid van hetzelfde wetboek bedoelde getuigschrift⁵⁸ of dat hij vrijgesteld is van dat getuigschrift in zijn hoedanigheid van laureaat van het examen dat georganiseerd wordt door de Orde van advocaten bij het Hof van Cassatie, overeenkomstig artikel 3 van het koninklijk besluit van 10 oktober 2014⁵⁹.

Op dit moment bestaat er geen uniforme rechtspraak met betrekking tot de vraag of enkel de advocaat die het cassatieberoep instelt in de hoedanigheid van raadsman van de eiser houder moet zijn van het getuigschrift of dat die vereiste ook geldt voor de advocaat die de verklaring van cassatieberoep in zijn plaats ondertekent (“loco”)⁶⁰.

Het Hof heeft geoordeeld dat geen overmacht kan worden aangevoerd die voortvloeit uit de onwetendheid van de eiser wat betreft de gevolgde opleiding van zijn raadsman in het kader van het examen dat georganiseerd wordt door de Orde van advocaten bij het Hof van Cassatie⁶¹.

Deze verplichting heeft een algemene draagwijdte en is van toepassing in alle procedures tenzij daarvan door een bijzondere wet wordt afgeweken⁶² (wat het geval is inzake voorlopige hechtenis – cf. *supra*): aldus werd geoordeeld dat de onderstaande cassatieberoepen enkel geldig kunnen worden ingesteld door middel van een verklaring op de griffie door een advocaat die aantoonde dat hij houder is van het in artikel 425, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering bedoelde getuigschrift:

- het cassatieberoep in naam van een vreemdeling tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die uitspraak doet over de maatregel van vrijheidsberoving (Vreemdelingenwet)⁶³;
- het cassatieberoep tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die een internationaal aanhoudingsbevel uitvoerbaar verklaart in het kader van een uitleveringsprocedure (Uitleveringswet 1874)⁶⁴;
- het cassatieberoep inzake de invrijheidstelling van geïnterneerden tegen de beslissingen van de Hoge Commissie tot bescherming van de maatschappij, die bedoeld worden in artikel 19ter Wet Bescherming Maatschappij⁶⁵;

⁵⁷ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0334.N, AC 2016, zie datum.

⁵⁸ Cass. 1 juni 2016, AR P.16.0252.F, AC 2016, zie datum; Cass. 2 maart 2016, AR P.16.0201.F, niet uitgegeven; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0483.F, niet uitgegeven; Cass. 5 oktober 2016, AR P.16.0378.F.

⁵⁹ Cass. 15 juni 2016, AR P.16.0521.F.

⁶⁰ Cass. 10 mei 2016, AR P.16.0284.N, AC 2016, zie datum; Cass. 6 september 2016, AR P.16.0917.N, AC 2016, zie datum; Cass. 20 september 2016, AR P.16.0812.N, niet uitgegeven; *contra*: Cass. 12 oktober 2016, AR P.16.0610.F., AC 2016, zie datum, met concl. OM.

⁶¹ Cass. 15 juni 2016, AR P.16.0521.F, niet uitgegeven.

⁶² Cass. 10 mei 2016, AR P.16.0284.N, AC 2016, zie datum.

⁶³ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0334.N, AC 2016, zie datum; Cass. 15 juni 2016, AR P.16.0604.F, niet uitgegeven; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0926.F, AC 2016, zie datum.

⁶⁴ Cass. 28 september 2016, AR P.16.0938.F, AC 2016, zie datum.

⁶⁵ Cass. 10 mei 2016, AR P.16.0284.N, AC 2016, zie datum. Het betreft beslissingen die de beslissing tot verwerping van het verzoek tot invrijheidstelling van de geïnterneerde bevestigen of die het verzet van de procureur des Konings tegen de beslissing tot invrijheidstelling van de geïnterneerde gegrond verklaren (art. 19ter van de Wet Bescherming Maatschappij).

- het cassatieberoep tegen een beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank (artikelen 96 tot 98 van de wet van 17 mei 2006)⁶⁶.

E. De betekening van het cassatieberoep

Het Wetboek van Strafvordering bepaalde voorheen dat, behalve voor de beklagde die eiser in cassatie was, de verklaring van cassatieberoep bovendien betekend moest worden bij akte van gerechtsdeurwaarder aan de partijen tegen wie het gericht was (oud art. 418 Sv.). Dit vormvereiste was voorgeschreven op straffe van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep⁶⁷. Het Grondwettelijk Hof had echter in een arrest van 30 juni 2004⁶⁸ geoordeeld dat artikel 418 van dat wetboek de artikelen 10 en 11 Grondwet schond.

De wet van 14 februari 2014 voert het vormvoorschrift van de betekening door de burgerlijke partij opnieuw in maar legt het eveneens op aan de inverdenking-gestelde, de beklagde of de beschuldigde die cassatieberoep op burgerrechtelijk vlak instellen (art. 427 Sv.). Door ook de vervolgte persoon te verplichten om het cassatieberoep te laten betekenen dat gericht is tegen de beslissing over de burgerrechtelijke vordering, heeft de wetgever een antwoord willen bieden op het verschil in behandeling dat het Grondwettelijk Hof had aangeklaagd.

In die zin heeft het Hof geoordeeld dat uit artikel 427 Wetboek van Strafvordering volgt dat, behoudens wanneer de vervolgte partij cassatieberoep indient tegen de veroordelende beslissing op de tegen hem ingestelde strafvordering en buiten de materies waar het cassatieberoep door bijzondere bepalingen wordt geregeld, het cassatieberoep op straffe van niet-ontvankelijkheid moet worden betekend aan de partijen tegen wie het is gericht⁶⁹.

De betekening van een cassatieberoep aan een rechtspersoon voor wie een *ad hoc* lasthebber is aangesteld, is slechts regelmatig als die betekening gebeurde aan deze lasthebber *ad hoc*⁷⁰.

Niet alleen de betekening van het cassatieberoep maar ook de neerlegging ter griffie van het betekeningsexploot moet gebeuren binnen de termijnen die voorzien zijn in artikel 429 voor de neerlegging van de memories en andere stukken (art. 427, tweede lid, Sv.)⁷¹. Aldus werd geoordeeld dat het cassatieberoep van het openbaar ministerie niet ontvankelijk was wanneer het betekeningsexploot van het cassatieberoep meer dan twee maanden na de verklaring van cassatieberoep op de griffie ontvangen werd⁷².

⁶⁶ Cass. 17 augustus 2016, AR P.16.0891.F, AC 2016, zie datum, met gelijklopende concl. OM.

⁶⁷ Cass. 8 november 1978, AC 1978-79, I, p. 278; Cass. 13 februari 1979, AC 1978-79, I, p. 687; Cass. 15 maart 1983, RW 1983-84, kol. 792, noot B. Maes.

⁶⁸ Arbitragehof 30 juni 2004, nr. 120/2004, JLMB 2004, p. 1765, RW 2004-05, p. 531.

⁶⁹ Cass. 14 oktober 2015, AR P.15.1014.F, AC 2015, zie datum, met concl. OM.

⁷⁰ Cass. 23 juni 2015, AR P.14.0582.N, AC 2015, nr. 428; Cass. 15 juni 2016, AR P.16.0254.F.

⁷¹ Cass. 3 mei 2016, AR P.16.0031.N, AC 2016, zie datum.

⁷² Cass. (beschikking), 13 augustus 2015, AR P.15.0822.F.

Wanneer het cassatieberoep betrekking heeft op de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel, moet het exploit van betekening van het cassatieberoep van het openbaar ministerie ter griffie worden neergelegd ten laatste op de vijfde dag te rekenen vanaf de datum van het instellen van het cassatieberoep⁷³. In geval van cassatieberoep tegen een beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank moet het bewijs van de betekening van het cassatieberoep van het openbaar ministerie aan de veroordeelde eveneens binnen de voor de neerlegging van de memorie bepaalde termijn, worden neergelegd, namelijk ten laatste op de vijfde dag te rekenen vanaf de datum van het instellen van het cassatieberoep⁷⁴.

Het is het exploit van betekening zelf dat moet worden neergelegd binnen de termijn, en niet enkel een afschrift van de akte van cassatieberoep met de mededeling dat een akte van betekening werd verzonden⁷⁵.

De betekening van het cassatieberoep van het openbaar ministerie aan de gedetineerde of aan de geïnterneerde kan geschieden door de bestuurder van de straf-inrichting of van de inrichting waar de betrokkene geïnterneerd is of door zijn gemachtigde (art. 427, derde lid, Sv.).

Sinds de wijziging van artikel 40, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek door artikel 125 van de wet van 5 februari 2016, mag de betekening door het openbaar ministerie aan het openbaar ministerie – ten aanzien van hen die noch in België noch in het buitenland een gekende woonplaats, verblijfplaats of gekozen woonplaats hebben – geschieden door het aanbrengen, door een griffier van een rechtbank of van een hof, in de akte, van vermeldingen die een vaste dagtekening eraan toekennen.

Het cassatieberoep van het openbaar ministerie is niet ontvankelijk wanneer uit de rechtspleging niet blijkt dat het openbaar ministerie zijn cassatieberoep heeft doen betekenen aan de door de verweerder in het raam van de rechtspleging in hoger beroep gekozen woonplaats, nu deze geen andere in België gekende woon- of verblijfplaats heeft⁷⁶.

Volgens het Hof van Cassatie is de verplichting om te betekenen de regel en de vrijstelling van betekening voor de vervolgte persoon de uitzondering, die strikt geïnterpreteerd moet worden⁷⁷. Die uitzondering is voorbehouden voor het geval waarin het cassatieberoep uitgaat van een vervolgte partij tegen een beslissing over de strafvordering zelf en daarmee gelijk te stellen gevallen⁷⁸. Aldus moet de beschuldigde zijn cassatieberoep niet betekenen wanneer het gericht is

⁷³ Cass. 6 oktober 2015, AR P.15.1258.N, AC 2016, zie datum.

⁷⁴ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0368.N, AC 2016, zie datum.

⁷⁵ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0368.N, AC 2016, zie datum.

⁷⁶ Cass. 2 september 2015, AR P.15.0479.F, AC 2015, zie datum.

⁷⁷ Cass. 15 september 2015, AR P.15.0911.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0398.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0512.N, AC 2015, zie datum; Cass. 13 oktober 2015, AR P.15.0305.N, AC 2015, zie datum; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0399.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 maart 2016, AR P.15.1521.N, AC 2016, zie datum.

⁷⁸ Cass. 15 september 2015, AR P.15.0911.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0397.N, AC 2015, zie datum; Cass. 1 december 2015, AR P.15.0399.N, AC 2015, zie datum.

tegen het arrest over de schuldvraag en het veroordelend arrest van het hof van assisen⁷⁹.

Het Hof heeft talrijke cassatieberoepen niet-ontvankelijk verklaard omdat de verplichting om het cassatieberoep te betekenen aan de partijen tegen wie het is gericht, niet werd nageleefd. Aldus heeft het Hof als volgt geoordeeld:

- het openbaar ministerie moet zijn cassatieberoep betekenen aan de beklagde⁸⁰; hetzelfde geldt wanneer de procureur des Konings cassatieberoep instelt tegen de beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank⁸¹;
- de burgerlijke partij moet zijn cassatieberoep laten betekenen aan de beklagde⁸² en aan de vrijwillig tussengekomen partij⁸³;
- de burgerlijke partij moet zijn cassatieberoep dat gericht is tegen een arrest van buitenvervolginstelling, betekenen aan de inverdenkinggestelde⁸⁴ en aan het openbaar ministerie⁸⁵;
- de burgerrechtelijk aansprakelijke partij moet zijn cassatieberoep betekenen aan de burgerlijke partijen⁸⁶;
- wanneer de burgerrechtelijk aansprakelijke partij burgerrechtelijk aansprakelijk wordt gesteld voor de betaling van een geldboete en de kosten van de strafvordering waartoe een beklagde wordt veroordeeld, moet die partij zijn cassatieberoep tegen die beslissing aan het openbaar ministerie betekenen⁸⁷;
- de vrijwillig tussenkomende partij is verplicht om zijn cassatieberoep te betekenen aan de partij tegen wie het gericht is⁸⁸;
- de beklagde moet zijn cassatieberoep dat gericht is tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering⁸⁹ laten betekenen aan de burgerlijke partij, en dat op straffe van niet-ontvankelijkheid van zijn cassatieberoep in zoverre het gericht is tegen de burgerrechtelijke beschikkingen van de bestreden beslissing⁹⁰;

⁷⁹ Cass. (beschikking) 27 april 2015, AR G.15.0075.F.

⁸⁰ Cass. 6 mei 2015, AR P.15.0379.F, AC 2015, nr. 293, met concl. OM; Cass. (beschikking) 13 augustus 2015, AR P.15.0822.F.

⁸¹ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0368.N, AC 2016, zie datum; Cass. 28 oktober 2015, AR P.15.1292.F, AC 2015, zie datum.

⁸² Cass. 3 juni 2015, AR P.15.0262.F, AC 2015, nr. 369; Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0690.F, niet uitgegeven.

⁸³ Cass. (beschikking) 1 juni 2015, AR P.15.0425.F.

⁸⁴ Cass. (beschikking) 30 april 2015, AR P.15.0268.N; Cass. 5 juni 2015, AR P.15.0545.F.

⁸⁵ Cass. (beschikking) 11 mei 2015, AR P.15.0342.N.

⁸⁶ Cass. (beschikking) 10 september 2015, AR P.15.0825.F.

⁸⁷ Cass. 4 oktober 2016, AR P.16.0587.N, AC 2016, zie datum.

⁸⁸ Cass. (beschikking) 22 mei 2015, AR P.15.0478.N.

⁸⁹ Cass. (beschikking) 17 april 2015, AR P.15.0255.N; Cass. (beschikking) 6 mei 2015, AR P.15.0282.F; Cass. (beschikking) 22 juli 2015, AR P.15.0697.F; Cass. (beschikking) 10 september 2015, AR P.15.0825.F; Cass. (beschikking) 1 juni 2015, AR P.15.0425.F; Cass. (beschikking) 9 oktober 2015, AR P.15.1187.N.

⁹⁰ Bijvoorbeeld: Cass. 14 juni 2016, P.15.1000.N, niet uitgegeven.

- de persoon die zowel beklagde als burgerlijke partij is, moet zijn cassatieberoepen die gericht zijn tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering, laten betekenen aan de partijen waartegen zij gericht zijn⁹¹;
- de partij die verzoekt om de opheffing van een onderzoekshandeling die niet de vervolgde persoon is, moet zijn cassatieberoep aan het openbaar ministerie laten betekenen⁹²;
- inzake het beroep tegen een maatregel van vrijheidsberoving moet de vreemdeling zijn cassatieberoep niet betekenen aan de Staat of aan het openbaar ministerie⁹³; laatstgenoemden, daarentegen, zijn verplicht om hun cassatieberoep te betekenen aan de partij waartegen het gericht is⁹⁴;
- inzake stedenbouw moet de beklagde zijn cassatieberoep dat gericht is tegen de beslissing met betrekking tot het herstel van de plaats in de vorige toestand, betekenen aan het openbaar ministerie⁹⁵ en aan het bestuur, indien dat zich heeft kenbaar gemaakt⁹⁶; hetzelfde geldt voor een beklagde rechtspersoon die vertegenwoordigd wordt door een lasthebber *ad hoc* die advocaat is⁹⁷. De persoon die, inzake stedenbouw, de opheffing of de vermindering vordert van een hem ter verzekering van de uitvoering van een herstelmaatregel opgelegde dwangsom, moet zijn cassatieberoep tegen de beslissing daaromtrent ook aan het openbaar ministerie betekenen⁹⁸;
- de ouder van de minderjarige, die niet als vervolgde persoon wordt beschouwd, moet zijn cassatieberoep laten betekenen aan de partijen waartegen het gericht is⁹⁹;

⁹¹ Cass. 9 september 2015, AR P.15.0653.F, AC 2015, zie datum.

⁹² Cass. (beschikking) 17 augustus 2015, AR P.15.0756.N.

⁹³ Cass. (beschikking) 22 december 2015, AR G.15.0228.F, AC 2015, zie datum.

⁹⁴ Cass. 23 februari 2011, AR P.11.0259.F, AC 2011, nr. 162, met concl. OM.

⁹⁵ Uit het gegeven dat het openbaar ministerie bevoegd is om de door de herstellvorderende overheid per brief geformuleerde herstellvordering voor de strafrechter uit te oefenen, inclusief het aanwenden van rechtsmiddelen, en dit ongeacht of de herstellvorderende overheid zich als procespartij heeft gemanifesteerd en dat de beslissing van de strafrechter over een door de herstellvorderende overheid ingediende herstellvordering een maatregel is van burgerlijke aard, die niettemin onder de strafvordering valt, volgt dat hij tegen wie op grond van artikel 6.1.41, § 1, Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening een herstelmaatregel is bevolen, op straffe van niet-ontvankelijkheid, zijn cassatieberoep wat betreft die beslissing moet laten betekenen aan het openbaar ministerie bij het gerecht dat die beslissing heeft gewezen (Cass. 13 oktober 2015, AR P.15.0305.N, AC 2015, zie datum; Cass. 13 september 2016, AR P.15.0999.N, AC 2016, zie datum)

⁹⁶ Cass. (beschikking) 8 juli 2015, AR P.15.0636.N; Cass. (beschikking) 17 augustus 2015, AR P.15.0720.N; Cass. 15 september 2015, AR P.15.0911.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0397.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0398.N, AC 2015, zie datum; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0512.N, AC 2015, zie datum; Cass. 1 december 2015, AR P.15.399.N, AC 2015, zie datum; Cass. 13 september 2016, AR P.15.0999.N, AC 2016, zie datum.

⁹⁷ Cass. 13 september 2016, AR P.15.0999.N, AC 2016, zie datum.

⁹⁸ Cass. 22 maart 2016, AR P.15.1665.N, AC 2016, zie datum.

⁹⁹ Cass. 15 september 2015, AR P.15.0538.N, AC 2015, zie datum; Cass. (beschikking) 2 oktober 2015, AR P.15.1102.N.

- in het kader van de procedure van de administratieve geldboete is de sanctionerende ambtenaar verplicht om zijn cassatieberoep aan de beklagde te betekenen¹⁰⁰;
- de verzoeker tot wraking, die burgerlijke partij is, moet zijn cassatieberoep betekenen aan de partijen tegen wie hij, als burgerlijke partij, zijn vordering had ingesteld¹⁰¹; de vervolgte persoon, die verzoeker tot wraking van een rechter is, is, daarentegen, niet verplicht om zijn cassatieberoep dat gericht is tegen de beslissing tot weigering van de wraking, aan de personen waartegen het gericht is, te laten betekenen¹⁰²;
- in het kader van een internationaal rechtshulpverzoek moet het cassatieberoep dat door een niet-vervolgte maar belanghebbende partij is ingesteld tegen het arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling die de overdracht aan de verzoekende buitenlandse overheid van de in beslag genomen stukken beveelt, worden betekend aan de partijen waartegen het gericht is¹⁰³.

F. Het aanvoeren van de middelen

De wet van 14 februari 2014 heeft belangrijke wijzigingen ingevoerd inzake de termijnen en de vorm waarin de middelen moeten worden voorgedragen (art. 429 Sv.).

a) Afschaffing van het verzoekschrift

Behoudens afwijkende regeling (cfr. voorlopige hechtenis¹⁰⁴), heeft de wetgever van 2014 de mogelijkheid afgeschaft voor de eiser om zijn middelen voor te dragen in de verklaring van cassatieberoep of in een verzoekschrift dat wordt neergelegd op de griffie van het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen. De tot staving van een cassatieberoep geformuleerde middelen kunnen slechts in een memorie worden aangevoerd, m.a.w. een geschrift dat ter griffie van het Hof wordt neergelegd (art. 429, eerste lid, Sv.)¹⁰⁵. Een geschrift met de cassatiemiddelen, neergelegd ter griffie van het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen, is niet ontvankelijk¹⁰⁶.

¹⁰⁰ Cass. 23 september 2015, AR P.15.0828.F, AC 2015, zie datum.

¹⁰¹ Cass. 14 oktober 2015, AR P.15.1014.F, AC 2015, zie datum, met concl. OM.

¹⁰² Cass. 29 september 2015, P.15.0881.N en Cass. 15 september 2015, AR P.15.0675.N, impliciete oplossing.

¹⁰³ Cass. (beschikking) 4 mei 2015, AR P.15.0332.N.

¹⁰⁴ Volgens de tekst van artikel 31, § 3, Wet Voorlopige Hechtenis, kan de eiser in cassatie nog steeds zijn middelen aanvoeren in de akte van voorziening zelf – of in een bij die gelegenheid neergelegd geschrift – in het kader van het cassatieberoep tegen een arrest waardoor de voorlopige hechtenis wordt gehandhaafd (cfr. *infra*).

¹⁰⁵ G.-F. Raneri, « La réforme de la procédure en cassation en matière pénale — La proposition 2012 et son cheminement », in *Rapport annuel de la Cour de cassation 2013*, p. 129.

¹⁰⁶ Cass. 26 april 2016, AR P.16.0183.N, onuitgegeven; Cass. 20 september 2016, AR P.16.0231.N.

Die afschaffing werd verantwoord door de vertraging die dat meebrengt bij het verzenden van het dossier aan het Hof¹⁰⁷.

Aldus vermag het Hof geen acht te slaan op het middel van het openbaar ministerie, eiser in cassatie, dat is aangevoerd in een verklaring van cassatieberoep, neergelegd ter griffie van het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen, aangezien dat middel niet wordt aangevoerd in een memorie die ter griffie van het Hof is neergelegd¹⁰⁸.

Zo vermag het Hof ook geen acht te slaan op de middelen die door het openbaar ministerie zijn aangevoerd in een verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen¹⁰⁹.

b) Memorie ondertekend door een advocaat die houder is een getuigschrift

Voortaan moet de memorie verplicht worden ondertekend door een advocaat¹¹⁰. Vanaf 1 februari 2016 moet die advocaat houder zijn van het getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures (art. 429, eerste lid, nieuw, Sv. – cfr. *supra*)¹¹¹.

Het Hof oordeelt dat artikel 429 Wetboek van Strafvordering vereist dat de memorie door een advocaat is ondertekend: met de handtekening geeft de auteur aan zich de inhoud van de memorie eigen te maken en de ondertekening is een substantieel vormvereiste om de authenticiteit en de geldigheid van de memorie te waarborgen; aan de vereiste van ondertekening moet zijn voldaan bij het neerleggen van de memorie ter griffie of uiterlijk bij het verstrijken van de door artikel 429 Wetboek van Strafvordering bepaalde termijn om de memorie ter griffie neer te leggen¹¹².

Uit artikel 429, eerste lid, Wetboek van Strafvordering vloeit voort dat het voor een partij niet langer mogelijk is zichzelf voor het Hof van Cassatie te verdedigen en dat steeds de bijstand van een raadsman is vereist voor het ondertekenen van de memorie; het feit dat een partij zelf advocaat is, ontslaat haar niet van de verplichting een beroep te doen op een advocaat die houder is van een getuigschrift¹¹³.

De memorie die op de griffie van het Hof is neergelegd na 1 februari 2016, ondertekend door een advocaat waarvan uit de rechtspleging niet blijkt dat hij houder is van het getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures, is niet ontvankelijk¹¹⁴. Die hoedanigheid moet blijken uit de stukken waarop het Hof vermag

¹⁰⁷ *Gedr.st.*, Senaat., gew.z. 2012-2013, nr. 5-1832/1, p. 19.

¹⁰⁸ Cass. 10 juni 2015, AR P.15.0446.F, *Rev. dr. pén. crim.*, 2015, p. 994; Cass. 28 oktober 2015, AR P.1292.F, AC 2015, zie datum.

¹⁰⁹ Cass. 6 mei 2015, AR P.15.0379.F, AC 2015, nr. 293, met concl. OM in *Pas*.

¹¹⁰ Cass. (beschikking) 4 september 2015, AR P.15.0824.N.

¹¹¹ Cass. 22 maart 2016, AR P.16.0020.N, AC 2016, zie datum; Cass. 3 mei 2016, AR P.16.0228.N, AC 2016, zie datum.

¹¹² Cass. 1 december 2015, AR P.15.0982.N, AC 2015, zie datum, met concl. OM.

¹¹³ Cass. 22 maart 2016, AR P.15.0703.N, AC 2016, zie datum.

¹¹⁴ Cass. 11 mei 2016, AR P.16.0173.F, AC 2016, zie datum.

acht te slaan¹¹⁵ en die uiterlijk zijn neergelegd binnen de termijn van twee maanden bepaald in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering¹¹⁶.

De rechtspraak zal moeten aangeven, net zoals voor de verklaring van cassatieberoep (cfr. *supra*), of de hoedanigheid van advocaat die houder is van het getuigschrift moet blijken voor zowel de advocaat die de memorie heeft opgesteld in de hoedanigheid van raadsman van de eiser als voor degene die de memorie in zijn plaats (“loco”) ondertekent.

Behoudens bijzondere regelingen (cfr. *infra*), heeft die verplichting een algemene draagwijdte: aldus,

- moet de memorie van de ouder van een minderjarige ook worden ondertekend door een advocaat (die vanaf 1 februari 2016 houder is van het getuigschrift)¹¹⁷;
- geldt die verplichting ook voor de memorie die door een veroordeelde is neergelegd in het kader van een cassatieberoep tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank: een schriftelijke grief van de eiser zelf, niet ondertekend door een advocaat, is bijgevolg niet ontvankelijk¹¹⁸;
- krachtens artikel 429, eerste lid, Wetboek van Strafvordering moet de memorie die namens een vreemdeling wordt neergelegd, ondertekend zijn door een advocaat die houder is van het in artikel 425, § 1er, tweede lid, van dat wetboek bedoelde getuigschrift¹¹⁹.

In strafzaken is de tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie niet vereist en is de advocaat geen ministerieel ambtenaar zodat hij niet de hoedanigheid heeft om een memorie te ondertekenen “op vordering en ontwerp”, aangezien een dergelijke ondertekening eigen is aan de advocaten bij het Hof van Cassatie. Omdat de ondertekening van een memorie “op vordering en ontwerp” erop wijst dat de advocaat de memorie niet zelf heeft opgesteld en deze niet vrij en weloverwogen heeft ondertekend, is dergelijke ondertekening geen handtekening als bedoeld in artikel 429 Wetboek van Strafvordering¹²⁰.

De memorie moet in origineel worden neergelegd. Het Hof slaat geen acht op memories die op onregelmatige wijze per faxbericht worden ingediend¹²¹.

Een niet-ondertekende memorie is niet ontvankelijk¹²². Dit verzuim kan niet worden geregulariseerd door op de rechtszitting een handtekening aan te brengen op

¹¹⁵ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0334.N, AC 2016, zie datum.

¹¹⁶ Zie Cass. 1 juni 2016, AR P.16.0252.F, AC 2016, zie datum.

¹¹⁷ Cass. 15 september 2015, AR P.15.0538.N, AC 2015, zie datum.

¹¹⁸ Cass. 8 juli 2015, AR P.15.0850.N, AC 2015, nr. 459.

¹¹⁹ Cass. 5 april 2016, AR P.16.0334.N, AC 2016, zie datum.

¹²⁰ Cass. 3 november 2015, AR P.15.0311.N, AC 2015, zie datum, JT 2016, p. 451 met noot van M. Baetens-Spetschinsky en D. Verwaerde.

¹²¹ Cass. 16 april 1996, AR P.96.0472.N, AC 1996, nr. 115; Cass. 28 oktober 2003, AR P.03.1068.F, AC 2003, nr. 537; Cass. 15 februari 2012, AR P.11.1832.F, AC 2012, nr. 107.

¹²² Cass. 20 januari 2009, AR P.08.0772.N, AC 2009, nr. 47; Cass. 11 december 2012, AR P.12.0773.N, AC 2012, nr. 679.

een memorie die niet was ondertekend op het ogenblik waarop ze op de griffie werd neergelegd¹²³.

c) Kennisgeving van de memorie aan de verweerder

Op straffe van niet-ontvankelijkheid wordt de memorie van de eiser per aange-tekend schrijven, of langs elektronische weg wanneer een koninklijk besluit de voorwaarden daarvan zal hebben vastgesteld, ter kennis gebracht van de partij waartegen het cassatieberoep is gericht. Het bewijs van verzending wordt ter griffie neergelegd binnen de voor het indienen van de memorie bedoelde termijnen (nieuw art. 429, vierde lid, Sv.). Die verplichting geldt ook voor het openbaar ministerie¹²⁴. In navolging van het cassatieberoep moet de memorie van de vervolgte persoon, eiseres in cassatie, niet worden betekend of meegedeeld aan het openbaar ministerie in hoger beroep.

In afwachting van een koninklijk besluit waarin de voorwaarden worden vastgelegd voor de mededeling langs elektronische weg, moet de eiser in cassatie zijn middelen aanvoeren in een memorie die door een advocaat is ondertekend en die per aangetekende brief ter kennis wordt gebracht van de partij waartegen het cassatieberoep is gericht. Die vormvereisten zijn voorgeschreven op straffe van niet-ontvankelijkheid¹²⁵. Er werd immers geoordeeld dat door het ontbreken van dat koninklijk besluit, de mededeling van de memorie langs elektronische weg geen uitwerking kreeg¹²⁶.

Volgens het Hof legt artikel 429 Wetboek van Strafvordering de verplichting op dat de memorie wordt meegedeeld, teneinde het recht van de verdediging van de verweerder te vrijwaren¹²⁷.

Om regelmatig te zijn moet de memorie worden meegedeeld aan de partij waartegen het cassatieberoep is gericht en niet aan diens raadsman¹²⁸.

¹²³ Cass. 24 oktober 2012, AR P.12.1318.F, AC 2013, nr. 563. Dienaangaande kon men zich afvragen of het nieuwe artikel 863 Gerechtelijk Wetboek, zoals ingevoerd bij wet van 10 juli 2006 en in werking getreden op 1 januari 2013, die rechtspraak niet zou wijzigen: dat artikel bepaalt immers dat “in alle gevallen waarin de ondertekening is vereist voor de geldigheid van een proceshandeling het gebrek van de handtekening [kan] worden geregulariseerd ter zitting of binnen een door de rechter vastgestelde termijn”. In een recent arrest heeft het Hof daar ontkennend op geantwoord door te oordelen dat artikel 863 Gerechtelijk Wetboek, dat toelaat het gebrek aan handtekening te regulariseren in alle gevallen waarin de ondertekening voor de geldigheid van een proceshandeling is vereist, geen kracht kan verlenen aan een geschrift dat niet voldoet aan de vormvereisten waarvan de vervulling moet worden vastgesteld vooraleer de wettelijke termijnen zijn verstreken (Cass. 25 september 2013, AR P.13.1528.F, AC 2013, nr. 479, concl. OM in *Pas.*).

¹²⁴ Cass. 16 februari 2016, AR P.15.1573.N, AC 2016, zie datum.

¹²⁵ Cass. 30 september 2015, AR P.15.1040.F, AC 2015, zie datum.

¹²⁶ Cass. 30 september 2015, AR P.15.1040.F, AC 2015, zie datum; Cass. 1 maart 2016, AR P.15.1523.N, AC 2016, zie datum; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0461.F, onuitgegeven.

¹²⁷ Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0451.F, AC 2015, nr. 438.

¹²⁸ Cass. 30 september 2015, AR P.15.1040.F, AC 2015, zie datum; Cass. 7 september 2016, AR P.16.0461.F, onuitgegeven.

Uit wat voorafgaat volgt dat, op straffe van niet-ontvankelijkheid van de memorie:

- het openbaar ministerie, eiser in cassatie, zijn memorie moet meedelen aan de beklagde of de beschuldigde (en, in voorkomend geval, aan de burgerrechtelijk aansprakelijke partij)¹²⁹;
- het openbaar ministerie, eiser in cassatie, in het kader van een cassatieberoep tegen een beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank, zijn cassatieberoep moet meedelen aan de veroordeelde, verweerder in cassatie¹³⁰;
- de sanctionerend ambtenaar, in het kader van de administratieve sanctieregeling, zijn memorie aan de verweerder moet meedelen¹³¹;
- de burgerlijke partij, eiseres in cassatie, haar memorie moet meedelen aan de beklagde of de beschuldigde (en eventueel aan de burgerrechtelijk aansprakelijke en de tussenkomende partij)¹³²;
- de burgerlijke partij, in het kader van een cassatieberoep tegen een arrest van buitenvervolginstelling, haar memorie moet meedelen aan de inverdenking-gestelde en aan het openbaar ministerie¹³³;
- de verzoeker tot wraking, burgerlijke partij, zijn memorie moet meedelen aan de overige partijen in de zaak in het kader waarvan er wordt verzocht dat de onderzoeksrechter zou worden gewraakt¹³⁴;
- de beklagde, in zaken van stedenbouw, het openbaar ministerie en, in voorkomend geval, de administratie de memorie moet meedelen met de middelen betreffende de beslissing waarbij het herstel van de plaats in de vorige staat wordt bevolen¹³⁵;
- de beklagde of de beschuldigde, eiser in cassatie, in het kader van het cassatieberoep tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering, zijn memorie moet meedelen aan de burgerlijke partij (en, in voorkomend geval, aan de tussenkomende partij)¹³⁶;
- de persoon die tegelijk beklagde en burgerlijke partij is, zijn memorie moet meedelen aan de partijen tegen wie het cassatieberoep is gericht¹³⁷.

Niet alleen de mededeling van de memorie dient plaats te vinden binnen de termijnen bepaald in artikel 429, eerste en tweede lid, Wetboek van Strafvordering.

¹²⁹ Cass. 13 mei 2015, AR P.15.0406.F, niet uitgegeven; Cass. (beschikking), 18 mei 2015, AR P.15.0404.F; Cass. 5 april 2016, AR P.16.0209.N, AC 2016, zie datum.

¹³⁰ Cass. 27 april 2016, RG P.16.0457.F; Cass. 5 april 2016, RG P.16.0368.N, AC 2016, zie datum.

¹³¹ Cass. 23 september 2015, AR P.15.0828.F, AC 2015, zie datum.

¹³² Cass. 2 september 2015, AR P.15.0547.F, AC 2015, zie datum.

¹³³ Cass. (beschikking), 11 mei 2015, AR P.15.0342.N.

¹³⁴ Cass. 14 oktober 2015, AR P.15.1014.F, AC 2015, zie datum, met concl. OM in *Pas*.

¹³⁵ Cass. 30 juni 2015, AR P.15.0321.N, AC 2015, nr. 452; Cass. 13 september 2016, AR P.15.0999.N, AC 2016, zie datum.

¹³⁶ Cass. (beschikking), 9 oktober 2015, RG P.15.1187.N.

¹³⁷ Cass. 9 september 2015, AR P.15.0653.F, AC 2015, zie datum.

Dit geldt ook voor de neerlegging ter griffie van het bewijs van toezending (art. 429, vierde lid, Wetboek van Strafvordering – cfr. hieronder)¹³⁸.

Ten slotte dient te worden opgemerkt dat de memorie van een beklagde, die niet werd meegedeeld aan de partijen tegen wie het cassatieberoep is gericht, als ontvankelijk kan worden beschouwd wat betreft het cassatieberoep tegen de beslissing op de strafvordering maar niet-ontvankelijk in zoverre het gericht is tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering of wat betreft de herstelmaatregel inzake stedenbouw¹³⁹.

d) Termijnen voor het neerleggen van memories en van het bewijs van mededeling

In de wet van 14 februari 2014 werden de twee termijnen gewijzigd die nageleefd moeten worden om een memorie in te dienen. De eerste termijn wordt op uiterlijk vijftien dagen gebracht vóór de rechtszitting, en de tweede termijn, die nog steeds twee maanden bedraagt, gaat voortaan in, te rekenen van de verklaring van cassatieberoep (nieuw art. 429, eerste en tweede lid, Sv.).

De memorie die ter griffie wordt neergelegd, later dan twee maanden volgend op de verklaring van cassatieberoep, is niet ontvankelijk¹⁴⁰. Het Hof vermag niet langer acht te slaan op de aanvullende memorie die op de rechtszitting wordt neergelegd, m.a.w. buiten de termijn die bij artikel 429 Wetboek van Strafvordering is bepaald¹⁴¹.

Enkel de datum waarop de memorie op de griffie van het Hof wordt ontvangen en niet de datum van de memorie of de datum van de brief waarbij de memorie wordt toegestuurd, is bepalend voor de tijdigheid van de memorie¹⁴².

De termijn van twee maanden wordt berekend overeenkomstig de artikelen 52 tot 54 Gerechtelijk Wetboek: men telt van de zoveelste tot de dag vóór de zoveelste en men begint te tellen daags na de verklaring van cassatieberoep. De vervaldag is in de termijn inbegrepen. Wanneer het cassatieberoep op 6 juli wordt ingesteld, moet de memorie aldus uiterlijk op 6 september worden neergelegd, tenzij de termijn op een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag verstrijkt (in dat geval wordt de termijn verlengd tot de eerstvolgende werkdag¹⁴³). Met de termijn van twee maanden worden twee “kalendermaanden” bedoeld: hieruit volgt dat wanneer het cassatieberoep is ingesteld op 31 december, de termijn van twee maanden

¹³⁸ Cass. 2 september 2015, AR P.15.0547.F, AC 2015, zie datum; Cass. 5 april 2016, AR P.16.0368.N, AC 2016, zie datum.

¹³⁹ Cass. 30 juni 2015, AR P.15.0321.N, AC 2015, nr. 452.

¹⁴⁰ Cass. 16 maart 2016, AR P.15.1581.F, onuitgegeven.

¹⁴¹ Cass. 1 maart 2016, AR P.16.0078.F, AC 2016, zie datum. Het vermocht te dezen ook geen acht te slaan op de memorie, die niet door een advocaat was ondertekend.

¹⁴² Cass. 9 februari 2016, AR P.15.1351.N, AC 2016, zie datum.

¹⁴³ A. Bloch, “Over kamelen en cassatie: de onontvankelijke memorie”, *T. Strafr.* 2013, p. 25.

verstrijkt op 28 februari, behalve voor schrikkeljaren, waar de termijn op 29 februari verstrijkt¹⁴⁴.

Aangezien de datum van het cassatieberoep voortaan het aanvangstijdstip is van de termijn van twee maanden voor het neerleggen van een memorie, moet het dossier onverwijld aan de griffie van het Hof worden overgezonden opdat de advocaat van de eiser het kan inzien zodat hij zijn memorie kan opmaken.

De aandacht van de rechtspractici dient te worden gevestigd op het feit dat het Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat de tweede termijn vijftien vrije dagen bedraagt¹⁴⁵: wanneer de rechtszitting van het Hof op woensdag is vastgesteld, moet de memorie aldus uiterlijk op de maandag worden ingediend die vijftien dagen vóór de rechtszitting valt. Wanneer de rechtszitting daarentegen op dinsdag is vastgesteld, moet de memorie de vrijdag worden ingediend die voorafgaat aan de week voorafgaand aan de rechtszitting, *i.e.* zeventien dagen vóór de rechtszitting¹⁴⁶.

De memorie van de eiser is niet ontvankelijk wanneer ze wordt neergelegd minder dan vijftien dagen vóór de rechtszitting, zelfs indien de zestiende en de zeventiende dag vóór de rechtszitting een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag zijn¹⁴⁷.

Belangrijk is hier dat beide termijnen samen worden toegepast¹⁴⁸. Aldus is een memorie die meer dan vijftien dagen vóór de rechtszitting werd neergelegd niet ontvankelijk wanneer ze niet werd neergelegd binnen de termijn van twee maanden na de verklaring van cassatieberoep; zo is ook de memorie niet ontvankelijk, behoudens overmacht, die binnen de termijn van twee maanden maar minder dan vijftien dagen vóór de rechtszitting werd neergelegd.

Volgens nieuw artikel 432 Wetboek van Strafvordering geeft de griffier, behoudens in geval van spoedeisendheid, tenminste vijftien dagen voor de rechtszitting kennis van de dagbepaling aan de advocaten van de partijen of aan de niet vertegenwoordigde verweerder. Wanneer de zaak wordt vastgesteld vóór het verstrijken van de termijn van twee maanden, kan het voor de eiser zeer moeilijk en zelfs onmogelijk worden om zijn memorie uiterlijk vijftien dagen vóór de rechtszitting neer te leggen, zo hij de dagbepaling *in extremis* ontvangt. Dergelijke situatie zou een geval van overmacht kunnen opleveren die de verlenging verantwoordt van de termijn om de memorie in te dienen. Zo werd er beslist dat wanneer het voor de advocaat van de eiser onmogelijk was zijn memorie neer te leggen binnen de termijn van vijftien dagen vóór de rechtszitting, omdat hij laattijdig werd opgeroepen, de eerbiediging van het recht van verdediging vereist dat dergelijke

¹⁴⁴ Cass. 3 mei 2016, AR P.16.0031.N, AC 2016, zie datum.

¹⁴⁵ Cass. 19 mei 2015, AR P.15.0559.N, AC 2015, nr. 326, met andersluidende conclusie OM; Cass. 6 april 2016, AR P.16.0299.F, AC 2015, zie datum, met gelijklopende conclusie OM in *Pas*.

¹⁴⁶ Doorgaans zetelt de Nederlandstalige strafkamer van het Hof op dinsdag, de Franstalige op woensdag.

¹⁴⁷ Cass. 19 mei 2015, AR P.15.0559.N, AC 2015, nr. 326, met andersluidende conclusie OM.

¹⁴⁸ Cass. (beschikking), 13 mei 2015, AR P.15.0365.F.

memorie ontvankelijk wordt verklaard¹⁴⁹. Aldus werd de memorie ontvankelijk verklaard die werd ingediend binnen twee maanden te rekenen van de verklaring van cassatieberoep, ook al werd de memorie minder dan vijftien dagen voor de rechtszitting ingediend, op voorwaarde dat die memorie vóór de vaststelling van de zaak werd ingediend¹⁵⁰ dan wel kort daarop¹⁵¹.

Beide termijnen zijn ook toepasselijk op het indienen van stukken, met uitzondering van de akten van afstand of hervatting van het geding, waaruit blijkt dat het cassatieberoep doelloos is geworden alsook de noten van antwoord op de conclusie van het openbaar ministerie, bedoeld in artikel 1107 Gerechtelijk Wetboek (art. 429, tweede lid, Sv.).

e) *Bijzondere regelingen*

Wegens de hoogdringendheid van bepaalde procedures werden in bijzondere materies afwijkende regels bepaald: dat is het geval voor de voorlopige hechtenis of de procedure tot tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel.

Inzake voorlopige hechtenis kunnen de cassatiemiddelen nog steeds worden voorgedragen in de akte van cassatieberoep dan wel in een naar aanleiding daarvan neergelegd geschrift (art. 31, § 3, eerste lid, Wet Voorlopige Hechtenis). De rechtspraak zal de draagwijdte van deze afwijking moeten bepalen. Zo zal onderzocht moeten worden of de wetgever, door in die mogelijkheid te voorzien, de bedoeling had de tussenkomst van een advocaat die houder is van het attest te vereisen wanneer de middelen worden voorgedragen in een memorie die ter griffie van het Hof wordt neergelegd.

In het kader van het cassatieberoep tegen de beslissing van de strafuitvoeringsrechtbank moet de memorie op de griffie van het Hof van Cassatie toekomen, uiterlijk de vijfde dag na de datum van het cassatieberoep (art. 97, § 1er, tweede lid, Wet Strafwetgeving en art. 116, § 1er, tweede lid, Wet 21 april 2007)¹⁵².

G. Memorie van antwoord

Volgens de nieuwe regeling, ingevoerd bij wet van 14 februari 2014, kan de verweerder een memorie van antwoord neerleggen uiterlijk acht dagen vóór de

¹⁴⁹ Cass. 24 juni 2015, AR P.15.0762.F (impliciet). In onderhavig geval werd de oproeping voor de rechtszitting van 24 juni 2015 op 8 juni 2015 verstuurd en de memorie neergelegd op 11 juni 2015, m.a.w. minder dan 15 dagen vóór de rechtszitting.

¹⁵⁰ Cass. 23 december 2015, AR P.15.1596.F, zie datum, concl. OM in *Pas*.

¹⁵¹ Cass. 14 september 2016 (impliciet), AR P.16.0936.F, AC 2016, zie datum, eensl. concl. OM (in substantie) in *Pas*. Te dezen was de memorie op de griffie van het Hof neergelegd, acht – en niet vijftien – vrije dagen vóór de rechtszitting, *i.e.* de werkdag volgend op de ontvangst van het bericht van rechtsdagbepaling door de raadsman van de eiser, die preciseerde dat bericht te hebben ontvangen daags na de datum die op de stempel van de post was vermeld.

¹⁵² Cass. (beschikking), 28 mei 2015, AR P.15.0708.N.

rechtszitting. Die memorie moet door een advocaat zijn ondertekend (art. 429, derde lid, nieuw, Sv.).

Sinds 1 februari 2016 moet die advocaat ook houder zijn van het getuigenschrift van opleiding in cassatieprocedures.

Op straffe van niet-ontvankelijkheid wordt de memorie van antwoord met een aangetekend schrijven ter kennis gebracht van de eiser – of, wanneer de Koning de voorwaarden daarvoor zal hebben vastgesteld, via elektronische weg – en het bewijs van toezending moet op de griffie worden neergelegd binnen de termijn die voor het neerleggen van de memorie van antwoord is bepaald. Wanneer het bewijs van die aangetekende zending minder dan acht vrije dagen vóór de rechtszitting wordt neergelegd, is de memorie van antwoord onontvankelijk¹⁵³.

De eiser moet ook de mogelijkheid krijgen te antwoorden op de memorie van antwoord. Volgens de parlementaire werkzaamheden, “kan de eiser, wanneer hij zich niet meer binnen de termijn van twee maanden bevindt om te antwoorden op de memorie van antwoord, aangezien hij nu, overeenkomstig artikel 1107 Gerechtelijk Wetboek¹⁵⁴, inhoudelijk kennis heeft van die memorie van antwoord, nog ter zitting reageren en pleiten betreffende de rechtsvragen die in de cassatiemiddelen zijn opgeworpen dan wel op middelen van niet-ontvankelijkheid die tegen het cassatiemiddel of tegen de middelen worden aangevoerd”¹⁵⁵. Hij kan dit bijgevolg ook buiten de termijnen voor het indienen van de memorie¹⁵⁶.

H. Procedure van niet-toelaatbaarheid ingeval van kennelijk onontvankelijk of kennelijk ongegrond cassatieberoep

Teneinde de afhandeling van de kennelijk onontvankelijke of kennelijk ongegronde cassatieberoepen te versnellen, heeft de hervorming van 14 februari 2014 de mogelijkheid ingevoerd om gebruik te maken van de procedure van niet-toelaatbaarheid van het cassatieberoep (art. 433 Sv.). Wegens het beginsel van de onmiddellijke toepassing van de procedurewetten wordt de procedure van niet-toelaatbaarheid toegepast op zaken waarin het cassatieberoep na 31 januari 2015 werd ingesteld (cfr. *supra*)¹⁵⁷.

Op die procedure kan een beroep worden gedaan wanneer het cassatieberoep kennelijk onontvankelijk is, wanneer het doelloos is (geworden) of wanneer het

¹⁵³ Cass. 2 juni 2015, AR P.15.0224.N, AC 2015, nr. 366.

¹⁵⁴ Het tweede lid van het nieuwe artikel 429 Sv. bepaalt met name dat de termijn van 2 maanden niet geldt voor de noten bedoeld in artikel 1107 Gerechtelijk Wetboek. Het nieuwe artikel 432 Sv. bepaalt uitdrukkelijk dat artikel 1107 Gerechtelijk Wetboek wordt toegepast op de cassatieprocedure in strafzaken.

¹⁵⁵ *Gedr.st.*, Senaat, gew.z. 2012-2013, nr. 5 - 1832/3, p. 26.

¹⁵⁶ G.-F. Raneri, “De wijziging van de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken – Het voorstel van 2012 en zijn verloop” in *Cour de cassation de Belgique – Jaarverslag 2013*, Brussel, uitg. Belgisch Staatsblad, 2014, p. 132, dat verwijst naar *Gedr.st.*, Senaat, gew.z. 2012-2013, nr. 5 - 1832/3, p. 26.

¹⁵⁷ Cass. (beschikking) 30 april 2015, AR P.15.0221.N.

geen enkele onwettigheid of onregelmatigheid aanklaagt die tot cassatie kan leiden. Het betreft dus niet alleen de zaken waarin geen memorie wordt neergelegd binnen de wettelijke termijn maar ook die waarin de eiser louter kennelijk onontvankelijke middelen aanvoert.

Wanneer het cassatieberoep tegen de beslissing op de strafvordering ontvankelijk is, oefent het Hof ambtshalve toezicht uit op die beslissing: zo werpt het ambtshalve een middel op dat toelaat een onwettigheid te bestraffen die door de eiser niet (regelmatig) zou zijn aangevoerd¹⁵⁸. In het geval van een ambtshalve middel wordt van de procedure van niet-toelaatbaarheid afgezien.

De procedure van niet-toelaatbaarheid is enkel een mogelijkheid die het Hof wordt geboden. Zo kan de eerste voorzitter of de sectievoorzitter steeds beslissen om de gewone procedure toe te passen.

De procedure van niet-toelaatbaarheid is in de regel uitgesloten in zaken waar de wet termijnen heeft vastgesteld waarbinnen het Hof van Cassatie uitspraak moet doen (voorlopige hechtenis, strafuitvoeringsrechtbank, Europees aanhoudingsbevel,...). In de regel lijkt de procedure van niet-toelaatbaarheid evenmin te kunnen worden toegepast in dringende zaken die zijn vastgesteld vóór het verstrijken van de termijn van twee maanden voor het indienen van de memorie (beroep inzake de vrijheidsberoving van een vreemdeling, internering,...).

De niet-toelaatbaarheid van het cassatieberoep kan, na eensluidend advies van het openbaar ministerie, bij beschikking van de sectievoorzitter of van de door de eerste voorzitter aangewezen raadsheer worden uitgesproken, die uitspraak doen zonder zitting en zonder de partijen te horen.

Wanneer het openbaar ministerie zich daartegen verzet, wordt er van de procedure van niet-toelaatbaarheid afgezien; er wordt geen enkele formele beslissing gewezen en de zaak volgt dan de gewone gemeenrechtelijke procedure en wordt vastgesteld op de rechtszitting van het Hof.

Het niet-tegensprekelijke karakter van de procedure van niet-toelaatbaarheid kan de eiser misschien verrassen en hem het gevoel geven dat zijn recht van verdediging wordt miskend, maar de wetgever heeft het aldus gewild en de procedure wordt enkel toegepast indien zijn cassatieberoep kennelijk geen enkele kans op slagen heeft. Bij vergissing kan nog steeds een procedure tot intrekking worden ingeleid (bijvoorbeeld wanneer een procedure van niet-toelaatbaarheid werd toegepast wegens de ontstentenis van memorie, terwijl er wel degelijk een memorie was neergelegd¹⁵⁹).

De beschikking van niet-toelaatbaarheid wordt beknopt met redenen omkleed en wordt door de griffie per gerechtsbrief ter kennis gebracht aan de eiser; de verweerder wordt met een gewone brief of de hoogte gebracht van de niet-toelaatbaarheid van het cassatieberoep, waartegen geen enkel rechtsmiddel openstaat.

¹⁵⁸ Zo wordt in de beschikkingen van niet-toelaatbaarheid, op grond van het feit dat het cassatieberoep tegen de strafvordering kennelijk niet-gegrond is, de zogenaamde strafformule gebruikt, overeenkomstig welk “*de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht genomen zijn en de beslissing overeenkomstig de wet is geweest*”.

¹⁵⁹ Cass. 21 september 2016, AR P.16.0925.F, AC 2016, zie datum, met concl. OM.

In de regel wordt die beschikking slechts gewezen na het verstrijken van een termijn van twee maanden te rekenen van het cassatieberoep, aangezien dat neerkomt op de termijn waarbinnen de memories neergelegd kunnen worden¹⁶⁰. Die termijn kan korter zijn in de bijzondere materies, waar de wet voor het indienen van de memorie een kortere termijn heeft bepaald¹⁶¹.

Talrijke beschikkingen van niet-toelaatbaarheid werden gewezen naar aanleiding van kennelijk niet-ontvankelijk beschouwde cassatieberoepen, om de volgende redenen:

- het cassatieberoep is laattijdig, want ingesteld buiten de termijn bepaald in artikel 423 Wetboek van Strafvordering¹⁶²;
- de verklaring van cassatieberoep van een beklaagde, gericht tegen een veroordelend arrest, werd niet door een advocaat ondertekend¹⁶³;
- de verklaring van cassatieberoep van de vader van een minderjarige werd niet door een advocaat ondertekend¹⁶⁴;
- de verklaring van cassatieberoep van een burgerlijke partij werd niet door een advocaat ondertekend¹⁶⁵;
- het cassatieberoep werd (na 31 januari 2016) ingesteld door een advocaat waarvan uit de stukken van de rechtspleging niet blijkt dat hij houder is van het getuigschrift bedoeld in artikel 425, § 1, tweede lid, van dat wetboek¹⁶⁶;
- het cassatieberoep is voorbarig want gericht tegen een voorbereidende beslissing of een beslissing van onderzoek die geen uitspraak doet over de gevallen bedoeld in het tweede lid van artikel 420 Wetboek van Strafvordering¹⁶⁷;
- het cassatieberoep is voorbarig omdat het bestreden arrest, dat met toepassing van artikel 235*bis* Wetboek van Strafvordering is gewezen, geen eindbeslissing is in de zin van artikel 420, eerste lid, van dat wetboek en geen verband houdt met de gevallen bedoeld in het tweede lid van dat artikel¹⁶⁸;

¹⁶⁰ Die wachttijd wordt gerechtvaardigd door het feit dat de memorie van de eiser niet alleen middelen kan bevatten maar ook argumenten inzake de ontvankelijkheid van het cassatieberoep (bijvoorbeeld een geval van overmacht).

¹⁶¹ Zo werd er een beschikking gewezen iets meer dan vijftien dagen na het instellen van een cassatieberoep tegen een vonnis van de strafuitvoeringsrechtbank, aangezien de termijn om de memorie in te dienen in dat geval vijf dagen bedraagt (Cass. (beschikking) 16 maart 2015, AR P.15.0349.N).

¹⁶² Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0408.F; Cass. (beschikking) 25 juni 2015, AR P.15.0400.N, AC 2015, nr. 448; Cass. (beschikking) 11 augustus 2015, AR P.15.0640.N.

¹⁶³ Cass. (beschikking) 31 juli 2015, AR P.15.0721.F; Cass. (beschikking) 21 augustus 2015, AR P.15.0980.F; Cass. (beschikking) 4 september 2015, AR P.15.0824.N.

¹⁶⁴ Cass. (beschikking) 5 mei 2015, AR P.15.0401.F; Cass. (beschikking) 18 juni 2015, AR P.15.0628.F.

¹⁶⁵ Cass. (beschikking) 5 mei 2015, AR P.15.0355.F.

¹⁶⁶ Cass. (beschikking) 22 september 2016, AR P.16.0840.F en P.16.0916.F, onuitgegeven.

¹⁶⁷ Cass. (beschikking) 8 mei 2015, AR P.15.0329.N; Cass. (beschikking) 2 oktober 2015, AR P.15.0778.N; Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0312.F; Cass. (beschikking) 13 augustus 2015, AR P.15.0805.N. Hetzelfde geldt ook wanneer de eiser een memorie heeft ingediend maar de middelen geen verband houden met de ontvankelijkheid van het cassatieberoep (Cass. (beschikking) 28 mei 2015, AR P.15.0504.N).

¹⁶⁸ Cass. (beschikking) 22 september 2016, AR P.16.0757.F en P.16.0758.F, onuitgegeven.

- de beslissing was niet vatbaar voor cassatieberoep¹⁶⁹;
- het cassatieberoep is gericht tegen een beslissing die niet in laatste aanleg is geweest¹⁷⁰;
- het cassatieberoep is zonder belang¹⁷¹;
- de toepassing van de regel “cassatieberoep na cassatieberoep is uitgesloten”¹⁷²;
- het onmiddellijk cassatieberoep tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling is niet-ontvankelijk wanneer de kamer van inbeschuldigingstelling het hoger beroep tegen de beschikking tot verwijzing terecht niet-ontvankelijk heeft verklaard (art. 135, § 2, en 420, tweede lid, Sv.)¹⁷³;
- de beklagde heeft, in het kader van een cassatieberoep gericht tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering, zijn cassatieberoep niet aan de burgerlijke partij betekend¹⁷⁴;
- de ouder van de minderjarige, die niet als een vervolgde persoon wordt beschouwd, heeft zijn cassatieberoep niet doen betekenen aan de partijen tegen wie het is gericht¹⁷⁵;
- de burgerlijke partij heeft haar cassatieberoep niet betekend aan de beklagde en aan de vrijwillig tussengekomen partij¹⁷⁶;
- de burgerlijke partij heeft haar cassatieberoep tegen een arrest van buitenvervolginstelling, niet aan de inverdenkinggestelde doen betekenen¹⁷⁷;
- de vrijwillig tussengekomen partij heeft haar cassatieberoep niet doen betekenen aan de partij tegen wie het is gericht¹⁷⁸;
- de beklagde heeft zijn cassatieberoep tegen de beslissing tot herstel van de plaats in de vroegere staat inzake stedenbouw, niet aan het openbaar ministerie doen betekenen¹⁷⁹;

¹⁶⁹ Cass. (beschikking) 30 april 2015, AR P.15.0221.N; Cass. (beschikking) 22 mei 2015, AR P.15.0432.N; Cass. (beschikking) 5 juni 2015, AR P.15.0644.N; Cass. (beschikking) 5 juni 2015, AR P.15.0645.N; Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0410.F.

¹⁷⁰ Cass. (beschikking) 24 september 2015, AR P.15.1177.F.

¹⁷¹ Cass. (beschikking) 8 mei 2015, AR P.15.0329.N; Cass. (beschikking) 11 juni 2015, AR P.15.0534.N; Cass. (beschikking) 2 oktober 2015, AR P.15.1087.N; Cass. (beschikking) 23 oktober 2015, AR P.15.0868.N.

¹⁷² Cass. (beschikking) 31 juli 2015, AR P.15.0721.F.

¹⁷³ Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0359.F; Cass. (beschikking) 18 juni 2015, AR P.15.0548.F; Cass. (beschikking) 30 juli 2015, AR P.15.0912.N.

¹⁷⁴ Cass. (beschikking) 17 april 2015, AR P.15.0255.N; Cass. (beschikking) 6 mei 2015, AR P.15.0282.F; Cass. (beschikking) 22 juli 2015, RG P.15.0697.F; Cass. (beschikking), 10 september 2015, AR P.15.0825.F; Cass. (beschikking), 1 juni 2015, AR P.15.0425.F; Cass. (beschikking) 9 oktober 2015, AR P.15.1187.N.

¹⁷⁵ Cass. (beschikking) 2 oktober 2015, AR P.15.1102.N.

¹⁷⁶ Cass. (beschikking) 1 juni 2015, AR P.15.0425.F.

¹⁷⁷ Cass. (beschikking) 30 april 2015, AR P.15.0268.N; Cass. 5 juni 2015, AR P.15.0545.F.

¹⁷⁸ Cass. (beschikking) 22 mei 2015, AR P.15.0478.N.

¹⁷⁹ Cass. (beschikking) 17 augustus 2015, AR P.15.0720.N; Cass. 22 september 2015, AR P.15.0398.N, AC 2015, zie datum.

- de partij die om opheffing van een onderzoekshandeling verzoekt en die niet wordt vervolgd, heeft haar cassatieberoep niet aan het openbaar ministerie doen betekenen¹⁸⁰;
- de burgerrechtelijk aansprakelijke partij heeft haar cassatieberoep niet aan de burgerlijke partijen betekend¹⁸¹;
- de betekening van het cassatieberoep van het openbaar ministerie werd op de griffie ontvangen meer dan twee maanden na de verklaring van cassatieberoep¹⁸².

Voorts heeft het Hof ook gebruik gemaakt van de procedure van niet-toelaatbaarheid op grond van het feit dat het cassatieberoep geen enkele onwettigheid of onregelmatigheid aanklaagt die tot cassatie kan leiden, zoals in de volgende gevallen:

- de eiser voert geen enkel middel aan in het kader van een cassatieberoep tegen een beslissing op de strafvordering en geen enkel middel wordt ambtshalve aangevoerd (“strafformule”)¹⁸³;
- de memorie van de eiser is laattijdig omdat ze werd ingediend buiten de termijn bepaald in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering en er geen enkel ambtshalve middel werd aangevoerd¹⁸⁴; dit is ook het geval wanneer de memorie van een veroordeelde wordt neergelegd buiten de termijn van vijf dagen vastgesteld in artikel 97, § 1er, tweede lid, Wet Strafvuivering¹⁸⁵;
- de memorie van de eiser werd niet door een advocaat ondertekend¹⁸⁶;
- de memorie van de eiser werd niet per aangetekend schrijven meegedeeld binnen de termijn van twee maanden volgend op de verklaring van cassatieberoep en geen enkel ambtshalve middel werd aangevoerd¹⁸⁷;
- wanneer, in het kader van het cassatieberoep van de beklaagde tegen de beslissing op de burgerlijke rechtsvordering, het bewijs van mededeling van de memorie per aangetekend schrijven, niet ter griffie werd neergelegd binnen de termijn bepaald in artikel 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering¹⁸⁸.

Ten slotte waren er ook beschikkingen waarbij het cassatieberoep niet-toelaatbaar werd verklaard omdat het doelloos was geworden, ofwel omdat het gericht was tegen de onmiddellijke aanhouding (om reden van de niet-toelaatbaarheid van het cassatieberoep tegen de veroordeling op de strafvordering)¹⁸⁹, ofwel omdat uit

¹⁸⁰ Cass. (beschikking) 17 augustus 2015, AR P.15.0756.N.

¹⁸¹ Cass. (beschikking) 10 september 2015, AR P.15.0825.F.

¹⁸² Cass. (beschikking) 13 augustus 2015, AR P.15.0822.F.

¹⁸³ Onder meer Cass. (beschikking) 16 maart 2015, AR P.15.0349.N; Cass. (beschikking) 30 april 2015, AR P.15.0221.N; Cass. (beschikking) 5 mei 2015, AR P.15.0229.F; Cass. (beschikking) 6 mei 2015, AR P.15.0282.F; Cass. (beschikking) 5 juni 2015, AR P.15.0644.N; Cass. (beschikking) 10 september 2015, AR P.15.0825.F.

¹⁸⁴ Cass. (beschikking) 13 mei 2015, AR P.15.0365.F.

¹⁸⁵ Cass. (beschikking) 28 mei 2015, AR P.15.0708.N.

¹⁸⁶ Cass. (beschikking) 4 september 2015, AR P.15.0824.N.

¹⁸⁷ Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0404.F; Cass. (beschikking) 26 mei 2016, AR P.16.0376.F.

¹⁸⁸ Cass. (beschikking) 9 oktober 2015, AR P.15.1187.N.

¹⁸⁹ Cass. (beschikking) 18 mei 2015, AR P.15.0410.F.

een bericht van de Dienst Vreemdelingenzaken bleek dat de eiser in vrijheid was gesteld¹⁹⁰.

Het Hof, in de persoon van zijn sectievoorzitter, laat toe dat er op vordering van de procureur-generaal, bij wege van een beschikking, wordt overgegaan tot een verbetering van een verschrijving in een eerder gewezen beschikking¹⁹¹.

Ten slotte trekt het Hof, collegiaal samengesteld en op vordering van de procureur-generaal, een beschikking van niet-toelaatbaarheid in die werd gewezen in de onwetendheid van het feit dat er namens de eiser, op regelmatige wijze een memorie was ingediend en doet het Hof vervolgens, bij wege van nieuwe beschikkingen, uitspraak over het cassatieberoep¹⁹².

I. Toepassing van de regel “cassatieberoep na cassatieberoep is uitgesloten”

Volgens het Hof kan een partij, behoudens in de bij wet bepaalde gevallen en indien van het eerste cassatieberoep afstand werd gedaan, niet andermaal cassatieberoep indienen tegen dezelfde beslissing (art. 419 Sv.)¹⁹³.

Er werd geoordeeld dat een verbeterde verklaring van cassatieberoep niet als een tweede cassatieberoep in de zin van artikel 419 Wetboek van Strafvordering moet worden beschouwd¹⁹⁴.

J. Afstand

In de regel kan de eiser tot op de dag van de rechtszitting afstand doen van zijn cassatieberoep (art. 429, tweede lid, Sv.)¹⁹⁵. De aandacht van de rechtspractici dient evenwel te worden gevestigd op de noodzaak onmiddellijk afstand te doen ingeval van een kennelijk niet-ontvankelijk¹⁹⁶ of kennelijk niet-gegrond

¹⁹⁰ Cass. (beschikking) 2 juni 2016, AR P.16.0623.F.

¹⁹¹ Cass. (beschikking) 5 juni 2015, AR P.15.0733.F.

¹⁹² Cass. 21 september 2016, AR P.16.0925.F, AC 2016, zie datum, met concl. OM. In onderhavig geval was een memorie, die namens de eiser was ingediend onder één van de in de verklaring van cassatieberoep vermelde aliassen, niet bij zijn dossier gevoegd en werd ondertussen een beschikking van niet-toelaatbaarheid gewezen; in een andere zaak heeft het Hof geoordeeld dat de zaak alleen kan worden ingetrokken wanneer het arrest op een kennelijke verschrijving berust waartoe de eiser zelf niet heeft bijgedragen; dat is niet het geval wanneer de verzoeker, door in zijn memorie een identiteit te vermelden die niet overeenkomt met de akte van cassatieberoep, de diensten van de griffie heeft misleid omtrent de zaak die in de memorie wordt bedoeld (Cass. 19 april 2016, AR P.16.0469.N, AC 2016, zie datum).

¹⁹³ Cass. 11 mei 2016, AR P.16.0263.F, AC 2016, zie datum; Cass. 20 september 2016, AR P.16.0231.N.

¹⁹⁴ Cass. 4 november 2014, AR P.13.768.N, AC 2014, nr. 658.

¹⁹⁵ Het Hof houdt geen rekening met de akte van afstand die op de griffie is neergelegd nadat de zaak in beraad werd genomen (Cass. 22 april 2014, AR P.13.1999.N, AC 2014, nr. 295).

¹⁹⁶ De afstand is nuttig in het geval van een voorbarig of onregelmatig cassatieberoep, teneinde de toepassing te vermijden van de meedogenloze regel “cassatieberoep na cassatieberoep is uitgesloten” (R. Declercq, *Cassation en matière répressive*, Brussel, Bruylant, 2015, p. 291).

cassatieberoep, gelet op de procedure van niet-toelaatbaarheid, waarbij de sectievoorzitter uitspraak doet zonder zitting en zonder de partijen te horen (cfr. *supra*).

De afstand hangt niet af van een bijzonder vormvereiste, voor zover het Hof van Cassatie geen enkele twijfel heeft omtrent de authenticiteit van de afstand van de eiser¹⁹⁷. Aldus verklaart het Hof de afstand van het cassatieberoep wanneer de eiser afstand doet per brief die op de griffie van het hof van beroep werd neergelegd en die alle waarborgen van echtheid vertoont¹⁹⁸.

De eiser die verklaart afstand te willen doen van zijn cassatieberoep moet het voorwerp daarvan genoegzaam aantonen; een eiser die verklaart afstand te doen van zijn cassatieberoep met als enige precisering dat het vonnis of arrest beslissingen zijn die geen eindbeslissingen in de zin van artikel 420 Wetboek van Strafvordering zijn, is niet nauwkeurig genoeg¹⁹⁹.

De lasthebber *ad hoc* die overeenkomstig artikel 2bis Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering is aangewezen om de beklagde rechtspersoon te vertegenwoordigen, is als enige bevoegd om afstand te doen van het cassatieberoep dat namens die rechtspersoon werd ingesteld²⁰⁰.

Wanneer het openbaar ministerie, eiser in cassatie, afstand doet van zijn cassatieberoep, verleent het Hof daarvan akte in zoverre de afstand niet op dwaling berust²⁰¹.

Het Hof slaat geen acht op de afstand, gedaan door een advocaat waarvan niet blijkt dat hij drager is van een bijzondere volmacht en die geen advocaat is bij het Hof van Cassatie, van een cassatieberoep dat is ingesteld door de burgerlijke partij tegen een beslissing waarbij haar vordering geheel of gedeeltelijk wordt afgewezen, aangezien de afstand in dergelijk geval gelijkstaat met een afstand van rechtsvordering. Het Hof slaat daarentegen wel acht op de afstand van een cassatieberoep dat is ingesteld door de burgerlijke partij, ook al is die afstand gedaan door een advocaat die geen drager is van een bijzondere volmacht en die geen advocaat is bij het Hof van Cassatie, wanneer die afstand niet gelijkstaat met een afstand van rechtsvordering²⁰². De eiser kan overigens zelf afstand doen van zijn cassatieberoep, zonder een beroep te doen op een advocaat²⁰³.

Damien Vandermeersch en Michel Nolet de Brauwere
Advocaten-generaal

¹⁹⁷ Zie R. Declercq, *Cassation en matière répressive*, Brussel, Bruylant, 2015, p. 296.

¹⁹⁸ Cass. 9 maart 2016, AR P.16.0188.F, AC 2016, zie datum.

¹⁹⁹ Cass. 23 september 2014, AR P.14.0024.N, AC 2014, nr. 545.

²⁰⁰ Cass. 6 september 2016, AR P.16.0052.N, AC 2016, zie datum.

²⁰¹ Cass. 2 september 2015, AR P.15.746.F, AC 2015, zie datum, met concl. OM, *Rev. dr. pén. crim.*, 2015, p. 1107.

²⁰² Cass. 22 oktober 2014, AR P.14.1390.F, AC 2014, nr. 633.

²⁰³ Cass. 21 december 1994, AR P.94.1342.F, AC 1994, I, nr. 571; Cass. 14 september 2016, AR P.16.0929.F, AC, zie datum (impliciet, op mondelinge concl. OM). Cfr. artikel 6 Wet van 16 februari 1961 tot wijziging van de wetgeving inzake de vertegenwoordiging van de beklagden, de burgerrechtelijk aansprakelijke partijen en de burgerlijke partijen voor de strafrechtbanken, dat bepaalt: "De afstand van de aanleg kan gedaan en aanvaard worden voor elke strafrechtbank, hetzij door de partijen persoonlijk, hetzij door een pleitbezorger, hetzij door een advocaat".

Enkele recente ontwikkelingen in de cassatieprocedure in burgerlijke zaken

De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure is in werking getreden op 25 mei 2014. Het is uiteraard te vroeg om alle gevolgen van die wet te evalueren, maar het kwam het Hof interessant voor om, naast de studie van advocaten-generaal Damien Vandermeersch en Michel Nolet de Brauwere over de hervorming van de strafprocedure en de overvloedige rechtspraak waartoe zij heeft geleid, reeds een aantal eerste opmerkingen hieromtrent te formuleren.

Deze studie heb ik aangevuld met overwegingen over vragen betreffende de cassatieprocedure die niet voortvloeien uit de inwerkingtreding van die wet, maar die onlangs bij het Hof zijn gerezen.

De standpunten die ik in deze studie inneem, verbinden uitsluitend mezelf.

De wet van 10 april 2014 gaf aanleiding tot uitgebreide commentaren¹ waarvoor ik de lezer graag verwijs voor alles m.b.t. het ontstaan en de doelstellingen van de wet. Ik zal mijn aandacht vooral richten op de wijze waarop het Hof tot nu toe die wet heeft toegepast.

Ik wijs er wel op dat die wetshervorming de volgende doelstellingen beoogt:

- de cassatieprocedure op bepaalde vlakken vereenvoudigen en de kosten ervan verminderen;
- de procedure versnellen en ze aanpassen aan de eisen van de hedendaagse rechtstaat;
- de eerbiediging van het recht van verdediging versterken, met name gelet op de recente rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens;
- de regels uniformiseren die van toepassing zijn op alle cassatieberoepen tegen beslissingen van de tuchtgerichten van beroepsordes en –instituten².

De wet wou bovendien sommige praetoriaanse praktijken in de teksten opnemen en enkele onzekerheden in het verloop van de cassatieprocedure wegwerken.

¹ Ph. Gérard, “La réforme de la procédure de cassation en matière civile par la loi du 10 avril 2014”, *JT* 2014, p. 689 e.v. en in *Procéder devant la Cour de cassation*, KnopsPublishing, 2016, p. 290 e.v.; B. Maes, “De hervorming van het cassatieberoep in civiele zaken en in tuchtzaken”, in *De nieuwe regels van het cassatieberoep in strafzaken, civiele zaken en tuchtzaken*, Larcier, 2015, p. 41 e.v.; en in *Procéder devant la Cour de cassation*, KnopsPublishing, 2016, p. 306 e.v.; A. Meulder, “De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het gerechtelijk wetboek betreffende de procedure voor het hof van cassatie en de wrakingsprocedure: *capita selecta*”, in *Jaarverslag van het Hof van Cassatie 2014*, p. 139 e.v. en *JT* 2015, p. 333 e.v.

² *Parl.St.* Kamer “Memorie van toelichting”, Doc 53 3337/001, p. 4 en 5.

A. Vereenvoudiging van de procedure

a) Veranderingen ingevoerd door de wet van 10 april 2014: in de meeste gevallen wordt de betekening van de memorie van antwoord afgeschaft

1. Krachtens artikel 1092 van het Gerechtelijk Wetboek wordt het cassatieberoep beantwoord door ter griffie van het Hof van Cassatie een memorie in te dienen. Die memorie van antwoord wordt aan de advocaat van de eiser of, indien hij geen advocaat heeft, aan de eiser zelf toegezonden uiterlijk op de dag van de neerlegging ervan ter griffie. Dat systeem is geënt op dat van de uitwisseling van de conclusies voor de bodemrechter.

Vóór de inwerkingtreding van de wet van 10 april 2014 moest de memorie van antwoord, in alle gevallen, op straffe van niet-ontvankelijkheid, door een deurwaarder aan de eiser worden betekend vóór de indiening ervan op de griffie van het Hof. Dat leidde tot soms aanzienlijke kosten en tijdverlies. In de huidige regeling is de betekening van de memorie van antwoord slechts vereist als de verweerder hierbij een middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep opwerpt (artikel 1092, vierde lid). In dat geval is het verantwoord die betekening te behouden om het beginpunt van de termijn voor de eventuele indiening van de memorie van wederantwoord door de eisende partij ontegenzeggelijk vast te leggen.

Die vereenvoudiging van de procedure stond hoog op het verlanglijstje van de balie van Cassatie en binnen die balie werd al snel overeengekomen dat het versturen van een memorie van antwoord naar een andere advocaat per e-mail mocht gebeuren. Die oplossing beperkt de kosten en vereenvoudigt het administratief beheer. De advocaat die de memorie van antwoord per e-mail ontvangt, moet de ontvangst ervan via dezelfde weg aan zijn confrater bevestigen³. Tijdens de eerste maanden bezorgden de eisers een afschrift van die ontvangstmelding aan het Hof. Die werkwijze is stilaan aan het verdwijnen.

De voorafgaande betekening van de memorie van antwoord is niet noodzakelijk, tenzij de verweerder uiteraard een middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep opwerpt, niet alleen wanneer het cassatieberoep door een advocaat bij het Hof van Cassatie wordt ingesteld, maar ook wanneer het, in belastingzaken, door een bevoegd ambtenaar namens de Belgische Staat wordt ingesteld⁴, of door een advocaat die geen advocaat bij het Hof van Cassatie is⁵.

Dezelfde vereenvoudiging geldt ook voor de mededeling van de memorie van wederantwoord (artikel 1094 Gerechtelijk Wetboek). In dat geval is betekening nooit vereist, aangezien de niet-ontvankelijkheid van een dergelijke memorie niet kan worden opgeworpen.

³ B. Maes, "De hervorming van het cassatieberoep in civiele zaken en in tuchtzaken", *op. cit.*, 2015, p. 44.

⁴ Cass. 19 februari 2015, F.14.0112.F, AC 2015, nr. 130; Cass. 30 oktober 2015, F.14.0160.F.

⁵ Cass. 21 mei 2015, F.14.0155.F.

Het Hof weert een memorie van antwoord of van wederantwoord die te laat is ingediend, mits aan twee voorwaarden is voldaan, namelijk dat de eiser (of de verweerder voor de memorie van wederantwoord) dat aan het Hof vraagt, en dat die laattijdigheid de uitoefening van zijn recht van verdediging heeft aangetast⁶.

Voor zover ik weet, heeft het Hof nooit moeten kennismaken van een geschil over de werkelijkheid van de mededeling van de memorie van antwoord of van wederantwoord of over het laattijdige karakter ervan, en ik meen te mogen stellen dat de hervorming van de wet, op dat punt, helemaal geslaagd is.

2. Er rezen niettemin enkele vragen over wie de kosten moet dragen.

Het Hof heeft de kosten van de betekening van de memorie van antwoord van de verweerder herhaaldelijk ten laste van laatstgenoemde gelaten omdat hij geen middel van niet-ontvankelijkheid tegen het cassatieberoep opwierp⁷.

In een recenter arrest heeft het Hof de kosten van de betekening van de memorie van antwoord en van de daaropvolgende memorie van wederantwoord ten laste van de verweerders gelaten, omdat het opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid niet kon worden aangenomen⁸.

Indien een verwerende partij nalaat haar memorie van antwoord te betekenen die, enerzijds, tegen het cassatieberoep een middel van niet-ontvankelijkheid opwerpt, en, anderzijds de middelen beantwoordt, zal het Hof die memorie in haar geheel niet-ontvankelijk verklaren, ook al doet de verwerende partij in de loop van het geding afstand van dat middel van niet-ontvankelijkheid⁹.

b) Wat los van de wet van 10 april 2014 veranderd is of zou kunnen veranderen

Indiening ter griffie van het cassatieberoep en van de memories van antwoord en van wederantwoord

3. Artikel 1079 van het Gerechtelijk Wetboek luidt als volgt: “de voorziening wordt ingesteld door op de griffie van het Hof van Cassatie een verzoekschrift in te dienen, dat in voorkomend geval vooraf wordt betekend aan de partij tegen wie de voorziening is gericht”.

Vóór de wijziging ervan door de wet van 10 april 2014 luidde artikel 1092 van dat wetboek als volgt: “de voorziening wordt beantwoord op de wijze voorgeschreven bij artikel 1079”. Het huidige artikel 1092 preciseert nu zelf dat “het cassatieberoep beantwoord wordt door ter griffie van het Hof van Cassatie een memorie in te dienen”. Artikel 1094 legt eenzelfde vereiste op voor de eventuele memorie van wederantwoord. Blijft dus de vraag wat moet worden verstaan met

⁶ Artikel 1094, vierde lid, Gerechtelijk Wetboek.

⁷ Cass. 19 februari 2015, F.14.0112.F, *Pas.* nr. 130 en AC 2015, nr. 130; Cass. 21 mei 2015, F.14.0155.F; Cass. 30 oktober 2015, F.14.0160.F.

⁸ Cass. 18 april 2016, C.15.0450.F.

⁹ Cass. 20 mei 2016, C.15.0014.F.

“ter griffie (...) indienen”. Voor zover de teksten vergelijkbaar zijn voor het cassatieberoep en voor de memories van antwoord en van wederantwoord, zou het verre van coherent zijn ze anders uit te leggen.

In vier arresten van 15 januari 2016¹⁰, betreffende een identiek fiscaal probleem, waar de advocaat van de verweerders, dezelfde in de vier zaken, zijn memorie van antwoord per post aan de griffie had verzonden in plaats van ze zelf ernaartoe te brengen, heeft het Hof geen acht geslagen op die memorie omdat zij niet op de griffie was ingediend, zoals voorgeschreven door artikel 1092 Gerechtelijk Wetboek. Het Hof voegt daaraan toe dat die neerlegging op de griffie van het Hof een regel van rechterlijke organisatie is waarop de artikelen 860 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek niet van toepassing zijn.

In een arrest van 23 februari 1998¹¹ had het Hof, met toepassing van artikel 389, eerste lid, WIB92, beslist dat de memorie van antwoord van de verweerder en de memorie van wederantwoord van de eiser in cassatie op de griffie van het Hof van Cassatie moeten worden afgegeven en dat die wetsbepaling niet wordt nageleefd door de partij die haar memorie van wederantwoord niet ter griffie afgeeft maar ze bij ter post aangetekende brief naar die griffie verstuurt.

De oplossing die in de arresten van 15 januari 2016 werd aangenomen, verkreeg de goedkeuring van advocaat-generaal J. M. Genicot in zijn conclusie van maart 2016¹² in een andere zaak.

4. Doorgaans neemt de rechtsleer aan dat de regel volgens welke het cassatieverzoekschrift op de griffie van het Hof moet worden ingediend een regel van rechterlijke organisatie is¹³. Dat betekent dat die indiening bepalend is voor de aanhangigmaking bij het Hof: het cassatieberoep wordt ingesteld door het verzoekschrift op de griffie van het Hof in te dienen en niet door het te betekenen, met als gevolg dat de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de nietigheid van de akten van rechtspleging niet van toepassing zijn¹⁴.

Met toepassing van die regel werd geoordeeld dat het cassatieberoep tegen een arrest van de burgerlijke kamer van het hof van beroep niet kan worden ingesteld door een verklaring in de gevangenis waarin de eiser in cassatie gedetineerd of

¹⁰ Cass. 15 januari 2016, F.14.0228.F, F.14.0225.F, F.15.0006.F en F.15.0007.F.

¹¹ Cass. 23 februari 1998, F.97.0110.F, AC 1998, nr. 105; daarentegen lijkt het mij dat er uit het arrest van 21 mei 2015, F.14.0155.F geen enkele les kan worden getrokken. Om afwijzend te beschikken op het middel van niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep als zou artikel 1079, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek geschonden zijn, stelt dit arrest immers uitsluitend vast dat, in strijd met hetgeen de verweerster aanvoert, het cassatieverzoekschrift en het betekeningsexploot ervan op de griffie van het Hof zijn neergelegd.

¹² Conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot voor Cass. 4 april 2016, S.14.0084.F; het arrest spreekt zich niet uit over de kwestie.

¹³ A. Meeùs, “Le régime des nullités des actes de la procédure en cassation en matière civile” in *Liber amicorum Lucien Simont*, Bruylant, 2002, p. 190; Ph. Gérard, H. Boularbah en J.-Fr. van Drooghenbroeck, “Pourvoi en cassation en matière civile”, *R.P.D.B.*, Bruylant, 2011, nr. 213, p. 102; G. de Leval, *Droit judiciaire, Tome 2, Manuel de procédure civile*, Faculté de droit de l’Université de Liège, Larcier, 2015, p. 861.

¹⁴ Cass. 15 januari 1998, C.95.0367.N – C.95.0467.N, AC 1998, nr. 27.

geïnterneerd is¹⁵, en evenmin door een verklaring die de raadsman van de eiser doet op de griffie van het gerecht dat het bestreden vonnis heeft gewezen¹⁶.

Met toepassing van een vergelijkbare regel van rechterlijke organisatie zegt het Hof dat het cassatieverzoekschrift dat, in belastingzaken, wordt ingediend op de griffie van het Hof van Cassatie niet-ontvankelijk is. Krachtens de oude wet die nog steeds van toepassing was op het geschil diende dat verzoekschrift immers op de griffie van het hof van beroep te worden ingediend. Het Hof is van oordeel dat voornoemde vereiste de door artikel 6 EVRM gewaarborgde toegang tot de rechter niet belemmert¹⁷.

Eveneens met toepassing van die regel van rechterlijke organisatie kunnen de memorie van antwoord of de memorie van wederantwoord niet in aanmerking worden genomen zolang ze niet op de griffie van het Hof van Cassatie zijn ingediend, ook al werden ze aan de eisende partij toegezonden of betekend, en kunnen ze nergens anders dan op de griffie van het Hof van Cassatie rechtsgeldig worden ingediend.

5. Impliceert de regel dat de artikelen 1079, 1092 en 1094 Gerechtelijk Wetboek de rechterlijke organisatie raken, dat de indiening op de griffie van het Hof fysiek moet gebeuren, door iemand die zich persoonlijk aanmeldt aan de ontvangstbalie, en niet via een aangetekende postzending? Naar mijn bescheiden mening kan dit worden betwijfeld. Om een postzending als geldig aan te merken, zou ermee kunnen worden volstaan de bewoordingen “indiening” of “neerlegging” die het Gerechtelijk Wetboek gebruikt, soepel te interpreteren en ervan uit te gaan dat ze ook op die praktische werkwijze betrekking hebben. Een dergelijke uitlegging zou geen aantasting inhouden van het beginsel dat het verzoekschrift of de memorie uitsluitend op de griffie van het Hof en enkel daar mag worden ingediend.

Als reden voor de versoepeling van die begrippen “indiening” of “neerlegging” kunnen we onder meer de volgende argumenten aanvoeren¹⁸:

- De Franse tekst van het Gerechtelijk Wetboek maakt geen onderscheid tussen “*la remise*” en “*le dépôt*” aangezien in artikel 1092, tweede lid, wordt verwezen naar de neerlegging van de memorie van antwoord, terwijl het eerste lid melding maakt van de indiening ervan om naar hetzelfde te verwijzen.

¹⁵ Cass. 24 juni 2003, P.03.0564.N, AC 2003, nr. 376.

¹⁶ Cass. 7 maart 2008, C.08.0020.F, AC 2008, nr. 162.

¹⁷ Cass. 19 februari 2015, F.14.0060.F, AC 2015, nr. 127.

¹⁸ Zie onder meer H. Boularbah, “Conséquences et portée pratiques de l’arrêt du 9 décembre 2005”, *JLMB* 2006, p. 10; J. Englebert, “La mise en état de la cause et l’audience des plaidoiries” in *Le procès civil accéléré?*, Larcier, 2007, p. 133 e.v.; J. Englebert, “L’accusé de réception des conclusions déposés au greffe”, *LPJ* 2015/33, p. 22-24; J.-S. Lenaerts, “Procédure de dessaisissement, déposer n’est pas envoyer!”, *JT* 2015, p. 179; D. Mougenot, “Quelques plumes de phénix... Réflexions sur l’entrée en vigueur de certaines dispositions des lois sur la procédure électronique”, *JT* 2013, p. 493 e.v.; P. Taelman, Cl. Van Severen, J. Van Doninck, “Herstel van vormgebreken in het burgerlijk procesrecht” in *Efficiënt procederen voor een goede rechtsbedeling*, P.U. Delva, Gandiaus, Kluwer, 2016, p. 420-421; zie conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes voor het arrest van het Hof van 12 februari 2016, C.15.0301.F.

- Niets sluit uit, noch in de rechtstaal, noch in omgangstaal, dat een akte van rechtspleging die per post aan de griffie wordt gezonden, beschouwd kan worden als zijnde op de griffie “ingediend” of “neergelegd”.
- Andere bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die de mededeling van een akte van rechtspleging regelen, verstaan onder “indiening” of “neerlegging” op de griffie zowel de fysieke neerlegging als de toezending per post. Zo wordt artikel 742 van dat wetboek luidens hetwelk, sinds de wijziging ervan door de wet van 10 juli 2006, de partijen hun conclusies neerleggen ter griffie samen met een inventaris van de medegedeelde stukken, doorgaans in die zin uitgelegd dat conclusies via de post aan de griffie kunnen worden toegezonden. Artikel 1056, 2°, Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat hoger beroep kan worden ingesteld bij een verzoekschrift dat “ingediend wordt op de griffie van het gerecht in hoger beroep”; het Hof overweegt dat de wet aldus niet vereist dat de appellant zelf de neerlegging doet en aanvaardt de geldigheid van de toezending van het verzoekschrift aan de griffie per aangetekend schrijven, hoewel het gaat om een akte die een rechtsmiddel instelt, net zoals het cassatieverzoekschrift dat doet¹⁹.
- De Nederlandstalige tekst van artikel 1079 Gerechtelijk Wetboek, net zoals die van voornoemd artikel 1056, 2°, gebruikt de term “indienen” en niet “neerleggen”, wat ook de toezending per post inhoudt.
- Volgens de memorie van toelichting van het ontwerp dat later de wet werd van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand, zijn “de woorden ter ‘griffie neerleggen’ (...) soortnamen en hebben ze zowel betrekking op de toezending als op de neerlegging ter griffie”²⁰.
- De memorie van toelichting van het ontwerp dat later de wet werd van 10 april 2014 vermeldt, in verband met de afschaffing van de betekening van de memorie van antwoord, dat *het indruist tegen het beginsel van de proceseconomie om een dure maatregel te behouden wanneer zij geen enkele meerwaarde biedt en zonder enig nadeel, noch enige moeilijkheid kan worden vervangen door een duidelijk minder dure communicatiewijze*²¹. Een postzending is goedkoper dan de fysieke verplaatsing naar de enige griffie van het Hof van Cassatie en ik zie niet in wat voor het Hof de meerwaarde is van die fysieke aanwezigheid op de griffie.

¹⁹ Cass. 9 oktober 1980, *Pas.* 1981, I, 155 en AC 1980-1981, nr. 88.

²⁰ *Parl.St.* Kamer “Memorie van toelichting”, Doc 51 2811/001, p. 12.

²¹ *Parl.St.* Kamer “Memorie van toelichting”, Doc 53 3337/001, p. 9; in hun uitstekend artikel “Pour une conception finaliste et fonctionnelle du formalisme procédural dans le procès civil”, *JT* 2012, p. 513, schrijven J. van Compernelle en G. de Leval dat “le formalisme procédural ne peut être appliqué et sanctionné indépendamment de sa raison d’être appréciée à l’aune des exigences du procès équitable et des principes de l’économie et de la loyauté”.

- De Nederlandstalige tekst van artikel 389 WIB92 dat door het Hof wordt toegepast in zijn voornoemd arrest van 23 februari 1998, gebruikt de term “neerleggen” en is niet dezelfde als de Nederlandstalige tekst van de artikelen 1079, 1092 en 1094 Gerechtelijk Wetboek, zodat voornoemd arrest niet kan worden aangevoerd als een relevant precedent om de beperkende uitlegging van het begrip “neerlegging” te verantwoorden.
- Het Hof heeft al, weliswaar discreet, akten van rechtspleging – met name een verzoekschrift tot onttrekking van de zaak aan de rechter – aangenomen die per post waren toegezonden in plaats van op de griffie te zijn ingediend²².
- In andere aangelegenheden aanvaardt het Hof die wijze van indiening van het beroep in weerwil van de bewoordingen van de wet. Aldus heeft het Hof, hoewel artikel 27, § 3, van de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis bepaalt dat het verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling wordt “neergelegd op de griffie van het gerecht dat uitspraak moet doen en het er wordt ingeschreven in het register vermeld in artikel 21, § 2”, in een arrest van 31 december 2013 beslist dat genoemd verzoekschrift rechtsgeldig per aangetekend schrijven aan de griffie mocht worden toegezonden²³.
- Tot slot zal door de aangekondigde informatisering van de dienst Justitie de vereiste fysieke neerlegging van een akte van rechtspleging volstrekt achterhaald worden.

Persoonlijk zie ik niet in welk nadeel de rechterlijke organisatie in het algemeen en het Hof in het bijzonder lijdt wanneer het cassatieverzoekschrift, de memorie van antwoord of de memorie van wederantwoord per aangetekend schrijven aan de griffie van het Hof worden toegezonden. In dat geval moet natuurlijk worden uitgemaakt op welke datum de akte geacht wordt op de griffie te zijn ingediend, maar dat geldt ook voor alle akten die per post aan de griffie kunnen worden toegezonden maar waarvoor een strikte termijn geldt. De rechtspraak biedt hiervoor al oplossingen.

Artikel 1099 Gerechtelijk Wetboek preciseert dat de griffier de indiening van het verzoekschrift en van de memories vaststelt door middel van kanttekeningen, die hij ondertekent met vermelding van de datum van ontvangst, dat hij de erbij gevoegde stukken nummert en parafeert, het aantal ervan door middel van een ondertekende noot op de kant van de lijst vaststelt en desgevraagd aan de indier een ontvangbewijs geeft. Al die vormvereisten kunnen worden vervuld bij de ontvangst van de postzending.

Aangezien het cassatieberoep binnen een strikte termijn moet worden ingediend en er bij het beroep stukken moeten worden gevoegd (het exploit van betekening,

²² Het arrest vermeldt dat het verzoekschrift werd ontvangen op de griffie van het Hof. Het werd echter per post verzonden. Dat verzoekschrift zal niet-ontvankelijk worden verklaard om een andere reden, namelijk dat de procedure niet was ingesteld tegen een rechter in de zin van artikel 648 van het Gerechtelijk Wetboek; Cass. 12 april 2013, C.13.0134.N, AC 2013, nr. 233.

²³ Cass. 31 december 2013, P.13.2062.N, AC 2013, nr. 704.

maar ook de stukken waarvan de miskennis van de bewijskracht wordt aangevoerd, bijvoorbeeld), is het weinig waarschijnlijk dat de praktijk van de toezending van het cassatieberoep via de post ooit wordt veralgemeend. Wellicht zal de voorzichtigheid het halen, vooral wanneer de inzet hoog is.

Voor het merendeel van de memories van antwoord en van wederantwoord zou de verzending per aangetekend schrijven de werklust van de advocaten daarentegen werkelijk kunnen verlichten zonder nadeel voor het Hof.

6. Mocht het Hof de indiening op de griffie via andere wegen dan de fysieke neerlegging algemeen aanvaarden, dan rijst de vraag naar de geldigheid van een verzending per fax.

Het Hof heeft herhaaldelijk beslist dat het geen acht kan slaan op een memorie die per fax aan de griffie werd toegezonden²⁴. De kern van het probleem bestaat hierin dat het faxbericht geen originele handtekening bevat.

De wet van 10 april 2014 heeft hiervoor geen enkele oplossing geboden. Wellicht zullen we moeten wachten tot de zo lang verwachte informatisering van de justitie de beveiliging van dat soort berichten heeft gerealiseerd, opdat de elektronische toezending wordt aanvaard.

Laten we er evenwel op wijzen dat het Hof recent bepaalde rechtsgevolgen heeft erkend aan conclusies die per fax werden verzonden. Het hof van beroep had, met toepassing van artikel 747 van het Gerechtelijk Wetboek, de partijen akte verleend van hun akkoord dat de verweerster haar conclusie uiterlijk op een welbepaalde datum zou neerleggen. Die partij legde pas na het verstrijken van die termijn haar conclusie op de griffie van het hof van beroep fysiek neer, maar had haar conclusie binnen de conclusietermijn per fax aan de griffie toegezonden. Het Hof heeft, op eensluitende conclusie van het openbaar ministerie, overwogen dat de conclusies binnen de conclusietermijn per fax aan de griffie mogen worden toegezonden en dat het middel volgens hetwelk de rechter, krachtens artikel 747, § 2, zesde lid, van het Gerechtelijk Wetboek, de conclusie die niet binnen de vastgelegde conclusietermijn in origineel op de griffie is ingediend uit het debat dient te weren, faalt naar recht²⁵.

Het heeft in dezelfde zin geoordeeld in een tweede arrest van dezelfde dag²⁶. Het Hof erkent aldus de wettigheid van een wijze van neerlegging van conclusies die algemeen wordt aanvaard door de griffies van de bodemgerechten.

²⁴ Cass. 16 januari 1990, *Pas.* 1990, nr. 305 en *AC* 1990, nr. 305; Cass. 12 juni 1991, *Pas.* 1991, nr. 524 en *AC* 1991, nr. 524; Cass. 25 maart 1992, *Pas.* 1992, nr. 396 en *AC* 1992, nr. 396.

²⁵ Cass. 12 februari 2016, C.15.0301.F en conclusie van eerste advocaat-generaal A. Henkes.

²⁶ Cass. 12 februari 2016, C.14.0414.F; over de kwestie van de toezending van conclusies per fax, zie ook D. Mougenot, "L'envoi de conclusions au greffe par téléfax", *JT* 2000, p. 121 en D. Mougenot, "Quelques plumes de phénix...Réflexions sur l'entrée en vigueur de certaines dispositions des lois sur la procédure électronique", *op. cit.*, p. 493 e.v.; D. Scheers, "Wering van laattijdige conclusies: over ambtshalve en originelen", *RGDC* 2013, p. 580.

Stukken die bij het cassatieberoep moeten worden gevoegd

7. Artikel 1100 Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat, naast de stukken die bij het dossier van de rechtspleging werden gevoegd, in het proces uitsluitend de stukken aangewend mogen worden die voldoen aan de voorschriften van de artikelen 1097, 1098 en 1099, alsmede de akten van afstand of van hervatting van het geding, de akten van overlijden ingeval het overlijden de rechtsvordering doet vervallen, de machtigingen om te pleiten en de stukken die overlegd zijn ten bewijze dat de voorziening of de memorie van antwoord toegelaten is.

Tot voor enkele jaren besliste het Hof dat, wanneer tot staving van een middel een stuk werd overgelegd dat de miskenning van de bewijskracht van een akte aanvoert, het voor eensluidend diende te worden verklaard met het stuk dat voor de appelrechter was neergelegd door de advocaten die de partijen voor die rechter hadden vertegenwoordigd, tenzij de bestreden beslissing zelf de bewoordingen van die akte vermeldde.

Dat vereiste, zoals emeritus afdelingsvoorzitter Cl. Parmentier²⁷ uiteenzet, kan eenvoudig hierdoor worden verklaard dat de eiser, tot staving van zijn cassatieberoep, slechts akten kan aanvoeren waarvan hij aantoonst dat hij ze heeft aangevoerd voor de bodemrechter en waarvan laatstgenoemde bijgevolg de draagwijdte hoorde te beoordelen. De rechter die de bestreden beslissing heeft gewezen, kan niet worden verweten een onwettigheid in verband met een akte te hebben begaan indien er geen absolute zekerheid bestaat dat die akte hem is voorgelegd.

In 2009 overwoog het Hof, volgens mij terecht, dat het vereiste dat het eensluidend karakter bevestigd diende te worden door de advocaten die de partijen voor de bodemrechter hadden vertegenwoordigd, getuigde van een buitensporig formalisme en dat het aanvaardbaar was dat die bevestiging gebeurde door de advocaat bij het Hof van Cassatie die de eiser vertegenwoordigde²⁸. Deze werkwijze is thans gemeengoed geworden.

De versoepeling van die procedureregels betekent niet dat alles voortaan toegestaan is. Het Hof moet de zekerheid behouden dat de kwestieuze akte wel degelijk aan de bodemrechter werd voorgelegd. Het middel dat de miskenning van de bewijskracht van de akten aanvoert, werd bijgevolg vaak niet-ontvankelijk verklaard op grond dat de vermelding ervan op het bijgevoegde afschrift ontoereikend was. Het Hof heeft dat gedaan in een geval waar de advocaat bij het Hof van Cassatie vermeld had dat het afschrift “voor eensluidend verklaard” was zonder te verduidelijken waarmee het eensluidend verklaard was, namelijk met het stuk dat voor het appelgerecht was overgelegd²⁹.

Het Hof heeft bovendien in herinnering gebracht dat wanneer het stuk eensluidend wordt verklaard door de advocaten die de partijen voor het hof van beroep

²⁷ Cl. Parmentier, *Comprendre la technique de cassation*, Opus J.L.M.B. nr. 8, Larcier, 2011, p. 158.

²⁸ Cass. 11 september 2009, C.08.0274.F – C.08.0301.F, AC 2009, nr. 492 en andersluidende conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin; die oplossing wordt goedgekeurd door Ph. Gérard, H. Boularbah en J.-Fr. van Drooghenbroeck, *op. cit.*, p. 139, nr. 303.

²⁹ Cass. 11 december 2015, C.15.0255.F.

hebben vertegenwoordigd, wat uiteraard mogelijk blijft, die voor eensluidendverklaring moet uitgaan van de advocaten van alle partijen³⁰.

8. De kwestie wordt overigens delicaat wanneer het afschrift dat bij het cassatieberoep moet worden gevoegd een beslissing in rechte betreft.

Een middel verweet het bestreden vonnis dat het aan een arrest dat voordien in het kader van een andere procedure was geweest, een uitlegging gaf die onverenigbaar was met de bewoordingen ervan en zowel de bewijskracht van dat arrest als het gezag van gewijsde ervan miskende. Het onderzoek van dat middel noopte het Hof ertoe van dat arrest kennis te nemen. Het vonnis gaf echter de inhoud ervan niet weer en bij het cassatieberoep was slechts een door de advocaat van de eiseres gearafaerde akte gevoegd.

Het Hof verklaart dat middel niet-ontvankelijk op grond dat het geen acht kan slaan op een op de griffie van Hof ingediend afschrift van het arrest dat door de griffier van het gerecht dat de beslissing heeft geweest niet eensluidend werd verklaard³¹. Die arresten van het Hof zijn volstrekt in overeenstemming met de voorgaande arresten³².

Die arresten van het Hof steunen op de artikelen 168, 790 en 791 van het Gerechtelijk Wetboek. Luidens artikel 168, 3°, verlijdt de griffier de akten waarmee hij belast is, bewaart hij de minuten, registers en alle akten van het gerecht waarbij hij is aangesteld en geeft hij daarvan uitgiften, uittreksels of afschriften af. Volgens artikel 790 bevat de uitgifte op straffe van nietigheid een integraal afschrift van het vonnis, voorafgegaan door het opschrift en gevolgd door het formulier van tenuitvoerlegging. Artikel 791 preciseert dat de uitgifte door de griffier wordt afgegeven aan de partijen in het geding die erom verzoeken. Geen uitgifte mag worden afgegeven voordat het vonnis ondertekend is.

De miskening van gezag van het gewijsde van een vonnis wordt beoordeeld in het licht van de exacte inhoud van hetgeen door dat vonnis werd beslist. Enkel het door de griffier voor eensluidend verklaard afschrift van dat vonnis kan dus voor het Hof worden aangevoerd om die miskening aan te tonen.

Daarentegen staat de miskening van de bewijskracht van een stuk los van de inhoud van het origineel. Het komt er namelijk op aan te weten of de bodemrechter de hem voorgelegde akte heeft doen liegen. Aldus zal de bodemrechter, ook al kreeg de overeenkomst vijf opeenvolgende versies, de definitieve versie van de overeenkomst niet miskennen indien zijn beslissing overeenstemt met een eerdere versie die, per hypothese, de enige is die de partijen hem hebben voorgelegd.

³⁰ Cass. 17 november 2016, F.15.0174.F.

³¹ Cass. 5 februari 2015, C.14.0101.F en conclusie van procureur-generaal J.-Fr. Leclercq, AC 2015, nr. 87; in dezelfde zin Cass. 24 november 2016, C.16.0026.F.

³² Cass. 11 maart 1994, AC 1994, nr. 116 met conclusie van advocaat-generaal J. du Jardin; Cass. 2 oktober 2003, C.01.0481.N, *Pas.* 2003, nr. 471 en AC 2003, nr. 471; in dezelfde zin H. Geinger, "Ontvankelijkheid van cassatiemiddelen in burgerlijke zaken – Redactie van middelen" in *Procéder devant la Cour de cassation*, KnoopsPublishing, 2016, p. 401 e.v.

Stelt zich bijgevolg de vraag of we niet zouden kunnen aanvaarden dat een advocaat bij het Hof van Cassatie, uitsluitend met het oog op de beoordeling van de miskenning van de bewijskracht van een vonnis, het afschrift ervan voor eensluidend verklaart met het stuk dat voor het bodemgerecht is neergelegd.

Rechtsplegingsvergoeding

9. Het Hof overweegt in een arrest van 15 september 2014³³ dat de rechtsplegingsvergoeding enkel geldt voor de partij die gelijk krijgt in het geschil ten gronde en dat, gelet op de eigen aard van het cassatiegeding, hiervoor geen rechtsplegingsvergoeding verschuldigd is en de rechter op verwijzing na cassatie geen rechtsplegingsvergoeding kan toekennen voor de procedure gevoerd voor het Hof. Het Hof bevestigt aldus, maar met een beknoptere motivering, zijn vroegere rechtspraak³⁴.

In een arrest van 10 september 2015³⁵ herinnert het Hof eraan dat de dagvaarding voor de verwijzingsrechter na cassatie geen gedinginleidende akte is maar een akte tot voorzetting van het geding. Aangezien de behandeling van de zaak voor en na cassatie een enkele aanleg vormt en de bedragen van de rechtsplegingsvergoeding per aanleg worden vastgesteld, mag slechts één rechtsplegingsvergoeding worden toegekend. De beslissing van hof van beroep, dat de eiser veroordeelt tot twee rechtsplegingsvergoedingen voor de appelprocedure, een voor en een na cassatie, is bijgevolg niet naar recht verantwoord.

B. Versnelling van de procedure

a) Inkorting van de termijnen voor antwoord en wederantwoord

10. De wet van 10 april 2014 heeft in het Gerechtelijk Wetboek een artikel 1094/1 ingevoegd volgens hetwelk de eerste voorzitter van het Hof de termijn waarover de verweerder voor de memorie van antwoord of de eiser voor een repliek beschikt, kan inkorten.

Die mogelijkheid wordt slechts in uitzonderlijke omstandigheden geboden, wanneer het algemeen belang het vereist of in geval van volstreekte noodzakelijkheid. Die uitzonderlijke omstandigheden blijken sinds 2014 niet te hebben bestaan. Er werd hoe dan ook tot nu toe geen enkel verzoek ingediend om die termijn in te korten.

³³ Cass. 15 september 2014, C.13.0017.N, AC 2014, nr. 520.

³⁴ Cass. 27 juni 2008, C.05.0328.F, AC 2008, nr. 416 en conclusie van advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, RABG 2008, 1072, noot B. Maes en M. Baetens-Spetschinsky; JT 2008, p. 530 en noot J.-Fr. van Drooghenbroeck; Cass. 11 september 2008, C.08.0088.F, AC 2008, nr. 466.

³⁵ Cass. 10 september 2015, C.13.0402.N-C.13.0403.N, RABG 2015, p. 1235 en de noot van S. Van Schel, “Over de rechtsplegingsvergoeding na vernietiging met verwijzing door het Hof van Cassatie”; B. Van den Bergh, “Over de voortzetting van het geding na cassatie met verwijzing en de rechtsplegingsvergoeding vóór en na het cassatiegeding”, RW 2016, p. 340.

b) Uitbreiding van de gevallen waar de zaak kan worden toegewezen aan een kamer die met beperkte samenstelling zitting houdt

11. Artikel 1105*bis* Gerechtelijk Wetboek, zoals het was gewijzigd door de wet van 6 mei 1997, bepaalde dat de kamervoorzitter, wanneer de oplossing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand lag, op voorstel van de raadsheer-verslaggever en na advies van het openbaar ministerie, de zaak kon voorleggen aan een beperkte kamer met drie raadsheren.

De wet van 10 april 2014 heeft de draagwijdte van dat artikel op twee punten uitgebreid. Enerzijds kan de zaak ook aan een kamer met drie raadsheren worden voorgelegd wanneer de beslechting van het cassatieberoep niet noopt tot een beslissing van belang voor de eenheid van de rechtspraak of de rechtsontwikkeling. Anderzijds kan ook de eerste voorzitter beslissen om de zaak aan een beperkte kamer voor te leggen.

Voor zover ik weet, werd nooit gebruik gemaakt van die tweede uitbreiding.

Het aantal zaken die aan drie raadsheren worden voorgelegd, steeg aan Nederlandstalige kant sinds 2014, aangezien de toekenningscriteria ruimer werden geïnterpreteerd dan voorheen. Die zaken blijven niet beperkt tot de controle van de formele motivering of het onderzoek van middelen die feitelijke grondslag missen. Ze kunnen ook betrekking hebben op rechtsvragen mits deze geen (of, gelet op de rechtspraak van het Hof, niet langer) aanleiding geven tot controverser. Het criterium om een zaak toe te wijzen aan een kamer met drie raadsheren bestaat dus niet hierin dat een zaak niet complex is, maar wel dat zij geen belang heeft voor de rechtswetenschap. Zo kan een zaak geen juridische relevantie hebben, ook al bevat zij meerdere middelen met meerdere onderdelen. In dat verband is de vraag of de beslissing in aanmerking komt voor publicatie, een mogelijke maar geen doorslaggevende factor.

Als in de loop van het beraad binnen een kamer met beperkte samenstelling een controverse of de nood aan een ommekeer van de rechtspraak opduikt, wordt het onderzoek van het cassatieberoep doorverwezen naar een kamer met vijf raadsheren, zoals het tweede lid van artikel 1105*bis* dat voorschrijft. Dit gebeurt ongeveer één keer op tien. Die “uitgangspoort” biedt de mogelijkheid om te ontsnappen aan het risico dat de rechtspraak van het Hof verstart.

In 2015 heeft de Nederlandstalige eerste kamer vier terechtzittingen gehouden met drie raadsheren waar 51 arresten werden gewezen. Bovendien heeft de Nederlandstalige derde kamer acht zittingen gehouden met drie raadsheren waar 55 arresten in burgerlijke zaken (en 1 in sociale zaken) werden gewezen. In totaal werden dus 105 arresten in burgerlijke zaken gewezen door een kamer met drie raadsheren.

In 2016 heeft de Nederlandstalige eerste kamer zes terechtzittingen en de Nederlandstalige derde kamer acht terechtzittingen met drie raadsheren gehouden. In het totaal werden 116 arresten uitgesproken door een uit drie raadsheren

samengestelde kamer: 108 arresten in burgerlijke zaken, 7 in fiscale zaken en één in een sociale zaak.

Het is evenwel niet mogelijk om met zekerheid uit te maken of die stijging van het aantal zaken dat in beperkte kamer wordt behandeld, hoofdzakelijk te danken is aan de wetwijziging of aan het beleid van de betrokken kamer. Eén zaak staat echter vast: de nieuwe tekst heeft het mogelijk gemaakt de selectiecriteria soepeler toe te passen en het systeem werkt goed, zo lijkt het.

Momenteel houden de Franstalige eerste en derde kamer geen zitting met beperkte samenstelling.

c) Mogelijkheid tot vraagstelling vóór de zitting

12. De wet van 10 april 2014 heeft in artikel 1106 Gerechtelijk Wetboek de mogelijkheid ingelast om aan de mededeling van de rechtsdag de vragen toe te voegen die het Hof of het openbaar ministerie op de terechtzitting overwegen te stellen aan de advocaten of aan de partijen die niet vertegenwoordigd worden door een advocaat en die het verzoekschrift tot cassatie of een memorie van antwoord hebben ingediend.

Volgens de informatie die ik heb kunnen inwinnen, werd van die mogelijkheid tot op heden hoogstens een keer gebruik gemaakt. Mogelijk nopen de vrees om de schriftelijke aard van de procedure te miskennen en het verbod om ambtshalve middelen op te werpen, het Hof tot voorzichtigheid?

C. Versterking van de rechten van verdediging en tegenspraak

a) Het door het openbaar ministerie ambtshalve opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid

13. De wet van 10 april 2014 heeft zich ertoe beperkt om aan het eerste lid van artikel 1097 Gerechtelijk Wetboek toe te voegen dat het openbaar ministerie, indien het ambtshalve een middel van niet-ontvankelijkheid opwerpt, de partijen en hun advocaten daarvan uiterlijk vijftien dagen vóór de zitting op de hoogte moet brengen.

Het Hof vermeldt soms in zijn arrest dat het door het openbaar ministerie opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid aan de partijen werd meegedeeld overeenkomstig artikel 1097 Gerechtelijk Wetboek³⁶.

³⁶ Cass. 26 maart 2015, C.14.0023.N, *Pas.*, nr. 222 en AC nr. 222 met conclusie van advocaat-generaal C. Vandewal.

b) Het ambtshalve door het Hof opgeworpen middel van niet-ontvankelijkheid

14. Krachtens de artikelen 1097, derde lid, en 1097/1 Gerechtelijk Wetboek, beveelt het Hof bij arrest de verdaging van de zaak als het oordeelt dat een middel niet-ontvankelijk zou blijken na de substitutie van een rechtsreden door een reden waarvan het de onwettigheid aanvoert of niet ontvankelijk zou blijken op grond van een element dat de eiser niet kon voorzien.

De verdaging van de zaak is dus verplicht wanneer het Hof zelf een substitutie van een rechtsreden overweegt.

Sinds de inwerkingtreding van de wet van 10 april 2014 heeft het Hof die bepaling toegepast in geval van substitutie van een rechtsreden, met name in een complexe zaak die samengevat is in het hoofdstuk van dit jaarverslag met de belangrijkste arresten die het Hof in 2016 gewezen heeft³⁷. Maar het Hof stond de partijen reeds toe, in ieder geval sinds 2007, hun opmerkingen te doen gelden in geval van substitutie van een rechtsreden³⁸.

Het Hof heeft artikel 1097/1 blijkbaar nog niet toegepast als het overweegt een middel niet-ontvankelijk te verklaren op grond van een element dat de eiser (in de praktijk zijn advocaat) niet kon voorzien. Misschien kan het nuttig zijn dat de balie het Hof wijst op de gevallen waarin het de waarzeggerstalenten van zijn leden heeft overschat?

D. Verwijzing na vernietiging

15. De wet van 10 april 2014 heeft in het Gerechtelijk Wetboek artikel 1109/1 ingevoegd, overeenkomstig welk het Hof van Cassatie dat een beslissing betreffende de bevoegdheid vernietigt, de zaak zo nodig naar de bevoegde rechter die het aanwijst, verwijst. De wet bevestigt aldus de voorgaande rechtspraak van het Hof³⁹.

In een arrest van 13 maart 2015⁴⁰ verwijst het Hof de zaak naar het hof van beroep te Brussel, anders samengesteld, na het arrest van dat hof te hebben vernietigd omdat het zich onbevoegd had verklaard om kennis van het geschil te nemen. De zaak betrof drie overeenkomsten die tussen de partijen waren gesloten. Voor twee ervan hadden de partijen de rechtbank van koophandel te Brussel

³⁷ Arrest van 18 maart 2016 (C.12.0388.F) samengevat onder de rubriek gerechtelijk recht, procedure. Het arrest van verdaging werd gewezen op 22 januari 2016, nadat het Grondwettelijk Hof de prejudiciële vraag beantwoord had die het Hof gesteld had in een eerste arrest van 13 juni 2014. Het Hof heeft dezelfde procedure toegepast in een arrest van 13 oktober 2016, C.14.0003.F.

³⁸ Cass. 19 maart 2007, C.03.0582.F, *Pas.* 2007, nr. 145 en *AC* 2007, nr. 145.

³⁹ Cass. 22 september 2005, voltallige zitting, C.03.0427.N, *Pas.* 2005, nr. 456 en *AC* 2005, nr. 456 met conclusie van advocaat-generaal M. Timperman; Cass. 6 februari 2009, C.07.0341.N, *Pas.* 2009, nr. 101 en *AC* 2009, nr. 101.

⁴⁰ Cass. 13 maart 2015, C.14.0247.N, *Pas.* 2015, nr. 192 en *AC* 2015, nr. 192.

bevoegd verklaard. Voor de derde werd de zaak bij de rechtbank van koophandel te Dendermonde aanhangig gemaakt. Het hof van beroep erkende de samenhang tussen die drie zaken en besliste vervolgens dat enkel de rechtbank van koophandel te Dendermonde bevoegd was om kennis te nemen van het geheel en verwees het geheel naar het hof van beroep te Gent. Op grond van zijn juridische analyse oordeelt het Hof dat de rechtbank van koophandel te Brussel bevoegd was om kennis te nemen van de zaak in haar geheel en verwijst ze dus naar de daadwerkelijk bevoegde rechter, namelijk het hof van beroep te Brussel. De bijzonderheid van die zaak bestaat erin dat het Hof de zaak aldus verwijst naar het rechtscollege dat het bestreden arrest gewezen had.

De verwijzing naar de bevoegde rechter impliceert dat het Hof zelf bepaalt wie de territoriaal bevoegde rechter is. Ik meen dat het daartoe enkel mag steunen op de processtukken, waarvan de dossiers van de partijen geen deel uitmaken, zo niet wordt er uitspraak gedaan over de feiten. Zo preciseert het Hof in een arrest van 11 juni 2015⁴¹ dat “het bestreden vonnis vermeldt dat de maatschappelijke zetel van de verweerster gelegen is te Tubeke en de woonplaats van de eiseres zich te Tubeke bevindt”. Het verwijst de zaak bijgevolg naar de arbeidsrechtbank Waals-Brabant die, zoals het Hof verklaart, bevoegd is om kennis te nemen van de zaak overeenkomstig artikel 624 Gerechtelijk Wetboek.

De beoordeling van het Hof is evenwel enigszins subjectief wanneer uit de elementen van de processtukken blijkt dat verschillende rechtbanken territoriaal bevoegd zijn.

16. Hoewel dit geen gevolg is van de wetgevende hervorming van 2014, lijkt het me niettemin interessant te wijzen op andere, recente toepassingen van die verwijzingsregels.

In een bepaalde zaak had het bestreden vonnis van de rechtbank van eerste aanleg, dat een door de vrederechter bevolen onderzoeksmaatregel bevestigde zonder enig ander element van het geschil te beslechten, besloten om de zaak niet naar die eerste rechter te verwijzen, waardoor het aldus artikel 1068, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek schond. Nadat het Hof dat vonnis vernietigd had, verwees het de zaak, op eensluidende conclusie van het openbaar ministerie, naar de eerste rechter om de zaak verder te behandelen⁴². Het Hof had reeds in die zin uitspraak gedaan in een andere zaak⁴³. Maar het bijzondere is dat het Hof in het dictum preciseert dat de zaak niet moet worden verwezen in de zin van artikel 1110, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek. Dat klopt aangezien de toepassing van die bepaling ertoe zou hebben geleid dat de zaak moest worden verwezen naar een rechtscollege van dezelfde rang als dat van de bestreden beslissing, namelijk een rechtbank van eerste aanleg.

⁴¹ Cass. 11 juni 2015, C.14.0013.F.

⁴² Cass. 7 september 2015, C.14.0226.F met conclusie van advocaat-generaal J.M. Genicot in *Pas.* 2015.

⁴³ Cass. 7 maart 2011, S.10.0010.N, *Pas.* 2003, nr. 183 en AC 2003, nr. 183.

Wanneer het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen een exclusieve bevoegdheid heeft, kan de verwijzing enkel voor dat college, anders samengesteld, plaatsvinden. Ik meen dat het Hof dit gedaan heeft in een arrest van 28 januari 2016⁴⁴. De bestreden beslissing die door het hof van beroep Gent gewezen was, had de homologatie van een gerechtelijk reorganisatieplan onrecht geweigerd. Krachtens artikel 631, § 2, Gerechtelijk Wetboek, is de rechtbank van koophandel die bevoegd is om kennis te nemen van een verzoekschrift tot gerechtelijke reorganisatie, degene die gelegen is in het rechtsgebied waarbinnen de schuldenaar, op de dag van de neerlegging van het verzoekschrift tot gerechtelijke reorganisatie, zijn hoofdinzichting of, indien het een rechtspersoon betreft, zijn zetel heeft, en die rechtbank blijft bevoegd voor en tijdens alle verichtingen voorgeschreven door de WCO. Het Hof verwijst de zaak dus naar het hof van beroep Gent dat de bestreden beslissing had gewezen. Die keuze drong zich eveneens op om praktische redenen die verband houden met de gerechtelijke reorganisatie.

17. Een vernietiging met verwijzing uitspreken wanneer die enkel betrekking heeft op de kosten druist in tegen onze zin voor proceseconomie.

Wanneer de zaak zich ertoe leent, spreekt het Hof soms een vernietiging zonder verwijzing uit en stelt het de kosten van het cassatieberoep vast om een einde aan het geschil te stellen.

Dat is althans het geval in minstens twee arresten⁴⁵. In het eerste geval had het hof van beroep de eiseres onterecht veroordeeld tot betaling aan de verweerster van twee derden van de gerechtskosten die de eiseres zelf gedragen had. Bovendien had het de verweerster twee rechtsplegingsvergoedingen toegekend, terwijl er slechts één aanleg was. In de tweede zaak had het hof van beroep voor een niet in geld waardeerbare zaak artikel 4 van het koninklijk besluit van 26 oktober 2007 tot vaststelling van het tarief van de rechtsplegingsvergoeding toegepast, in plaats van artikel 3. Er bleef in beide gevallen geen enkele beoordelingsruimte voor de feitenrechter.

E. Uniformering van de regels in tuchtzaken

a) Identificatie van het bevoegde orgaan om voor het Hof op te treden

18. De wet van 10 april 2014 strekt tot de uniformering van de rechtsregels in tuchtzaken maar wil daarenboven de problemen oplossen omtrent de identificatie van het bevoegde orgaan dat voor het Hof kan optreden. De parlementaire voorbereiding van de wet stelt het volgende: “hoewel de diverse Ordes en Instituten

⁴⁴ Cass. 28 januari 2016, C.15.0321.N.

⁴⁵ Cass. 28 september 2012, C.11.0624.N en Cass. 8 december 2014, S.13.0018.N, *Pas* 2014, nr. 763 en AC 2014, nr. 763. Andere voorbeelden van vernietiging zonder verwijzing over de kosten: Cass. 17 oktober 2014, C.13.0604.F, *Pas*. 2014, nr. 621 en AC 2014, nr. 621 en Cass. 30 juni 2016, C.15.0482.N.

over de rechtspersoonlijkheid beschikken, treden zij op voor het Hof van Cassatie op heel disparate wijze: door de (hoge) raad van het betrokken instituut of orde, hierbij vertegenwoordigd door diens voorzitter, al dan niet samen met de bijzitter of assessor of de ondervoorzitter. Dit gaf reeds meermaals aanleiding tot onnodige discussies omtrent de regelmatigheid van de betekening uitgaande of gericht aan deze partij”⁴⁶.

Het nieuwe artikel 1121/2 Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat de Orde, het Instituut of, bij ontstentenis, de rechtspersoon die krachtens de wet waakt over de eerbiediging van de beroepsregels, optreedt als eiser of verweerder in de rechtspleging voor het Hof van Cassatie. Anderzijds bepaalt artikel 1121/3, § 1, dat de betrokken persoon, de Orde, het Instituut of de rechtspersoon die krachtens de oude wet waakt over de naleving van de beroepsregels, de beslissingen gewezen in laatste aanleg door de tuchtgerichten beoogd in artikel 1121/1, § 1 tot 3, aan het Hof van Cassatie kan voorleggen. De beslissingen in laatste aanleg van de raden van beroep van de Orde van advocaten maken daarvan deel uit.

Voor wat de advocaten betreft, rees de vraag wie bevoegd is om als verweerder voor het Hof op te treden: de *Ordre des barreaux francophones et germanophone* of de Orde van Vlaamse balies, dan wel de Orde van de balie waartoe de advocaat behoort die bij de tuchtprocedure betrokken is. Het Hof opteert in zijn arrest van 11 september 2015⁴⁷ voor de tweede oplossing. Het verklaart bijgevolg het cassatieberoep van de advocaat die door de Franstalige en Duitstalige tuchtraad van beroep van de advocaten veroordeeld is, niet-ontvankelijk in zoverre het gericht is tegen de *Ordre des barreaux francophones et germanophone*. De redenen van die beslissing kunnen worden gevonden in de conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin: aangezien de artikelen 463 en 468, § 1, Gerechtelijk Wetboek niet gewijzigd werden, kan de Orde in kwestie, indien men een minimale coherentie wenst te behouden, enkel deze zijn die in zekere zin het verlengstuk is van het optreden van de stafhouder, m.a.w. een plaatselijke Orde.

Die oplossing werd door het Hof in latere arresten toegepast⁴⁸.

In zijn arrest van 11 september 2015 verklaart het Hof het cassatieberoep ontvankelijk hoewel het niet gericht is tegen de plaatselijke Orde of tegen de procureur-generaal bij het hof van beroep. Advocaat-generaal Th. Werquin voert aan dat, om zin te geven aan de artikelen 1121/3, § 1, en 1121/2, ervan moet worden uitgegaan dat de plaatselijke Orde de plaats van de stafhouder inneemt in het stadium van de cassatieprocedure en dat de wetgever de situatie van de advocaat niet heeft willen bezwaren. Als de stafhouder geen partij in de rechtspleging is⁴⁹

⁴⁶ *Parl. St.*, Kamer, “Memorie van toelichting”, Doc 53 3337/001, p. 30.

⁴⁷ Cass. 11 september 2015, D.15.0002.F, met conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin in *Pas*. 2015.

⁴⁸ Cass. 18 februari 2016, D.14.0016.N; Cass. 2 september 2016, D.15.0015.N.

⁴⁹ Het Hof heeft in zijn arresten van 9 juni 2011, D.10.0008.F (*Pas*. 2011, nr. 394 en AC 2011, nr. 394) en 30 mei 2014, D.13.0010.F (*Pas*. 2014, nr. 391 en AC 2014, nr. 391) het cassatieberoep van een advocaat tegen de stafhouder van de Orde waartoe die advocaat behoort, niet-ontvankelijk verklaard omdat de stafhouder geen partij was in het geding voor de tuchtraad van beroep.

omdat hij geen hoofdberoep of incidenteel beroep heeft ingesteld, kan de advocaat bijgevolg cassatieberoep instellen zonder de betrokken plaatselijke Orde in het geding te moeten betrekken. Dezelfde redenering kan ook opgaan voor de procureur-generaal bij het hof van beroep. In dit geval hadden noch de stafhouder, noch de procureur-generaal een hoofdberoep of incidenteel beroep ingesteld.

19. Ook is de vraag gerezen wie het cassatieberoep in naam van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren moet instellen om op te komen tegen een beslissing van de commissie van beroep van dat instituut dat dagtekent van 17 april 2014, dus van vóór de inwerkingtreding van de wet van 10 april 2014.

Het Hof heeft geoordeeld dat het Instituut daartoe bevoegd was, zodat het cassatieberoep niet ontvankelijk was in zoverre het ook door de raad van het Instituut was ingesteld⁵⁰.

b) Andere uniformeringen⁵¹

20. Krachtens het nieuwe artikel 1121/5 Gerechtelijk Wetboek, wordt de procedure voor het cassatieberoep in tuchtzaken door dezelfde regels als in burgerlijke zaken geregeld, behalve op bepaalde punten. De zaak wordt, na cassatie, met name naar hetzelfde, doch anders samengestelde tuchtrechtscollege verwezen, en dit rechtscollege voegt zich naar de beslissing van het Hof betreffende het door dat Hof beslechte rechtspunt.

Het Hof van Cassatie doet overigens uitspraak over de kosten van het cassatiegeding behalve wanneer de zaak verwezen wordt naar een rechter van de rechterlijke orde, wat het geval is voor bepaalde sancties en beroepen (gerechtshoofden, notarissen)⁵². Die regel is makkelijk te verklaren door het feit dat het niet aan een tuchtrechtscollege staat uitspraak te doen over de kosten van een rechtsgeding.

Het Hof heeft reeds verschillende keren de gelegenheid gehad om die nieuwe regels toe te passen⁵³ en dat leverde geen bijzondere moeilijkheden op. Men zal opmerken dat het Hof soms preciseert, hoewel het daartoe niet verplicht is, dat het rechtscollege op verwijzing zich moet voegen naar de beslissing van het Hof over het door het Hof beslechte rechtspunt⁵⁴.

⁵⁰ Cass. 24 september 2015, D.14.0014.N.

⁵¹ Voor meer details over de totstandkoming van de wet van 10 april 2014 betreffende de tuchtprocedure zie met name B. Deconinck, "Meer orde in de tucht. Een meer uniforme cassatieprocedure in tuchtzaken", in *Liber spei et Amicitiae Ivan Verougstraete*, Larcier, 2011, p. 227 e.v.

⁵² Artikel 1121/1, § 2 en 3, Gerechtelijk Wetboek.

⁵³ Cass. 12 februari 2015, D.14.0011.F, *Pas.* 2015, nr. 108 en AC 2015, nr. 108 en de conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin, inzake een beslissing van de raad van beroep van de Franstalige Orde van Architecten; Cass. 27 november 2015, D.15.0011.F en Cass. 10 juni 2016, D.16.0002.F, inzake beslissingen van de raad van beroep van de Franstalige Orde der artsen.

⁵⁴ Dat geldt voor de eerste twee arresten die in de vorige noot geciteerd worden maar niet voor het derde dat echter eveneens een rechtspunt beslechte.

Besluit

Deze kleine studie heeft geenszins de ambitie compleet te zijn. Sinds de inwerkingtreding van de wet van 10 april 2014, heeft het Hof vele andere arresten gewezen die zijn rechtspraak of de wijze waarop het zich uitspreekt over kwesties omtrent de cassatieprocedure hebben bevestigd, aangevuld, genuanceerd of zelfs gewijzigd. Ik citeer, gewoon bij wijze van voorbeeld, de vernieuwing die door het arrest van 12 juni 2015 is ingevoerd, namelijk om in het arrest uitdrukkelijk te vermelden dat “het Hof aldus een kentering van zijn rechtspraak doorvoert”⁵⁵.

Ik had ook kunnen nagaan, zoals anderen me dat reeds zeer goed hebben voorgedaan⁵⁶, of het wenselijk is verder te gaan dan de wet van 10 april 2014, of de invloed kunnen ontleden die de Potpourri-wetten op de burgerlijke cassatieprocedure kunnen hebben.

Ik heb me bewust beperkt tot de gevolgen van de hervorming van 2014 en heb deze aangevuld met een bespreking van bepaalde kwesties die me na aan het hart liggen.

Het is weliswaar voorbarig te bepalen of die hervorming een waar succesverhaal is. Ze is niet moeilijk toe te passen, hetgeen bemoedigend is, en ze houdt een vereenvoudiging in voor de actoren van de gerechtelijke wereld op bepaalde punten die ik niet steeds nodig vond te vermelden⁵⁷. Maar sommige bepalingen bleven tot op heden dode letter. Zijn ze te ambitieus (de schriftelijke vraagstelling vóór de zitting bijvoorbeeld) of net niet ambitieus genoeg (de voorwaarden voor het inkorten van de termijnen)? Misschien is er gewoon iets meer tijd nodig om de gewoonten van het Hof te wijzigen. De toekomst zal het uitwijzen.

Martine Regout
Sectievoorzitter

⁵⁵ Cass. 12 juni 2015, F.13.0163.N, *JT* 2013, p. 453 en de noot van I. Verougstraete, “Les revirements de la Cour de Cassation”; zie ook de noot van S. Verstraeten, “La Cour de cassation, en audience plénière, confirme un revirement de sa jurisprudence: l’appréciation des effets dans le temps d’un arrêt rendu sur question préjudicielle revient à la Cour constitutionnelle”, *JT* 2016, p. 516, nr. 12. Men zal opmerken dat de eerste Franstalige kamer van het Hof, een week vóór de uitspraak van het arrest van 12 juni 2015, tot hetzelfde juridische besluit was gekomen zonder erop te wijzen dat het een kentering van rechtspraak betrof (Cass. 4 juni 2015, F.14.0185.F)

⁵⁶ A. Fettweis, “L’économie procédurale dans la procédure en cassation en matière civile”, in *Contestation, combats et utopies, Liber amicorum Christine Matray*, Larcier, 2015, p. 155 e.v.

⁵⁷ Bijvoorbeeld, de vervanging van de betekening van de beslissing over de wraking door de ervan door de griffie (artikel 838, derde lid, Gerechtelijk Wetboek).

Het Hof van Cassatie in cijfers

crédit: brvapro photography

Inleiding

Dit hoofdstuk geeft de cijfers weer voor het kalenderjaar 2016.

Het Hof inventariseert de zaken als volgt:

C: privaot en publiek recht

D: tuchtrecht

F: fiscaal recht

G: rechtsbijstand

H: prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie

P: strafrecht

S: sociaal recht.

De eerste kamer behandelt de C, D, F en H-zaken.

De tweede kamer behandelt de P-zaken.

De derde kamer behandelt de S-zaken en soms ook C- en F-zaken.

Elke kamer heeft een Franstalige en een Nederlandstalige afdeling.

Het bureau voor rechtsbijstand behandelt de G-zaken.

Globale gegevens voor het kalenderjaar 2016

Dit jaar is het aantal nieuwe zaken met 14,6 pct. afgenomen ten aanzien van het jaar 2015. Die evolutie kan worden waargenomen in haast alle materies en is bijzonder opvallend voor de strafdossiers.

De lagere instroom van nieuwe dossiers heeft het Hof toegelaten om een groter aantal arresten te wijzen dan het aantal nieuwe dossiers, zodat het aantal tegen het eind van het jaar te behandelen dossiers met 298 is verminderd ten aanzien van 2015, wat de in het vorige jaar ingezette daling bevestigt.

De doorlooptijd van de cassatieberoepen blijft in het algemeen op een aanvaardbaar peil. De sinds meerdere jaren sterke toename van de doorlooptijd van de Nederlandstalige strafzaken kon eindelijk een halt worden toegeroepen.

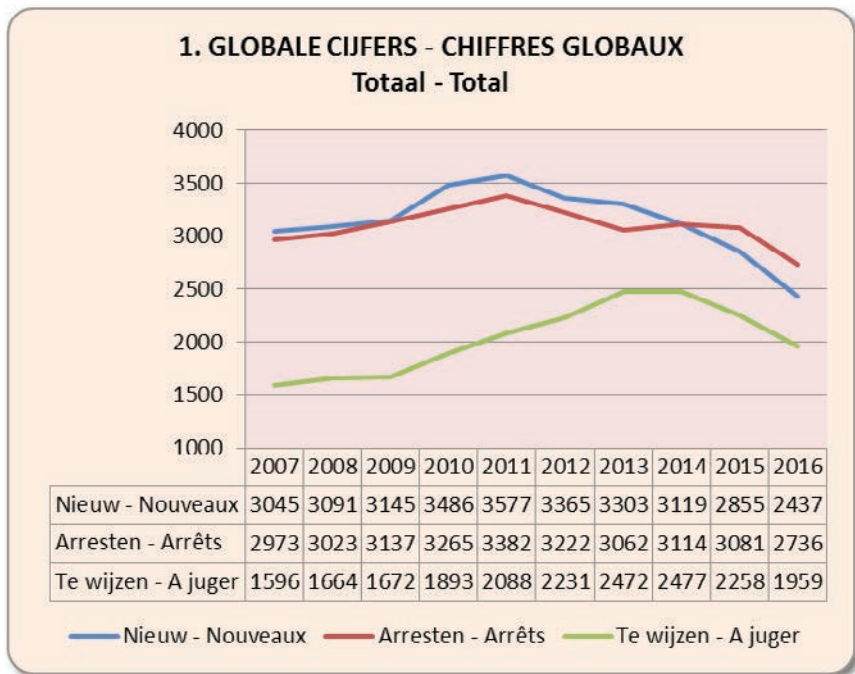
Het afgelopen jaar werd overschaduwed door het overlijden van procureur-generaal Duinslaeger op 27 juni 2016. De vacante plaatsen ten gevolge van zijn overlijden en van het vertrek, op 24 juni 2016, van een Franstalige advocaat-generaal waren op 31 december 2016 nog niet ingevuld. Bovendien werd een Franstalige raadsheer op 1 september 2016 op rust gesteld en was hij op 31 december nog niet vervangen. Een Nederlandstalige sectievoorzitter, die op 31 augustus 2015 op rust was gesteld, werd pas op 26 juni 2016 vervangen. De leden van het Hof zijn niet talrijk, zodat iedere lange afwezigheid of iedere vacature die niet snel tot

een benoeming leidt, een onmiddellijke weerslag heeft op het aantal dossiers die kunnen worden behandeld en op hun doorlooptijd.

Daarenboven beschikt het Hof nog steeds maar over acht Nederlandstalige en vier Franstalige referendarissen, terwijl dat er volgens het kader respectievelijk tien en vijf moeten zijn. In de loop van 2016 organiseerde het Hof een examen met het oog op het aanleggen van een wervingsreserve voor de referendarissen. Verschillende kandidaten slaagden op het examen. Het Hof wacht op de organisatie door Selor van het vereiste taalexamen en op de benoeming door de minister van Justitie van drie referendarissen die vereist zijn om het wettelijk kader op te vullen.

Ten slotte is het kader van de griffies niet volledig ingevuld. Alleen al op het niveau van de assistenten en medewerkers van de griffie zijn tien plaatsen vacant.

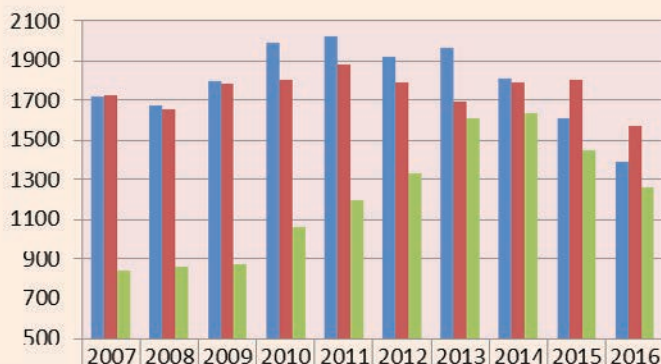
Deze tekorten hebben eveneens een negatieve impact op de productiviteit van het Hof.

2. GLOBALE CIJFERS - CHIFFRES GLOBAUX

Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

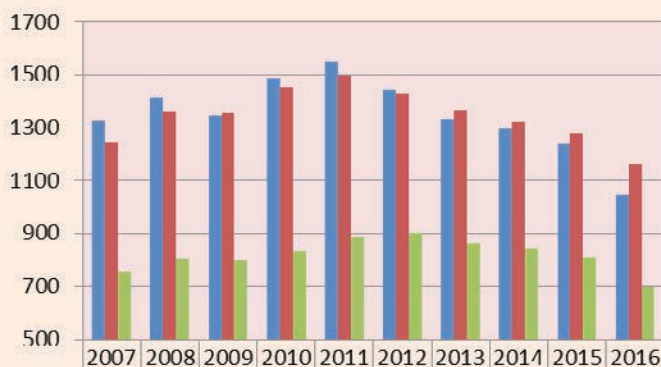

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	1715	1677	1798	1995	2023	1921	1970	1814	1612	1390
Arresten - Arrêts	1727	1659	1782	1810	1884	1789	1692	1789	1803	1574
Te wijzen - A juger	840	858	874	1059	1198	1330	1608	1633	1447	1264

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

3. GLOBALE CIJFERS - CHIFFRES GLOBAUX

Fransen taalrol - Rôle français

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	1330	1414	1347	1491	1554	1444	1331	1303	1243	1047
Arresten - Arrêts	1246	1364	1355	1455	1498	1433	1369	1323	1278	1162
Te wijzen - A juger	756	806	798	834	890	901	863	843	811	697

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

Gemiddelde voortgang van de zaken (doorlooptijd)

	2014	2015	2016
C			
C-N	13,56	14,47	13,36
C-F	15,35	15,76	16,42
P			
P-N	7,51	8,58	7,06
P-F	3,23	3,22	3,11
F			
F-N	16,07	17,16	17,90
F-F	17,79	13,27	13,31
D			
D-N	11,73	14,62	14,63
D-F	10,36	6,15	7,24
S			
S-N	19,77	21,23	17,14
S-F	19,17	17,34	22,86

Wat de burgerlijke zaken betreft, is de doorlooptijd (berekend in maanden) voor de Nederlandstalige kamer met ongeveer een maand afgenomen, waardoor opnieuw het niveau van 2014 werd bereikt. Voor de Franstalige kamer is hij daarentegen met bijna een maand toegenomen.

Voor de strafkamers is de gemiddelde doorlooptijd met 18 pct. gedaald aan Nederlandstalige kant en met 3 pct. aan Franstalige kant.

In fiscale zaken is de doorlooptijd stabiel gebleven.

Voor de Nederlandstalige sociale zaken kon de doorlooptijd worden ingekort, zodat deze van 21,23 naar 17,14 maanden is afgenomen, terwijl de doorlooptijd van de Franstalige zaken daarentegen is gestegen van 17,34 naar 22,86 maanden.

Gegevens per materie

C-zaken

Iets meer dan de helft van de raadsheren zijn belast met de behandeling van die vaak complexe zaken. In die aangelegenheden is de bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie vereist. De balie vervult aldus een filterfunctie voor de toegang tot het Hof, waarvan het nut niet langer aangetoond hoeft te worden.

Dit jaar steeg het aantal nieuwe Nederlandstalige zaken met 13 pct., terwijl het aantal nieuwe Franstalige zaken met 8 pct. daalde. Enkel in die materie wordt een stijging van het aantal nieuwe dossiers geregistreerd.

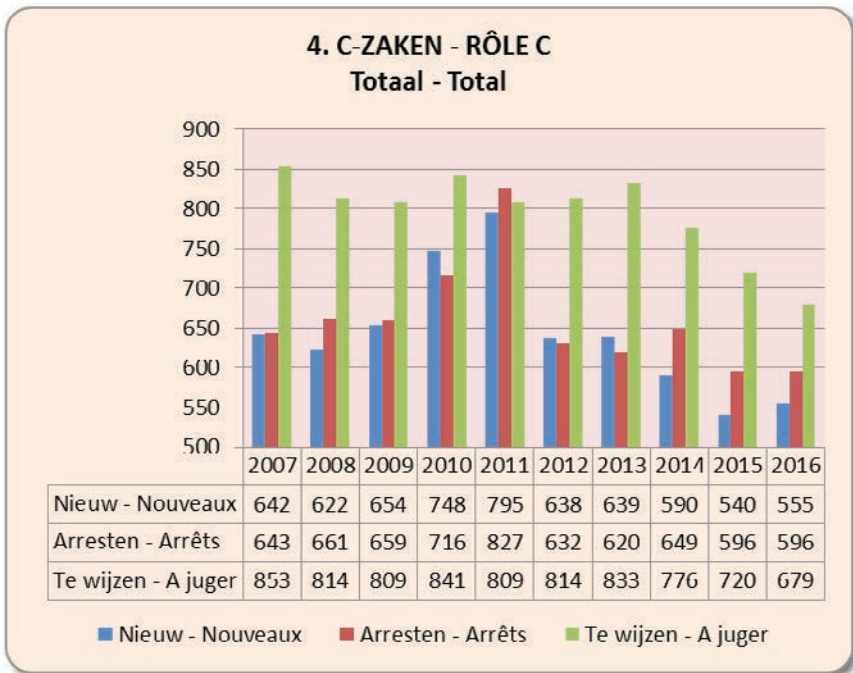
Het aantal in 2016 gewezen arresten is hetzelfde als in 2015. Aangezien dat aantal hoger is dan het aantal nieuwe dossiers, kon het aantal nog te wijzen zaken in het totaal met ongeveer 6 pct. worden verminderd in vergelijking met 2015. Aldus wordt de tendens gevolgd die in de loop van de laatste jaren werd ingezet. Het aantal zaken dat nog op een uitspraak wacht, daalde aldus met 18 pct. in vergelijking met de toestand eind 2013.

De gemiddelde doorlooptijd van de zaken daalde met ongeveer een maand voor de Nederlandstalige kamer, waardoor we weer op het niveau van 2014 kwamen. Die doorlooptijd bedraagt 13,36 maanden. Voor de Franstalige kamer steeg de doorlooptijd daarentegen met een maand en bedraagt 16,42 maanden. Die stijging is vooral te wijten aan de uitspraak in enkele oude zaken, die om verschillende redenen nog niet konden worden gewezen. Om te beoordelen of die termijnen al dan niet redelijk zijn, moet men voor ogen houden dat ze worden berekend vanaf de inschrijving van het dossier op de algemene rol van het Hof, maar dat het onderzoek van het cassatieberoep door de rapporteur niet mag aanvangen vóór het verstrijken van de termijn die de verweerder toebedeeld krijgt om zijn memorie van antwoord in te dienen. Die termijn bedraagt in de regel drie maanden vanaf de betekening van het cassatieberoep. Bovendien wordt de termijn berekend tot aan het arrest dat een einde maakt aan de cassatieprocedure. Het is evenwel mogelijk dat tijdens de procedure een tussenarrest wordt uitgesproken (prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof of aan het Hof van Justitie van de Europese Unie, bijvoorbeeld). Daaruit volgt dat er voor de grote meerderheid van zaken minder dan één jaar verloopt tussen de dag waarop de rapporteur het dossier krijgt en de dag waarop een arrest wordt uitgesproken, wat redelijk lijkt.

De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure heeft de mogelijkheid ingevoerd om, in uitzonderlijke omstandigheden, de termijn voor het indienen van een memorie van antwoord in te perken. Die mogelijkheid werd in 2016 niet benut.

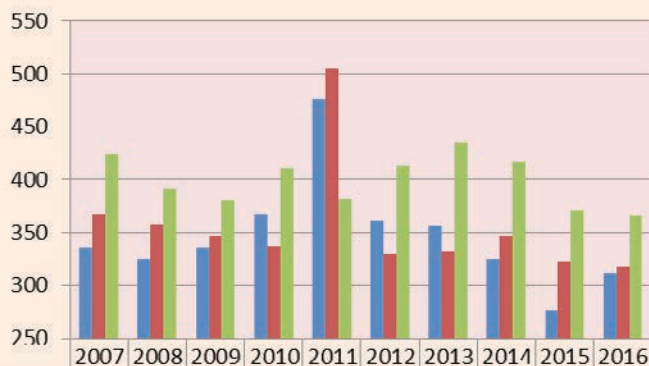
Op een zitting van het Hof zijn er normaal gezien vijf raadsheren aanwezig. Artikel 1105*bis* van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd bij de voormelde

wet van 10 april 2014, biedt het Hof echter de mogelijkheid om met slechts drie raadsheren zitting te houden wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand ligt of niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling. In 2016 heeft de Nederlandstalige eerste kamer zes zittingen met drie raadsheren gehouden, tijdens welke 55 arresten werden gewezen, 48 in burgerlijke zaken en 7 in belastingzaken. Voorts heeft de derde Nederlandstalige kamer acht zittingen met drie raadsheren gehouden tijdens welke 60 arresten in burgerlijke zaken en één in sociale zaken werden gewezen. In het totaal werden dus 108 arresten in burgerlijke zaken door drie raadsheren gewezen.

5. C-ZAKEN - RÔLE C

Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	336	325	336	367	476	361	356	325	277	312
Arresten - Arrêts	367	358	347	337	505	330	333	346	323	317
Te wijzen - A juger	425	392	381	411	382	413	436	417	371	366

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

6. C-ZAKEN - RÔLE C

Fransen taalrol - Rôle français

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	306	297	318	381	319	276	283	265	263	243
Arresten - Arrêts	276	303	312	379	322	302	287	303	273	279
Te wijzen - A juger	428	422	428	430	427	401	397	359	349	313

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

D-zaken

Het aantal tuchtzaken (zaken betreffende vrije beroepen) blijft laag. Er werden slechts drieëntwintig nieuwe cassatieberoepen ingesteld en tweeëntwintig arresten werden uitgesproken. Thans moeten nog zesentwintig zaken worden beslecht (negentien Nederlandstalige en zeven Franstalige).

De doorlooptijden zijn stabiel gebleven aan Nederlandstalige kant (14,63 maanden) maar zijn met één maand gestegen aan Franstalige kant en bedragen nu 7,24 maanden. Wegens het geringe aantal arresten in die materie valt uit die schommelingen echter niets interessants af te leiden.

F-zaken

Dit jaar is het aantal nieuwe Nederlandstalige fiscale zaken tegenover 2015 verminderd met 30 pct. en bereikt het aldus opnieuw het niveau van 2010. Aan Franstalige kant is er een daling van 8 pct. Het totaal aantal nieuwe dossiers blijft laag, aangezien het slechts 161 eenheden bedraagt.

Beide kamers hebben in 2016 iets minder fiscale arresten gewezen dan in 2015, maar omdat het aantal gewezen arresten hoger is dan het aantal nieuwe dossiers, werd het totaal aantal nog te berechten zaken verminderd met 14 eenheden.

De gemiddelde doorlooptijd van de zaken blijft zeer stabiel.

De meeste cassatieberoepen in fiscale zaken hebben betrekking op de inkomstenbelasting. Het betreft 61 pct. van de zaken, tegenover 18 pct. btw-zaken, 14 pct. zaken in verband met lokale belastingen en 7 pct. diverse zaken.

Net als in 2015 werd in 83 pct. van de fiscale zaken een memorie van antwoord ingediend. Wanneer een memorie van antwoord wordt ingediend, is het aantal vernietigingen lager. In de zaken met memorie wordt de vernietiging immers in 23 pct. van de gevallen uitgesproken, in de andere zaken is dit voor 57 pct. het geval.

Het aantal vernietigingen ligt bovendien gevoelig hoger wanneer de eiser wordt bijgestaan door een advocaat bij het Hof van Cassatie. Wanneer een advocaat bij het Hof van Cassatie in de zaak tussenkomt, is er sprake van vernietiging in 32 pct. van de gevallen, terwijl dat slechts 25 pct. is wanneer er niet op hem een beroep wordt gedaan. Dit bevestigt dus dat het wenselijk zou zijn om de verplichte tussenkomst van de advocaten bij het Hof uit te breiden tot fiscale zaken.

Het openbaar ministerie heeft in 57 pct. van de fiscale zaken een conclusie neergelegd.

7. F-ZAKEN - RÔLE F Totaal - Total

Nieuw - Nouveaux	118	101	163	144	176	206	178	227	205	161
Arresten - Arrêts	104	109	140	171	135	152	148	217	199	175
Te wijzen - A juger	184	176	199	172	213	267	297	308	314	300

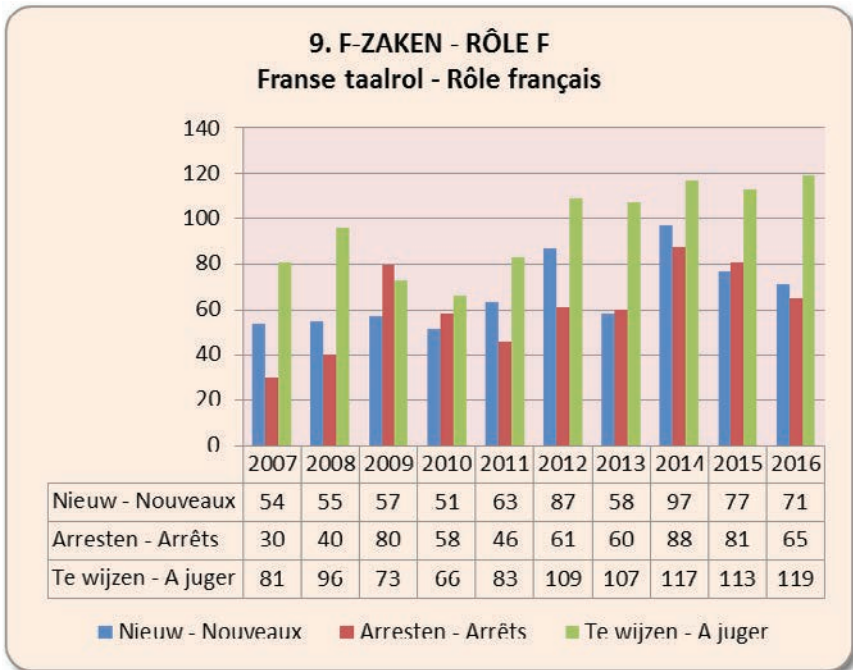
■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

8. F-ZAKEN - RÔLE F Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

Nieuw - Nouveaux	64	46	106	93	113	119	120	130	128	90
Arresten - Arrêts	74	69	60	113	89	91	88	129	118	110
Te wijzen - A juger	103	80	126	106	130	158	190	191	201	181

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

H-zaken

In deze categorie worden de prejudiciële verwijzingen naar het Hof van Cassatie opgenomen. Er werd dit jaar geen enkele H-zaak ingeleid of berecht.

P-zaken

Het meest markante gegeven van dit jaar is de significante afname van het aantal nieuwe strafdossiers voor het tweede opeenvolgende jaar. Vergeleken met 2015 is dat aantal met 22 pct. gedaald voor het geheel aan strafdossiers, 20 pct. voor de Nederlandstalige en 24 pct. voor de Franstalige zaken. Als we de toestand van 2016 vergelijken met die van 2014, komt de totale vermindering van het aantal strafzaken neer op 31 pct., wat neerkomt op 601 dossiers, 402 Nederlandstalige (een vermindering met 33 pct.) en 199 Franstalige (een vermindering met 28 pct.).

Die neerwaartse trend wordt veroorzaakt door de verstrenging van de voorwaarden van toegang tot het Hof. Hiervoor kan verwezen worden naar het voorwoord bij dit jaarverslag.

De toepassing van de wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, die in werking is getreden op 1 februari 2015, heeft dus vruchten afgeworpen.

Sinds 1 februari 2015 kan de verklaring van cassatieberoep, behoudens enkele uitzonderingen, nog enkel rechtsgeldig door een advocaat worden ingediend. Sinds 1 februari 2016 moet de advocaat die in een cassatieprocedure in strafzaken optreedt, houder zijn van een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures, waarvan de vereisten door de Koning worden bepaald. In de loop van 2015 werd een eerste opleiding georganiseerd, waaraan de magistraten en referendarissen van het Hof en het parket een grote bijdrage hebben geleverd. Een tweede opleiding vond plaats in 2016. Momenteel zijn 676 Nederlandstalige advocaten en 300 Franstalige advocaten houder van het vereiste getuigschrift.

Een verbeterde opleiding van de advocaten heeft tot gevolg dat deze laatsten in een groter aantal zaken memories neerleggen (in 61 pct. van de gevallen) en dat het cassatiepercentage licht gestegen is en momenteel 15 pct. bedraagt. Het onderzoek van die middelen verhoogt weliswaar de werklust, maar laat het Hof toe zijn kerntaak beter uit te oefenen, met name de bevordering van de eenheid van rechtspraak, de ontwikkeling van het recht in ons land en het waarborgen van de rechtszekerheid van de burgers. Dit verheugt ons.

In 2016 heeft de tweede kamer 108 arresten gewezen inzake voorlopige hechtenis (59 in het Nederlands en 49 in het Frans) tegen 143 in 2015. Ter herinnering, in 2013 heeft het Hof uitspraak gedaan over 295 cassatieberoepen inzake die materie. De inperking van het toezicht van het Hof op de voorlopige hechtenis tot het toezicht op de eerste bevestiging van het bevel tot aanhouding heeft dus effectieve gevolgen gehad op het aantal cassatieberoepen terzake.

Dankzij de verminderde instroom aan nieuwe zaken heeft de Nederlandstalige kamer voor het eerst sinds vele jaren de gemiddelde doorlooptijd van de zaken kunnen inkorten. Die bedraagt momenteel 7,06 maanden, wat neerkomt op een winst van 18 pct. vergeleken met 2015. De Franstalige kamer heeft haar gemiddelde doorlooptijd licht verbeterd. Die bedraagt momenteel slechts 3,11 maanden.

Om de redelijkheid van die termijnen te kunnen waarderen, dient rekening te worden gehouden met het feit dat de zaken waarin de wet geen enkele termijn bepaalt, vaak ingewikkeld zijn en veel meer tijd in beslag nemen dan de gemiddelde doorlooptijd. Zo doet het Hof snel uitspraak in dossiers van voorlopige hechtenis en van strafuitvoering, zoals bij wet is voorgeschreven, alsook in dossiers die volgens het Hof bijzonder dringend zijn (bijvoorbeeld inzake vreemdelingen), maar kan het gebeuren dat de gevolgen van een verkeersongeval door het Hof pas worden behandeld méér dan een jaar nadat het cassatieberoep werd ingesteld. De daling van de instroom heeft het Hof toegelaten die laatste termijn in te korten en, indien die neerwaartse trend zich de komende jaren doorzet, kunnen die termijnen ongetwijfeld nog verder worden ingekort.

Voorts heeft de voormelde wet van 14 februari 2014 een versnelde en niet-tegensprekelijke procedure ingevoerd die mogelijk maakt ongemotiveerde of kennelijk niet-ontvankelijke of ongegronde cassatieberoepen niet toelaatbaar te verklaren. In 2016 heeft het Hof 326 beschikkingen van niet-toelaatbaarheid gewezen, 202 in het Nederlands en 124 in het Frans. Die hervorming betekent geen verlichting van de werklust van het Hof, dat nog steeds elk voorgelegd dossier met dezelfde zorg blijft

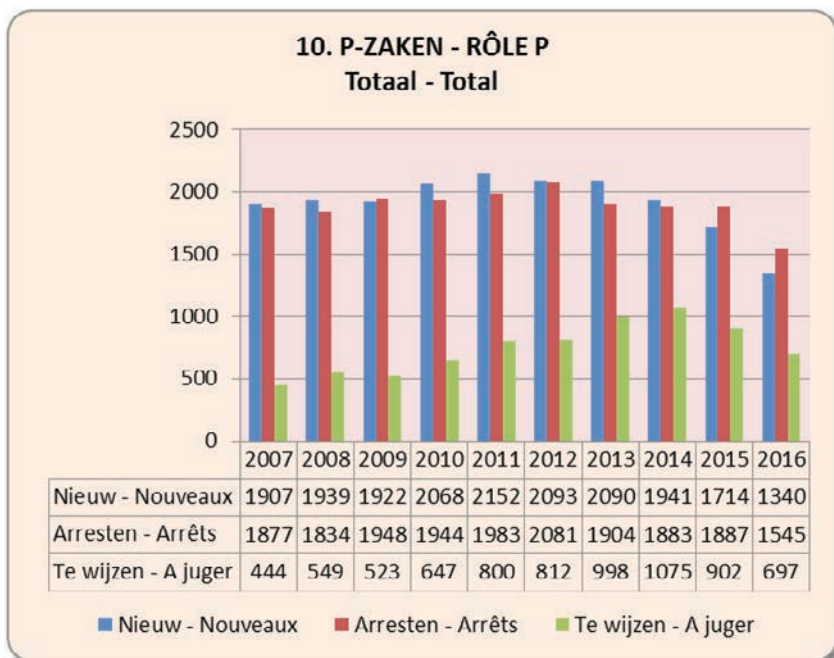
onderzoeken. Zij doet daarentegen de werklust van de griffie toenemen. De voornaamste en niet onaanzienlijke verdienste van die hervorming bestaat erin de niet-dringende, kennelijk niet-ontvankelijke of ongegronde dossiers sneller te behandelen. In 2016 bedroeg de doorlooptijd van een dossier waarvoor een beschikking van niet-toelaatbaarheid is geweest 66 dagen, wat nauwelijks meer is dan twee maanden.

Bij het Hof worden beslissingen aanhangig gemaakt die door diverse rechtscolleges werden gewezen. In 2016 waren 948 van die beslissingen afkomstig van de hoven van beroep, 437 van de correctionele rechtbanken, 70 van de strafuitvoeringsrechtbanken, 35 van de Hoge Commissie tot bescherming van de maatschappij en 23 van de hoven van assisen.

Het aantal in 2016 uitgesproken arresten is in verhouding tot de voorgaande jaren gedaald, maar aangezien dat aantal het aantal nieuwe dossiers overschrijdt, is de voorraad te wijzen zaken verminderd met 156 eenheden voor de Nederlandstalige kamer (22 pct. vergeleken met de toestand op 31 december 2015) en 49 eenheden voor de Franstalige kamer (26 pct. vergeleken met 2015).

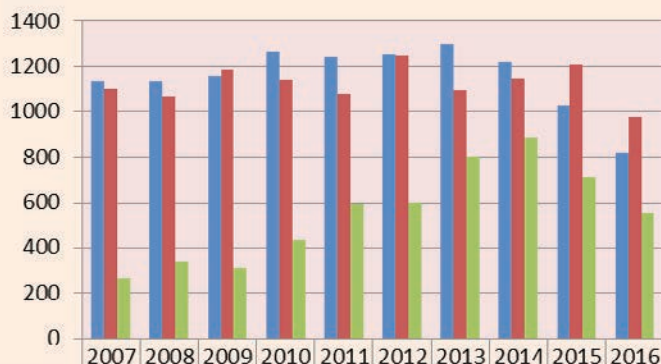
Tot besluit is het verheugend vast te stellen dat de laatste twee jaar het aantal nieuwe strafdossiers zonder juridisch belang aanzienlijk is afgenomen en dat die dalende trend heeft toegelaten de toestand te regulariseren van de strafkamers, vooral die van de Nederlandstalige strafkamer. Die toestand was erg zorgwekkend zoals uit de voorgaande jaarverslagen bleek. Laat ons hopen dat die trend zich doorzet en dat de toestand gunstig blijft evolueren.

Het aantal arresten opgenomen in de volgende drie grafieken (10, 11 et 12) omvat de beschikkingen van niet-toelaatbaarheid.

11. P-ZAKEN - RÔLE P

Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

Nieuw - Nouveaux	1132	1135	1160	1264	1242	1252	1302	1222	1029	820
Arresten - Arrêts	1104	1067	1187	1138	1081	1249	1096	1149	1204	976
Te wijzen - A juger	269	337	310	436	597	600	806	886	711	555

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

12. P-ZAKEN - RÔLE P

Frans taalrol - Rôle français

Nieuw - Nouveaux	775	804	762	804	910	841	788	719	685	520
Arresten - Arrêts	773	767	761	806	902	832	808	734	683	569
Te wijzen - A juger	175	212	213	211	203	212	192	189	191	142

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

S-zaken

Volgens de wet worden dergelijke zaken behandeld door de derde kamer van het Hof. De wet bepaalt eveneens dat een gedeelte van de leden van het Hof blijk moeten geven van specifieke ervaring in sociale zaken.

De derde kamer behandelt ook C-zaken. Zo heeft de Nederlandstalige kamer negentachtig en de Franstalige kamer vijfenvijftig C-zaken behandeld. Sommige van die dossiers, die niet als zuivere S-dossiers kunnen worden aangemerkt, behandelen evenwel kwesties die het arbeidsrecht en het socialezekerheidsrecht aanbelangen.

In sociale zaken daalde het aantal nieuwe zaken aanzienlijk, zonder bijzonder aanwijsbare reden: 27 pct. aan Nederlandstalige zijde en 31 pct. aan Franstalige zijde. Dat is het laagste aantal van de afgelopen jaren. Het aantal zaken die nog beslecht moeten worden is met 38 eenheden afgenomen.

Voor de Nederlandstalige sociale zaken kon de behandelingsduur van 21,23 naar 17,14 maanden worden teruggebracht, dus aanzienlijk korter dan 2014, terwijl die voor de Franstalige zaken daarentegen is toegenomen van 17,34 naar 22,86 maanden. Die schommelingen van de afgelopen jaren zijn van weinig belang gelet op het vrij beperkt aantal sociale geschillen waarin het gevolg van de complexe dossiers op de gemiddelde behandelingsduur bovendien duidelijker te voelen is dan in andere materies. We onthouden dat de gemiddelde doorlooptijd voor de jaren 2012 tot 2016 voor beide kamers 18 maanden bedraagt.

Net zoals in 2014 en 2015 werden in 2016 vier bijzondere zittingen georganiseerd waarin telkens alle gespecialiseerde magistraten van beide taalrollen gezeteld hebben teneinde de gespecialiseerde kennis binnen het Hof optimaal aan te wenden en de eenheid van rechtspraak van de twee afdelingen van de derde kamer te bevorderen. Die succesvolle ervaring zal het volgende jaar worden voortgezet.

13. S-ZAKEN - RÔLE S

Totaal - Total

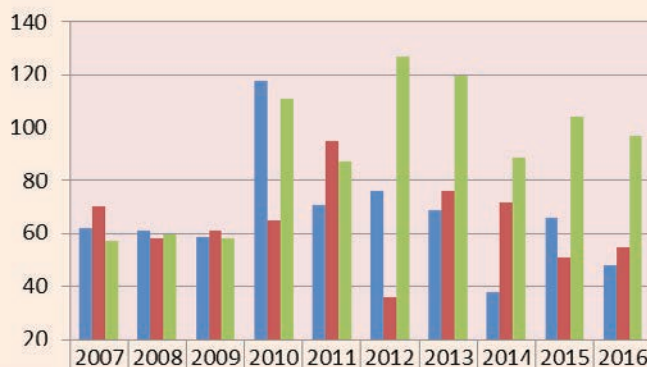

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	119	154	117	216	154	154	134	105	136	96
Arresten - Arrêts	112	154	110	128	147	133	150	126	147	134
Te wijzen - A juger	129	129	136	224	231	252	236	220	209	171

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

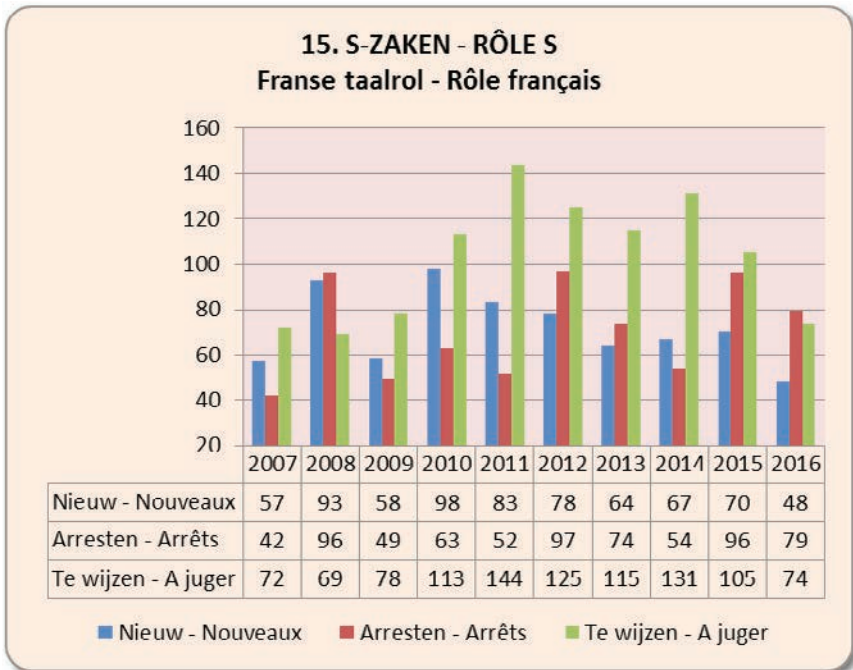
14. S-ZAKEN - RÔLE S

Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Nieuw - Nouveaux	62	61	59	118	71	76	69	38	66	48
Arresten - Arrêts	70	58	61	65	95	36	76	72	51	55
Te wijzen - A juger	57	60	58	111	87	127	120	89	104	97

■ Nieuw - Nouveaux ■ Arresten - Arrêts ■ Te wijzen - A juger

G-zaken

In 2016 werden 262 nieuwe aanvragen tot rechtsbijstand ingediend tegenover 241 in 2015 en 226 in 2014. De vermeerdering moet echter gerelativeerd worden omdat dertig zaken ingeleid werden door eenzelfde verzoeker die rechtsbijstand aanvroeg ten einde onredelijke rechtsplegingen tot verhaal op de rechter in te stellen tegen een groot aantal magistraten. Dit verklaart ook grotendeels waarom er in 2016 107 vorderingen werden verworpen zonder voorafgaandelijk advies van een advocaat bij het Hof, tegenover 69 in 2015 en 62 in 2014.

Het bureau voor rechtsbijstand heeft 264 definitieve beslissingen genomen. Daaronder waren 2 afstanden, 63 beslissingen die de rechtsbijstand toekennen en 199 die ze verwerpen. Indien men de dertig voormelde zaken buiten beschouwing laat, is het percentage beslissingen met toekenning 27,2 pct. tegenover 72,8 pct. verwerpingen.

Wat de beslissingen tot verwerping betreft, valt op te merken dat 92 beslissingen gewezen werden nadat een advocaat bij het Hof een grondig advies had uitgebracht over de redelijke kansen op succes van een cassatieberoep. Die tussenkomst van de balie van cassatie geschiedt zonder dat de betrokken advocaten op enigerlei wijze worden vergoed.

In 2016 werden door het bureau 130 definitieve beslissingen gewezen nadat het advies van een advocaat bij het Hof werd ingewonnen, tegenover 138 in 2015 en

154 in 2014. Er kan dus een tendens worden ontwaard bij het bureau om meer dan vroeger verzoeken te verwerpen zonder dat het voorafgaandelijk advies van een advocaat bij het Hof werd ingewonnen, met name wanneer de aanvraag (volgens de nieuwe terminologie van artikel 667 Gerechtelijk Wetboek zoals ingevoerd door de wet van 6 juli 2016) “*kennelijk ongegrond*” is omdat het voorgenomen cassatieberoep “*kennelijk niet ontvankelijk is of gegrond is op een kennelijk niet ernstig middel*” (art. 682, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek).

De moeilijkheden die werden gesignaleerd in het Jaarverslag 2015 (p. 182) met betrekking tot de consignatie van een bepaalde som wanneer de rechtsbijstand gedeeltelijk wordt toegekend, zijn tot op heden niet opgelost. Het Hof hoopt dat gevolg wordt gegeven aan zijn voorstellen tot wijziging van de artikelen 669 tot 696 Gerechtelijk Wetboek.

Ten slotte moet worden vermeld dat het bureau beslist heeft de financiële grens van de behoefte op te trekken. Deze grens werd vanaf 1 september 2016 voor een niet-samenwonende persoon opgetrokken van 1.200 euro netto-inkomen per maand tot 1.350 euro. Dit bedrag is te verhogen met 150 à 225 euro per persoon ten laste, rekening houdende met de leeftijd en de gezondheidstoestand van elkeen van deze personen. Het Bureau houdt bij zijn beoordeling van de behoefte ook rekening met het geheel van de bestaansmiddelen van de verzoekers tot rechtsbijstand zoals de wet van 6 juli 2016 dit voorschrijft.

	2012	2013	2014	2015	2016
Afgewezen aanvragen zonder advies van een advocaat bij het Hof	72	71	62	69	107
Afgewezen aanvragen na advies van een advocaat bij het Hof	86	94	115	102	92
Totaal der beslissingen waarbij de rechtsbijstand wordt verworpen	158	165	177	171	199
Toegewezen aanvragen zonder advies van een advocaat bij het Hof om te antwoorden of beperkt tot de kosten	23	17	13	20	25
Toegewezen aanvragen na advies van een advocaat bij het Hof	52	50	39	36	38
Totaal der beslissingen waarbij de rechtsbijstand wordt toegekend	75	67	52	56	63
Afstanden	3	5	1	3	2
Totaal der gewezen beslissingen	236	237	230	250	264
Nieuwe aanvragen	251	232	226	241	262

Bijzondere procedures

In 2016 werden 12 arresten gewezen tot onttrekking van de zaak aan de rechter, hetzij omdat een rechter verzuimd heeft zes maanden lang een beslissing uit te spreken, hetzij wegens gewettigde verdenking.

Het Hof heeft vijf arresten in verenigde kamers en een arrest in voltallige zitting gewezen.

Resultaat van de cassatieberoepen

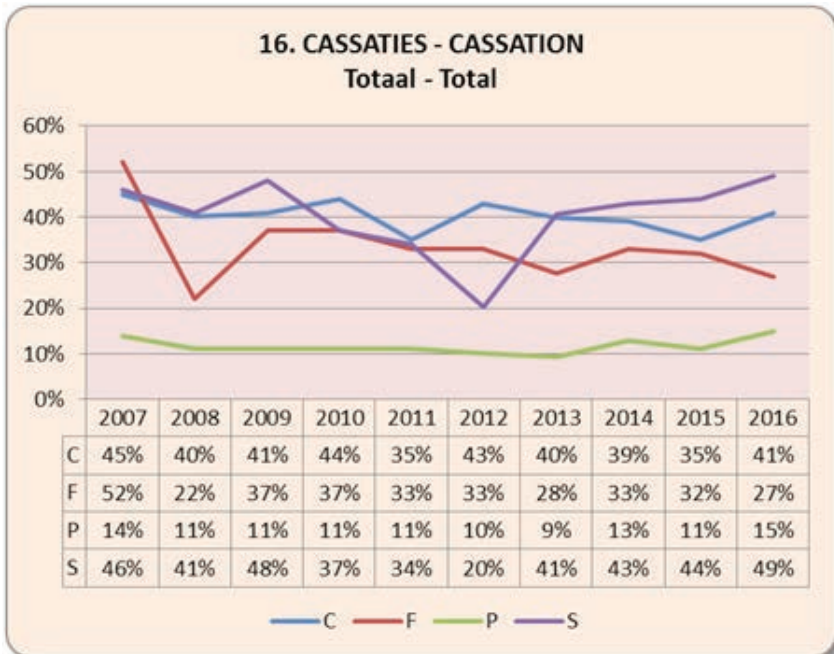
Het cassatiepercentage in het algemeen

Het aantal cassatieberoepen dat leidt tot cassatie is zeer uiteenlopend. Veel hangt af van de materie waarop het cassatieberoep betrekking heeft.

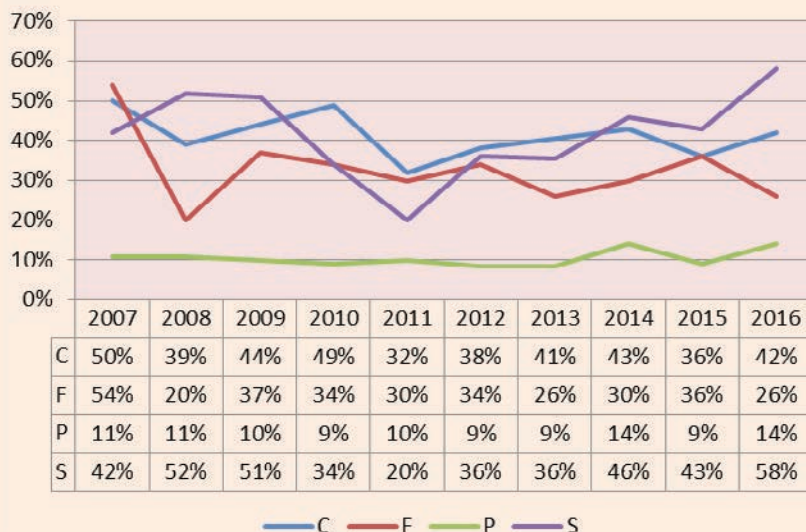
In burgerlijke zaken, waarin de bijstand van een advocaat bij het Hof van Cassatie in de regel verplicht is, bedraagt het aantal vernietigingen 41 pct. Dat cijfer ligt in de lijn van het gemiddelde van de vorige jaren.

In fiscale zaken, waar de zaak mag worden ingeleid door elke advocaat en zelfs door een gemachtigde ambtenaar van de FOD die over een gedeelte van het staatsgezag beschikt, bedraagt het cassatiepercentage slechts 27 pct. Dat percentage ligt lager dan het gemiddelde van de afgelopen jaren.

In strafzaken is het aantal vernietigingen licht toegenomen. Het bedraagt thans 15 pct.

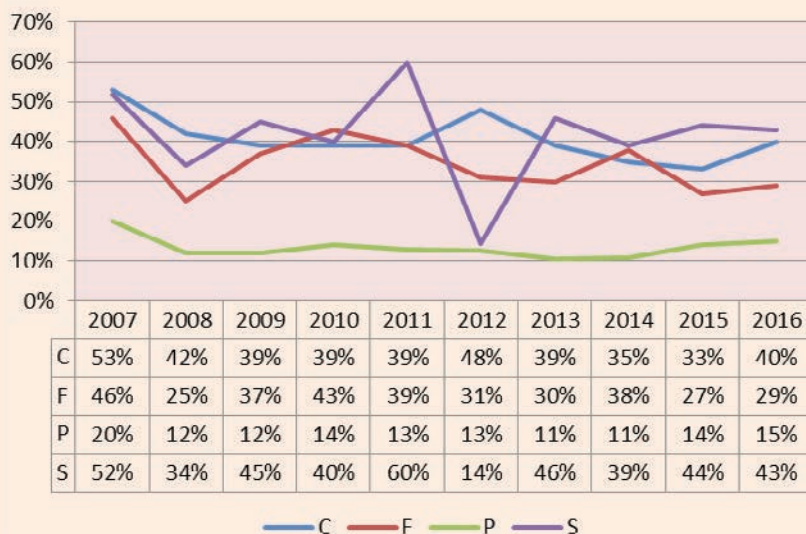

17. CASSATIES - CASSATION Nederlandse taalrol - Rôle néerlandais

— C — F — P — S

18. CASSATIES - CASSATION Franse taalrol - Rôle français

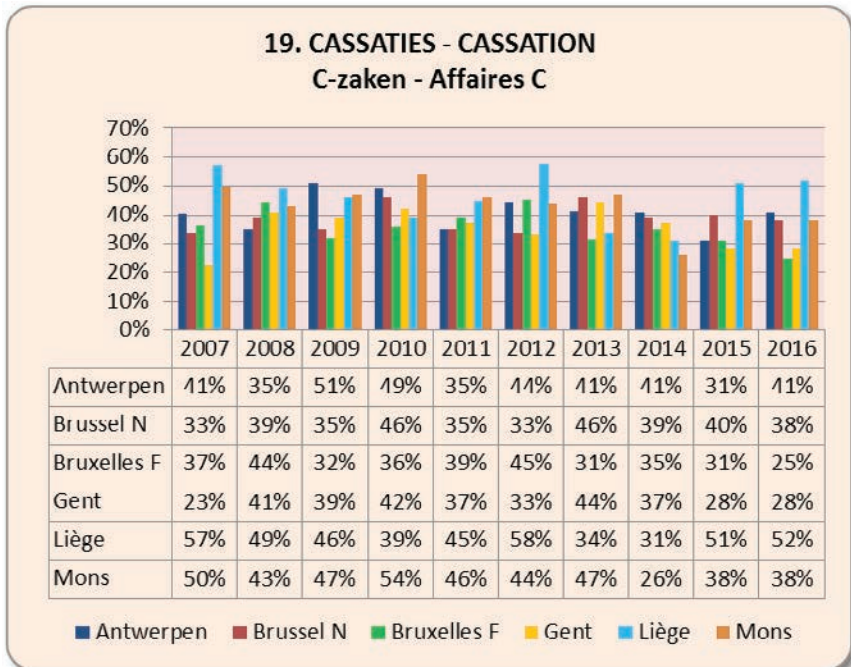

— C — F — P — S

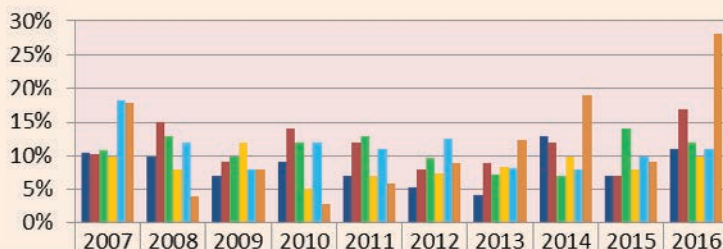

Het aantal cassatieberoepen per ressort

De gegevens betreffende het cassatiepercentage per ressort moeten met de nodige omzichtigheid worden behandeld. Wanneer het aantal zaken waartegen een cassatieberoep wordt ingesteld in een bepaalde materie laag is, is de kans op extreme cijfers hoog, in de ene of andere zin. Dit kan statistisch een verkeerd of ongenueanceerd beeld opleveren. Het staat aan de hoven en rechtbanken om deze cijfers te evalueren.

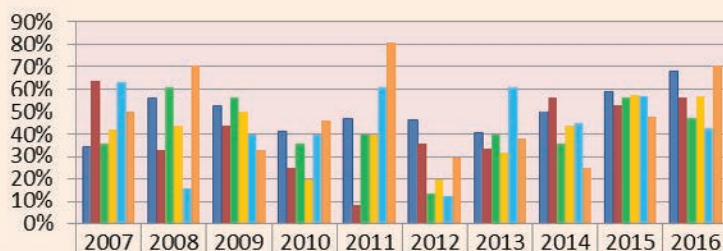
20. CASSATIES - CASSATION P-zaken - Affaires P

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antwerpen	11%	10%	7%	9%	7%	5%	4%	13%	7%	11%
Brussel N	10%	15%	9%	14%	12%	8%	9%	12%	7%	17%
Bruxelles F	11%	13%	10%	12%	13%	10%	7%	7%	14%	12%
Gent	10%	8%	12%	5%	7%	7%	8%	10%	8%	10%
Liège	18%	12%	8%	12%	11%	13%	8%	8%	10%	11%
Mons	18%	4%	8%	3%	6%	9%	13%	19%	9%	28%

■ Antwerpen ■ Brussel N ■ Bruxelles F ■ Gent ■ Liège ■ Mons

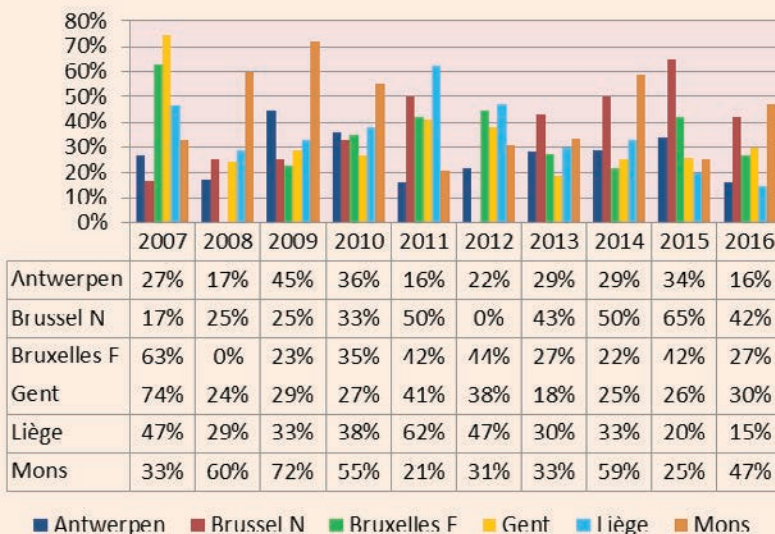
21. CASSATIES - CASSATION S-zaken - Affaires S

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antwerpen	34%	56%	53%	41%	47%	47%	41%	50%	59%	68%
Brussel N	64%	33%	44%	25%	8%	36%	33%	56%	53%	56%
Bruxelles F	36%	61%	56%	36%	40%	13%	40%	36%	56%	17%
Gent	42%	44%	50%	20%	40%	20%	32%	44%	58%	57%
Liège	63%	16%	40%	40%	61%	13%	61%	45%	57%	43%
Mons	50%	71%	33%	46%	81%	30%	38%	25%	48%	71%

■ Antwerpen ■ Brussel N ■ Bruxelles F ■ Gent ■ Liège ■ Mons

22. CASSATIES - CASSATION F-zaken - Affaires F

Conclusie

De algemene conclusie is dat de statistische gegevens voor dit jaar globaal genomen bemoedigend zijn. De omstandigheid dat het aantal nieuwe zaken, ten gevolge van wetgevende hervormingen waaraan het Hof heeft meegewerkt, aanzienlijk is gedaald, heeft positieve gevolgen gehad waardoor het aantal nog te behandelen dossiers kon dalen en sommige doorlooptijden van de zaken konden worden ingekort. Er moet worden afgewacht of die dalende tendens zich de volgende jaren zal voortzetten, dan wel of zij uitzonderlijk was.

Het Hof zelf heeft interne maatregelen genomen om zijn werking te verbeteren. Zijn bewegingsruimte blijft evenwel beperkt, als men de kwaliteit van de rechtspraak tenminste niet in het gedrang wil brengen.

De kwalitatieve uitdaging blijft immers bestaan: hoe kunnen wij aan de burgers goede, doordachte en duidelijke beslissingen aanreiken, die beantwoorden aan de verwachtingen van de burgers en aan de toenemende complexiteit van de dossiers. Het Hof wil zeker zijn essentiële taken vrijwaren, namelijk het bevorderen van de eenheid van rechtspraak, de ontwikkeling van het recht in ons land en het garanderen van de rechtszekerheid van de burgers. Om dat te bereiken is het van

fundamenteel belang dat het Hof op zijn minst de menselijke en materiële middelen waarover het thans beschikt, kan blijven behouden.

Voorts vraagt het Hof zich af of de verhoging van de rolrechten en de toepassing van btw op de erelonen van de advocaten de toegang tot het Hof van Cassatie financieel niet onmogelijk maken voor particulieren die niet over aanzienlijke financiële middelen beschikken maar niet voldoen aan de voorwaarden om rechtsbijstand te genieten.

Bijlage – Organigram en samenstelling van het Hof van Cassatie en het openbaar ministerie

Organigram en samenstelling van de zetel op 31 december 2016

Organigram

1 eerste voorzitter (F)

1 voorzitter (N)

6 sectievoorzitters (3N et 3F)

22 raadsheren (11F en 11 N, waarvan 1 plaats (F) vacant)

1 plaatsvervangend magistraat (1F)

hetzij in totaal 31 magistraten.

Onder de magistraten van de zetel hebben 10 leden het wettelijk bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid levert het bewijs van de kennis van de Duitse taal.

Samenstelling

Algemene leiding: eerste voorzitter ridder J. de Codt

EERSTE KAMER

Leiding: sectievoorzitter C. Storck

FRANSE AFDELING

sectievoorzitters

C. Storck
A. Fettweis
M. Regout

raadsheren

D. Batselé
M. Delange
M. Lemal
M.-Cl. Ernotte
S. Geubel

NEDERLANDSE AFDELING

sectievoorzitters

E. Dirix
B. Deconinck
A. Smetryns

raadsheren

K. Mestdagh
G. Jocqué
B. Wylleman
K. Moens

BIJLAGE

plaatsvervangers		plaatsvervangers	
raadsheren	F. Roggen	voorzitter	P. Maffei
	T. Konsek	sectievoorzitter	A. Fettweis
	F. Lugentz	raadsheren	B. Dejemeppe
Plaatsvervangend	P. Cornelis		F. Van Volsem
magistraat			A. Bloch
			A. Lievens
			E. Francis

TWEEDE KAMER

Leiding: eerste voorzitter ridder J. de Codt

FRANSE AFDELING

eerste voorzitter	J. de Codt
raadsheren	B. Dejemeppe
	F. Roggen
	E. de Formanoir
	T. Konsek
	F. Lugentz
Plaatsvervangend	P. Cornelis
magistraat	

NEDERLANDSE AFDELING

voorzitter	P. Maffei
raadsheren	G. Jocqué
	F. Van Volsem
	A. Bloch
	P. Hoet
	A. Lievens
	E. Francis
	S. Berneman
	I. Couwenberg

plaatsvervangers		plaatsvervangers	
raadsheren	M. Delange	sectievoorzitters	B. Deconinck
	M. Lemal		A. Smetryns
	M.-Cl. Ernotte	raadsheren	K. Mestdagh
	S. Geubel		B. Wylleman
	S. Berneman		

DERDE KAMER

Leiding: sectievoorzitter C. Storck

FRANSE AFDELING

sectievoorzitters C. Storck
A. Fettweis
M. Regout

raadsheren D. Batselé
M. Delange
M. Lemal
M.-Cl. Ernotte
S. Geubel

plaatsvervangers
raadsheren S. Berneman
E. de Formanoir

NEDERLANDSE AFDELING

sectievoorzitters E. Dirix
B. Deconinck
A. Smetryns

raadsheren K. Mestdagh
A. Lievens
B. Wylleman
K. Moens

plaatsvervangers
raadsheren G. Jocqué
M. Delange
P. Hoet
I. Couwenberg

BUREAU VOOR RECHTSBIJSTAND

voorzitter: sectievoorzitter A. Fettweis

plaatsvervangende voorzitters: sectievoorzitters A. Smetryns en M. Regout en
raadsheer K. Mestdagh

Organigram en samenstelling van het openbaar ministerie op 31 december 2016

Organigram

1 procureur-generaal (N)

1 eerste advocaat-generaal (F)

11 advocaten-generaal (6N en 4F), van wie één plaats in te vullen is

2 voltijds gedelegeerde advocaten-generaal (1N en 1 F) en 1 deeltijds gedelegeerde advocaat-generaal (1F)

d.i. een totaal van 15,5 magistraten.

Onder de magistraten van het parket hebben 5 leden het bewijs geleverd van de kennis van de andere landstaal; één lid leverde het bewijs van de kennis van de Duitse taal.

De dienst van de zittingen werd, in de regel, als volgt onder de magistraten van het parket verdeeld:

Eerste kamer (burgerlijke zaken, handelszaken en fiscale zaken)

- Nederlandstalige afdeling: de procureur-generaal en twee advocaten-generaal
- Franstalige afdeling: de eerste advocaat-generaal en drie advocaten-generaal, onder wie twee met opdracht

Tweede kamer (strafzaken)

- Nederlandstalige afdeling: vier advocaten-generaal, onder wie één advocaat-generaal met opdracht
- Franstalige afdeling: twee advocaten-generaal

Derde kamer (sociale zaken en, soms, burgerlijke en fiscale zaken)

- Nederlandstalige afdeling: een advocaat-generaal
- Franstalige afdeling: een advocaat-generaal

Tuchtzaken:

- Nederlandstalige afdeling: de procureur-generaal en twee advocaten-generaal
- Franstalige afdeling: de procureur-generaal, de eerste advocaat-generaal en een advocaat-generaal

In voorkomend geval worden die magistraten vervangen door een door de procureur-generaal aangewezen lid van het parket, of worden de zaken over een bepaalde materie verdeeld onder de advocaten-generaal van een andere kamer.

Rechtsbijstand (N en F): de eerste advocaat-generaal (F) en een advocaat-generaal (N)

Samenstelling

Waarnemend procureur-generaal: D. Thijs

Eerste advocaat-generaal: A. Henkes

Advocaten-generaal:

Th. Werquin

M. Timperman

D. Vandermeersch

J.M. Genicot

C. Vandewal

R. Mortier

A. Van Ingelgem

H. Vanderlinden

L. Decreus

M. Palumbo (deeltijds gedelegeerd)

M. Nolet de Brauwere

N.

A. Winants (voltijds gedelegeerd)

Ph. de Koster (voltijds gedelegeerd)

Referendarissen

Het kader bestaat uit 10 plaatsen voor Nederlandstaligen en vijf plaatsen voor Franstaligen.

G. Van Haegenborgh (N)

D. Patart (F)

G.-Fr. Raneri (F)

F. Louckx (N)

M. van Putten (N)

F. Parrein (N)

A. Meulder (F)

N. Schmitz (F)

A. Lenaerts (N)

J. del Corral (N)

J. De Herdt (N)

S. Guiliams (N)

N.

N.

N.

Magistraten met opdracht

E. Van Dooren, raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen

F. Blockx, rechter in de rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Antwerpen

H. Mormont, raadsheer in het arbeidshof te Luik

M. A. Masschelein, substituut-arbeidsauditeur bij het arbeidsauditoraat te Gent

B. Van den Bergh, raadsheer in het hof van beroep te Antwerpen

A. Deleu, rechter in de rechtbank van eerste aanleg van Henegouwen, afdeling Charleroi

Organigram en samenstelling van de griffie op 31 december 2016

Organigram

Personeelsbestand

Wettelijk kader

1 hoofdgriffier

1 griffier-hoofd van dienst

11 griffiers (2 langdurig afwezig)

21 assistenten (7 vacant)

11 medewerkers (3 vacant)

Buiten kader

1 griffier (afgevaardigd door de militaire rechtscolleges)

18 contractuelen, van wie:

1 deskundige gebouwenbeheerder

- 1 medewerker (chauffeur van de eerste voorzitter)
- 10 contractuele medewerkers (griffie)
- 4 contractuele medewerkers (arbeiders gebouwenbeheer)
- 2 contractuele medewerkers (onthaal)

Verdeling van de personeelsleden per dienst (reële bezetting)

Algemene leiding

- 1 hoofdgriffier
- 1 griffier-hoofd van dienst
- 1 contractuele medewerker

Griffie

- (1) Beheer rollen-dossiers
  - 2 assistenten
  - 2 medewerkers
- (2) Dienst boekhouding (briefwisseling, afleveren expedities, kopies, enz.)
  - 1 assistent
  - 1 medewerker
- (3) Dienst zittingen
  - 8 griffiers (van wie één afgevaardigd)
  - 3 assistenten (van wie één verantwoordelijk is voor de uitgave van Arresten van Cassatie)
  - 8 medewerkers
- (4) Dienst beheer informaticasysteem
  - 1 assistent
- (5) Secretariaat van de eerste voorzitter en voorzitter
  - 1 griffier (kabinetssecretaris)
  - 3 assistenten
- (6) Dienst documentatie
  - 3 assistenten
  - 1 medewerker
- (7) Dienst expeditie en verdeling externe en interne post, zittingen
  - 3 medewerkers

- (8) Dienst beheer gerechtsgebouwen
  - 1 deskundige gebouwenbeheerder
  - 2 medewerkers
  - 4 medewerkers arbeiders
- (9) Dienst onthaal gerechtsgebouw
  - 3 medewerkers (van wie één gedetacheerd)
- (10) Chauffeurs eerste voorzitter
  - 1 medewerker
- (11) Dienst beheer en toezicht
  - 1 griffier
  - 1 assistent
  - 11 medewerkers

Samenstelling

Hoofdgriffier: C. Van Der Kelen

Griffier-hoofd van dienst: K. Merckx

Griffiers:

F. Adriaensen

Ph. Van Geem (manager van de dienst Toezicht en beheer)

V. Kosynsky (afgevaardigd)

F. Gobert

J. Pafenols (kabinetssecretaris)

P. De Wadripont

T. Fenaux

K. Van Den Bossche

A. Marcelis (langdurig afwezig)

V. Van de Sijpe

L. Body

M. Van Beneden

Secretariaat van het parket

Organigram

- 1 hoofdsecretaris (F)
- 1 secretaris-hoofd van dienst (N)
- 5 secretarissen (3F en 2N, van wie één gedelegeerd)
- 1 deskundige documentatiebeheer
- 5 assistenten (3N en 2F)
- 4 medewerkers (4N)
- 1 technisch gerechtelijk assistent (N) (gedetacheerd)
- 1 contractuele medewerker (1F)

Samenstelling

- Hoofdsecretaris: E. Ruytenbeek
- Secretaris-hoofd van dienst: N. Van den Broeck
- Secretarissen:
  - V. Dumoulin
  - J. Cornet
  - P. Peters
  - J. Wyns
  - I. Neckebroeck (gedelegeerd)

Secretariaat van de Eerste Voorzitter

- Griffier-kabinetssecretaris: J. Pafenols
- Assistenten:
  - S. Samyn
  - N. Tielemans
  - E. De Rouck

Steundienst

- 1 deskundige financieel beheer: M. De Roover (attaché)

Dienst overeenstemming der teksten en documentatiedienst

Deze dienst is samengesteld uit verschillende magistraten met opdracht, twee assistenten en een ploeg vertalers.

Dienst overeenstemming der teksten

Het kader bestaat uit tien attachés. Negen plaatsen zijn momenteel ingevuld in deze vertaaldienst, die onder het gezag en de leiding staat van de eerste voorzitter, bijgestaan door de procureur-generaal.

Directie:	M. Maillard
Leden:	M. Kindt
	D. Huys
	S. De Wilde
	V. Bonaventure
	H. Giraldo
	A. Brouillard
	B. De Luyck
	J. De Meyere
	E. Fremaux (stagiaire)

Documentatiedienst

Assistenten:	Ch. Dubuisson
	M. Michelot
	P. Duchenne
Medewerker:	A.-M. Erauw

Bibliotheek

Deskundige documentatiebeheer: Ch. Willemsen

Assistent: A. Boudart

Bijlage – Lijst van de studies gepubliceerd in het jaarverslag van het Hof van Cassatie sinds 1998

- “De redenen van de arresten van het Hof”, Jaarverslag, 1998, p. 75.
- “Onttrekking en wraking”, Jaarverslag, 1999, p. 61.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, Jaarverslag, 1999, p. 75.
- “Eerste toepassingen van de wet Franchimont”, Jaarverslag, 1999, p. 97.
- “Het Hof van Cassatie en het Arbitragehof”, Jaarverslag, 1999, p. 105.
- “Enkele bijzondere aangelegenheden”, Jaarverslag, 2000, p. 99.
- “Het openbaar ministerie in de procedure voor het Hof van Cassatie en de nieuwe proceduremodaliteiten voor het Hof na de hervorming van 14 november 2000”, opgesteld door voorzitter I. Verougstraete en advocaat-generaal G. Bresseleers, Jaarverslag, 2001, p. 31.
- “Voorlopige hechtenis”, opgesteld door procureur-generaal J. du Jardin, raadsheren L. Huybrechts en J. de Codt, advocaten-generaal M. De Swaef en P. Duinslaeger en referendaris bij het Hof van Cassatie F. Swennen, Jaarverslag, 2001, p. 183.
- “Het Hof van Cassatie en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens”, opgesteld door referendarissen bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri en A. De Wolf, onder de leiding van voorzitter I. Verougstraete, eerste advocaat-generaal J.-F. Leclercq en afdelingsvoorzitter M. Lahousse, Jaarverslag, 2002, p. 420.
- “Aanpassing van de vordering in de zin van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie S. Mosselmans, Jaarverslag, 2002, p. 468.
- “Algemene rechtsbeginselen”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, onder toezicht van voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag, 2003, I, p. 112.
- “Onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen die geen eindbeslissingen zijn, in de zin van artikel 416, tweede lid, van het wetboek van strafvordering”, opgesteld door raadsheer L. Huybrechts en referendaris bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri, Jaarverslag, 2003, I, p. 163.

- “Omvang van de vernietiging in strafzaken en de regel van de eenheid – onplitsbaarheid van de beslissing over de schuld en de straf – evolutie van de rechtspraak van het Hof, in het spoor van het arrest van Esbroeck van 8 februari 2000”, opgesteld door procureur-generaal J. du Jardin, met de medewerking van referendaris bij het Hof van Cassatie M. Traest en magistraat met opdracht M.-R. Monami, Jaarverslag, 2003, II, p. 255.
- “Beschouwingen over de geschillen voorgelegd aan het Hof van Cassatie over de regulering ervan”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie T. Erniquin in samenwerking met raadsheer S. Velu, Jaarverslag, 2003, II, p. 266.
- “Administratieve sancties”, opgesteld door de referendarissen bij het Hof van Cassatie I. Boone en G. Van Haegenborgh, onder toezicht van raadsheer L. Huybrechts, eerste advocaat-generaal J.-F. Leclercq en voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag, 2004, p. 185.
- “De toepassing van het gerechtelijk wetboek in strafzaken: artikelsgewijze bespreking van de rechtspraak van het Hof”, opgesteld door de referendarissen bij het Hof van Cassatie G.-F. Raneri en M. Traest, onder de leiding van afdelingsvoorzitter F. Fischer, raadsheer P. Mathieu en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2005, p. 176.
- “De procedurele aspecten van de substitutie van motieven door het Hof van Cassatie in burgerlijke zaken”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie David De Roy, onder de leiding van afdelingsvoorzitter E. Waûters, raadsheer J. De Codt en advocaat-generaal G. Dubrulle, Jaarverslag, 2006, p. 181.
- “De ‘wet’ in de zin van artikel 608 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie P. Lecroart, onder de leiding van afdelingsvoorzitter C. Parmentier en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2006, p. 200.
- “De in de gecoördineerde wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging voorziene prejudiciële vraag aan het Hof van Cassatie”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, onder de leiding van voorzitter I. Verougstraete, advocaat-generaal D. Thijs en advocaat-generaal met opdracht Ph. de Koster, Jaarverslag, 2007, p. 213.
- “Gerechtskosten voor het Hof van Cassatie in civiele en strafzaken”, opgesteld door voorzitter I. Verougstraete, Jaarverslag 2008, p. 277.
- “15 jaar cassatierechtspraak inzake douane en accijnzen”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Bossuyt, advocaat-generaal P. Duinslaeger, afdelingsvoorzitter L. Huybrechts en magistraat met opdracht E. Van Dooren, Jaarverslag, 2009, p. 197.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, opgesteld door raadsheer A. Fettweis, Jaarverslag, 2010, p. 120.

- “Overzicht van cassatierechtspraak inzake onttrekking van de zaak aan de rechter (1 januari 2000 – 30 september 2011)”, opgesteld door magistraat met opdracht E. Van Dooren, Jaarverslag, 2011, p. 106.
- “De wijziging van de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken – Het voorstel van 2012 en zijn verloop”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie G.-Fr. Raneri, Jaarverslag 2013, p. 146.
- “De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure: *capita selecta*”, opgesteld door referendaris bij het Hof van Cassatie A. Meulder, Jaarverslag, 2014, p. 129.
- “De rechtspraak van het Hof van Cassatie naar aanleiding van de hervormingen van de cassatieprocedure in strafzaken”, opgesteld door advocaten-generaal D. Vandermeersch en M. Nolet de Brauwere, Jaarverslag, 2016, p. 166.
- “Enkele recente ontwikkelingen in de cassatieprocedure in burgerlijke zaken”, opgesteld door sectievoorzitter M. Regout, Jaarverslag, 2016, p. 198.

Bijlage – Lijst van de foto's van het Justitiepaleis te Brussel¹

- 1) Omslag: eerste verdieping, beeldengalerij
- 2) Voorwoord: hoofdingang
- 3) Voorstelling van het Hof van Cassatie: gewone zittingszaal
- 4) Belangrijke arresten van het Hof: enkele volumes van de officiële publicatie van de arresten van het Hof
- 5) Belangrijkste conclusies van het openbaar ministerie: eerste verdieping, beeldengalerij
- 6) Openingsrede: plechtige zittingszaal
- 7) Voorstellen *de lege ferenda*: hoofdingang, peristilium, Lycurgus
- 8) Studies: oude bibliotheek van het Hof
- 9) Het Hof van Cassatie in cijfers: enkele cassatiedossiers
- 10) Organigram: wandelzaal

---

¹ De foto's met de nummers 2, 4, 6, 7, 8, 9 en 10 werden gerealiseerd door Bryan Proutt voor Bryapro Photography.

